1.20.106

894

SKOKLOSTERS
SLOTTS
BIBLIOTEK
C. G. Wrangel
Wr 126:273

Andersen
härmed skänkt åt Vries, d'Uytgelesenste wonderen, 1670

d'Uytgelesenste Wonderen /

En by sonderste Seldsaemheden eeniger Landen
en Volckeren in

AMERICA,
ASIA, en AFRICA,

Gelyck deselve bevonden wierden / in den tijd harer onbeschaeftheyd / van d'eerste Ontdeckers en Doorsoeckers der selver / als Christophorus, Calumbus, Petrus Alonsus Niger, Americus Vesputius, Aloysius Cadamustus, Joseph den Indiaen, Joseph d'Acosta, Ludowijck di Barthema, Georg Langerbeck, **en meer andere.**

Beknoptelijck getrocken uyt der selver Reysbeschrijvingen;

En nu vertaelt door SIMON DE VRIES,

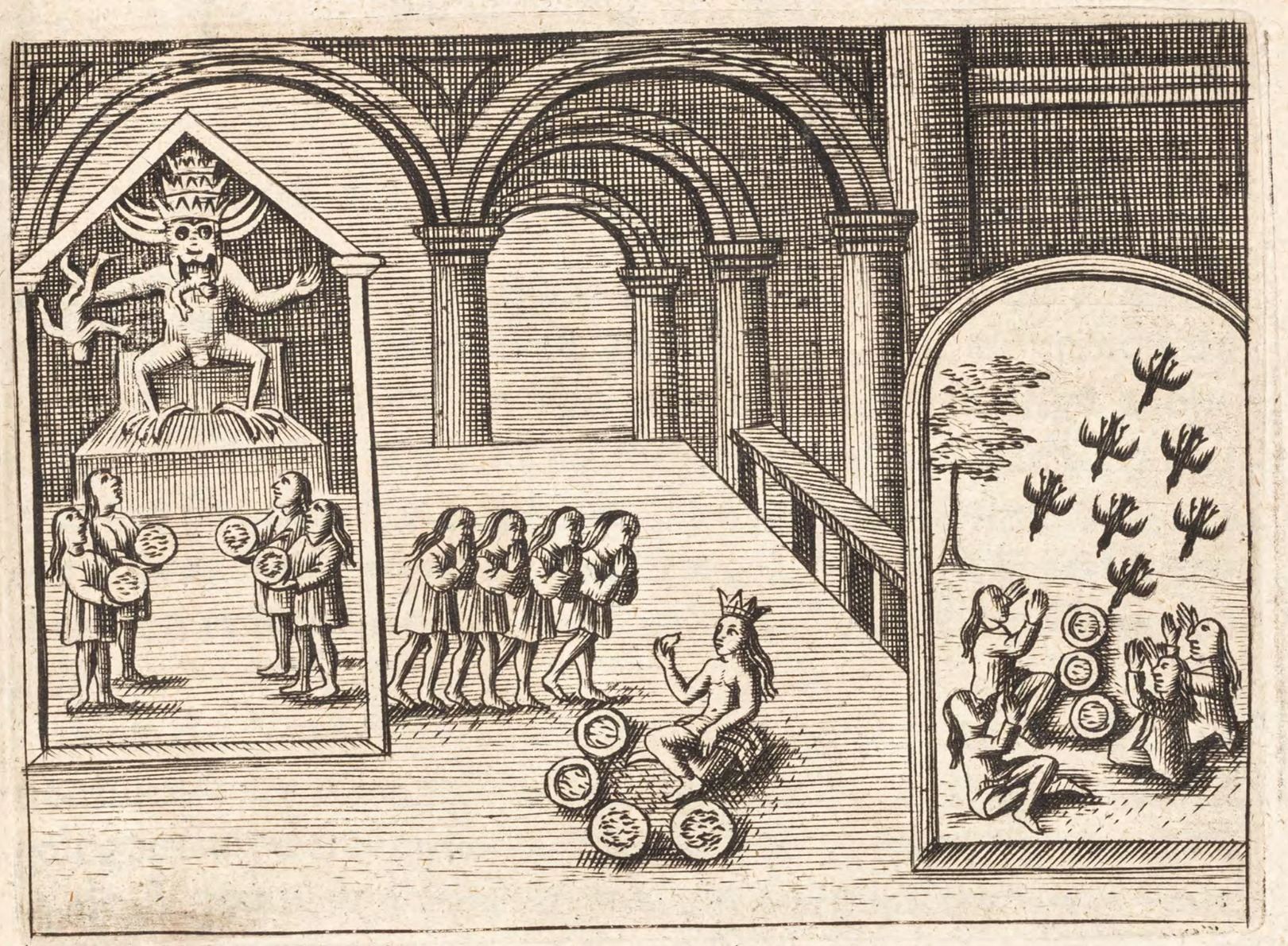

't'Utrecht, by SIMON de VRIES, in 't Jaer M.DC.LXX.

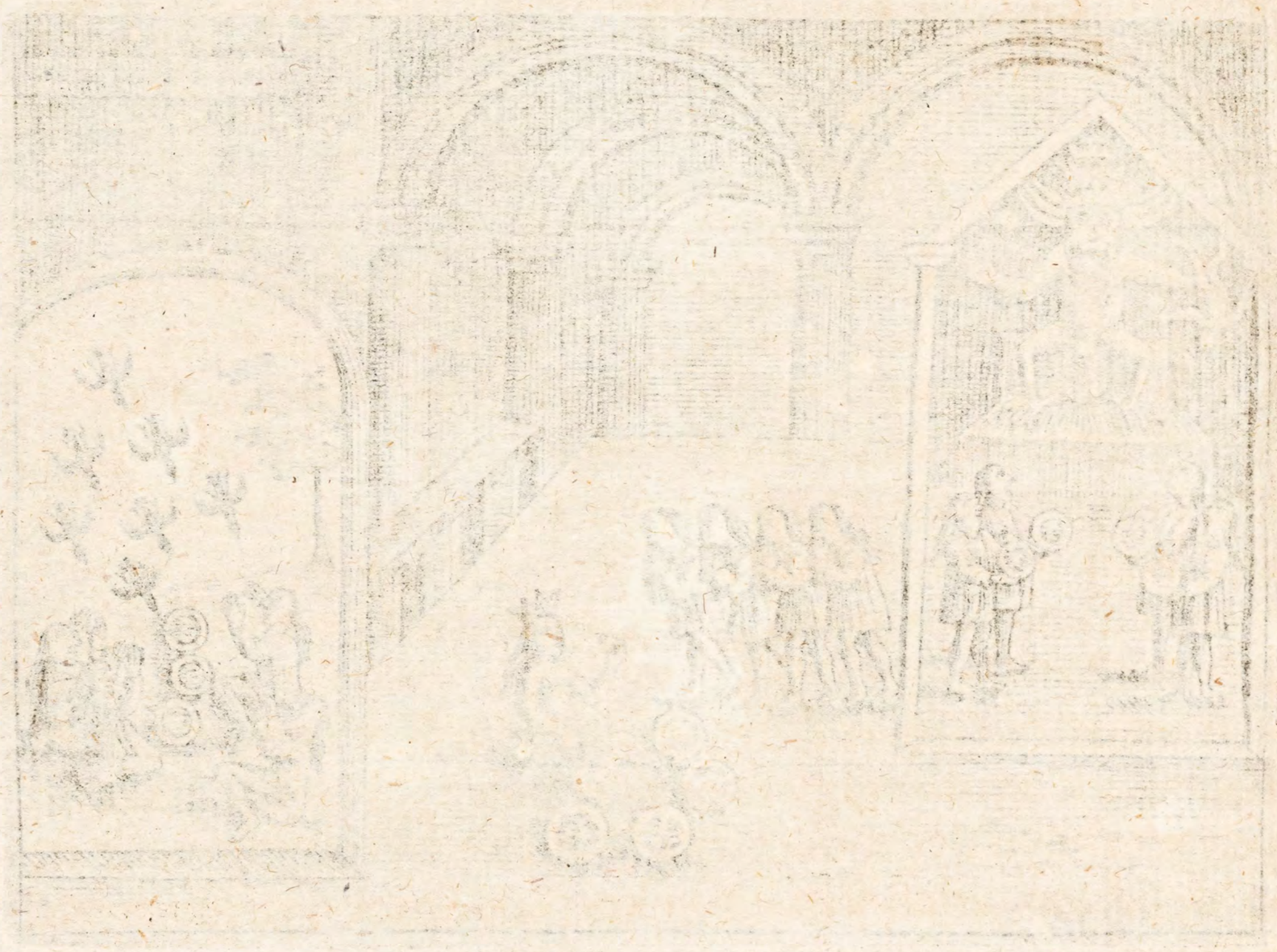

DE

VERTAELDER

AEN DE

Weetgierige Nederlandſche

LEESERS.

Waerde Landsgenooten:

't Leeſen van oude en nieuwe Schrijvers, welckers oogmerck geweeſt is, of de vreemde vooorvallen van allerley wiſſel-vallige menſchelijcke handelingen, of de ſeldſaemheden van (ons anders) onbekende Landen, Volckeren, en der ſelver verſcheydene Zeeden, Leef-wijſen en Godsdienſten te beſchrijven, is te gelijck *Nuttigh* en *Vermaecklijck.*

Van de *Nuttigheyd* der Geſchiedeniſſen (en wat die benoemingh aenhangigh is) in't gemeen, heb ick, nae de gelegentheyd des tijds en des Wercks, yets geſproocken in de Voor-reden van mijn korts in druck uyt-gegevene

Aengaende de *Vermaeck'lijckheyd*, yeder is bekend, hoe groot de ſelve is. Men ontgaet daer door de droefheyd des tegenwoordigen tyds: de Sinnen (verſuft door de gedurige beſigheyd in de wercken onſes Beroeps) werden daer door ververſcht en verluſtight; de ſwaermoedige gedaghten van ons afgeleyd; ja, eenige willen, dat het leven daer door verlenght werd.

Immers, 't ontbreeckt ons aen geen Voorbeelden, om te betoonen, daer door de *Vermaeck'lijckheyd* van't leeſen der Geſchiedeniſſen, eenige Siecke geſont ſijn geworden; wyl der ſelver gemoed, door de verluſtigingh in nieuwe dingen, van de treurigheyd afgeſondert wierd, en alſoo 't geweld over 't ligchaem ontfangende, 't ſelve weer in goeden ſtaet herſtelt heeft. Op deſe wijs is den Florentynſchen Vorſt, *Laurens de Medicis*, door 't leeſen der Gheſchiedenis van de ghetrouwigheyt der Vrouwen te Wynſpergh in 't Land van Wurtenburgh; *Ferdinand*, Koningh van Spaenjen door't leeſen van *Titus Livius*; en *Alphonſus* Koninck van Sicilien, door't leeſen van *Quintus Curtius*, tot volkomene geſontheyt geraeckt, alſe van alle Genees-meeſters verlaeten waeren. Ter welcker oorſaeck den gedaghten Koningh *Alphonſus* oock geſeyt ſou hebben: *Wegh met Hippocrates, wegh met alle andere Artzen, laet Curtius my voor allen gaen, die de Weerbrenger mijner Geſontheyt is.*

Deeſe *Nuttigheyd* en *Vermaeck'lijckheyd* bemerckende, heb ick t'ſedert eenigen tijd herwaerts, den ledigen tijd, die my van myn nodige beſigheden overſchoot, aengeleyd, ſoo tot het Vergaederen, als tot het Vertaelen van ſoodanige Hiſtoriſche Wercken, die deſe beyde Oogmerken

ken voldoen konden. En wijl in de vervaerdigingh van een deeſer ſtoffen, tegenwoordigh by my onder handen, my, geen kleyne moeylijkheyt voorquam, ſo ſonderde ick my ſelven ſomtijts eenige uyren af, om de ſinnen wat te ververſchen door 't leeſen van eenige Reys-beſchryvingen; welck eynd ick daer in oock rijcklyck bereyckte.

Onder andere quam my oock in handen ſeecker Boekje, voor eenige Jaeren in d'Hooghduytſche Tael uytgegeven, vervattende in 't kort d'uytgeleeſenſte wonderen en voornaemſte ſeldſaemheden der Nieuwe Weereld en andere vreemde landen, gelijck deſelve bevonden wierden van d'eerſte Ontdeckers en Doorſoeckers der ſelver, als CHRISTOPHORUS COLUMBUS; PETRUS ALONSUS NIGER; ALOYSIUS CADAMUSTUS; AMERICUS VESPVTIVS; JOSEPH DEN INDIAEN; JOSEPH D'ACOSTA; LVDOWYCK DI BARTHEMA, en eenige andere. Als ick nu ſomtijds eenige goede Vrienden (die deeſe Tael onbekend was) yets daer uyt voorlas, kregenſe ſoo een goede ſmaeck daer in, datſe my verſoghten, 't ſelve een Neerlandts kleed te willen aentrecken. Ick kon noch wou dit niet weygeren; maer heb (onaengeſien ick noch eenige andere Druckperſſen met mijn Vertaelingen moeſt gaende houden) nu en dan mijn andere beſigheden een uyr ontſtoolen, om mijn Lands-lieden (die in vreemde Talen ongeoeffent ſijn, of de tijd niet hebben, om veele en groote Boecken te doorleeſen) oock deeſe tegenwoordige te laeten toekomen; die ick verhoop, dat haer te gelijck tot *Nuttigheyt* en *Vermaecklijckheyt* ſal gedyen.

Tot *Nuttigheyt*: Want als wy hier in ſullen bevinden

de

de Beeſtelijckheyt en woeſtheyd van andere Volckeren, wie ſal ſigh niet geluckigh aghten, in ſoodaenigen Land te woonen, daer de Menſchlijkheyd en de kennis (gave God, dat die oock van onſer veele niet verbaſtert wierd) als op de hooghſte Troon ſit; en om alle andere aenmerkingen voor by te gaen (wijl tot dit kleyne huys geen groote Poort voeght) als wy hier in ſullen ſien de grouwlijcke Afgodery en byna ongelooflijcke Bygelovigheydt der blinde Heydenen, wie ſal ſigh niet aengeprickelt gevoelen, om de Heer onſe God op 't alderinnighſt te dancken, die ons van de Duyſternis bekeert heeft tot het Light, en van de Maght des Satans tot God, op dat wy vergevingh der ſonden ontfingen, en een Erfdeel onder de geheylighde; door het geloove in Chriſtum. Jae, die ons getrocken heeft uyt de maght der duyſternis, en overgeſet tot het Koninghrijk des Soons ſijner liefde, in welcke wy de verloſſingh hebben door ſijn bloedt. Want onſe Voorvaders waeren oock eertijds Heydenen, ſonder Chriſto, vervreemt van de verbonden der beloften, geen hoop hebbende, en ſonder Godt in de Weerelt; En deſelve ſouden wy gebleven hebben, verduyſtert in 't verſtant, vervreemt van 't leven Godts, geen minder Afgodendienaers, als deſe, van welcke hier in dit werck geſproocken wiert; ten waer dat God, die rijck is in barmhertigheyt, door de groote liefde, daer mede hy ons lief gehadt heeft, ons had overgebracht uyt de duyſternis tot ſyn wonderbaerlijck licht.

Tot *vermaecklijckheyt*: Want wat is'er luſtiger, als buyten eenigh gevaer, in zyn eygen huys te ſitten, en evenwel als voor oogen te hebben, al wat in de gantſche weerelt omgaet? hoe veele zyn'er, die, alleen door nieuwſgie-

richeyt

richeyt aengedreven, henen trecken, om de seldsaemheden van vreemde Landen te besien? En hoe veel ongevallen, immers gevaeren van ongevallen, sijn dese niet onderworpen? Dickmael moetense met de rasende Winden strijden; geduerich moetense haer 't alderongetrouwste hooftstof, 't Water, en die boose Herbergh, de Zee, vertrouwen; niet selden geraeckense onder d'onbarmhertige handen van woeste Menschen: Al wat dese gesien hebben, met soo groote ongelegentheden en moeyten, kondt gy, door 't lesen van deser gelijcke Schriften, gemackelijk sien, 's Somers in een koele vertreck-kamer, 's Winters by een warmen haert. Wat is'er vermaecklijcker, als van binnen zyn eygen Huys te konnen overkijcken de gelegentheden, vruchtbaerheyt, onvruchtbaerheyt en vreemde Gewassen van verr' afgelegene Landen? De seldsame hoedanigheden, zeeden, kleedingen en Godtsdiensten van woeste, en minder woeste Volckeren? haer wonderlijcke manieren ontrent hun eeten, en drincken, slaepen, trouwen, en begraefnissen? en wat'er van diergelijcke bysonderheden meer mogen zyn?

't Is waer, dat wat nieuws, 't hert verheugt; waer tegens de Beschrijvingen (uyt welcke dit werck beknoptelijck by een getrocken is, neemende uyt deselve alleenlijck af wat yet bysonders was, en overslaende een groote meenichte van dingen, die in 't leesen meer verdriet, als lust veroorsaecken) al voor meer als anderhalf hondert Jaeren gedaen zyn: Maer daer tegens stelick, dat'et wat nieuws is, 't geen men noyt gehoort heeft. Veele Lesers, die maer alleen haer Moedertael machtigh zyn, sullen hier veele dingen vinden, diese noyt meer geleesen, noch gehoort hebben; en derhalven sal 't haer gewisselijck wat nieuws

zyn,

zyn, en nieuwe gedachten van nuttige overdenckingen konnen veroorſaecken.

Boven dat, 't ſal oock geen kleyne *Nuttigheyd* en *Vermaecklijckheyd* konnen toebrengen, wanneerſe de hedendaegſche zeden der vreemde Volckeren (in de nieuwe Reysbeſchryvingen uytgedruckt) vergelijcken met der ſelver oude zeden, in dit werck voorgeſtelt, en gelijck deſelve bevonden wierden te zyn, in den tijdt van d'eerſte Ontdeckers en Doorſoeckers deſer Landen, eer d'Inwoonders, door den omgangh en 't voorbeelt der Chriſtenen, beſchaeft geworden, maer noch in eygen natuerlijke manier van leven waren.

't Geen ick in dit Werck gedaen heb, ſal ick den Leſer oock met korte woorden te kennen geven. 'k Heb my niet vergenoeght gehouden, met 't gedachte Hooghduytſch Boeckje, ſoo als 't was, te vertaelen, maer heb de Reysbeſchrijvingen van *Columbus*, *Cadamuſtus*, en al d'andere, waer uyt het ſelve kortelijck t'ſaem geſtelt was, ſelfs ſoecken in handen te krijgen; heb eenige byſonderheden, die overgeſlagen waren, daer in gebracht, en na de 76. zyde deſes Wercks, uyt verſcheydene waergekeurde Schryvers, verſcheydene Seldſaemheden daer tuſſchen in gevoeght, om den Leſer dies te meer te vergenoegen, en alſoo van oude ſtof een nieuwe werck te maken. Ick eyndigh, en blijf

Beſcheydene Leeſers,

Uw toegenegene Vriend

SIMON DE VRIES.

D'UYTGELESENSTE
VVONDEREN
EN BYSONDERSTE
SELDSAEMHEDEN
DER NIEVWE
VVEERELD
EN ANDERE VREEMDE
LANDEN.

II. HOOFTSTUCK.

1. Columbi voorneemen, om Nieuwe Landen te gaen soecken, en zyn vertrek uyt Spaenje. 2. Canarische Eylanden; waerom soo genoemd; en hoe te vooren geheeten. 3. D'Eylanden Iohanna en Hispana. Schip-breuck. Wild Wyf. 4. Handel met d'Inwooners van Hispana. 5. Beschryving vande zeeden en gewoonten der Canibalen, of Menschen-eeters. 6. Manieren, Vrughten en Gedierten des Eylands Hispana. 7. Columbi t'huyskomst, en nieuwe Togh.

CHristophorus Columbus, een Italiaen van geboorte / uyt de Stadt Genua, lange tydt aen 't Hof des Konings van Spaenje geweest hebbende / nã voor/ vreemde Landē te gaen soeken / welcke tot diē dagh toe onbekend geweest waeren. Hy versocht derhalven met grooten ernst aen den Koningh / hem in dese saeck behulpigh te willen sijn; verhopende tegen 't Westen sommige nopt-ghebondene Eylanden en vaste landen te sullen ontdecken / voornaementlijck die aen Indiën lagen; met een goed vertrouwen / dat het niet alleen tot Eer en Voordeel vanden gheheelen Koningh / maer oock van gantsch Spaenje strecken soude / indiē hy (door zijn hulp) nieuwe Landen quam op te doen; in welcke hy Paerlen / Edele Gesteenten en welrieckende Drogen meende te sullen vinden / en van daer meede te brengen. De Koningh en Koningin belaghten dit zijn voornemen / als een zotte Inbeeldingh: Doch als hy nu acht Jaren lang geduerig hier om aen-gehouden had / so begon eyndlijk den selven Koningh

ning 't stuk wat meer ter herten te nemen / en nauwkeurigh t'ondersoecken / wat in deze Man (die soo groote dingen in't hooft had) steken mocht; waer na hy een Koey-Schip en noch twee andere lichte Schepen deed toerusten / van allerley Eet-waeren en Oorloghs-behoeften behoorlyck genoegh voorzien.

2. Alles heerdigh zynde / voer hy van Calis by Spaenje af / op den eersten van Herfst-maendt in't Jaer der Verlossing 1492. nemende zyn streeck na de Ghyen Eylandē / vande Spaensaerts Canarias genoemd / wegens de menighte van Honden / die aldaer gevonden worden: Doch van d' Oude wierdenze de Gheluckige Eylanden geheeten / vermits 'er een seer welgematigde Lucht is. Sy leggen van 't Eyland Gades (waer in Calis leyd) ontrent drieshondert Mylen. D'Inwooners syn gantsch woest / hebbende noch kennis noch vreese Gods. Daer benevens synse verbreemt bā alle natuurlycke Schaamte; want sy gaen t'eenemaal naeckt. Alhier hield Columbus eenige tyd stil / om versch Water in te nemen / en syn volck een weynigh te laten rusten / op datse daer na tot grooter arbeydt dies te bequamer mochten zyn. Bā daar voer hy drie-en-dertig dagen en nachten gedurig nae't Westen voort / sonder opt Land te zien. Eyndlyck kreeg hy ses Eylanden in't gezigt; twee onder deselve seer groot synde: Bā welcke hy 't eene de naem Hispana en't andere dien van Iohanna gaf.

3. Columbus kon niet seeckerlyck verneemen / of 't Eylandt [dat hy Iohanna noemde] een Eylandt was of niet; selfs niet / als hy ter dier oorsaak langhs den Oever voer. Sy hoorden veel Vogelen / en insonderheyd eē slagh van Nachtegalen zingen / die zich ontrent Winter-maend in dicke Wildernissen onthielden. Oock saegense aldaar veel klaere Wateren / en schone groote Havens. Alsoo voerense met een Noord-weste windt gedurigh langs den Oever meer als achthondert Mylen voort / maar konden echter geen spyd ghewaer worden / 't welck haer deed vermoeden / dat het vast Land was. Sy besloten derhalven weer te rug te keren; te meer / wyl de Zee zich soo onstuymigh betoonde / dat haar groote Mast in merckelyk gevaar stond. Doe nae't Oosten wendende / quamense haest by 't Eyland / dat Columbus de naem van Hispana gegeven had. Naerder komende / stiet haer groot Schip op een Steenklip in stuckē / sonder evenwel te gront te gaē / wyl de gedachte Klip booven gantsch effen was: Doch 't volck [alreeds by na half dood synde] wiert door die / die in eē ander Schip waeren / gebergt. Aen Land koomende / blooden al d' Inwooners in dicke Wildernissen / even gelyck Hasen / die van Honden gejaegt werden. Echter bingense een Wyf / diese in 't Schip met goede Spys en Dranck op-bulden. Daar na haar cierlyck gekleed hebbende (want de Lieden gingen daer geheel naackt) lietense haar weer na huys loven.

4. Dit Wyf [wel ghespyst en gekleedt] weer tot de haere koomende / maakte deze wilde Menschē eē moed / soo

soo dat se met groote hopen na den Oever liepen / meenende dat 'er Goden aen-gekoomen waeren. Sy vielen met groote menighten in 't Waeter / brengende veel Gouds meede / twelk sy vermangelden voor Potté / Glaesjens en andere slegtigheden. Sommighe Spaenjaerden kregen Goudt voor een stuck glas van een gebroke Spiegel. Door deese gemeensaeme handelingh begonden se de Zeeden en Ghewoonten van dit Volck beeter te leeren kenné; en vernemende dat se een Koning hadden / soo trockenze dieper in 't Eyland / en wierden vanden selvé eerlijck ontfangen. Als Columbus met sijn volck neerknielde om te bidden / soo deeden deze woeste Menschen desgelijcks. Maeckten d'andere een Kruys / deze deeden evé' tselve. Kortelijck / sy aepten de Spaenjaerden in alles na. Siende dat 'er een Schip vergingh / voerense met hoopen daer nae toe / verlossende alsoo de Christenen uyt de grimmighe haecken des doods. De Schuytjens / daerse in waeren / noemense Kanoas, gemaackt van groote Bomé / diese met een scharpe Steen uyt-hoolen / wijlse geen Yser hebbé. Anders hebbense oock lange Roey-Schepen / peder wel tachtigh Roepers voerende. Sy gebruycken een scharpe Steen / in plaets van een Mes. Sy seyden ook / dat niet verr van daar een Volck woonde / 't welck Menschenvleesch at; derhalvé sy (deze aenkomende eerst gewaer werdende) gemeendt hadden / dat het deselve waeren; ter welcker oorsaeck sy oock de vlugt haddé aengenomen. Verders maecktense Columbus bekendt / dat hy voorby deze Canibali (of Menschen-eeters) ghevaren was / hebbende haer teghens 't Suyden laeten leggen.

5. Sy klaegden seer jammerlijck / over de grouwlijcke Ghewoonten dezer on-menschelijcke Menschen; seggende / dat se Geweldenaery over haar pleeghden / eben als de wreede Wolven over de tamme Schaapjens doé. Als se een jong Knechtje bequaemen / lubdense 't selve / en mesteden hem / gelijck men de ghesnedene Haenen doet / op dat hy haer dies te beeter smaecken mogt. De Mannen slaense terstond dood; eetende der selver Ingewandt / Hoofdt / Handen en Voeten soo versch op. 't Overighe soutense / en bewaeren 't / gelijckmen hier te Lande ghe-roockt of gepeeckeldt vleesch en Worsten doet. De Vrouwen werden van haer niet gegeeten; maer sy houdense / gheljck wy de Hoenderen doen / om andere daer van te winnen. Die nu oud sijn / verstreché haer voor Dienstmaeghden. Deze Inwooners van Hispana, alhoewel met Bogen gewapendt / sijn echter soo sterck niet / datse deese On-menschen temmen konnen; want der selver thien sijn machtigh genoeg om honderdt der haere te verdrijven; waeromse dan zigh oock alleen met de Vlught teghens haer behelpen moeten.

6. D'Inwooners van 't Eylandt Hispana gebruycken sommige Wortelen / in plaets van Broodt / hebbende ontrent de ghedaente van de Napi; de smaeck is de versche Kastanien seer ghelijck. 't Goud is by haer in groote waerdighedt / want sy hangen 't

aen haer Ooren. Sy repsen noyt uyt haer Landt / noch trecken nergens heen om te Koopmanschappē. Als haer [door teekenen] gevraegt wierd / waerse't Goud van daen hregen: gavense te kennen / datmen't vondt in't Sand van een Water / 't welck vande hooghe Ghebergh ten af-vliet. Ter plaets daerse doemael waeren / wierd het niet gevonden; maar daer na by een Water koomende / daerse hun ledighe Vaaten uyt vulden / wierdense goud Sandt gewaer. Sy sagen aldaer geen andere vierboetige Gedierte / als alleen Konijnen; maer wel veel groote / doch evenwel geen beschadigende Slanghen / die in dit Eylandt groepen; ghelijck oock wilde Tortel-duyven en Endt-vogels / veel grooter als d'onse. De Ganzen sijn daer veel lyviger als hier de Swanen / en hebben rode hoofden. Daer waeren ook Pagegayen / sommige groen / sommige grauw / andere gelijck d'Indiaensche / met roode ringen om den hals; van welcke sy ontrent't getal van sestigh met haer namen. In dit Eyland wascht Mastix / Aloë / en dergelijcke: Oock een sekere Vrucht / met de Peper wel overeenkomende / doch veel schrapper. Desghelijcks vrachten de Maets niet weynigh Kaneel en Gengebar van daer / om met haer na huys te voeren.

7. Columbus seer verblijdt sijnde / wegens de vinding deeses Lands / 't welck hem een nieuwe Weereld dagt / nam voor / soo haest de Lente aenquā weer nae Huys te keeren. Hier op liet hy achtendertigh Mannen by den Koningh / om dit gantsche Eylandt nauwkeurigh te bezightighen; op de Steden aght te neemen; aen te mercken wat daer wiesch / en de Natuur van alles t'onderzoecken. Met deesen Koning (die d'Inwooners Guancenarille noemen) maekte Columbus eē Verbond / en beval hē de syne ernstlijck. Daer na begaf hy zigh te rug na Spaenje / thien Mannen uyt het Eyland Hispana met hem voerende / alleen om de Spraeck van haer te leren; 't welck sonder groote moeyte geschieden kon / wijlmen hun Tael met onse Letterē kan schrijvē en uytdrucken. Tot een Voorbeeldt hier van: Den Hemel noemenze *Turci*: Een Huys *Boa*: Een eerlijck Man *Taino*: Niet heet by haer *Maxavi*, enso voorts: Als nu Columbus weer in Spaenje aengekoomen was / wierd hy van de Koningh en Koningin blydelijk ontfanghen / grootelijcks geëerdzien met veel Eer-naemen verciert. Onder andere begeerdense / dat hem dien vā Admirans [eē Verwonderaer der Zee] voortaen gegeven soude werden. Alhoewel nu Columbus weynig moeds had / om in deeze Nieuw-ghevondene Eylanden groote Voordelen te suilen doen / ('t welck nu 't voornaemste wit van een yeder is) soo beval echter de Koningh van Spaenje [aengemoedigt sijnde door de goede hoop / die hy hem gaf / van een groote verbreydingh des Christelijcken Geloofs / nae dat het selve aldaer gheplant soude sijn] datmen seventhien Roey- / en twaelf lighte Schepen toerusten / en deselve met twaelfhondert gewapende mannē / nevens allerley wooddruft / voorzien soude. Op deese Vloot bestelde hy

hy oock Timmer-/ en andere Handwerckslieden/so dat'er niets aen ontbrack. Daerenboven nam Columbus Perckens en Ossen in de Schepen / om in de nieuw-gevondene Eylanden te doen voort-teelen: Desgelijcks Cauwe en Gaest / om 't Landt meede te bezaeyen. Oock Loten van Bomen / om aldaer in te grijffen/ vermits te dier plaets geē andere bekende Boomen ghevonden wierden/ als alleen Palmen/ Pynen en Daedelen; die aldaer seer vruchtbaer/ en van een verwonderlijcke grootte sijn/ wegens de weeldrighevt des Aerdrijcks. Anders hebbense ontelijcke Vrughten/ maer voor die vā Europa onbekend. Hy voorsagh zig hier ock van alleley Yserwerck/om in eē Nieuw Land Nieuwe Steden te bouwen / waer in hy en de sijne zig onthouden konden. Alsoo voer hy den eersten des Herfstmaends weer vā Kalis af/ en quā den eersten des Wijnmaendts aen de Canarias. Doch wylwe niet voornemens syn / Columbus en d' andere in haar Reysen op ds voet na te volgen/ maer alleen de bysonderste Vreemdigheden upt te kippen; voorby gaende de slegte dinghen / welckers langheydt den Leeser verdrietelijckheyd veroorsaecken soude / soo sullen wy hem met eene sprong van de Canarische Eylanden tot dat vā de Canibalen brengen; waer van in't volgende Hooftstuk sal gesproken werden.

II. HOOFTSTUCK.

1. Gelegentheydt van 't Land der Canibalen. Hoedaenigh de Huysen aldaer ghebouwd syn. 2. Wie d'Inwooners aenbidden. Schrickelyck Schouwspel deeser onmenschelycke Mensch-eeters. 3. Hoedaenige Vloeden en waeteren daer ghevonden werden. Groote Papegaeyen. Handel met de gedaghte Menschen-eeters. 4. Vertreck van daer nae *Hispana*. Eylandt alleen van Vrouwen bewoond, en der selver ghewoonten. 5. Ghelegentheyd van 't Eyland Buchema. 6. Columbi weerkomst in *Hispana*. Groote Vrugtbaerheyd des Lands. Goudbergh. 7. Gelegentheyd van 't Eyland Cimbaga, 8. Specery-Boschen. Ter welcker oorsaeck in de Rivieren soo veel Gouds is. 9. Slangen een Koninghlycke Spys.

SOO quamense dan [na een-en-twintigh daghen Zeylens] by een groot wijdt Eylandt; synde soo vol Wildernissen / dat men oorsaek had om te twijffelē/ of'er ook yet anders als een geheele Woestyne was. Vermitse nu dit Eylandt op een Sondagh ontdeckten / soo noemdense 't selve Dominica; maar ziende/ dat het soo gantsch onbebouwt lagh/ vondenze niet geraadsaam/ langh aldaar te blyven: Derhalven voerense terstond voort/ en quamē stracx daar na by een ander Eyland/ uptmuntend heerlijck verciert met allerley Gheboomt van bysonder sliefelijckē Geur. Sommige hier door aangelockt zynde/ traden te Landt/ maar vonden niet anders / als boven maten groote Haaghdissen. Dit Eylandt noem-

denſe Ten Kruyce, zÿnde [behalvē de Canariſche] 't eerſt bebouwd Eyland/ datſe op dien Togt gevonden haddē. En dit was 't Eyland der Canibalen, gelÿckſe ten laetſten gewaer wierden. Dit betuygden ook de Mannen/ die ſy uyt *Hiſpana* mee genoomen haddē. In 't omvaren van dit Eylandt ſagē ſy veel lage Hutten/ twintigh of dertigh in 't rond by malkander ſtaande; want ſy makē haer Huyſiens ringswÿs/ d'een aen d'ander/ welcke op de volgende manier gebouwdt wozden. Sy richten in een Pazck hoge Boomen over eynd/ daarſe Poſten tegens aen leggen/ die deſelve ſoo vaſt houdē/ datſe onbeweeghlÿck ſÿn: Waar op ſy dan een Dack maken/ na de gelÿckenis van een Eent/ booven ſpits toe loopende/ op de wÿs van een Kegel. De Bomen ſoo toe-geruſt ſÿnde/ ſtoppenſe 't Dack met Palm en andere Bladerē toe/ ſod dat 'er noch Wind noch Regen kan dooz-komen. Van binnen blechtenſe de Balkē met Touwen van Cottoen/ en met ſeker ſlagh van Wortelen/ die 't Lÿnwaet niet ongelÿck ſÿn. Hun Slaep-kamers hebbenſe in de hooghte/ dieſe met Hop en Cottoen doozgaens beſtropen.

2. Aldaer ſagenſe twee houte Godekens/ van twee groote houte Slangen om hoog gehoudē. Deze meendenſe in 't eerſt/ dat d'Afgoden van dit Volck waeren: doch daar nae vernaemenſe/ datſe deeſe Godekens alleenlÿck tot Cieraedt aldaar op-gherecht hadden: Want ſy bidden niets anders aen/ als alleen de Son/ en d'andere Sweef-ſterren. Soo haaſt Columbus met de zÿne daar aenquā/ vloodenſe terſtond alle/ ſo wel Mans als Vrouwē/ wegh/ verlaetende hun Huyſen/ waar in ſy veel Kinderē gevangen hielden/ dieſe meſteden/ om naderhand haar ter ſpÿſe te ſÿn: Ook veel oude Vrouwen/ die ſlaefſchē arbeydt deden/ en zich daadlÿck na deze nieuwlÿcks-aengekoomene begaven. De Chriſtenen in hun Huyſen gaande/ vonden in de ſelve allerley Potwerck/ daarſe Menſchen-vleeſch in kockten; gelÿck ook Papegaÿē/ Ganſen en Endtvogels. Sommige der ſelver vriedenſe aan Speten. De gebeentē der Menſchē gebruyckten-ſe tot haar Pylē/ wÿlſe geen Yſer hebben. Sy ſagen ook 't Hooft van een Kind/ eerſt verſch af-ghehouwen/ en op een ſtaeck geſteld.

3. Dit Eylandt/ van d' Inwooners Grachana, maar van Columbus en de ſyne Guadalupea ghenoemdt/ wyl 't den Vrouwen-Bergh (van de Spaenjaerds Guadalupum geheeten) niet ongelÿk is/ heeft vier vrede Wateren. Hier ſÿn Papegaÿē/ veel groter als onſe Veldt-hoenderen/ en ontrent van de ſelve Vleugels/ want ſy hebben geſpryckelde vederen; anders ſÿnſe roodt/ en werden aldaer in ſeer groote menighten gevonden. Maar of wel al de Boſſchē vol van deze Papegaeyen ſÿn/ ſoo meſtenſe echter een goedt deel der ſelver/ op datſe haar dies te beter moghten ſmaken. Columbus zigh hooghlÿck verwonderende over de Vrouwen/ die zigh tot hem en de ſÿne begeven hadden/ beval dat men haar op de Spaenſche wÿs ſou bekleden/ en ſond haar/ ſoodanig toe-

toeseruft/ na de Canibalen (of Menschen-eeters) want deze wisten wel/ waer heenen sy gevloden waren. De Wyven by haar gekomen synde/ verwoorsaakten/ dat de Canibalen met hopen tot de Christenen quamen lopen/ gretigh gemaackt werdende / door 't geen de Vrouwen geschonden was; en menende ook wat daer van te sullen vrengen. Maer by haar komende/ sagense ['t sy upt vrees / of upt eenighe andere oorsaack] malkander aen / en vlooden ghesamentlijck weer na de Wildernis. Doch de Christenen/ die gintsch en herwaerts door 't Eylandt liepen / om de gantsche gelegenthept te besichtigē / vrakē al haar Scheepjens / diese vonden / kerende daar na weer tot haar achter-ghevlevene Medgesellen.

4. Van daar begavense sigh nae *Hispana*, varende voorby veel Eylanden/ tegens 't Zuyden gelegen. Onder andere ontdecktense een Eylandt/ wiens Inwooners spraack verstaen wiert vande geene/ die Columbus upt het Eyland *Hispana* met hem voerde; gelijck ook van die/ welcke onse Christenen upt de grouwlijcke wreedheydt der Canibalen verlost hadden. Deze seyden/ dat dit Eyland Matinina ghenoemdt / en alleen van Vrouwen bewoond was / welcke op sommige tyden tot de Canibalen koomen / en van haar bevrugt worden: Even gelijckmen leest/ dat voortyds d' Oorloghs-Vrouwen [Amazonen geheeten] ook gedaan hebben. Soose dan Sonen baeren / deselve gevense de Canibalen, maer de Dochters behoudense. Sy seyden ook/ dat deze Vrouwen diepe Holen hadden/ in welcke sy haar onthielden: En soo yemand buyten tyds tot haar koomen wilde/ deselve weerdenze met haar Vogē van haer. Ter dezer oorsaack kon Columbus met de sijne ook niet naerder koomen. Hiernа ontdecktenze noch verscheydē andere Eylandē; maar vermits wy niet bysonders daar van beschreven vinden / soo sullen wy al dezelve voor-by gaan. Alleen sal ick hier inboegen/ dat de Mannen upt het Eylandt *Hispana*, gelijck ook de geene/ die upt de handen der Canibalen verlost waeren/ sendē/ dat deze Menschenеeters meer als duyzendt Mylē weeghs reysden/ om Menschenvleesch tot huu spys te mogen bekomen.

5. Aldus haar Reys vervolgende/ dedense t' Eylandt Buchema aen/ alwaar veel Menschen woonden / die de grouwelijcke Canibalen ontloopen waeren ; welcke tot haar seyden / dat dit Eylandt seer wel vebouwdt / en't inwoonend Volck van een goedē aert was/ de Canibalen seer vyandig; doch hadden geen Scheven/ om op Zee te vaeren/ en de Menscheneeters t' huys te mogen soecken. Maer als deselve tot haar quamē/ stredense dapperlijck tegens hen/ en verdrevense. De gevangene handeldenze na de Wet der Vergeldingh/ deselve d'oogen uptstekende/ in stuckē houwende/ aen Spyten vradende / en alsoo eetende / alleen upt vraack/ want anders atenze nopt Menschen-vleesch. Hier vindmen ook sommighe Wildernissen / waar in seer groote wilde Swynē syn. Dit Eyland heeft niet meer als eenē Koningh/ diense Chiasichium noemen/ en hem

hem ſeer gehoorſaem ſijn. Terwijlſe 's Naghts aldaer lagen / vielen twee Wyven en twee Jongelingen [diemé uyt de handen der Caribalen verloſt had] uyt de Schepen in Zee / ſwemmende / ſonder weten van yemandt / aan Land / vermitsſe aldaar t'huys hoorden.

6. Eyndlijck quā Columbus weer in *Hiſpana*, alwaar hy [tot ſijn groote droefheyd] d' acht-en-dartigh Mannen (die hy aldaer gelaten had / om't Land en des ſelfs gelegentheydt t'onderſoecken) doodt vondt / vermoordt ſijnde door laſt vanden Koning Guancenarille, ſchoon hy voor-gaf / dat dit Eyland veel Koningen had / die magtiger waren als hy; welcke verdrietig gevordē ſijnde / om dat dit Land vande Spaenjaerts ingenomē was / 't Houte Stedekens (van de ſelve gheboutwd) verwoeſt / en de Mannen gedood hadden. Doch daar na wierdt de ſaak geheel anders bevondē. Dit Eylant is ſo gantſch vrugtbaer / dat alſmen by 't Water in 't Landt yets zaeyd / 't ſelve terſtond opkomt. Dit verwonderden de Spaenjards aen Salaadt / Kool / Kers / en andere Kruyden. De Concommers / dieſe ghezayd hadden / waren op den dartichſten dagh ten vollen rijp / en veel beter als opt in andere Landen ghevonden wierden. Columbus ghehoord hebbende / dat daar ontrent een Landt lagh / Cipagora ghenoemt / waar in veel Gouts was / ſond dertich Mannen daar heen; welcke weergekomen ſijnde / hem te kennen gaven / dat'er vier Beeken van een Bergh afliepen / een Oſtwaerts / een Weſtwaerts / eē Zuydtwaerts en een Noordtwaerts. Dit Eyland is in vier deelen gedeelt. Nae 't Ooſten werdt het Suma, nae't Weſten Atribunea, nae't Noorden Lachem, en nae 't Zuyden Naiba ghenoemt.

7. Columbus begaf zigh met ontrent vierhonderdt Voet-knechten [en eenige Kuyters na 't Zuydē / vermits hy gehoord had / dat daar veel gouts was. Alsſe nu over veel hoge Bergen / diepe Dalen en ſchone Wateren getrocken waren / quamenſe ten laetaen de Geweſten / daer 't Rijck Cimbaga begindt / alwaermen ſommighe Waterſtromen ziet / welckers Zand met Goudt vermenght is. Columbus trock twee-en-tſeventigh Mijlen weegs dit Eyland in; wanneer hy aē den Over van een groote Rivier quā / by welcke een hogē Heuvel lag / waar op hy voornam een Burgt te bouwē / om met dies te meer ſeeckerheydt de verborgentheden des Lands te mogē uytvorſchen. Dit Slot gavenſe de naem vā S. Thomas, en terwijlſe met des ſelven Bouw bezigh waren / quamen d' Inwooners dezes Lands met gantſche hopē tot Columbus, verruylende Goudt tegens zommige ſlechte Waren. Onder andere bragt eenen een Goudkorn / wegende ontrent twee Loot: Over welckers groottе zich de Spaenſche ſeer verwonderden; doch d'andre zeyden ['twelck deze onmogelijck dacht] datſe noch groter kornen wilden brengē / die uyt een na-by-gelegen Landt [maer een halve Dagh-reys van daar] quaamen; welcke in ſlecht Zand laegen. Columbus ſond een goed getal vande zyne derwaerts / welc-

welcke daar meer Gouds vondé als haar gheseydt was/ en soo gedacht souden hebben.

8. Sy vonden hier Bosschen / vol allerley welrieckende Oogen [Speceryen] welcke sy niet insamelen / ten zy dan dat hun Na-buren komé/ om deselve van haar te rupken tegen Potten en ander Aardwerck; gelijck ook tegens houte Schotelen en Lepelen/ wijlze deze dinghen by haar niet hebben. Inde Lentemaand vonden de Spaensaards rype wilde Oruyven. Schoon dit Land vol Gebergten en Holen is/ soo sijn'er echter menichten van schone groene Bomen / vermits daar veel Regen valt. Ter dezer oorsaak sijn'er ook veel Beecken en Stromen die Goud uytleverē: Want als de Regen van de Bergen afvliet / soo trekt se veel Gouds met sig op't vlacke veld/ daer't water door henē loopt. Al deze Beecken zijn zeer lustigh/ stil en sachtvlietende/ sonder eenigh gheruysch te makē. Hier is een gantsch onnut volck / altijd traagh en ledigh; ook konnense de Koude gheheel niet verdragen. Sy hebbē gantsche Kattoen-Bosschen / doch weeten 't zelve niet te gebruycken.

9. Columbus dus verr gekomen sijnde / hieldt zich echter noch niet te vredē; maar trok met drie Koopschepen uyt/ om noch al meer t'ontdeckē; varende voorby rupm driedupsendt Eylanden [soo groote als kleyne] van welcke hy over d' achthonderd yeder een Naem gaf. Als hy nu ter zyden van Cuba henen voer / vondt hy een Haven / waar in veel Schepen leggē konden. Hier trad hy met sijn volk aan Landt; doch vonden niet anders als kleyne Hutjens / daer niemandt t'huys was. Sy wierden sommige Visschers ghewaar/ die eenighe Visschen aan Speeten brieden: Maar deze haar ziende komen/ vloden op de Bergen / van waerse beloerden / wat de Spaansaerds doen souden: Welcke de gebradene Visschen aten/ maar de Slangen / die daer onder waren/ wegh wierpen. Sy gaven [door te kennen] d'Inwooners te kennen/ datse geenszins voor hun behoefdē te vresen: Waer op een frisch Jongelingh onder de haere van een kleynen Berg afsprongh / en de Christenen naarder quam; met wien eenen uyt 't Eyland Hispana (die geduerigh by Columbus was) gesprech hield. Dezen zeyde/ datse Visschers warē/ derwaerts gekoomen door bevel haers Koninghs/ om Visch te vangen / wyl hy voor eē anderen Koningh een heerlijk Gastmaal aenrechten wilde. Hy voeghde hier noch by/ seer blyde te sijn/ datse de Slangen niet gegeeten hadden/ wijl deselve den Koningh dienen souden voor een heerlicke en wel-smaeckende Spijs.

De Peguanen vangen kleyne Vischkens, dieſe tot deegh ſtampen, en ſoo inde Son laeten ſtaen, tot datſe verrot ſijn, en ſtincken. Dit is haer Boter en Oly, ſelfs voor den Coning. 't Geſchied uyt geen armoede, maer ſy houden dit voor eē leckerny. Als *Capraelin't* laer 1498. Brazil ontdeckte, bevondt hy, dat d'Inwooners van dat Land niet alleen Apen, Muyſen en diergelijcke Gedierten, maer oock Slangen en Haegdiſſchen aten.

III HOOFTSTUCK.

1. Wonderlijcke Stroom van heet Water. Vreemde manier van Vischvangst. Seldsaem Brood. 2. Columbi weerkomst in't Eyland *Hispana*. Oproer aldaer. Oorsaeck, waerom deese Scheepsvloot geen meer Gouds meede gebraght heeft. 3. Grouwlycken Storm. Boven maten groote en gevaerlycke hitte. 4. Columbus en syn Broeder werden valschelyck by den Koningh van Spaenje beschuldight Syn verontschuldigingh. 5. Sy werden beyde gevancklyck nae Spaenje gesonden.

TErwijl Columbus dus omvoer/quam hy aen den uytgang eens Strooms/welckers water so heet was/dat niemandt de hand langh daar in kon houden. Daar na quamense by eenige Visschers/ zittende in eẽ Schip/ gemaakt van een uytgehoolden Boũ/ waar achter een Visch was/ aan een langh touw gebonden/ diese nasleepten. Deze Visch was de Spaanjaerds onbekendt: Sy had de gelijckenis van een Aal/maer 't hooft was geweldig groot/en op't selve saghmẽ een Hupt/ hebbende de gedaente van een Tasch. Soo haast zigh eenighe Visschen op't water vertoonden/ lietense deeze Visch het Touw ruym; waar op deselve/ soo snel als een Pijl uyt een Boogh/ toeschoot/ vangende de Visschẽ met sijn Tasch; doch weer boven komende/ namen de Visschers hem sijn Hoof af. Sy krygen in een oogenblick/ terwijl de Spaanjaerds toekeecken/ vier groote Visschen/diese deselve bereerden/ en van haar met seer groote smaack gegeeten wierden.

In't Iaer 1498. als *Caprael*, uytgesonden van *Emanuel* den eersten, Coningh van Portugael, de Kusten, die hy de naem van't H. Kruys gaf doch nu *Brazil* geheeten werden, ontdeckte, vond hy aldaer by d'Inwooners een andere wijs van Visch-vanghst. Sy gebruyckten Schuytjens, gemaekt uyt schorssen van dicke Boomen, die somtijds soo groot sijn, datse dertig Mannen konnen voeren. Alsse uyt wilden om te Visschen, soo roeyden eenighe de Schuyt voort; andere sloegen de See met stocken, om de Visschen te verschricken, die in dese verbaestheyd na boven schoten. Die op sulk een Vischvanghst afgeveerdigt waeren, hielden dorre uytgedroogde Coewoerden, of Calabassen, van een bysondere grootte, onder't water tegẽ deselve aen; daerse dan vry willigh inschoten, en alsoo ghevangen wierden. D' Inwooners deeses Landts maeckten haer Brood uyt de Wortel van seecker kruyd, 't Porceleyn-kruydt niet ongelijk, doch so een boos vergif in sig hebbende, dat yemand, daer van eetende, stracks sou moeten barsten. Maer sy stampten deeze Wortels, parstense uyt, op dat'er niets van 't giftig sap in bleef, lietense in de Son drogen, en maektense soo tot Meel. t'Brood, dat hier van gebackẽ wierd, was niet alleen gesond, maer ook van seer goede smaek.

2. Columbus weer in *Hispana* gekomen synde/ vondt daer een grote verwarringh: Want een der syne/ Margarethus genoemt/eẽ seer streng Man/ was

was met veel Spaenjaerden/ gantsch verroosdt/ weer na huys getrocken; welk Columbus deed vrezen/ dat hy hem voor den Koningh beschuldigen/ en in sijn onghenaede brengen moght. Boven dit sagh hy/ dat verscheydene Heydensche Koningen tegens de syne opgestaan waren; waar door hy gedwongen wierd/ den Oorlogh tegens deselve aen te nemen. Eyndlijk trof men een Vreede/ onder voorwaarde/ dat de gene/ die aen 't Gebergt Cibanis woonden/ alle drie Maanden drie stucken Goudts/ en die geen Goudt hadden/ Speceryen of Cottoen opbrenghen souden. Inden tijdt als't Goud gegraven wiert/ vondense/ niet verr vanden Oever/ een Goud-korn/ wegende twintigh Onren. Deze is den Spaanschen Koningh voor een wonder toegesondē/ en van veel Menschen aldaar gezien. Maar wijl wy tegenwoordig van Goud spreken/ soo soud't yemand vreemd mogen dunken/ waerom deze Spaensaerts (nadien 't Eyland soo vol daer van was) niet geheele Schepen vol Goudt mee bragten? 't Sal den selven antwoorden met d'eyge woorden [soose in onse Taal luyden] welcke den genen ghebruykt/ die dese geheele Reys beschreven/ en selfs by gewoond heeft. Dese Eylanden [seydt hy] syn wel vol Gouds, tegen d'onse te rekenen; doch soo veel is 'er niet, datmen 'er geheele Schepen mee sou konnen bevraghten. Wijlt 't ook met grooten arbeyd uyt d'aerde gegraven moet werden, so sijn de Mannen die hy (*Columbus*) met hem daer heenen voerde, zieck geworden. Daerenboven waerense meer genegen tot ledigheid en onkuisheid, als tot arbeid; soo datse 'tgeen met grote moeite verkregen was, schandlijck verquisteden. Iae, sy waren soo versoncken in alle moedwil, dat sulcks onuytsprekelijck is. Sy hadden ook op hun Overhooft een doodlijcken haet geworpen, om dat hy hun ongeregeldheydt weerstond; en hier door veroorsaecktense, dat de woeste Inwooners, die noch ongetemd waren, hoe langer, hoe meer verwilderden, kerende sigh weer af van alle redelijckheid en betaemlijk leven: Soo dat noch tot op deesen dagh d'onkosten 'tgewin overtreffen; schoonse in dit Iaer (1501.) binnē twee Maenden tijds meer als twaelfduisend Mark Gouds vergadert hebben, yeder Marck tot acht Onçen gerekent.

3. In 't selve Jaer ontstonden 'er soo groote Stormwinden, dat lby na al de Boomen daar door uptgeropdt wierden; verheffende die soo hoog in de Lucht, als offe deselve in den Hemel hadden willen werpen. Deese deden oock drie van Columbi Roey-Schepen inde Haven ter gront gaen. D'oorsaek van dit Onweer leyden de woeste Inwooners op de Christenen, om datse soo sondigh waren, en haar in hun rust verstoort hadden: Ook seydense, dat 'er niemand onder haar opt dierghelijck een Storm beleefdt had. Columbus inde Haven komende/ beval de Timmerliedē [die hy by hem had] twee andere Scheepen te verheerdighen. Hy, een Man van groot gemoed en verstandt synde, die niet als grote dingen zig onderstondt, trock eens, met sommighe Schepen, upt het Eyland Madera nae't Zuydē,

voorgenomen hebbende/ den Aghte-Evenaer (Æquinoctiael) eens over te vaeren / en hem dan nae 't Weſten te keeren/ om te mogen vinden 'tgeen de Chriſtenen tot dien tijd toe onbekend gheweeſt was. Eyndlijck quam hy by 't Groene Hooft (Cabo Verde) van waer hy/ met een Zuyden wind / digt bydē vijfhonderd Mylen over de groote Zee ſcheepte; ter welcker tijd hy aē een Land quam/ ſoo geweldigh heet/ dat de Schepen by na verbranden/ en de Menſchen ſtierven. De Vaeten ſprongen in ſtucken / ſoo dat Wijn en Olij door 't Schijp liepen. Dit gheweer haer in de Honds-dagē/ wanneer 't doch gheneenlijck ſeer heet is. In deze hitte blevenſe aght gantſche daegen/ niet ſonder groote vrees haers levens/ ſo dat haar dikmael berouwde/ in dit Ghewest ghekoomen te ſijn. Doch dezen tijd verlopen zijnde / begon een Weſte wind te waeyen/ waer op ſy haer nae 't Weſten keerden/ krygende alſo van dagh tot dagh een gemaetighder Lucht / tot haer uytneemende blijdſchap.

4. Als nu Columbus weer in 't Eyland Hiſpana quam/ vond hy daer alle dingen verwaerd ; en voornaementlijck/ dat Orlandus, een der ſijne / van hem afgeballen was / daar door alle hooſaerdige de deur geopend hebbende. Columbus poogde hem weer met zigh te verſoenen / doch hy begeerde niet. In tegendeel klaegde hy hem ſwaerlijk/ doch valſchlijk/ door Brieven by den Koning van Spaenje aen; hem en ſijn Broeder beſchuldigende van gheneenſaemheydt met allerley Schelmen/ en verbreemding van alle Eer en Reedelijckheydt: Voorts van Wreedheydt / Bloedgierigheydt en ongehoorde Dwinghlandy ; gelijk die der Wolven onder de Schapē is. Hier tegens ſchreef Columbus aen dē Koning: Dat Orlandus en ſijn Medgeſellen verachters van alle Godlijcke en Menſchlijcke Reghten waeren/ voerende een ſchendelijck en beeſtelijk leven / met Rovē / Moorden / Vrouweſchendē / en andere Fielterijen. En alsſe hier over vreeſdē geſtraft te ſullē worden/ ſoo waerenſe vande Koninglijcke Maght afgeballen / en hadden zig begeven tot alle Ledigheyd / Laſter en Schande; inſonderheyd tot eē on-beſchrijvelijcke Onkuyſheydt / en grouwlijke Menſch-moorderij. Ter-wijlſe nu malkander op zulk een wijs met Smaedwoorden en Scheldbrieven beſchuldigden / viel den Koninghe der Cigianoren van de Chriſtenen af/ by hem hebbende over de ſes duyſend Mannen / gewapend met Boogen en Pylen; maer anders warenſe gantſch naeckt / ook ſelfs dan / wanneerſe ten Oorlogh trocken. Deeze brandden menighte van Marcken/ of Lidteekenen / aen haar Lighaem ; van 't Hooft af tot de Voeten toe. Eyndlijk verdreef Columbus den ſelven/ bracht hem onder ſijn gewelt / en dwonghe hem / Jaerlijcks een Schattinghe te moeten betaelen.

5. Ondertuſſchen wierdt de Koninghe van Spaenje uyt hun beyder Brieven ghewaer / dat 'er een groote tweedracht onder haar was/ in plaets datſe/ tot bewaeringhe des Eylandts/ eens-gezind hadden behoorden te zijn; Dit nam hy ſeer qualijk; te meer/ om dat

dat hem / by soo een groote meenighte Gouds / geen voordeel toequam. Hy sond derhalven een seer strengh Man daar henen / om Overste des Eylands te sijn / en de schuldige [sonder aenzié des Persoons] te straffen / of gebanklijck na Spaenje te senden. Maar dezen na de verraders en vyanden bā Columbus hoorende / sloeg hem en zijn Broeder in d' Ysers / en sondse beyde / soo geboeyd / na den Koning ; 'twelck dikmael den loon der alderdapperste Mannen is. Doch tot Gades ghekomen zijnde / wierdenze los gelaetē / en begaven zig alsoo na den Koning; aan wiens Hof sy in groote Eer en Agtbaerheyd gehouden wierdē. En dit sijn alsoo de Voornaemste Bysonderheden uyt de Keysen van Christophorus Columbus.

IV. HOOFTSTUCK.

1. Reys van Petrus Alonsus Niger. Veel Paerlen ingeruylt tegen Naelden, Schellen en Bellen. 2. Vijfthien Pond Paerlen gemangeldt voor eenige slechte snuysteryen. 3. Gelegentheydt der Inwooners van Curtana. Eet-waeren goed en goed koop. Viervoetige Gedierten. 4. Zeden en Gewoonten des Volcks. Heerlijcke Halsbanden. 5. Gelegentheyt van't Land Canchiete. Natuur en Zeeden der Inwooners. 6. Een schoon Landt, doch onbekend. 7. Stryd tegens de Canibalen. 8. Wonderlijcke gebruycken ontrent het doden en eeten eens Gevangenen. 9. Grouwsaemheydt deeser Mensch-eeters. Hoe men met de gestorvene handelt. 10 Zeldsaem Dier.

COlumbus in't ongeluk gevallen sijnde / datmen hem aghte in s' Koninghs ongenaede te staen / soo namen veele der sijne / die in de Zeevaart wel geoeffendt waren / vastelijk voor / 't geluk te versoecken / en onbekende Plaetsen t'ontdecken. Alsse nu van Columbus met groote vroefheyd af-scheydt genoomen hadden / rusteden sy zommige Koop-Schepen toe / op hun eygene kosten; en yeder begaf zig na bysondere hoecken des Werelds / doch onder beding / datse op vijftig Mylen na niet komen souden / daer Columbus te vooren geweest was. Petrus Alonsus, bynaemt Niger [of den Swarten] beerdighde oock een Jagt op sijn eygen Beurs / voornemens sijnde / nae't Noorden te vaeren. Onderweghen ontmoette hy de Plaets Paria, daar Columbus veel Peerlē gevonden had; doch om't bevel des Konings te voldoen / voer hy voort / en quam op vijftig Mijlen weeghs nae daer niet by. Hier na deed hy een Landtschap aen / Curtana genoemt / hebbende een Havē gelijck dte van Kalis; in welcke gekomē sijnde / sag hy een seer groot Vlek / van ontrent taghtig Huysen. Noch meer naerderende / vondt hy aldaer vijftigh Mannen / welcke niet in dit Vleck / maer een weynig verder haer woning hadden. Met deselve begon hy te handelē / en kreeg voor zommige Naelden / Schellē en Bellekens ontrent-

trent vijfthien pond Paerlen; schoonse die niet geerne vermangelden/ wijlse daer Hals-ketenen van maken.

2. 's Anderen daegs vertrok hy vā daer/ en quam by een klepner Dieck/ waer uyt al't volck hem te gemoet liep; biddende/ dat hy uyt't Schip komen/ en een tijd lang by haar blijvé wilde. Maar hy soo veel menschen by een ziende/ waar tegens hy niet meer als drie-en-dartigh Mannē by hem had/ vreesde/ dat hem van deeze woeste Lieden yet quaeds sou mogen bejegenen: Derhalven wenchte hy haar/ indiense yets begeerden te verkopen of te vermangelen/ soo soudense tot hem komen/ wijl hy de See niet verlaten wou. Straex voerense met Schecpsens na hem toe/ en verruylden/ tegens sommige slechte dingen/ vijfthien pond Paerlen. Alonsus in den tijdt van twintigh dagen [die hy daer bleef] ghezien hebbende/ dat dit Volck niet seer wild noch onmanierlijck was/ betrouwde haar soo veel/ dat hy te Land ging/ alwaer hy seer Eerlijck van haer ontfangen wierdt. Hun Huysen waeren van Hout; en in plaets van Tigchelen gedruptentense Palm-bladeren/ met welcke sy deselve deckten.

3. Tot hun spijs haddense Oesters/ wilde Swijnen/ Haesen en Duyven. De Mannen lesen Paerlen/ maer de Vrouwen mesten Ganssen en Endvogels. In haer Bosschen syn meenigten van Pauwen/ welckers vederen die van onse Landen seer gelijck sijn: Doch men kan de Wijfkens niet wel uyt de Mannekens onder-scheyden. 't Land is vol Veldhoenderé. D'Inwooners konnen booven maeten wel schieten/ sonder opt haer Doel te missen. Sy gaven een Vrood voor vier pscre Nagelen; een Veldhoen voor eene Nagel; Ock verruyldense Duyven en meer andere Eetwaren; so dat Alonsus en de sijne hier leckerlijk leefden. Naelden en Paternosters van glas verkochtense aen d' Inwooners voor Geldt: Welcke gevraegt sijnde/ waerom se de Paternosters soo weerd hielden/ tot antwoordt gaven/ datse deselve/ tot cieraad/ aenden hals hinghen; gelijck ock de Naelden/ waar mee sy hun tanden reynighden/ en de Doornē uyt hun voeten groevē; want sy gaen daer gantsch naeckt. Hierom hebbense de Naelden en Spellen seer geerne; gelijckse dan ook Schellen of Bellekens boven maten hoog agten. Sy vonden aldaer groote Bosschen/ en hoordē een swaer getier van viervoetige Dieren/ soo dat het gelupdt als tot den Hemel klonck. Echter oordeelden sy/ dat deselve niet schadelijk moestē sijn/ wijl d' Inwooners naeckt en sonder eenighe vrees door de Wildernissen gingen/ alleen met hun Bogen en Pijlen gewapend sijnde. Wilde Swynen hebbense genoegh/ maer geen Ossen/ Schaepen/ Geyten/ of andere tamme Dieren.

4. De Mannen sijn die van't Eyland Hispana niet ongelijck. Sy dragen langh hayr/ 'twelckse doen krupven/ gelijck de Duytschen. Om witte Tanden te maken/ knauwense altijd een seker Krupdt/ datse weer uytspouwen/ en daer nae spoelen sy de mond met water. De Vrouwē passen op't huys/ en de Mans oeffenen

de

de Jaght. Sy sijn altijdt vrolijck/ springende en dansende. Sy hebbé veel Aerdewerck/ 't welck van andere plaetsen daer gebracht werd. Op hun Jaer-marckten komen veel van haer Nae-bueren aldaer / met verscheydene Waeren. Sy gebruycken onder malkander geen geldt / maer koopen en verkoopen d'een Waer om d' ander. Sy voeren / tot hun vermaek/ sommige getemde Dierē met haer om/ dese Halsbanden van Gout en Paerlen omhangen. Haer Land brengt geé Goud voort/ maer sy ruylen't tegen andere dingen. De Vrouwen gaen seer selden uyt haer Huysé. D' Inwooners gevraaght sijnde / of de See verr van haer / en of't Landt groot was? antwoorden / sulcks niet te weeten Doch Alonsus en de sijne hielden't voor vast Land: Want daer waren soo veel Dieren / datse 't voor geen Eyland achten konden. Daerenboven voerense langs de zijde meer als duysendt Mijlen verr / sonder een eynd te konnen vinden. Alsmen haer vraegde/ waerse soo veel Gouds van daen kregen/ soo berichtense daer op/ dat 'et gegraven wierd in een Landt/ Canchiete genoemt / ontrent ses dagreysen daer van daen gelegen.

5. Alonsus begaf zig daar na toe te vaeren/ en quam den eerstē van Wintermaend in't Jaer vijfthienhondert aen't Land Canchiete. D' Inwooners hem ziende/ waren gantsch niet bevreest / maer quamen om met hem te handelen/ ontfingen hem eerlijk/ en brachten hem al't Goud/ datse te dier tijd hadden: 't welk wel weynig/ maer seer fijn en suyver was. Dit Land heeft menigte van Papegayen/ en een welghematighde Lucht: want in de Winter-maendt is't daer tamelijck warm / en 's Somers is de hitte soo groot niet/ datse verdoringh veroorsaken soude. D' Inwooners sijn seer Yverig over hun Vrouwen / derhalven sy ook deselve t'huys lieten/ als se de Spaensaerdts ginghen besoecken. Sy sijn een goed en eenvoudig volck/ elk betrouwende / en niemand bedriegende noch beschadigende. t'Landt is vol Boomwol / en hier van maecken se kleedtjens/ om haer Schaemte te bedecken.

6. Vijfthien dagē van daer voortgevaeren sijnde/ quamense by een seer lustigh Landt: waer in veel Steden/ Vlietende wateren en Hoven waren. soo datse noyt schoonder Aerdrijck gezien hadden. Alsse meenden aen te komen / vondense meer als tweeduysend menschen aen den Oever; gewapendt met Boogen / Pijlen en Vorst-Haynasschen / om't Strand te bewaren. Sy onderstonden zig wel / door Teekenen en wencken haer tot vriendschap te bewegen/ doch kondense daer toe niet brengen. Dit scheen eē grof en Boersch Volck te sijn: Derhalven hielden se haer voor Wilde. Anders waerense welgestelt en geschickt van Lighaem; doch Swart en Mager. Alonsus Niger vergenoegt synde met 't geen hy ghevonden had/ nam voor/ weer na huys te keeren door de wegh die hy gekomen was.

7. Alsoo dan voer hy te rugg / en quā aen een Land/ Civiana genoemt; daer men een ontelbaere meenighte van Paerlen vindt. Hier bleevense twin-

twintigh dagen/ om haer bandé uptgestaenen arbeyd wat te verquicken. Doch eerse daer quamen/ bejegenden haer de Scheepen der Canibalen [of Menschen eeters] 18. in getal synde. Deze hebben 't Jaght terstondt omringht / toegerust met haer Bogen en Pylen. Doch d' andere hun Bussen afschietende / verdreven strachs dien vergaderden Hoop. In't nae-jagen kregense een Scheepje; doch al die 'er in waren sprongé inde See/ en swommen wegh. Korts daer na vingense een Canibael, die seer grouwsaem teghens d' Inwooners van Civiana te werck ginghe; alreedts drie Mannen gevangen en gebonden hebbende/ om deselve op t' eeten. 't Volck van Alonsus ontbonden haer / en gaevense den Mensch-eeter in bewaringh. Maer deeze [gedenckende aen 't verderf der haere/ die dezen Canibael alreeds gedood had/ gelijck hy haar 's anderen daeghs oock ghedaen soude hebben] ginghen hem met duysten en stocken soo dapper te heer / datse hem by nae dood sloegen.

8. Als den voorgedaghten Caprael in't Iaer 1498. de Kusten van Brazil (die hy den naem van 't Heyligh Kruys gaf) aendeed, vond hy de ghewoonte dezer Mensch-eeters, ontrent dit verfoeylijck werck, dusdanig te syn. Alle bedaegde Oorlogs-Gevangene atense terstond op; d' ovrige voerdense ghebonden wegh. Dese Gevangene spijsdense rycklijk, en bestelden haer Vrouwen, om by te slaepen. Maar op hun Feest-daeghen bondense een der selver die alreedts vet en gemest genoeg was. aen koorden. Eerst wierp hem syn Beminde, tot een teecken van Liefde, de koord om den hals; en stiet alsoo den geenen, diese tot haer wellust gebruikt had, ter straffe. Daer na wierd hy van 't Volck omringht, die hem wel vast om syn buyk, armen en benen bonden; tegens een Pael aenstelden, met Verwē beschilderden, en met veelerley Vederen vercierden. Somtijds', om niet al t'onbarmhertig te schynen, maecktense hem los, en onthaelden hem rycklijck met spijs en dranck. Ondertusschen atense gesamentlijck mede, en dronckē niet weynig, van een Dranck, diese van Garst en Meel toebereydeden. *Hier* onder begavense zig tot Singen, Dansen en Tuymelen; brengende soo in dit Voorspel drie gantsche dagē toe. Nae dien tijd voerdense den Ghevangenen, nu aen Handen en Voeten ontbonden, na een Schouwpleyn. De Vrouwen en kinderen trocken hem voort, met de koord, die om syn Buyk vast gemaekt was. Onderwyl wierpen hem de Mannen en al d'andre Vrouwen met Oranje-appelen en andere Vrughten. Hy, in tegendeel, sond al d'uytgegoyde Appelen, die hy op kon rapen, weer nae't hooft der geene, die hem beledigden. Terwijl dit dus toegaet, drinkt hy, soo 't schijndt, met goede lust; want noch spys noch drank werd hem geweygert. Hy toond oock een gantsch vrolyk gelaet. Desen dapperen *Held* (want daar voor wil hy gehoudē syn) overvallense met veelderley smaad en scheldwoorden, seggende: **O rampsalig en verdoemd Mensch! nu sult gy de straf uwer Schelmstucken dragen. Nu sullen wy de Geesten der geene/ die inden Strijd gesneubeld syn/ met uw bloed ver-**

verſoenē: Want wy ſullē u vermoo-
den/ verſcheuren/ braden en opſlockē.
Waer op hy haer antwoord: Dit ver-
baeſt my niet; want ghy ſult my niet
ſtraffen als een bloohertig Man/ wyl
ick altyd de plighten van een dapper
Held waergenomen heb. Sooje my
dood/ 'k heb ock/ in verſcheydene ge-
legenthedē/ veel andere gedoodt. In-
dienje van myn vleeſch u verzadigt/
in ſelve ben ock dikmaal van veele
vleeſch zat gheworden. 'k Heb ock/
boven dit/ veel Broeders en Vriendē/
die gewiſlyck myn dood ſonder wraeck
niet vergeeten ſullen. Eyndlijk wiert
hy in't Schouwpleyn beſlooten; en hy,
die hem, geduerende ſyn gevanckenis,
bewaerde, trad met hem in. Deeſen

was over ſyn gantſche Ligchaē beſchil-
derd, en om ſyn hals met een cieraadt
van Veederen behanghen; maer in ſijn
hand ſwaeyde hy eē geweldig Swaard.
Hy huppelde, ſchuiffelde, en dreighde
den Gevangen en met dit Geweer; die
al ſyn kragten inſpande, om't ſelve uyt
ſijn handen te wringen, maer ondertuſ-
ſchen trocken de Vrouwen en kinde-
ren hem met de koord, welcke om ſijn
Buick vaſt was, na haer toe; ſoo dat hy
ſigh geenſins, nae wil, beweegen kon.
Ten laetſten, na veelderley quellingen
en dreigingen, kloofde de Sabelſwaei-
er hem 't hooft door een verſchriklijc-
ke ſlagh; en daar nae kapte hy hem de
handen af. Doe quamen de Vrouwen,
en wierpen 't Zielloos Ligchaem op een
Hout-hoop, laetende al 't hair daer af
branden, op datſ''et te ligter waſſchen
moghten. Den Buick geopend ſynde,
rucktenſe 't Ingewandt daer uyt, en al

d'andere trocken 't Lijf voorts in ſtucken; eetende geſamentlijck dit vleeſch met grote luſt en ſmaack.

9. Alonſus ondervraagde haar nae de zeden der Canibalen; waer opſe tot antwoord gaven: Sy waren ſoo begeerig na Menſchen vleeſch en bloed/ datſe veel Landen doortrocken / om't ſelve te behoomen. Alsſe ergens te Landt gingen / maecktenſe zigh een Blokhuys/ waar in sy haar onthielden/ tot datſe 't geheele Gewest doorlopen hadden / om Menſchen te vangen. Dit Land heeft een groote menigte Paerlen. Als'er een aenzienlijck Man ſterft / ſoo leggenſe den ſelven op een Wagen/maecken een vyer daer onder / laeten hem ſaatelijk braden/ en't vet ſoo lang upt 't Lighaem druppen/ tot dat alleen 't Vel en't Gebeent overig blijft; 'twelckſe/ als een groot Heyligdom/ bewaeren: En dit is den geſtorvenen groote Eer aengedaen. Eyndlijck voer Alonſus weer na huys/ geladen met veelerley dingen/ maer inſonderheyd met Paerlē/ tot ſes-en-tnegentig Ponden toe; die hy voor kleynigheden van weynigh waerde gerupld had. Maer te Gallicien aengekomen ſynde / en de geene/ die kennis daer van hadden / deſelve gezien hebbende/ oordeelden/ datſe wel ſchoon / doch niettemin van geen ſeer groote weerdighepd waren.

10. Ontrent deſelve tijdt is ock uytgevaeren eenen Vincentius Pinzonus, met ſijn Broeder Aries, die Columbus op ſijn eerſte Schipvaert vergeſelſchapt hadden: Doch vermits wy in ſijn Reys-beſchrijving (die geheel kort is) niet aanmerckelijcks vinden/ ſoo ſullē wy maer alleen dit daer uyt aenteeckenen. Hy heeft by't Epland Paira een vierboetigh Dier gevonden/ van een ſeer wonderlijcke gedaante. Voor was't een Vosch/ achter een Aap gelijck. De voeten waren als die van een Menſch / d'oozen als die vā een Uyl. Onder den gemenen Buyck had het noch een anderen/ even als een Sack; in welcke het ſijn Jongen verbergt / tot dat deſelve in ſekerheyd mogen uytlopen/ om haar noodzuft te gaen ſoecken. Anders komenſe noyt uyt de Sack/ ten sy dā datſe zuygen willen. Een dezer Dieren/ met drie haerer Jonghen / ſijn te Siville, van daar nae Granade gebracht / en den Koningh vereerdt geworden.

V. HOOFTSTUCK.

1. Reys van Albericus Vesputius nae onbekende Landen. 2. Ondecking van een onbekendt Land. 3. Beſchryving der Inwoonders. Haar onbeſchaamtheyd. Geſtalte. Geſwindtheydt. Swem-konſt. 5. Sijn goede Schutters. *Haer* Oorloghen. 5. Manier van Eeten en Slapen. Beſchaemtheyd en onbeſchaemtheyd. *Houwlycken.* Onkuysheyd. *Kinderbaren* 7. Volckrycke huyſen. Ryckdom, 8. Vrygevigheidt. Manier van Begravingen. Onmenſchlijckheidt ontrent deſelve. Vreemde wys van Geneeſen. Spijs van Menſchen-vleeſch.

In't

IN't Jaer veerthienhonderdt seven-en-tnegentigh/ den twintigsten der Meymaend / voer Albericus Vesputius, met vier Last-Schepen/upt de Haven van Galliſſen, en quam geluckig aen de Geluckige Eylandē/ anders Groot Canarien genoemdt; leggende aen 't eynd des bewoonden Aerdrijcks/tegen't Westen/ tweehonderdt en taghtigh Duytsche Mijlen van de Stad Lisbon. Aght daegen aldaer stil gelegen hebbende/ om haer van Hout/ Water en andere behoeften te voorzien/ voerense met eē West-Noord-Weste wint weer voort. Na sevenentwintig dagen quamense aen een Vast Landt [immers soose meenden] ontrent 1000. Mijlen van Groot Canarien gelegē. Aldaer wierpense 't Anckar upt / anderhalf Mijl vanden Oever/ en bemanden eenighe Boots met gewapent volck. Sy sagē een ontelbare meenighte Inwooners aen't Strand/die voor haer verbaert schenen te sijn; misschien om datse so gekleed/en van een andere [haer ongewoone] verwe waren. Sy vloden gesamentlijk nae't Gebergt/ en konden door geenerley Tekenen van vrientschap bewogen werden / om by haar te komen. 's Avonds (weetende dat hun Scheepen aen geen verseeckerde plaets lagē) begavense zig van't Lant inde zelve / om 's Morgens een beeter Haven te gaen soeckē. Also voerense weer voort/ met een Windt die upt 't Gebergt quam / altijd langs 't Land heenen / om 't Volck te mooghen beproeven.

2. Na twee daghen vaerens vondense een seer bequaame Haven voor haer Schepen/ soo datse niet meer als een halve Mijl van't Land afbleven. Sy zagen hier een ontelbare menigte Volcks; en/ begeerigh sijnde om met deze Lieden te spreken / voeren noch dien selven dagh met de Boots na dē Oever/gaende met ontrent 40. Mannen te Land. Dit volk ontvlood geduerigh haer tegenwoordigheyd; soo datse geenszins te bewegen warē/ om haer ter spraak te staen. Alleen lockense eenige weynige Inwooners tot haer/ diese Bellekens / Spiegelkens/ Glaeskens en diergelijcke kleynigheden gaven. Deze zig hier door verseckerd houdende / handelden met haar van Vreede; doch 's nagts gingen de Portugeezen weer t'Scheep. 's Anderen daegs morgens vroegh sagense op nieuws een ontelbare meenigte vā Mannen en Vrouwen / die hun Kinderen met haer na den Oever voerdē. Dit Volck had al hun Huysraedt by haer/ gelijk hier na gehoord sal worden. So haest de Portugeezē 't Lant begonden te naerderen / vielen d'Inwooners van zelfs in de Zee [wijlse wonderlijk wel swemmen konden] en quaemen haer / meer als een Staale Boogscheut weegs / te gemoet. Sy toonden zig gantsch vrientlijck tegen d'aengekomene/ en vermengden haer onder de zelve; met sulk een vertrouwē en seckerheyd/ als offselang by hun gewoond en met haer gehandelt hadden: 't Welk deze Vreemdelingē geen kleyn vermaeck veroorsaeckte.

3. Sy gingen alle naeckt / soo wel Vrouwen als Mannen/ even soo alsse geboren warē/ sonder haer schaemte eenigzins te bedecken. Sy sijn vā

een redelijcke lengte/en van bysonder-wel-gemaeckte Ledemaeten. Haar vleesch is roodt-verwigh/ gheliick de Huyd vã een Leeuw. Indiense [seyd onsen Reys-beschryver] gekleed gingen/ gheliick wy / men sou lichtelijck konnen geloven/datse gantsch wit vã verwe soudẽ sijn. Sy hebben nergens Hair aen't Lichaem/ als alleen op't Hoofdt;'twelck seer dick en swart is: maar insonderheyd dat vande Vrouwen / die daer mee seer inop menen te syn. Haer Aengesichten sijn niet bevalliick / wylse gantsch breedten platsijn/ gelijk die van Tartaryen. Hair aende Winckbrauwen / of aen eenige andere plaetsẽ des Lichaems te hebbẽ (behalvẽ alleẽ op't hooft) houdense voor eẽ beestelijck ding. Beyde/Mannen en Vrouwen/ sijn seer snel in gaen en loopen; soo dat het de Wyven een kleyne saeck is/ twee duytsche Mylen weegs geduerig aen een te lopẽ; waer in sy de Christenen verr overtreffen. Sy swommen soo lang en behendig/ dat het gantsch verwonderlijck was: Doch hierin gingen de Vrouwen de Mannen merkliick te boven; want de Portugeezen saegen dickmael / datse twee Mylen verr (sonder oyt te rustẽ) in Zee swommen. Sy gebruyckten Boogen en Pylen; want alhoewelse geen Yser of andere Bergwerkẽ hadden / soo wistense echter seer scharpe Vischtanden voor aen haer Pylen te maken.

4. Sy sijn soo seekere Schutters/ datse noyt haer Doel missen. Men vondt daer oock Vrouwen / die in't schieten seer geoeffendt waeren. Sy hadden [behalven haer Bogen] noch andere Wapenen/gelijck Spiessen en Kolven / welckers boven-eynden seer wonderlijck gemaeckt waeren. Sy streden dikmael tegens hun Na bueren / welcke een andere Spraek hadden; en van de selve verschoondense niemand/ als om haar tot grouwlycke pynen te bewaeren. Ten Oorlogh trecktende/ nemense hun Vrouwẽ met haer; niet om te strydẽ/ maer om hun behoeften haer na te draegen. Want een deezer Wyven kan meer op haar rugg laeden/ en 30. of 40. Duytsche Mylen voort torssen/ als een Man vã d'aerdẽ sou konnen op-beuren. Sy hebben in haer Oorlogen noch Hooftsteden noch Oversten/ maer peder is sijns selfs Heer: Oock trecken se sonder eenige oyde daer henen. Sy strydẽ niet om eenige Regeering of Heerschappy; oock niet om haer Landen te vermeerderen: Maer alleen uyt een ouden haet en aengheboorne bryandtschap. Als haer nae d' oorsaeck derselver gevraegt wierdt/ gavense geen ander antwoord/ als datse haer voorsaeten wraecken wilden. Dit Volck leefde in volle Vryheydt / en was aen niemandt verbonden / hebbende noch Koning noch Heer. Aldermeest berepdense haer tot den Strijdt/ wanneer hun bryandẽ ergens een der haere gevangen of gedood hadden. Dan moest den oudtsten Bloedvrient des gevangenen of gedoodden opstaen/ en op alle Wegẽ roepen/datse gesamentlijck doch met hem ten Oorlog wildẽ trecken/om de dood van sijn vrient te wreken. Sy / hier door tot medelyden beweegt werdende/ rusteden haer terstondt tot den Strydt/ en overvielen

len haer Vyanden als in eeu oogenblick tydts.

5. Sy hebben noch Wet noch Gerigt. Geen Misdadigers worden gestraft; ook tugtigē noch leeren d'Ouders haer Kinderē niet. Sy syn seer slecht in haer Spraak / maer anders verstandigh en doortrapt. Selden spreeckense/ en dat noch met een laege stem/gemaeckt tusschen de tanden en lippen. In't eeten hebbense een Beestelijcke gewoonte / niet passende of't dagh of nacht is/ maer een-vallende als't hun lust. Alsse eeten / leggense op d'aerde neer / sonder Tafellaecken of pet diergelijks te gebruycken. Sy maken stercke Nettē van Boomwol/ diese aen Palē vastbindē/en/in plaets van Bedden/ daer op slapen. Welcke manier [alhoewel ons ongewoon] echter seer goed is; want (seyd Vesputius) ick heb dickmael in deselve ghelegen; en gevoelde my/ als ik wacker wierd/ altijd veel beter/ dan wanneer ick op onse Beddē geslapen had. Sy syn seer reyn van Lighaem / wijlse zig menigmael wasschen Alsse hun gevoeg doen /houdense nauwe wagt/ op datse van niemand gezien mogten werden. Maer soo beschaemdt alsse in dit stuck syn/ so oneerbaer syn beyde Mans en Vrouwen in hun water te maken: Want wy hebben veelmael gezien [seyd onsen Reys-beschryver] datse 't selve lieten loopen/ terwijl wy met haer spraken. Sy hebben geen Houwlycks-Wet / noch Echts-verbindnis met hun Vrouwen / en elck neemt'er soo veel als hy begeerd Als hy oock wil/ slaet hy deselve van hem weg. Deze vryheyt gebruycken beyde Mannen en Wyven.

6. Sy syn niet Versughtig [Jalours] maer seer onkuysch; insonderheyd de Vrouwen: Welcke/ om haer onverzaedelijcke begeerten genoegh te doen / sommighe Tover-konsten in 't werck stellen/ waer van wy niet spreken willen. Sy syn seer vruchtbaer in't Kinder-baren ; en bevrugt synde/ soo vermydense daerom noch moeyte noch arbeydt. Sy verlossen sonder groote smerten; want 'sanderen daegs synse weer frisch en gesondt. Deeze Vrouwen syn soo Dupelachtigh en schandelijck tot Haet en Toorn genegen / datse (als hun Mans haer vergrammen) sommige Tovertyen ghebruycken/ waer door se haer eyghene vrugt in haer lighaem/ uyt een dolle woede/ doden; en door dit middel komen ontelbaer veel Kinderen om't leven. Sy syn schoon en welgesteld vā Lighaem ; en al-hoe-welse t' eenemaal naeckt gaen / soo weetense echter 't meeste deel haerer schaemte behendig te verbergē. Niettemin schamense zig so weynig / deselve/ als wy onse aengezigten/ te laten bezien. Na 't baeren is haer gantsche Lighaem even soodanig ghestelt / als offse noyt gebaerdt hadden. De Portugeezen konden niet bemercken/ dat deze Inwooners eenige Wet of Godtsdienst onderhielden ; soo datmen haer noch Joden / noch Mahometanen / noch Moren noemē kon; maer warē slimmer als andere Heydenen/ wijlse noch Offerhanden noch Bedehuysen hadden. Haer gheheele leven is gelijck als versoopen in allerley begeerlijckheden en wellusten.

7. Hun Woningen sijn aen yeder gemeen; en ghebouwdt op de manier van een Klock / opgereght van swaere Boomen / en boven bedeckt met Palmbladeren; soo datse verseeckerd sijn teghens allerley Winden en Onweeren. Aen sommige plaetsen sijn deze Huysen soo groot en wijdt / dat meer als ses honderdt Persoonen in eene Wooningh ghehonden wierden. Onder andere sagenze daer acht sulcke Volckrijcke Wooningen / dat over de thienduysend Menschen zig in de selve onthielden. Nae 't verloop van seven of acht Jaren veranderense deze Huysen van plaets: En alsmé haer vraegde / waeromse sulcks deden? soo gavense tot antwoord / dat 'et geschiede wegens de hitte vande Son; want indiense te langh op een selve plaets bleven wonen / soo sou de lught aldaer vergiftigt werden / en veelerley ziekten veroorsaecken. En gewisselijck / dit haer voorgheven was niet sonder Natuerlijcke Reden. Al hun Rijkdommen bestaen in vreemde geverwde Vogel-vederen / of in Snoerkens / de soo genoemde Paternosters seer gelijck sijnde; waer aen sy stuckjens vã Visschbeenẽ / of groene en witte steentjens rygen / hangende deselve / tot een groot Cieraed / aen haer oozen. Deze kinderachtige dingen / die by ons van geener weerde sijn / houdense voor haer Rychdom. Sy dryvẽ gantsch geen Handel met kopen of verkopen; want selfs de Natuer geeft haer ghenoegh. Goudt / Paerlen en andere Klernoodien / daer wy seer veel van houden / achtense niet; ja verachtense t'eenemael.

8. Sy sijn van Natueren soo vrygebig / datse niemand / die eenig ding van haer versoeckt / 't selve weygeren sullen. Doch so mildadige gevers sy zigh betoonden / soo vrymoedighe eysschers warense. Sy konden niet beter haer vriendschap aẽ een vriendt doen blijcken / als hem toe te laeten / hun Vrouwen en Kinderen nae hem te mogen neemen. D' Ouders achten zigh ten hooghsten geëerd / alsmẽ haer een Dochter ontvoerd / en by de selve slaept: Want daer door werdt haer vriendtschap dies te vaster ghemaeckt. Gestorven sijnde / gebruyktense verscheydene manieren van Begraevinghen. Enighe dolven hun Doode in d' Aerde met water; settende veelerley spys aen 't hoofden-eynd / diese meenden / haer tot voedsel te sullen dienen. Dit ghedaen sijnde / bedrevense geen klachtẽ noch droefheyt over d' afgestorvene. Maer andere hadden een seer on-menschlijcke wijs van Begravingh: Want soo haastse vermoeden / dat de Dood yemandt na by was / wierdt hy van sijn vrienden in een groot Bosch gedragẽ / daerse hem in een Net (van Boom-wol gemaeckt) aen twee Boomen hingẽ. Daer nae Danstenze dien gantschen dagh rondom hem / en de nacht aenkomende / lagense eenige Spysen aen sijn hoofden-eynd / so veel als genoeg was / om zigh vier daeghen langh te konnen onderhouden. Dit ghedaen sijnde / lietense hem soo alleen hangen / en elck ging weer nae huys. Indien nu den zieken dit eeten ghenuttight had / ghesondt wierd / en weer t'huys quam / soo ontfingense hem met gro-

te

te Eere. Maer men vondt' er weynige/ die dit gebeurdē; want sy wierden daer nae van niemandt meer bezocht. Alsse nu daer quamen te sterven/ soo wierd haer geen andere Begraefnis gedaen.

By de Trogloditen bondmen d' oude Lieden met de keel aen de staert van een Os, en lietse soo dood sleepen. De Caspij braghten al de menschen, die tseventigh Iaeren oud geworden waeren, in een Bosch, om daer van honger te sterven. Daer na naemense agt, offe van de Vogelen, of van de wilde Beesten gegeeten waeren: houdende 'teerste voor een goedt, maer't laetste voor een quaed Teecken. De Mooren en Caffers ontrent de Kaap gingen noch veel slimmer te werck. Als yemand zieck wierd, dooddense en aten hem, al had hy ook schoon vande Pocken verrot geweest. Desgelijcks dooddense d'oude Lieden, om deselve t'eeten, schoonse niet zieck waren. Alsse haer noch eenige barmhartigheyd wilden betonen, soo bragtense haer op een Berg, en lietense daer van honger sterven, of van de wilde Dieren verscheuren. Dit deedense soo wel aen hun eygene Ouders als aen andere. De Debaces in Persien verworghden alle Lieden, die tseventigh Iaeren oud waren, en nodighen malkander op de gedoodde te gast. De Meslageten doodden d' oude Lieden, kaptense aen kleyne stucken, vermenghden die met Schaepen-vleesch, en atense soo op. Die van selfs stierven, hieldense vervloeckt, en wierpense wegh. By de Scarden was een Wet, dat de kinderē haer oude Ouders met stocken doodslaen moesten.

9. In haer gebreecken en kranckheden gebruyckten ze veelerley Gheneesmiddelen / die d'onse soo ongelijck syn / dat het grootelijcks te verwonderen was/ hoe eenig mensch met het leven daer door kon koomen. Wy hebben [seyd Vesputius] dickmael gezien/ datse/ als yemand op't alderheyghst de Koorts had / hem in koudt water dompelden. Daer nae moest hy gintsch en herwaerdts voorby een heet vyer loopen / en zigh daer nae tot slaepen begeven. Op sulck een wijs syn veele der haere gesond geworden / gelijck de Portugeezen oogen-schijnlijck gebleecken is. Sy onthouden haer ock somtijds drie of vier dage van alle spijs en dranck; en gebruycken menighmael 't Bloedlaten uyt d' Aderen / niet der Armen / maer der Heupen en Kuyten. Haer Natuer dwingense tot dickmael te braecken/ door eenighe Kruyden / diese daer toe inde mond nemen. Sy hebben ghebreck van allerley Graenen/ en hun gemeene spijs is de worrtel van een boō/ daerse goed Meel van weten te makē. Selden eetense pet anders/ als Menschen-vleesch; waer in sy soo onmenschelijck syn/ datse selfs d'onredlijcke Dieren daer in te booven gaen. Al haer vyanden/ diese gevangen weeten te krygen/ 'tzy Man of Wijf/ eetenze sonder eenige schrick of schaemte; soo dat niet grouwlijckers gevonden kon worden. Deeze woeste Lieden verwonderden zigh ten hooghsten / als se vernaemen/ dat de Portugeezen haer Vyanden op deselve manier niet atē/ maer een afgrijsen van soodanigh een kost hadden.

VI. HOOFT-

VI. HOOFTSTUCK.

1. Vreemde Slangen, van d'Inwooners ghegeeten. 2. Wonderlijck Broodt. 3. Mildheyd over hun Wyven. Vriendelyckheyd tegens de Vreemdelingen. 4. Gelegentheyd des Lands. 5. Nieuwe Vyttoght van Veſputius, en groot gevaer op ſyn reys uytgeſtaen. 6. Onbekend Landt ontdeckt. Volckryckheydt van't ſelve. Geſtalte der Inwooners 7. Vytſteeckende Onkuyſheydt der Vrouwen en Mannen 8. Grouwſaeme Menſch-eetery, en 't vleeſch in den roock hangen. 9. Hoogen Ouderdom. Dieren. Bomen. Vrugtbaerheydt des Lands. Vervolgh van't voorgaende.

VEſputius van daer vaerende/ en alſoo rondom ſwervende/ vondt een ander Landt; en ſagh ontrent den Oever een menighte van meer als vier duyſend Menſchen ſtaen. Doch alsſe de Poztugeezen na haer toe ſaegen koomen/ wildenſe deſelve niet verwachté/ maer naemen de vlucht nae de Wildernis/ verlatende alles watze hadden. De Poztugeezen aen land gekomen ſynde/ ſagen daer veel Viſſchers Tenten opgeſlagen/ en groote Oyeren/ om by te koken/ inde ſelve. Veelderley Viſſchen wierden 'er gebraeden/ en onder andere een ſeker Gediert/ 't welck een Slangh ſeer gelijck was; ſchynende ſoo grouwſaem te ſijn/ dat Veſputius en de ſijne zigh hooghlyck daar over verwonderden. Noch dieper in de Tenten gaande/ vondenſe veel der ſelver Slangen noch levendigh/ aen de Voeten en Beck gebonden ſijnde/ gelijckmen gewoon is de wilde Dieren te doen/ op datſe niet byten ſouden. Deeſe Beeſten ſcheenen haer gantſch verbaerlijck en vergiftigh te ſijn/ ter welcker oorſaek ſy haer ook niet derfden aenraecken.. Sy ſijn by nae ſoo groot als een Kheebock/ ontrent anderhalf El langh; hebben ſtercke voeten/ met hazde klauwen/ en een wonderlijck-geſpickelden Buyck. De Beck en 't Hooft ſijn die van de Slangen gelijk. Sy hebben ook eé ſtreep over den rug/ vande neus af/ tot aen 't eynd vande Staert toe: Soo datſe niet anders bemercken konden/ of 't waren waerachtige Slangen. Niettemin wierdenze van dit volck ghegeeten.

2. Sy maeckten hier Broodt van Viſſchen/ dieſe 's Soomers vingen. Deze koockten ze ten naeſten by half gaer; daer na ſtamptenze deſelve tot Deegh/ en maeckten 'er Broodt van: 't Welck vande Poztugeezen gepzoeft ſijnde/ niet onſmaeckelijck bevonden wierdt. Hier nevens gebruyckten ſe ook veelerley ſlagh van Vrughten en Woztelen tot haar Spijs.

Waer van de Brazilianen haer Brood pleegen te bereyden, hebben wy hier booven, in 't begin van't derde Hooftſtuck verhaeld. En wijl't hier nu weer gelegen komt, ſullen wy (uyt Hieronymus Benzo van Milanen, die ontrent het Iaer 1540. de Nieuwe Weereldt door reyſde) hier invoegen, hoedanig d' Inwooners deſer Bay van Paria ſig

hier

hier ontrent wiſten te behelpen. De Vrouwen namen een deel Koorn (in die Landen Mais genoemd) en maekten 't, wanneer ſy't bereyden wilden, des voorighen avondts met koudt waeter nat. 's Morgens wreeven ſy't tuſſchen twee Stenen, en braecken't alſoo tot Meel. Schoon'er een deel Hayren of Luyſen in vielen, daer wierd niet ſeer nauw op gezien. Den Deegh-klomp gemaekt ſynde, dieſe ondertuſſchen ghedueright met waeter beſprenghden, ſoo bereydenſe kleyne Broodjens daer van; ſommige rond, andere lang of vierkant, en deeſe in Palmbladeren leggende, bieckenſe deſelve met ſoo weynig waeter, als haar doenlyk was. Dit was't Brood des ghemeenen volcks, maer kon niet boven twee dagen langh dueren. De Heeren lieten 't Graen weycken; daer nae braecken 't de Vrouwen met Steenen, wieſſchen't in warm water, en deden'er de baſten af, ſoo dat'er niets, als de bloem overbleef. Dan maelden ſy't ſoo kleyn als moogelyck was, en van't Deeg maecktenſe kleyne koecken, dieſe gaar biecke op een ronde aerde Pan, onder een kleyn vyer. Hun andere Spyſen waren Menſchen-vleeſch, Luyſen, Spinnekoppen, Wormen, en diergelijcke vuyligheden. Deeſe Indianen plegen de tydlijcke goederen weinig t' achten, 'tIs my gebeurdt (ſeydt Benzo) dat ick in 't huys van een Indiaen ging, hem vragende, of hy niet een Hoen te koop had? Hy antwoorde ja, maer vraeghde in teghendeel, wat ick hem daer voor geven wilde? Ick toonde hem een Reael, die hy my uyt de hand nam, vraegende noch verder, wat ick met het Hoen begeerde te verrichten? Ick ſeyde, 'tſelve te willen eeten. Hy my hier op aenſiende, nam de Reael tuſſchen ſijn tanden, en voer aldus nyt: O Chriſten! woudt ghy, dat ick u eetbaere dingen gaf, ſoo geef my daer tegens ſulcke dingen, die ick ook kan eeten; want 'tgeen ghy my hier aenbied is nergens goedt toe. Neem uw Reael weer, en ik ſal't Hoen voor mijn eygen eeten behouden.

De Portugeezen wilden niets van de dingen der Inwooners met haer nemen; maer in tegendeel lietenze veel van 't haere in de Tenten leggen / op datſe 't ſelve bindende / zig dies te verſeeckerder moghten houden; en trocken alſoo weer nae haer Scheepen. 's Anderen daegs morgens wierdenze een groote meenichte volcks aende Oever gewaer / tot welcke de Portugeezen haer begaven. Alhoewel nu d' Inwooners zig grootlijks bevreeſt toonden / ſoo verhoeghdenſe haer echter onder deeſe Vreemdelinghen / beginnende met dezelve te ſpreecken en te handelen in alle ſeeckerheydt / haer met teenen bekendt maeckende / datſe hun woninge te dier plaets niet hadden / maer alleen daer gekomen waeren / om te Viſſchen. Sy verſochten de Portugeeze / met haer in hun Huyſen te willen gaen / daerſe / gelijck goede Vrienden / ontfangen ſouden werden. Hier op bewilligden drie-en-twintig Mannen / de Reys aen te nemen; wel-toegeruſt / en ook wel-gemoedt ſijnde om te ſterven / indien de noodt ſulcks vereyſchte. Sy vonden / ontrent drie Duytſche Mylen van daer / niet meer als 9. Huyſen / en wierde met ſeer wonderlijcke gebeer-

den van weenen / zingen en daussen [want dit waren haer Dienstplegingen] ontfangen. Oock waren'er veelderley Spijsen in meenighten toebereydt.

3. Sy boden haer mildelijck hun eygene Wyven aen; die oock wyllighlijck de Portugeezen soodaenigh aenbielē en troeteldē / dat se deselve nauwlijcks weerstaen konden. Alsse een geheele nacht en halve dagh daer geweest waeren / quam 'er een geweldige meenighte volcks besperken / haer biddende / met haer te willen gaen / om hun Huysen / die dieper in't Land stonden / oock te bezien. Sy trockē derhalven negen dagē lang met haer rondom; en ten eynde van dien tijdt wierdenze / weer nae haer Scheepen keerende / van een groote meenighte Mannen en Vrouwē vergeselschapt. Als yemand der Portugeezen op den wegh vermoeyd wierd / soo droegense den selven met groote neerstigheyd in de Netten / op welcke sy sliepen. Indiense over een Waeter moesten / sy droegen haer daer door; en yeder der Inwooners achte zich zaligh te zijn / die een Portugees op sijn hals over't water draegen mogt. By de Scheepen koomende / liepense met groote hoopen toe / en besaegen die met een diepe verwonderingh: Doch t'getal wierd soo groot / dat deselve daer door by na te grond gegaen hadden. Ondertusschen gebeurde een belachlijcke saeck: Want als de Portugeezen eenige Stucken Geschuts afschoten / wierden d'Inwooners / door't groot geluydt / soodaenigh verbaest / dat se meerendeel / ghelijck Dorsschen / in de See vielen; derhalven verouwden't de Portugeezen / datse haer soo verschrickt hadden.

4. Dit Land leydt reght onder de Lijn der Sonnestand [Solstitie] in de Kreeft. 't Aspunt verheft zigh daer boven d'aerde vierentwintig graden [of trappē]. D'Inwooners vraegden de Portugeezen / van waerse quamen? Die haer tot antwoord gaven: Vyt den Hemel / om eens d'Aerde te bezien. Dit geloofdenze ook / en verwonderdē zig seer over hun withey d. Dit Landtschap noemdenze Parias: 't vermaecklijckste en vrugtbaerste (seyd Benzo / ontrent het Jaer 1550.) dat men in geheel Indien sou moogen vinden; daer altijd Bloemen sijn, en de Bomen geduerig bladeren hebben, doch weynigh vrugten dragen. Van daer afgevaeren sijnde / swerven se noch een geruymen tijd gintsch en herwaerts / sonder yets te besegenen / 't geen aenmerckens-weerdigh moght sijn / om hier ingevoeght te werden. Eyndlijck quam Vesputius in Spaenje aen / op den vijfthienden der Wijnmaend des Jaers veerthienhonderdt negen-en-tnegentigh. Daer nae heeft hy in't Jaer vijfthienhonderd en een / den derthienden van Bloey-maendt / een nieuwe Reys aengevangen / vaerende / met drie wel-toe gheruste Koopscheepen / van Lisbon af. Wy sullen [onse voorige manier volgende] alleen de voornaemste Bysonderhedē uyt deselve weer aentekenen.

5. Voor de Canarische Eylanden scheeptenze voorby d'Gevers van Africa, en der Swarte Mooren / tot den Voor-Gever / die Ptolomeus den

Voor-

Voor-Oever der Moren noemt; doch van de Portugeezen 't Groene Hooft [Cabo Verde] / van de Mooren Biſecherem, en van d' Inwoonerꝛ Mandongam gheheeten. Hier zigh ververſcht / en hun Scheepen van alle noodwendighedē voorzien hebbende / namenſe hun wegh nae't Zuyder Aſpunt [Polus Antarcticus] / met een Zuyd-Ooſte wind / een weynig nae't Weſten houdende. Sy voeren dry Maenden lang op de groote See / ſonder eenigh Landt in't gezight te hebben; ondertuſſchē veel angſt / ellende / en gebaer van Schipbreuk uytſtaende. Vierendeertigh volle daegen en nachtē hadden ze niet anders als Onweer / Hagel / Donder en Blixem / ſoo

dat den Hemel ghedurigh ſchheen te ſchieten. Daer-en-boven was den Regen en Nevel ſoo gheweldigh / datſe by-nae geen Light / als dat van den Blixem / gewaer wierden; derhalven meendenſe / met groote verſchricking / ten eynde van haer leven gekomen te ſijn. Na ſoo een groote en langduerige woede des Onweers toonde God haer een teecken ſijner goedertierenheyd; want ſy kregen Landt in't ghezight / 't welck haer weer tot haer ſelven deed komen / en van meer als half dood / lebendig maeckte. Derhalven wierpenze hun Ancker s aen den Oever uyt / op den ſevenden dagh van Oogſt-maendt / des Jaers 1501. danckende den Almagtigen voor ſijn genaedige hoede.

6. Dit ontdeckte Landt dagt haer

geen Eyland/ maer Vast Land te sijn; zig soo verr uytstreckende/ datse nergens eynd daer vā zien kondē 't Was seer wel bebouwd en bewoondt; ock vondmen daer in allerley wilde Dieren/die de Portugeesen gantsch onbekend waren. Even ter rechter tijdt wierd dit Gewest van haer ontdeckt/ want sy hadden ghebreck van Hout/ Water/ Brood/ Vleesch/ Wijn/ Olye en andere dingen; maer voor al / van een dapper gemoedt. Ondertusschē beslotense met malkander/ langs den Oever heen te varen/ en't Land altyd in't gezigt te houden. Dit ontdeckte Landt bevondense te leggen acht Graeden aen geene zijde des Nacht-Evenaers [Æquinoctiaels]/ tegens 't Zuyder Aspunt; en voeren soo langh voort/ tot datse over de Winter Sonne-stand op seventhien Graeden by 't Zuyder Aspunt quaamen. In dit Eyland was meer volcks/ als Vespucius tot noch toe in eenige andere ghezien had. D'Inwooners waren geheel tam / en beschadigden niemand. Sy bedeckten geen deelen haers Ligchaems. Naeckt wierdense geboren; naeckt gingense; naeckt sterbense. Haer Ledematen waren seer wel ghevormt: Haer verwe was roodachtig/ 't welck veroorsaeckt wierdt door de hitte van de Son. Sy hadden swart en lang hair. Hun aengezigten warē schoon en vriendlijk / doch sy verdierven deselve; want sy doorboordē haer Wangen/ Neusgatē/ Lippen en Oren / niet met klepne / maer met veel groote gaeten/ soo dat wel een Pruym door yeder der selver sou konnen gaen hebben. Deze gaeten vuldenze met met blauwe Gesteenten; ook wel met Marmer/ Christal/ Alabaster/ of met Yvoir en andere witte beentjens. In deze uytstekende lelijckheydt stelden ze een bysondere fraayheydt en aenghenaemheydt.

7. De Wijvē sijn van een onvriendelycken aert/ gantsch geen Menschlijckheydt vertoonende; doch hooven maeten seer tot onkuysheydt genegen. Ter dezer oorsaeck gevense haer Mannen 't zap van een seecker Kruydt te drincken / op datse haer hittighe wellusten ghenoegh mochten doen; van welcken dranck hun Ghemaght seer komt te swellen. Indien dit noch niet genoegh helpt/ soo gebruyckense zommighe vergiftige dingen / die de Schamelheyd seer pijnlijck aentastē/ en vergrooten: Door welck geweldig middel veele tot On-mannen geworden sijn. Sy hadden hier noch Wol noch Vlas / en derhalven ock geen Laecken. Sy gebruyckten ook geen Kleederen van Boomwol / wijlse deselve niet van doen hadden / nadiense t'eenemael naeckt gingen. Niemand had yet eygens/ maer alles was haer gemeen. Sy hadden noch Koningh noch Koninghrijck/ maar yeder was sijns selfs Koningh. Sy namen soo veel Wyven als se wildē/ en gebruyckten deselve in't gemeen/ sonder eenigh Bloedverwantschap aē te zien; want de Soon verontreynighde zig met de Moeder / en de Broeder met de Suster; volgende over al haer drijften/ gelijck de Beesten; want met yeder / die haer ontmoette / handeldense na hun lust. Sy maeckten Echt-scheyding als se wilden / vermits se noch Reght noch

noch Wet onderworpen waren. Sy hadden ook geen Tempelen noch Afgoden-dienſten. Hoxteliik/ſy oeffendē een ſchandelijcke vzyheydt van leven/ meer d'Epicureën als de Stoicis gelijk zijnde. Sy handelden noch geld noch koopmanſchap / evenwel waerenſe ſeer oneenig onder malkander/ voerende ſwaere Oozlogen/ doch ſonder eenige oozze.

8. De jonge dwingen d'oude/ haer te moeten volgen / om ten Strijdt te gaen / en hun tegenſtreevers om te bzengen. De vyanden/ die hun levē verlieſen/ eetenſe met gzote luſt/ want ſy nuttigen Menſchenvleeſch; ſoo dat ſelfs d'Ouders haer Kinderen / en de Kinderen haer Ouders verſlinden. Ick heb (ſeydt Veſputius) een Man gegezien / die zich beroemde / meer als dziehonderdt Menſchen ghegeeten te hebben. Ook is hy ſeven-en-twintigh dagen lang in een Stad geweeſt/ daer hy geſouten Menſchen-vleeſch inden roock zagh hangen / gelijckmē by ons 't Oſſen en't Verckens-vleeſch doet. Sy verwonderden haer ſeer/ dat de Chziſtenen hun vyanden oock niet ātē/ ſeggende/ dat dit vleeſch ſeer luſtigh en welſmakend was; en datſe 't thseldē voor de beſte en lecherſte ſpijs des weerelts. Sy hadden geen andere Wapenen/ als Bogen en Pylen/ gaende voozts geheel naeckt in haer gzouwſame Strijden; werdende gewond en verſlagē / gelijck wilde beeſten. Haar Wyven / die r' eenemael naekt gaen / en boven maten onkuys ſijn/ ſijn niet kelijk / van welgemaekte ledematen / en vande Son niet verbzand. Schoonſe gantſch vet ſijn/ ſo veroorſaeckt dit haer echter geē miſmaeckthevd. 'k Heb [ſeydVeſputius] 'twelck niet weynigh te verwonderen is / noyt Vzaamvzouw ghezien / die ſlappe of hangende bozſten had; ſelfs bevzught / of nu eben verloſt ſijnde/ kan men geen onderſcheydt tuſſchen haer en een Maeght bemerchen. Sy boden de Chziſtenen haer Tigchaem ſeer gewilligh aen / want [gelijck wy geſeydt hebben] ſy ſijn Hoerachtiger/ als yemandt oyt ſoude konnen bermoeden.

9. D' Inwooners dezes Landts leefdē gemeenlijk tot by en over d'anderhalfhonderd Jaeren/ ſeer weynig Siecktен onderworpen ſijnde. Indien oock yemand kzanck wierd / ſoo kondenze zigh lightelijck gheneeſen dooz 't Sap van ſeeckere Kruyden. Misſchien dat dit langh leven / gelijk oock de gematighthevdt des Luchts en de vzuchtbaerhevdt des Landts/ veroozſaeckt werdt dooz de Zuyden wind/ die daer byna geduerig waeyd/ en by haer is/ ghelijck in Spaenje de Nooxden wind. Sy hadden gzoote luſt tot de Viſchvangſt/ en atenze ook geerne; maer tot de Jaght haddenze weynigh ghenegenthevdt/ wijlſe verbaert waren, dooz de gzoote meenigte der wzede wilde Dieren: Want men vondt daer in de Wilderniſſen Leeuwen/ Beerē/ en diergelijcke verſcheurende Beeſten. De Bomen waſſen hier ongeloofliick hoogh. 't Landt is gzoen / vzuchtbaer en ſeer luſtigh. 't Is wel Heuvelachtig / maer echter van Spzingh-vzonnen en Waetеren rijckelijck bevochtigt. Hier ſijn ſulcke dichte Boſſchen / datmen ſeer beſwaer-

waerlyck daer door kan gaen. De Boomen en Vruchten wassen ongheplant van zelfs in groote meenichten; en sijn seer welsmakend / doch d'onze gantsch ongelijck.

10. 't Aardrijck brengt veel Knupden en Wortelen voort/ daerse Brood en Moes van maecken. In dit land vindmen geen Bergwercken / als alleen Goud/ 'twelck daer/ te dier tijdt/ in groote meenigte bekomen kon werden/ alhoewel Vesputius en de zijne in hun eerste Schipvaert niets daer vã meede brachten. Ock sijn hier veel Paerlen / neffens een seer groot getal van Papegayen / met soo verschepdene verwen/ dat den vermaerden Konstenaer Policletus deselve niet soude hebben konnen afbeelden. De Bomen riecken booven maeten wel ; upt welcke veelerley Gommen en Sappen druppen/ die niet alleen tot lust/ maer ock tot onderhouding der gesondheydt dienstigh gedoordeelt kondẽ worden/ indien de bracht daer van ons bekendt was. En seeckerlijck/ ['t zijn de woorden van onsen Schryver] indien 't Paradijs noch ergens te vinden was/ soo moest het niet verre hier van daen sijn. Dit Landschap (gelijck wy hier boven verhaeld hebben) lepdt tegens't Suyden / en heeft soodaenigh een wel-gemaetightheyd des Luchts/ datmen daer inde Winter geen koude / en in de Somer geen hitte behoeft te vresen.

VII. HOOFTSTUCK.

1. Verdere Beschrijvingh vande gelegentheidt deses Landts. Witten Reegenboogh, en wijsgeerige Gevoelens vande selve. 2. Gedaente van't ontdeckte Vierde deel der Aarde. Andere Schipvaert. 3. Eilandt, gantsch vol waeter. 4. Grouwsame wreedheidt der Canibalen. Manier haerer Scheepen. 5. Ander Eiland, en beschrijvingh der Inwooners. 6. Haer Spijs, en hoese haer voor de Son bescharmen, Reusen. Peerlen goed koop ingehandeldt. 7. Droevigh geval van drie Christenen. 8. Vervolg vande selve saek.

DEn Hemel werdt hier selden met wolken overtrocken/ en daerom is't' er bynae altijdt schoon we'er. 't Dauwt'er somtijds/ maer weynig/ en niet bovẽ de drie of vier vpren langh; waer nae dezelve / gheljck een Nevel/ vergaet. Men ziet'er schier gantsch geen dampen: Ock is den Hemel daer uptmuntend schoõ met Sterrẽ vertierd/ van welcke Vesputius ontrent twintig telde/ soo klaer / als vp ons Venus en Iupiter is. In den selven halven Hemel heeft hy ock zommige dingẽ waergenomen / welcke regt strydigh zijn met de mening der Wijsgeerige. 't Sal hem hier zelfs doen spreecken. Sijn woorden [vertaald zijnde] luyden aldus: Onder andere saken sagh ik ook een witten Regenboog/ en dat ter middernagt: Want na de mening van zommige/ neemen de Regenboogen haer verwen aen van de Hoofdtstoffen [Elementen]; als/ van't Vyer

de

roodheyd/ van d'Aerde groenheyt/ vã 't Water blauwheyd / en vande Lugt witheydt. Maer Aristoteles in Meteoris heeft een gantsch ander gevoelen/ seggende/ dat den Regenboogh is een weerslagh des schijns/ die tot den Damp van de tegen-ghesette Wolck rijst; ghelijck de schijn in 't water sijn weerschijn tegens een muer heeft/ als hy met sijn tusschen-setting daar toe koomt. De Regenbogen maetigen de hitte van de Son; maecken d'Aerde vruchtbaer/ en den Hemel schoon met haer gedaenten; betonende oock/ dat de voghtighevdt aende Lucht d'overhand heeft. Ter dezer oorsaeck sullense ook [seydme] voor't eynd des Weerelds in veertig Jaren niet meer schynen; 'twelck een teken sal syn/ dat de Hooftstoffen verdorren. Sy staen altijdt tegens de Son / en men ziet ze nopt in't Zuyden / wijl de Son nimmermeer in't Noorden komt. Plinius schrijft/ dat hy peder uyr zigh vertoondt / nae dat in den Herfst dagh en nacht even langh sijn geweest. Dit is getrocken uyt Landini Uytleggingen op't vierde Boek Æneidos; op dat niemandt van sijn arbeydt beroofdt/ maer elck zijn Lof ghegeven wierdt. Dus verr' d' eyghene woorden van Vesputius.

2. Lisbon, vã waer Vesputius uytvoer/ leydt van den Nacht-Evenaer [Æquinoctiael] veertig graden tegen't Noorden. Van daer voer hy tot aen't gedachte Land/ leggende vijftig graden op gheene syde des Nacht-Evenaers; 'twelck t' saem geteldt sijnde/ tnegentigh Graden uytbrengt / juyst het vierde deel des grooten Rondts/ na de Stelling der Wijskonstenaers. Waer uyt dan blijkt / dat hy 't vierde deel der Weereldt om-gevaeren had: Want die te Lisbon woné/ leggen ontrent veertigh graden herwaerts den Nacht-Evenaer / en sijn van die op geene syde des Nacht-Evenaers / in de Zuyder lenghte/ juyst hoeck-regt/ tnegentigh graden; dat is/ recht over dwars. Maer om dit dies te beeter te verstaen: De Lijn [Linie] die regt boven ons [namentlijk te Lisbon] vã den Hemel oponse hoofden af-komt/ en de Lijn der geene / die ontrent vijftig graden op d'ander syde des Nacht-Evenaers leggen/ treffen malkander aen de zyden over-dwars; soo dat wy in de reghte / en sy in de dwarssche Lijn sijn/ koomende also met hun voeten recht overdwars tegens d'onse aen te gaen; 'twelck dan eẽ goedhoeckige Driehoek maekt. Doch dit betreft meer de Sterre-konst en Weereld-meeting/ als 't vermaeck mijns Lesers; 'twelk nochtans eẽ der voornaemste beogingẽ van dit tegenwoordigh werck geweest is. Derhalven hier van'schepdende / sullen wy weer op nieuws beginnen aen te teecknen d'aenmerckelijckste dinghen / uyt een andere Schipvaert / ook gedaen van den selven Albericus Vesputius, en desghelijcks van hem selfs beschreven. Dezen uyttogt geschiede uyt Spaenje / op den 11. der Maymaendt / des Jaers 1489.

Sy van

3. Sy namen hun wegh nae't Eylandt des Groenen Veldts [Campo Verde] en trocken voort/ om de Canari-

rias te bezichtigen/ vaerende soo lang/ tot datse aen't Over-Eyland quamē. Aldaer Hout en Waeter ingenoomen hebbende / begondense te zeylen met een Noord-Noord-Weste Windt / en bebonden zich nae negenthien daegen aen een nieuw Gewest/ 'twelckse vast Landt meenden te zijn. Hier wierdenze op den achtentwintighsten dan Somer-maendt [als wy ontrent den langhsten dagh en kortste nacht hebben] gewaer/ dat dagh en nacht te dier tijd even lang was. Dit Aendrijck was bynae gantsch in't Waeter versoncken/ en overal voorzien met doorvlietende Bloeden. Hier wierpenze 't Ancker upt / en sonden sommighe Boots nae Landt: Doch vonden't zelve soo vochtigh en door-weykt van Poelen en Waeter-loopen/ dat schier nergens een droogbe plaets te vinden was. Evenwel saegenze somtijdts eenige teekenen / waer upt sy bemercken konden / dat dit Eyland van veel volcks bewoond wierd. Doch vermitsse niet aen konden koomen / soo keerdenze weer in haer Schepen / en voeren met een Oost-Zuydt-Ooste Wind langhs 't Landt heenen / dickmael/ jae meer als tsestigh Duytsche Mijlen weegs verr/ besoeckende/ offe ergens aenlanden mochten; doch diē arbeydt was te vergeefs/ want sy bevonden d' aenloop der Zee soo vreeslijck en onstuymigh/ datde plaets onbevaerlijck was. Daer op wendenze zich nae't Zuyd-Westen/ vaerende langhs 't Landt / tot datse byd e Havēn van een seer schoon Eyland quamen/ hebbende een Rivier aen den ingangh. Daer in komende/ vonden ze (ontrent vier Duytsche Mylen bā de Zee) een ontelbare menigte volks/ waer over sy zigh seer verblydden/ en de Boots veerdigh maechten/ om na 't Eyland te vaeren D'Inwooners verboegdē haer ock in hun Scheepjens / om deese Vreemdelingen aen te vallen: Doch strackx daer nae vermerckende / datse te kort souden koomen/ soo begavenze zig tot de vlught/ alleen twee der haere gevangen achterlaetende.

4. In eē deser Scheepjens ('twelk d'Inwooners verlatē hadden) wierden vier Jongens gevonden/ niet van dien Land-aert/ maer; diese in andere Gewesten gerooft hadden. Al deze haddenze 't Gemaght uytgheſneden/ waer van de wondē noch versch waren. Als Vesputius en de zijne zich seer hier over verwonderden / soo gavenze/ door teeckenen/ te kennen/ datmense wegge voerd had/ om gegeeten te werden; waer upt sy dan bemerckten / dat dit de grouwlijcke Menscheeters waren/ diemen Canibali noemde. Vesputius liet d' Anckers ontrent een halve Duytsche Mijl van't Land uytwerpen/ en stelde een van sijn twee ghevangene Mensch-eeters vry / gevende den selven/ tot een teecken van vriendschap/ veelerley Geschenckens, als Bellekens/ Spiegelkens en dierghelijcke kleynigheden: Seggende met eenen/ dat de geene/ die gebloden waeren / voor hem noch de zijne niet te vreezen hadden / wijlse niet anders zoghten / als vreede en vriendtschap met haer te hebben. Dezen verlosten verrighte seer neerstigh / 'tgeen hem bevolē was/ vrengende ontrent vierhon-

houderdt Mannen/ nebens veel Wyven/ uyt de Bosschen tot d'aengekoomene Chzistenē; die met dezelve/ wijlse ghesamentlijck ongewapendt waeren/ goede kennis maeckten/ en haar den anderen Gevangenen oock weer gaven / nessens 'tgenomene Scheepje; 'twelck van een Boom gemaeckt/ en met gzote neerstigheyd uytgehoold was; langh zijnde ses-en-twintigh schzeden/ en ontrent twee Ellen bzeed. 'tls niet vreemd, datse alleen van eenen Boom een geheel Schip sweeten toe te rusten, wijl de selve daer ongelooffijk hoogh en dick wasschen. Op 'tHooft der drie punten (Capo di tre punte) staen Bomen van vijfthien, sesthien, ja achthien vademen dick, seer bequaem om uyt te hoolen, en Schuyten van te maecken. Op 't Eylandt Le Principe, by Africa, is een Boom gezien, die onder aen de Stam 24. vademen dik was. Alsse nu dit Schip weergekzegen/ en aen een verseeckerde plaets gebzacht hadden/ bloodenze gelijckelijck wegh/ willende geen verder ghemeenschap met d'andere houden. Derhalven verlieten de Poztugeezen dit Gewest/ en boeren ontrent tachtig Duytsche Mijlen daer langhs henen; wanneerse een seer bequaame Haven / en een ontelbare meentighte Volcks gewaer wierden.

5. Met deeze Inwooners maeckten ze kennis / en gingen met dezelve in veele haerer Dozpen / daerze met groote Eer en seeckerheyd ontfangen wierden; ruylende vijfhonderd Peerlen van haar/ vooz een Bel / en kzegē noch een weynig Gouds op de Koopmanschap toe. In dit Land dzonkmen roode en witte Wijn / gemaeckt van zommighe Vzuchten en Zaden/ gelijck Mee of Bier. De beste was bereyd van Mirrh-Appelen/ die seer goed en welsmaeckend sijn. Dit Eyland was rijk van Huysraed. 'tVolck vondenze daer vzedelijcker en vziendlijcker / als se in eenige andere Gewesten gedaen hadden. Vooztbarende/ quamense by een ander Eyland/ daer d'Inwooners soo Beestachtigh/ eenvoudigh/ goed en vziendlijck waren/ dat misschien haazs ghelijcke op de gantsche Wereldt niet te vinden sijn. Van aengezight en gedaante des ligchaems warenze seer Beestelijk. Sy zzopten haer haecken geduerigh vol met een seecker Kzuyd / daerse sonder ophouden aen knauwden/ ghelijk de Beesten / soo datse geen woozden konden uytbzengen. Yeder had twee gedzooghde Kauwoerden aen den hals hangē. In d'een dzoegenze 'tKzuyd/ 'welckse knauwden; in d'ander haddense een slagh dan Meel / gelijck fijne Bloem. Sy hadden ook een Lepel / diese in de mondt nat maeckten/ daer na in't Meel staken/ en't Kzuyd/ datze in de mond namen / daer meede bespzenghden. Vesputius en de zyne waeren hier over niet weynigh verwonderdt/ en konden niet bedencken/ waerom sulcks gheschieden moght. Dochzeyndlijck vernaemenze d'oozsaeck daer van; te weten / dat dit vooz den dozst ghedaen wierdt: Want sy hadden daaz gantsch geen gerijf van vazsch Water. Hun Vzouwen ghebzuyckten dit Kzuyd niet/ maer dzoegen peder een Kauwoerde met water/ 'twelckse van den Dauw versaemel-

den/die 's nachts op seeckere bladeren valt / hebbende de ghedaante van Ezels-oozen.

6. Dit volk leefde van geen vrugten der Aerde/ maer alleen vande Visschen / diese in de See vingen. Sy hadden noch Huysen / noch Hutten/ maer ghebruyckten zommige groote Bladeren / waer meede sy haer beschermden tegen de hitte vande Son; doch niet tegens den Regen / die in dit Gewest seer zelden gezien werd. Als nu 't Volk van Vesputius dooz 't Land omginghe / om ergens vaz sch Water te bekomen/ vondense in 't Zand zommige gantsch groote voetstappen/ soo datze by haer zelven dachten / indien d'andere Leeden des Ligchaems een gelijckmatighde vergelijckingh met deeze hadden / soo moesten in dit Eylandt geweldigh groote Lieden woonen. Ondertusschen zagenze in een Dal vijf Huyzen staen / in welcke sy vijf Vrouwen vonden / drie Oude en twee Jonge/ al t'saemen van soo groote Ledematen / datse zigh hooghlijck daer over verwonderden: Want sy waeren veel langer / als den hoogsten Man/ diese oyt in haer Landt gezien hadden ; doch welgestelder van Ligchaem/ als de Spaenjaerden of Portugeezen. Stracks daer nae quaemen oock ses-en-dertigh Mannen in deze Hutten / synde noch veel hooger als de ghedachte Vrouwen; en in alle deelen soo wel ghevormd / dat het een aangenaem vermaeck was / deselve t'saenschouwen. Sy gingen gesaementlijk naeckt; en om de grootte deezes Volcks hebbense dit Ghewest het Reusen-Eyland genoemt. Van daer quaemen ze by een ander slagh van Menschen / die haer seer vriendelijck ontfingen. Hier vondenze een groote meenighte van Oosterse Paerlen ; en ter dezeer oorsaeck blevenze daer 47. dagen lang / handelende 119. Marck Paerlen voor eenighe Bellekens / Spiegelkens / Glaeskens / en diergelijcke kleynigheden. Want elck gewillig soo veel Peerlen/ als hy had/ voor een kleyne Bel gaf.

7. In ten laeter Schipvaert is onse Vesputius by een ander Eyland gekomen / leggende binnen den Nacht-Evenaer/ tegen 't Zuyden/ op 5. graden. Hier zagenze veel volcks staen/ op 't hooghste eens Berghs / gantsch naeckt ; van welcke niemand beneden derfde koomen. Derhalven lietenze zommige Spiegelkens en Bellekens aen land leggen / en begaven haer weer t'Scheep. D'Inwooners dit gezien hebbende / liepen gesamentlijck daar na toe / en betoonden [door veel tekenen] datze zigh hooglijk over dese kleynigheden verwonderden. 's Anderen daegs zagh ze van haer Schepen / dat dit volck in ghetal seer vermeerderdt was / maeckende hier en daer vyer en rook; na alle schijn/ om haer aen land te locken: Ook gavenze haer somtijds door gebeerden te kennen / datze zigh dieper in 't Eyandt begeven souden. Hier op boden twee Christenen haar selven vrywilligh aen/ om te gaen ondersoecken / wat voor volck dit was; en of men daer eenigen Handel soude konnen dryven: Biddende den Oversten soo langh / dat hy haer eyndlijck sulcks toeliet. Als se nu eenige dingen by haer genomen hadden / om tegens

deze

deeze Lieden te verruylen / gingenze heen; onder beding / datze ten langsté binnen vijf dagen weerkomen soudé / want na dien tijdt wildenze van daar afvaeren. Ondertusschen quam veel volks aenden Oever / doch begeerden met haer in geen gespreck te komen.

8. Op den sevenden dag trockenze weer te Land / en bevonden / dat deze Lieden al hun Wijven mee gebracht hadden. Soo haest de Portugeezen aengekomen waren / sondenze veel vā hun Vrouwen tot dezelve / om met 'er te spreken / schoon deeze Wyven haer weynig vertrouwden. De Christenē dit ziende / sonden een jong / schoon en sterck Man tot haer / gaende daer na weer na hun Schepē / op dat de Vrouwen dies te min bevreest mochtē zijn. De Jongeling zig onder haer begevē hebbende / gingē sy rondom hem staē / en betastē hem over al met groote verwonderingh. Ondertusschen quam een Wijf vanden Berg af / met eē grote Knods in haar handt; en by hem komende / gafze hem van achteren so vreeslijck een slag / dat hy tzedert dié tijd nopt lid meer verroerde. Straks crocken d' andere Vrouwen hem met de voeten op den Berg; en al de Mannen / die op den zelven waeren / quaemen met hun Boogen en Pijlen beneden / schietende soo verschrickelijck op de Christenen / dat se nauwlijcks ontvlieden konden. T' Scheep gekomē zijnde / letenze vier Stuckē Geschuts los gaen (want deze Inwooners vervolghden haer heftigh in hun kleyne Scheepjens) waer op sy de vlugt na den Bergh namen / daer hun Wyven waren; door 't groff gelupd der Stuckē seer verschrickt geworden synde. Deze Vrouwen hieuwen den Jongelingh / dienze ghedoodt hadden / voor d'ogen der Christenen (tot der zelver bysonder-groote droefheydt) in veele stucken; toonden haer dezelve; vleedenze tegens een groot vyer / en aten ze op. De Mannen gaven ook door te-kenen te kennen / datze de twee andere Christenē [die nopt weer quamen] op dezelve wijs gegeeten hadden.

VIII. HOOFTSTUCK.

1. Reys van ALOYSIUS CADAMUSTUS. 2. Beschryvingh van't Eyland Medera. 3. Bebouwing. Grootte. Vrughtbaerheyd. Suycker-Riet geplant. 4. Seldsaeme Wijngaerden. Witte Pauwen. Vreemde Duyve-vangst. 5. Canarische Eylanden. Haer Naemen. Wonderlycken Boom. 6. Naerder Beschryvingh. Adamantsteen van een ongelooflycke hooghte. 7. Godsdienst der Inwooners. 8. Wonderlycke Gewoonten, ontrent d'aennemingh eens nieuwen Vorsts. 9. Ongelooflyck Wed-spel aenghebooden

ALoysius Cadamustus, uyt een Geslacht der Venetiaensche Raedsheerē geboortig/vond zich begeerigh/om vreemde Landen te bezoecken/ en te ghelijck voordeel te doen. Hy begaf zich derhalven op de Schepen/ die Don Hurick, Infant van Portugael, Soon van Koning Don Ian, had laten toerusten/ om na de swarte Mooren tegen't Zuyden te seylen. Hy voer af van Vincentius Hooft, anders Portus Sanctus, of de Heylige Haven genoemt/ in May/ des Jaers 1505. neemende de streeck regt nae't Eyland Medera; leggende ontrent 600. Mijlen van S. Vincent. 't Geen hem op sijn Reys bejegend is/ heeft hy zelfs aengetekendt en uytgegeven; uyt welcke Beschrijving [onder andere Talen/ ook in d'Hooghduytsche overgebracht] wy (gheliick voor heenen) 't aenmerckelijckste vertolcken/ en verbolgens aen een knopē stellen; beginnende met het verhael dā de ghelegenthey d des gedachten Eylands.

2. Dit Eyland Medera werd van de Portugeezen bewoondt; doch was voor 24. Jaeren noch gantsch onbekend. [De Leezer sy berightr, als wy 't woord *werd*, of *is*, of *syn*, of *heeft*, of eenig ander vandē Tegenwoordigen tyd gebruycken, of ook tydt-reeckeningh maeken, dat hy te rugg zie, op 't Iaer, waer in den Beschryver dese Reys gedaen heeft.] 't Heeft de naem gekregē wegens de veelheyt des Houts/ 't welck daer is; en van d'Inwooners Medera ghenoemt werd. Men vondt' er niet anders/ als dicke duystere Bosschen; soo dat d'eerste bewooners beele der selver door vyer moestē afbranden: Welcken brand samtijds soodanigh d' overhandt nam/ dat 'er veel Menschen om't leven geraekt souden hebben/ indienze zig niet tot den hals toe in't water begeven hadden. Selfs Iohannes Gonzales, die van Don Hurick de Regeering van de helft deezes Eylands gegeven was/ heeft zig (om met Vrouw en Kinderen de Doodt te vermijden) twee daegen langh/ met groot geduld/ in't Water moeten onthouden. t'Eylandt dus door 't Vyer gerepnigt sijnde/ wierd bequaem om te bebouwen.

3. 't Is voornamentlijck op vier plaetsen vruchtbaer en bewoond ghemaeckt. D' eerste noemtmē Monchricus; de tweede Ten heyligen Kruyce; de derde Fonzala; de vierde Iupiters Kamer: Doch gintsch en herwaerts sijn noch veel andere Wooningen. 't Eyland begrijpt in't rond 40. Mijlē: Heeft wel geen Haven/ maer echter bequame Aenbaerten en Leg-plaetsen. D' aerd is er gantsch vrugtbaer/ alhoewel Bosch-achtig/ gelijck in Sicilien, en heeft overvloed van allerley Vruchten. Van Tarwe alleen werden 'er Jaerlijcks 30000. Venetiaensche Maten versameldt/ daer Scharia genoemdt. Doch door 't ghedurigh Zaapen begind het Land nu eenighzins schrael te werden. 't Werdt bevochtigt van Putte en Springbronnen/ gelijck ook van acht klare Rivieren/ die door't Eyland lopen. Hier sijn veel Zaeg-molens geset/ om Delen/ Berderen en Tafels te zagen; so van welrieckende Ceder boomen/ als van ander Hout. Wijnn dit Londt van

dan soo veel Waterē voorzien is/heeft den gedachten Gonzales daer Suyckerriet doen plantē/ daer Jaerlijks veel Suycker vā komt / d' alderbeste des gantschen wereldts; wyl de Lugt daer seer bequaem toe is / als zynde in waermte Cypren en Sicilien gelijck/ sonder eenige koude.

4. Hier wasschen Wijn-gaerden/ die niet te versmaden sijn. Daerenboven heeft 'er Gonzales Malveseyer-Rancken uyt Creta [nu Candia] doen setten/ die meer Druyven als Bladeren dragen. De Trossen sijn meer als vier spannen langh; 't welck gantsch wonderlijck en lustig te zien is. Daer zijn oock swarte Druyven. Men vind hier veel witte wilde Pauwen/ sommighe Quackelen / en menighte van Wilde Swijnen in 't Ghebergte. De Druyven sijn voor April daer al rijp. Doe dit Eylandt vande Christenen eerst bewoond begon te wordē/ vondmen daer meenichten van Druyven / diemen sonder moeyte kon vangen / wijlse geen Menschen ghewoon waren. Men behoefde maer met een Haek de tacken der bomen na zich te halen / en deselve met de hand te grypen: Want vermits in dit Land noit anders als wilde Dieren en Vogelen gewoond hadden / soo waerense voor de Menschen niet schouw.

5. Van Medera voerenze met een Zuyde wind soo lang voort/ tot datse aen de Canarische Eylanden quamen/ leggende 320. Mijlen van Medera. Deeze sijn thien in getal/ maer alleen seven daer van werdē bewoont; d'andere syn woest en volcksloos. Vande bewoonde heeft peder sijn naem; als: 1. Lancerotta. 2. Forteventura. 3. Gran Canaria. 4. Teneriffa. 5. Gomera. 6. Palma. 7. Fierro. Van de seven hebben'er vier 't Christen Geloof aengenomen/ te weten: Lancerotta, Forteventura, Gomera en Fierro. D'andere dienen d'Afgoden noch. Men vind hier noch Tarwe noch Wijn / als die uyt ander Landē daer gebragt werd; derhalven ghebruycken de geene die daer wonē Garsten brood en vleesch. Oock wassen hier weynig Vruchten/ maer anders sijn 'er alle dingen op 't beste. Deze Eylanden leggen ontrent 40. Mijlen van een / en 't een soo juyst tegen 't ander / als ofze niet van de Natuer/ maer door Konst soodanigh geschickt waren.

't Eylant Fierro is seer dor en droog, so dat' er geen soet waeter ghevonden werd, om te drincken, dan alleen hier en daer een weynigh aen de Zee-kant. Doch men vint'er een Boom, wiens gelyk men niet weet, dat ergens meer gesien is; hebbende lange smalle bladerē, van welcke geduerig waeter afdruypt; wyl dagh en nacht een dicke Nevel om dien Boom hangt. D'Inwooners konnen haer selven en al haer Vee van dit water onderhouden.

6. D'Inwooners der vier Eylanden / die Christenen sijn / hebben peder een bysondere Spraeck/ soo dat d'een d'ander niet verstaen kan. Hun Vlecken sijn open en ongemuerd/ leggende op d' hooghste Bergen; daerse diepe Hoolen graven/ waer in sy voor hun vyanden verseekert sijn. Deeze Bergen sijn van natueren soo gestelt/ dat niemand daer op kan komen / en derhalven onverwinlijck: Konnende ner-

nergens door bedwongen werdé/ als alleen door honger. 't Kleynste dezer Eylandé begrijpt over de 1000. Mylen in't ronde. Maer de drie Afgodische sijn noch veel grooter / en hebben ook veel meer volcks. Teneriffa is 't grootste van de drie / waer in over de 15000. Menschen sijn. Palma heeft weynig volcks/ maer is boven maté schoon en lustig. Dit Landschap is onwinlijk/ vermits men daer niet toe kan komen / als met groten arbeydt. D'Inwooners sijn dapper / en derhalven niemant onderworpé/ schoonse dickmael met Oorlogen aen gevochten sijn geweest.

7. Midden in't Eyland Teneriffa staet een Adamantsteen/ meer als 15. [Italiaensche] Mylen hoog: welcke flickert/ blinkt en brandt/ gelijck den vyerigen Berg Æthna; waer door 't selve Eylandt wel 250. Italiaensche Mylen weeghs verr gezien kan werden. Dit wierd betuygt vã de Christenen / die voortijds gevanklijk daer heenen gevoert waren. D'Inwooners gaen gemeenlijk gantsch naeckt/ doch sommige bedecken haer achter en voor met Geyte-vellen. Sy besmeeren haer Lighaem met Botter-vet/ vermengt met het sap van sommige Kruyden; waer doorze sigh een dicke huyd maken/ om de koude dies te beter te mogen verdraegen / alhoewel' t daer selden koudt is / wylse in't Zuyden legghen. Sy hebben noch Huysen noch Hutten/ maer wonen in de Holen der Bergen; sig geneerende met Garst / Vleesch / en Melck van Geyten. Sy hebben groote menigte van sommige Vrughten / insonderheyd van Vygen. Hun Herfst hebbenze in onse Lente en Grasmaendt. Van God wetenze gantsch niet/ maer yeder Eerd'tgeen hy wil: Sommige de Son/ andere de Maen/ noch andere wat anders. Hun Vrouwen sijn niet ghemeen/ maer elck neemt'er soo veel als 't hem lust; doch niet / voor dat de Vorst haer de Maeghdom benomen heeft: 't Welcke voor een groote Eer houden.

8. Als se een nieuwe Vorst aennemen/ houdenze een wonderlijcke ghewoonte. Want als de Kouing den Rijcks-staf ontfanght / soo begeven veele sig met groote hopen ter doodt/ begeerende vrywilligh / ter eeren van den nieuwen Vorst / te sterven. Ten desen eynde vergaderenze alle in een seer stepl-opgaende Dal/ daerse veelderley seldsaeme Gebeerden aenvangen/ en onder dezelve sommige voorden uytspreken. Die dan met haar dood den Feestdagh des Vorsts vereeren willen/ springen van boven neer op een scharpe Steenrots / soo datse door dé val schier gantsch verplettert werden. Ter deezer oorzaeck is de Vorst/ tot wiens eer dit geschied/ aen de naeste Vrienden des dooden hoogh verplicht/ en betoond haer oock groote weldaden. Sy sijn boven maten geswind/ gaen op een Touw/ en springé van't een Gebergt op't ander/ gelijck de Dassen: En dit alles bloots voets. In't werpen met steenen spnse soo seker/ dat se noyt het voor-gestelde Wit missen. Sy sijn soo bysonder sterck/ dat ze alleen met een slagh of twee een geweldicke staeck in stucken slaen.

9. Wy gedenckt noch [seyd Cadamu-

mustus] dat/ terwyl ick daer was/ eenen uyt Canarien tegens dzie Mannē/ om een seeckere pzijs / wedden wilde/ datse 8. of 10. schzedē van hem staen/ en yeder vier Citroen-Appelen neemen souden / om op hem aen te werpen: Doch hy sou zig soodanig weten te houden/ dat geen der selver sijn ligchaem sou konnen aenraecken / ten waere hy die alleen met de handt afsloeg. Hier tegens wou hy 12. Appelen na haer werpen/ vā welcke niet eenen mis-gaen soude. Maer de dzie Mannen derfden dit Wedt-spel niet aennemen/ wel wetende/ hoe geswind en behendig hy was/ soo dat hy noch meer als dit sou hebben konnen berichten. t'Is een groot Cieraad by de Canariers, datse zig met 'tzap van zommige Kzuyden beschilderen/ hier rood/ daer gzoē/ gintsch swert/ gzauw en aschverwigh: Gozdelende/ dat 'er niets schoonder is/ als 't geen meenigerley verwen heeft.

IX. HOOFTSTUCK.

1. 't Witte Hooft. 2. Beschryvingh van 't Koninghryck Senege, en de Volckeren Azanegis. 3, Haer Gewoonten, en groote onnoselheydt. 4. Gelegentheydt van Amelo, of 't Honighryck. Booven maten groote hitte. 5. Sout-handel. Seldsaeme wys van Coopmanschap te dryven, sonder malkander te sien of te spreken. 6. Vreemde Geschiedenis. 7. Vervaerlycke Menschen. 8. Voordeel der rycke Lieden. Menigte van Sprinkhanen.

VAn dit Eyland sijnse met eē Zuyde wind na Morenland ghevaeren / en quamen/ nae weynig tijds/ aen een Land/ 't Witte Hooft (Capo Bianca) genoemt/ leggende ontrent 770. Mylen van de Canarische Eylanden. Doe de Vzugeezen Capo Bianca eerst ontdektē/ vondenze daer niet anders als Zand/ sonder 't minste teken van eenig Gewas. Doch vermits wy niet aenmerklyks van dit Gewest beschzevē vinden/ soo sullen wy obergaen tot de Beschzyving des Koningryks Senege, en der Volckeren Azanegis.

2. Senege is een vlietend Waeter/ scheydende d' Azanegen van 't eerste Koningryk der swarte Moren. De Azanegi sijn een Volk/ welcker verwe half Swart/ half Aschgzauw is; woonende op somnighe plaetsen aen geene zyde des Witten Hoofts. Deele der selve stoten aen d' Arabiers / Hodeni genoemt. Sy eeten soo weynig/ dat een Man aen wat Gazste-pap een gantschen dagh genoeg heeft: Evenwel synse seer sterck en wacker. Deze Azanegi hebbē een zeldsaem gebzuyk/ want sy ombindē haer hooft met een Sluyer van Lijnwaedt / soo dat het eynd daer van voor haer Aengezight komt te hangen/ van 't Voorhooft af/ tot over de Mondt toe. De reden is/ om datse zig over de Mond niet minder schaemen / als wy ons over de Schamelhyd. Ter dezer voorsaeke

des-

deckenſe dezelve toe / als een ſchandelijck ding; ſeggende / dat'er altijd een lelijcke ſtanck uyt vooꝛtkomt / als uyt een vuyl gat / of ſtinckend hol. Sy hebben geen Heer; als alleen / dat de rijkſte onder haer d'opperſte is / en dē ſelven gehooꝛſamenze oock. Den gemenen hoop is azm / leugenachtig / en ſeer verraderlijk. Hun lengte is middelmatigh / 't haꝛ geknuld / gelijck de Duytſchers ghemeenlijck dꝛagen. 't Selve latenze gantſch langh waſſen / en beſmeeren't met Viſchvet; ter welker ooꝛſaeck ſy ook geweldig ſtincken: Doch ſulcks werd van haer vooꝛ een gꝛote Eer gehouden.

3. Sy beminnen inſonderheydt de vette Vꝛouwē / die gꝛote Booꝛſten hebben. Deze ontrent 17. Jaeren oudt gewoꝛden ſijnde / ſoo recken de Mannen haer den Boezem met een Eouwneer-waerts: Waer dooꝛ deſelve afhangen / ghelijck die van de Beeſten. Daer nae Kinderen gebaerd hebbende / werdenze noch veel afſchouwlijcker. Als deze Lieden de Scheepen eerſt op Zee ſagen varen / meendenze deſelve Vogelen te ſijn / die met witte vederen uyt vꝛeemde Landen daer aē quamen vliegen. Maer de Zeylen neergelaten / en de Scheepen naerder gekomen ſijnde / geloofdenze / dat'et Viſſchen waeren. Andere hieldenze vooꝛ Geeſten of Spoken / wijlſe oock by nacht voeren. Sy waren derhalven vooꝛ de Schepen [ziende dezelve gintſch en herwaerdts ſwieren] ſeer verbaerd; te meer / om dat haer van't Scheeps-volck nu en dan / vooꝛnaementlijck by nacht / gꝛote ſchade toegevoeght wierdt.

4. Van Tagaza (in onze Tael ſoo veel als eē Gulde Laſt geſeyd) bꝛengtmen veel Zouts / 'twelck d' Arabiers Azanegi daer na op hun Kemelen in veelderley Geweſten vervoeren; ten deelen oock na Tambuth, deſgelijcks na Amelo, of't Honighryk, in't Landſchap der Swaꝛte Mooren. Dit Rijck Amelo heeft boven maten veel vande gꝛote hitte te lijden / ſoo dat by nae alle viervoetige Ghedierten daer verſticken en verderven: Want hier waſt geen Voeder / als 'tgeen ſchadelijck is. Derhalven / als er 100. geladene Kemelen aenkomen / ſoo keert'er ſelden 30. weer te rug. Wie van de Arabiers Azanegi hierzieck werd / moet gewiſſijck ſterven / wegens de geweldige hittighepd des Luchts. Men ſeyd / dat Tagaza 40. Daghreyſen vā Tambuth leyd / ſoo veel als een Paerd kan af-loopen. Tambuth en't Honigryck leggen ontrent 30. Daghreyſen van een. Als Cadamoſtus vꝛaegde / waer't by toequam / dat in Amelo ſo veel Zouts verbezigt wierdt? Kꝛeegh hy tot antwoꝛdt: Datmen 't in 't Land der Swaꝛte Mooren met menighten moeſt gebꝛuycken; wijl haer bloed / dooꝛ de gꝛote hitte / vergiftight werd: En indienze zulks met Sout niet te hulp quamen / ſo ſoudenze geſamentlijck moeten ſterven. Sy gebꝛuyckten derhalven daeghlijcks een deel Sout / 'twelckſe in waeter lieten ſmelten.

5. 't Ovꝛige Sout maackenſe tot Schollen / ſoo gꝛoot als een Man kan dꝛagen / en bꝛengen't dan in 't Honighryck. Daar nae nemen de Swaꝛte Mooren elk een Scholl Souts op hun hoof-

den / en trecken soo voort; met sulcke meenichten / dat het een groot Leger van Voetvolck schijnt te zijn; tossende deze last een seer verren weg. Sy hebben dzie spitze stockē by haer / dieze / alsze vermoeydt sijn / in d' Aard steecken / en 't Sout daer soo lang opleggen / tot datze adem ghehaeld / en zig wat verquickt hebben. Op deze wijs brengenze 't Sout tot aen seeker water / vermits se by na gantsch geen lastdzagende Gedierten hebben / wegens d'onbzugtbaerheyt des Lands / 't welk gzas noch bzuyd / dat bequaem mogt sijn / voortbzengt. Dit Sout dus aen 't Water gebzacht sijnde / soo maeckt elck / van 't geen hem toe-behoordt / een hoop / die hy met een bysonder teken marckt / treckende dan ontrent een halve daghreys daer van daen. Deze wegh zijnde / koomen de swazte Moren [namentlijk / de gene / die haer niet laten kennen / noch met yemandt spzeecken willen] met hun Scheepjens uyt zommige Eylanden aen den Oever; en't Sout bezien hebbende / leggenze op peder hoop eē deel Gouds / na dat het Sout haer weerdig dunckt. Dit gedaen sijnde / begevenze zig terstond van daer; waer na d'andere swazte Moozen / die te voren wegh gegaen waeren / weer komen / en elk beziet zijnen hoop: Vergenoegt hy zigh met het Goudt / dat daar opleydt / soo neemt hy 't selve / en laet het Sout daar / treckende voozts weer na huys: Maer soo hy meendt / dat de pzys te weynig is / soo laet hy't bepde leggen / en gaet weer heen / gelijck te voren. Dan komen de vorige Moren weer / en nemen al de hopen / daer-nen 't Goud van genomē heeft / weg: Maer op d'andere leggen ze noch een weynig Gouds by / soo haer dunckt dat het meer weerdig is: Anders nemenze haer Goudt weer / en laeten t Sout leggen. Op deze wijs dzyvenze hun handel / sonder dat de kopers en verkopers malkander zien. Dit sal veele misschien ongeloofljjk dunken; doch Cadamustus betuygt / dat hem sulks van veel geloofweerdighe Kooplieden voor waeragtig verhaelt en bevestigt is.

6. Cadamustus bzaegde somtijdts de swarte Moren in dit Honighryck, waerom hun Vorst / die seer rijck en machtig was / geē neerstighevd deed / om door geweld of bziendschap kennis van dit volck te krygen / die zigh nopt wilden laten zien; op dat hy weten mogt / wat voor gedaente / spzaek en zeden sy hadden? Hem wierd geantwoordt / Dat de Vorst sulcks al voor langh had ter handt genoomen / op de volgende wijs: Tegens de tijd dat dit volck pleeg te komen / gebood hy sommighe der zijne / zigh aen den Oever verborgen te houden. Als nu deze / die haer niet wilden laeten kennen / aenquamen / en Goud op't Sout leyden / vielen de Bespieders onder den hoop / en namen vier uyt dezelve gevangen; doch de dzie lietenze weer los / meenende aen eenen genoegh te hebben / om uyt hem haer gantsche gelegentheyd te verstaen; te meer / om datze d' andere [van welcke sy groot voordeel trocken] so weynig als moghelijck was sochten te vertoonen. Dezen Ghevangenen wierdt voor de Vorst van't Honighryck gebzacht / die

terſtondeenige Perſoonen liet komē/ in verſcheydene Talen erbaren. Deze ſpraken den Gevangenen in de ſelve aen/om eenige antwoord van hem te bekomen: Doch hy ſweegh t'eenemael ſtil. Ock begeerde hy gantſch geen ſpijs te nuttigen / ſoo dat hy niet langer als drie dagen leefde.

7. Ter dezer oorſaeck meenden de Moren in't *Honighryck*, dat dit volck van naturen ſtom was. Doch zommighe oordeelden / dat dit uyt onwillen herdneckighepd geſchiede / wijl de gevanckenis hem ſeer tegen de borſt was. De Mannen / die deeze onbekende Moren gezien en gegrepē hadden/ beſchreven haer/ dat het gantſch ſwarte Lieden waren/ruym een span langer als ſy. D'onderſtelip hingh haer tot op de borſt toe af; welcke ſeer rood/ en van binnen rouw was/ even als ofſe geduerigh bloedde. Doch de bovenſte was kleyn / ghelijck die van andere menſchen. Dit veroorſaeckt/ dat al hun tanden bloot ſtaen/die veel groter als gemeen ſijn; inſonderhepd hebben'er aē yeder zyde een / van een uytſtekende groottе. Hun ogen waeren groot en ſwart; van eē afſchouwlijck gezigt. 't Bloedt liep altijd van haer tandvleeſch over de lip / 't welck (gelijck waerſchijnlijck is) ſoodanigh verrot/ door de groote droogh tte des Luchts. De Borſt verouwde deeze gevangen-neming ſeer hoogh / en liet dit volck na dien tijdt geruſt. Want alleen om deze oorſaeck bleven ze drie volle jaren langh achter / ſonder opt weer te koomen om Sout te koopen/ tot geē kleyne ſchade bā veele. Doch vermits ſe 't ſelve niet langer ontberen konden / nadien't haer Gheneesmiddel is/ ſoo warenze ghedwongen/ op d' oude wys weer te komen handelen. Tſedert dien tijd liet de Borſt geen onderſoek meer doen; meer aghtnemende op't vooordeel datſe aenbragten/ als op de Perſonen. By d' aſchverwige Morē wert noch goude noch zilvere Munt gebruykt / maer ſy koopen d'eene Waer voor d'and're. Doch d' Azanegi en Arabiers in't binnenſte des Landts hebben een Portugeeſche Munt/ dieſe Mitigal noemen / 't ſtuck een Goudgulden weerdig ſijnde.

8. Die in d'eenſame Wilderniſſen wonen hebben geen natuerlijcken Koningh / alhoewelſe d'een meer eerbiedighepd betoonen als d' ander. Inſonderhept eerenſe de rijcke / die oock aldermeeſt begunſtigt werdē / 't welck een gemeene gewoonte door de gantſche weereld is. Doch of wel deze ſeer ryck ſijn/ en veel pluymſtrijckers hebben/ ſoo konnenſe echter geen Borſten genoemt werden. Hun Vrouwen ſijn aſchverwigh/ en gebruycken Boomwolle kleederen / dieſe van de ſwarte Moren bekomen. Onderkleederen of Hembden werden nopt van haer ghebezight. Sy hebben noch Harnaſch noch Borſt-waepen / als alleen een Schild/ waer opſe alle geweld afkeeren; neffens langhe / doch ſeer lighte Spieſſen/ deſghelijcks Pylen / maer gebruyckenſe gheheel anders als wy. Sy rydē op de Moorſche manier/ alhoewelſe niet veel Paerdē hebbē / wijl haer Land gantſch woeſt is / en geen gras draegt. 't Selve is door de hitte der Son gelijck als verbrandt; en't groot gebreck van waeter maeckt het ge-

geheel onbruchtbaer. 't Reegent hier ook in't gantsche Jaer niet/ als alleē inde drie Maenden /die wy Ooghst/- Herfst/-en-Slagtmaend noemē. Cadamustus sagh hier soo een groote meenigte van Spринkhaenen/ datmen dē Hemel byna niet zien kon. Deze komen gemeenlyck alle drie Jaeren / en vliegen met soo groote hoopen/ dat de Lucht wel 12. Mylē weegs verr daer vā bedekt is. Waerse zig op d' Aard neerlaeten/ knagenze alles af. Sy sijn roodt / en van een bysondere grootte. Indienze yeder Jaer quamen/ so soudenze 't Land al voor langē tyd woest gemaekt hebben.

X. HOOFTSTUCK.

1. Beschryvingh vande Vloed Senege, en verghelyckingh der selve met de Nyl. 2. Vorsten des Lands, en op hoedaenigen wys sy een Koningh over haer stellen. Arme Onderdaenen. 3. Ryckdom en gewoonten des Konings. 4. Godsdienst der swarte Mooren. Haer gevoelen vanden Godsdienst der Christenen. 5. Hun kledingh, en andere seldsaeme gewoonten. 6. Manier van hun Oorloogen. Swemmen. 7. Cadamusti handelingh met de Vorst van Budomel.

VOorby 't Witte Hooft gevaren synde/ en't selve noch in't gezigt hebbende / quamen ze aen een Vloedt [of Rivier] Sinum Senege genoemt/ synde de voornaemste Stroom van gheheel swart Morenland/ binnewaerts aē de spde. Dit Waeter onderscheydt de swarte Moren vā d' Aschverwige menschē/ Azanegi geheten: Desgelyks t'vruchtbaer en onbruchtbaer Land. Dese Stroom is seer wyd en diep/ hebbende een uytgang van ontrent een Myl breed; en in 't midde een Eyland makende / looptse ten laetsten aen twee plaetsen in de Zee. Den gantschen Oever is meer als 20. Mylen weegs geheel Zand/ tot dat de Rivier zig in de Zee verliest. 't Volk op geene spde deeses Strooms is boven maeten swart/ maer anders heerlyk van persoon/ en van welgevormde Ledematē. Hier is't geheele Land groen/ en verciert met vruchtbomē / doch aen d'ander spde zietmen reght het tegendeel/ daer de menschen Aschverwig en seer kleyn syn. Men seydt/ dat deese Rivier upt de Nyl komt; ook heeft deselve eē gelyckе kragt als de Nyl: Want gelyk d'een Egypten/ eben so bevogtigt d'ander Moorenland.

2. 't Landschap der swarte Morē/ die insonderheyt 't Ryk Senege inhebben/ leydt in den ingangh des Ryckx Moorenlandt. Dit geheele Landt/ tot Achiaridam toe / werdt het laeghe Land geheeten. Daer syn menigerley Vorsten/ gelyk in Spaenje de Regulos, of Amptmannen/ die zig somtyts met malkander verbinden / stellende een Koningh nae haer gelieven/ doch niet als vā een goed geslagt; die

ock om't Rijck ootmoedigh bidden moet. Als hy haer niet meer behaegt/ benemense hem de magt/en stoté hem weg; soo dat niemandt daer een baste heersching heeft / maer geduerigh in vrees is/ van verdreven te sullen worden. Even wel wordt soodanigen Koning somtijts so magtig/dat hy Oorlog aenvangt tegens de geene die hem verkooren hebben. — D'Onderdanen sijn seer arm; hebben ook geen Stedē/ maer alleen ellendige Hutten/ wijl 'er noch Kalck noch Steen is. De Koning heeft geen andere Inkomstē/als dat sijn Amptlieden hem Jaerlijcks een Schatting gevē/ om in sijn gunst te blyvē. Sy vereeren hem ook Paerden/die/om de weynigheyd/daer seer hoogh geacht syn; even wel hebbense noch toom noch eenig ander Paerdstuygh.

3. Men schenckt ook aenden Koning Koeyen / Geyten en ander Vee; desgelijcks allerley spysen van Aerdvrugten/daer hy van leeft. Ondertusschen rijd hy noch somtijdts rondom/ en haeld een grooten roof by een. Hy neemt ook de Knechten van sijn Nabuerē/ 't sy door geweld of vriendschap/ en geneerd zig daer mede. Eenige der selver houd hy tot den Ackerbouw / d'andere verkoopt hy aen d' Azanegi, welcke daer hun koophandel komen dryven. Hy mag soo veel Vrouwen nemen als hy wil. 't Selve is ook al d'Inwoners geoorloft / sose die maer onderhouden konnen. De Koningh heeft 'er altijdt meer als 30. en alhoewel hy d' een niet lieber heeft als d'ander/ soo is echter d' Edelste de meest-geachtste. Deze onderhoudt hy in Dorpen/daer hy yeder bysondere Ackers/ Vee/ Knechtē en Maegden geeft. Als hy te veld gaet / keerdt hy in tot welcke hy wil; en yeder brenght hem drie of vierderley slag van spysē/ soo dat de Koningh met syn by-hemsijnde Hofghezin van sijn Wyven onderhouden wordt. Want 'smorgens ziet men een groote meenigt van Knechten/ die den Koningh Eet-waren toebrengen. Deselve geeft men gesamentlijk aenden Hofmeester: Desen leverd die over aende Kelder meester: En dit weer aende Schaffer. Als dan de Koning wil/ verhoegt hy zig ter Tafel / eet vande spysen 'tgeen hem lust/ en't overige werd aen't Hof-gezin gegeven/ dat zig nopt zadt bevind. Hy verwisselt gedurig van Vrouwē/ leggende nu by d'een/ dan by d'ander; ter welker oorsaek hem veel kinderen geboren worden. Soo haest hy gewaer werd dat d'een ontfangen heeft / gaet hy by een andere/ Even deselve ghewoonte werd ook van sijn Amptlieden onderhouden.

4. De swarte Moren eeren wel insonderheyd Mahometh, doch hangen hem soo seer niet aen als de witte Moren; vooraementlijck niet 'tgemeene volk. Aldermeest wert hy vā de Vorsten geëert/ wijl de Papen der Azanegi en Arabiers haer steedts inboezemen/ dat het eē onbehoorlycke saek sou sijn/ indien de Vorsten (even gelijk 'tgemene volk) aen gantsch geē God geloofden. Wylse nu geen Godsdiensten vā andere volckeren kennen/ so werdense ligtelijk tot den dienst van Mahometh bewogē; geen andere Leerraers hebbende als d'Azanegi en Arabiers. Dog

nae dat se van de Christenen verstaen hadden / hoe veel beter haeren Godsdienst was / begonden se vã Mahometh veel minder te houden / en krygen lust aen de manieren der Christenẽ; wiens geloof sy beter en heyliger hieldẽ / om dat se rijcker warẽ als sy: voordelende so vã d'eeuwige dingẽ uyt de tydsnoke. Hierom seyden se oock / dat onse Godt [seydt Cadamustus] ons seer lief had / wijl hy ons soo veel goeds deed aẽ ziel en lighaem: En dat ons geloof niet anders als van een goeden Godt kon komen. Ondertusschẽ wilden ze echter hun Wet niet verlaten / meenende dat het niet schaeden mogt / aen twee te gelijk te geloven.

5. Sy gaen by na gantsch naeckt / alleen maken se sommige benedenkleederen van Geytevellen / waer mee sy hun schamelheyd bedecken. De Vorsten en rijcke lieden draegen hembden van Boomwol / welke stof in dit land seer overvloedig is / en van hun Vrouwen gesponnen word. Sy maken lakens daer af / ontrent twee spannen breed / en niet langh [want sy hebben geen Weefgetouwen] diese daer na aẽ een naepen / en Rocken daer van toestellen / die wel wijd sijn / maer so kort / dat se niet tot haer knyen toehoomen / Ook word ẽ hun armen niet half daer van bedekt. Desgelijks maken se ook Vroecken van Boomwol / soo langh sijnde / dat se wel voor Kockẽ verstrecken mogen. Dese klederẽ sijn wel 30. of 40. spannen wijt / waer in sy / als se die aendoen / wegens de groote ruymte veel vouwen leggen. De mannen slaẽ dese Vroecken [om hun lendenen vastgegord sijnde] voorts om als een laken / soo dat se haer / door de lenghte en wijdte / voor en agter na slepẽ. Maer alhoewel dit seer belachlijck is / soo houdense nogtans dese dracht gantsch eerlijk en heerlijk te sijn. Ook hebben se een seldsame gangh / eben gelijck de Vrouwẽ die pissen willen. Hun Wyven gaen van't hooft af tot op de gordel toe t'eenemael naeckt. 't Overige des lighaems is met een boomwolle doeck bedeckt. Voorts gaense blootshoofts en barvoets / maekende van al haer hayr eẽ tuyt / 't welk het vercierssel beyde van Mannen en Vrouwẽ is. De Mans doen oock veelerley Vrouwewerken; sy spinnen en wasschen de Laken. 't Is hier brandend heet / en noyt kouder / als d'Aprilmaend in Spaenje is. De Mannen sijn boven maten net over haer lighaem / wasschende haer daeghelijks drie of viermael: Doch in de Keucken sijn se seer vuyl en morssigh / soo datmen / haer ziende koken / daer van walgen / ja by na braken moet. Seer bot sijn se / om yet nieuws te leeren / maer in hun gewoonlijck werk seer verwonderlijck neerstigh. Sy houden schier noyt op van klappen en snateren. Liegẽ en bedriegen is haer als een aengeboorne Natuer: Anders sijnse gantsch gastvry / houdende een Vreemdeling by seer geerne drie of vier daegen lang op haar eygene kosten.

6. De Vorsten der swarte Moren stryden dikmael tegens elkander / altyd te voet / wyl hier door de geweldige hitte gras noch kruyd wassen kan / waer mee men een getal Paerden sou konnen opvoeden.

Hoe veel geluckiger syn andere Ey-

landen en Landen in Oost en Westindiē? Onder welcke ook 't Eyland S. Maria, leggende digt aen Madagaskar, wel geteld mag werden. Als eenige van onse Neerlanders in't laer 1619. daer aenquamen, voeren d'Inwooners met een Schuytje, uyt een Boom ghehouwen, door koeckeloeloe, Hoenderen. Men gaf dit volck wyn te drincken uyt een silvere schael, doch sy staken 't aengesigt daer in, en slorpten, gelyk de Beesten uyt een Emmer. De wyn in 't lyf hebbende, gingense te werck als offe geck geweest waeren. D'onse voeren dagelyks aen land, ruylende voor wat Bellen, Leepels en Cralen, verscheydene haer aen boort, brenghende Appelen, Lemoenen, Rys en Hoenderen meede; ook toondense door tekenen. datse in't Land genoeg daer van, desgelycks van Koeyen Kalveren en Schapen, voorsien waeren. Door't roepen van boe, beteekendense Koeyen; door bee, Schapen;

Calveren, Schapen, Rys en Melk. De Melk ('twelk noch een teken van loofheyt is) bragtense te markt in bladeren, in een gevlogten gelyk Moes-koolen. Dese bladeren in stucken gesnedē werdende, liep de Melk daer uyt.

Sy (de voorgedagte Oorsten) hebben noch Hayrnasch noch Oorstwapē/ om sig daer mee te bedeckē; maer wel aller-

allerley Schilden en Boogh-geschut/ met welke waepenen sy op hun vyanden aengaen. Sy ghebruycken oock Werpspiessen/ daerse zig meesterlijck mee weten te behelpen. Als yemandt daer van gewond werd/ is't yser [ontrent een span lang sijnde] qualijk uit de wond te krygen / sonder dat 'er een deel vleesch volgt/ wijl 'er weerhaken aen sijn. Ook hebbense kromme yserе messen / daerse hun vyanden mee beschadigen. Haer Gebegten sijn seer grouwlijk; en vermitse ongewapendt sijn/ soo komen veel menschen daar in om't leven. Sy sijn boven matē stout/ begeven zig moedwillig in gevaar/en willen liever sterven als vlieden. De neerlaagh der haere maakt haer niet kleynmoedig/ maer veel grimmiger. Men bespeurd ook nopt eenige vreese des doods in haar. Dese Volckeren hebben geen Scheepen/ om daar mee in See te vaaren ; hadden oock nopt Schepen gezien / voor dat de Portugezen daar quamen. De swarte Moren konnen booven maten wel swemmen/gelijk Cadamustus seyd/ selfs gezien te hebben. 't Landt der swarte Mooren loopt inwendig nae't Oostē aen 't Landt Tuchmore ; maar nae't Zuyden stoot het aen't Rijk Gambre; tegens 't Westen leydt het aen de grote Zee/en nae't Noorden wert het vande Rivier Niger beslotē/ die d' Aschverwige Lieden van d'eerste swarte Moren scheyd. Dese Stroom haddē de Portugezen ghevonden/ vijf Jaren te voren/eer Cadamustus daer quam.

7. Cadamustus voer over't gedachte Water / tot dat hy't Landtschap Budomel aendeed/daer hy eē tijd lang bleef / vermits hem de Spraeck hier bekend was/ en datmen de Vorst hem hooglijk aengeprese had/ van seer getrouw en sonder bedrog te sijn. Wijl hy nu sommighe Paerden met hem bragt/die daer in hoge weerde gehouden worden [behalven noch andere Koopmanschappen/ als Wolle Laekenen/ Syde Sluyers/ en diergelijke dingen] nam hy voor/ verlof van den selven te versoeckē/om zig na Palmam te mogen begevē/sijnde een plaets die onder sijn gebied behoord. Daer komende/sond hy sijn Dienaer (eē swarte Moor) tot de Vorst van Budomel, om hem sijn komst bekend te maken/ en voorts al sijn Waerē/ insonderheit de Paerden (die hy wist/ seer dierbaer by hem te sijn) aen te biedē. De Vorst dit vernemende/quam met 15. Paerden en 150. Voetknegtē by Cadamustus, vragende/of hy niet te Land wou komē/ om hem te zien: met eenē hem versekerende/dat hy daer geē berouw van sou hebben. Cadamustus aen land getreden sijnde/ wierd eerlijk van den selvē ontfangē/en bevond/ dat hy seer reedlik en openhertig was. Na verleyde redenen kocht hy de Paarden / en noch eenige andere dingen; die Cadamustus hem gesamentlijck vertrouwde. Ter deeser oorsaack bad de Vorst hem/ mee na sijn Hof te willen reysen [leggende noch ontrent 250. Mijlen dieper in't Land] belovende / hem de Paerden daer te sullen betalen; die hy gerocht had voor 100. Knechten / alhoewelse Cadamustus niet booven de 300. Gulden stonden. Hy nam dan voor/ mee te trecken / en bleef by de Vorst/ die hem eē schoon jong Maegdeken

deken schonck / welswart/ maer sluex van leedematen / en bysonder lieflijck van gedaente/ sijnde niet boven de 12. Jaren oud; begeerende / datse altijdt by hem slaepen soude. Cadamustus nam het Maeghdeken aen/ en liet het door een der syne nae syn Schip voeren; doch hy selfs gingh met de Vorst/ meer daer toe bewooghen werdende/ om nieuwe en seldsame dingen te mogen zien/ als wel om syn betaeling soo verr te gaen halen.

XI. HOOFTSTUCK.

1. Cadamusti vertreck nae Budomel in't Land. 2. Wonderbaerlyke Swemmers. 3. Gelegentheydt van Budomel in't Land. 4. Onkuysheydt en Yversught der swarte Mooren. Lyfwaght van de Vorst. 5. Gewoonten van den selven, en hoemen hem groeten moet. 6. Bysonder groot ontsagh der Onderdanen tot hun Vorst. Tempel syner Afgoden, en manier van bidden. 7. Syn gevoelen van't Christen en Mahometaens Geloof. 8. Vruchten des Lands. Ackerbouw. 9. Dranck van d'Inwooners.

OP de gedachte wijs dan trok Cadamustus na 'sVorstē hof te Budomel in't Landt / tot welke Reys denselven Vorst hem genoegsaem van Paerden en andere behoeften voorzien had. Op 4. Mylen na by't Hof gekomē sijnde/ beval hy hem aen sijns Broeders Soon/ die Heer was vande Plaets daerse by hem quamen. Desen (Bisboror ghenoemt) voerde onsē Vreemdeling met seer groote Eere in syn huys/ en onthaelde hem 28. dagen lang. Gedurende dien tijd ging Cadamustus dikmaal met Bisboror by den Vorst van Budomel, en nam onderwijl dlp tigh acht op de beelerley gewoonten deses Lands. Ēn om deselve noch dies te beter waer te neemen/ trok hy te voet tot sijn achtergelaten Volck / 'twelck heen aen't Water Senege verwagtede. Hy had geerne in syn Scheepen ghevveest/ doch derfde zig de Zee niet betrouwen/ wiens vaerningen te dier tyt soo vreesijk waeren/ dat het onmogelijk scheen / daer door te konnen geraken. Evenwel wou hy geerne yemant aen de syne gesonden hebben/ om haer hier van te verwittigen. Straks boden zig veel Inwooners aē/ om daer na toe te swemmen; doch vermits de Zee geweldig woedde / en de Schepē wel drie Mylen van't Strand lagen/ behalven noch/ dat by den Oever veel Sandbancken waren / die wel boven 'twater uytsteken/ maer/ soo haest eenige swaerte daar op komt/ terstondt verdallen / soo dagt Cadamustus niet/ dat sulks yemandt mogelijk kon sijn/ te meer/ om dat de Zee tusschen deeze Bancken en Vroogten op't grouwelijkste verbolgen was.

2. Niettemin toondē twee swarte Mooren zig gereed/ om te swemmen/ waer henē Cadamustus begeerde; epschende voor hun beyder loō niet meer als

als twee Majol, waer van de vier een gulden doen. Dit geld ontfangē hebbende/ begaven ze zigh inde woedende Zee/ so dat ik [seyd Cadamustus] noch verschrik/ als ick'er aē gedenk; want ik meende meenigmael/ dat se alreers verdronken waren/ wijlse somtijds eē gantsche uyr onder water bleven. Tē laetsten quam den eenen (de Zee niet magtig sijnde) onverrichter sakē weeraen land; maer den anderen/ die stercker was/ geraekte by de Schepen/ keerde den Brief van Cadamustus over/ en bragt antwoord weer te rugge; 't welk onsen Heys beschryver gantsch onmogelijck had gehouden: Waer nu bekennen moest/ dat deese swarte Moren alle Menschen des Weereldts in't swemmen overtroffen. Doch nu sal ick [verbolgt hy] verhaelen 't geē ick gezien heb/ geduerende den tyd mijns daer-blijvens.

3. Hier sijn noch Steden noch Vlecken/ so dat de Koning niets bezit/ als Velden en kleyne Hutjens. De Vorst [met wien ick veel handelde] heeft een deel des Rijks; doch sulks is dā weinig agting/ wijlse voor geen Vorsten gehouden werden/ om dat se ryk van goud of zilver sijn [welcke dingen mē daer in geen weerde houd/ noch tot eenige Munt gebruykt] maer allē om dat men se gehoorsaamd en betrouwt. Dese Vorst van Budomel reyst geduerig rondō/ nu gintsch/ dā herwaerts/ nooit stil sijnde; insonderheit verboegt hy hem meest/ daer sijn Wyven zigh bevinden: Want (gelijk alreeds geseit is) de Vorsten hebben Velden en Hutten/ waer in se veele Vrouwen houdē. De plaets/ daar ick aen quam/ was't Vorsten-hof gemeent: En hier stondē ontrent 50. lage Hutjens/ van Stroo gemaekt/ regt op een ry nevens malkander. In plaets van Deurē/ is in yeder eē gat/ om door in te gaē. Daer rondom sijn Hoven/ diese Cortile noemen/ alleē met groote bomē omtuynd. Voor't Vorsten-hof sijn negen sodanige Hoven/ waer in negē van sijn Wyven wonen. D'overige Vrouwē [die veele in getal sijn] onthouden zigh in verscheydene andere Velden. Deese dienen den Vorst nae sijn begeerte; en yeder heeft 5. of 6. jonge Moorinnen by haer/ welcke hy ook tot sijn lust gebruykt/ sonder eenige onwil der echte Vrouwen/ die de Vorst sijn vermaak wel gunnen.

4. De swarte Mooren sijn seer onkuys/ en vindē zig nooit van hun wellusten versadigt. Ter deser oorsaeck braegde de Vorst my ['t syn de woordē dā Cadamustus] of ik eenige raed wist om begeerte te verwekkē/ vermits hy soo veel Wyven niet paeyen kon; daer by voegende: Mē had hem geseyt/ dat de Christenē seer konstryk waeren; en dat'er niets was/ daer se geen middel toe wisten: belovende seer groote vereeringē/ indien hy hier in vergenoegt kon worden. Sy sijn so yversugtig en Minne-nydig/ dat se selfs hun eygene Sonē niet vertrouwen. Derhalven mag ook niemand/ als alleē de Vorst/ by syn Wyven komen. Op den selven passē altyt 200. Alfwagtē/ waer hy ook heenen gaet. Dagelijks komt er van alle kanten volck/ om hem te spreekē. Voor't Hof/ waer in hy woont/ sijn seven andere Voorhoven; en in't midden der selver staet een grooten/

K hoogh opgeſchotenen Boom / onder welcke des Voꝛſten Deurbewaerders oppaſſen. De meeſt-geachtſte lieden wonen 't naaſt aen ſijn Hof. Hoe verder daer af / hoe ongenzienlijcker. Weynige komē aen 't gedachte Hof geraken / want dit mag alleen de Chriſtenen en Azaneger Papē gebeurē / die de Voꝛſt in de wet van Mahometh onderwyſe / en veel groter maght by hem hebben / als ſelfs de ſwaꝛte Mooren.

5. Hy bedꝛyft ſeer groote hooghmoedt / want hy vertoondt zigh nopt booꝛ 't volck / als alleen 's moꝛgens en 's avonds: Oock komt hy dā niet verder / als tot den Booꝛhof van ſijn Kamer; daer hy hem / onder veelerley dienſtplegingen / laet zien. Als hy ge-

mand tot hem laet koomen / die moet (de deur genaende) beyde ſijn knyen buygen / zigh teꝛ aꝛden leggen / en met ſijn handen Sand op ſijn rug en hooft werpen / tot een teken van verootmoediging. Niemant der ſijne is ſo groot / die op eē andere wijs / als geheel naect [alleē de ſchaemte met een Gerte-bellecken bedekt hebbende] booꝛ hem ſou deꝛven komē. Booꝛts moet hy langs d'aerd kruypen / over al zandt op hem ſtroyen en zig om en om wentelen / evē gelijck de Verckens in den dreck; doch op twee ſchreden na den Voꝛſt genadert ſijnde / houdense zig ſtil / en ſeggen 't geen ſe booꝛ te booꝛdragen hebbē; ondertuſſchen geduerig zandt op den rugg werpende / om hun diepſte ghehoorſaemheyt te vertonen. Hy gelaet zig / haar niet te zien / en ſpreeckt terwijl

met

met andere: Doch als den Onderdaē sijn versoek verrigt heeft/beantwoort hy den selven alleen met twee woordē en een seer verschrikkelijk gezigt.

6. Desen hoogmoedigen Vorst is by de sijne in so hogen weerde/, dat de Christenen den almagtigen God geen meer eer souden konnē bewysen. Dit veroorsaakt de vreeg/ want haer lebē staet in sijn geweldt / so datse om een geringe oorsaak gedood werden. Als hy op yemand vertoornd is / soo verkoopt hy diens Mans Vrouwen en Kinderen. Voortelijk/ dese Onderdanē lijden van hun Heer/'t geense van geen vyand te verwachten souden hebben. 'k Had (sept Cadamustus) met de Vorst soo groote kennis gemaakt/ dat hy my veroorlofde in sijn Tempel te mogen gaan / in welcke sijn H. diensten volbracht wierden. 's Avonds sondt hy na d'Azanegers en d'Arabische Papen/ die de H. diensten doen/ en de wet Mahomeths leeren. De voortreffelijkste gaan in een Kamertje [sijnde 't Heyligste] daerse staende bidden/ den Hemel aenzien/en dikmael d'Aarde kussen. De Vorst doet eben als de Papē/ ontrent een half uyr lang; en van bidden opgehouden hebbende/ vraaghde hy my: wat behaegen ick in dese manieren vondt? Hy hoorde my geerne van ons Geloof spreken/en onderwijl wees ik hem aen / hoe hy van de sijne bedrogen wierd; met eenen betonende dat onsen Godsdienst beter en heyliger was. Sijn opperste Amptlieden wierden over deese redenen toornigh: Doch hy begon te lachē; en bekende dat der Christenen Geloof reght en haeren Godt rechtveerdigh en goedt was/wijlse so veel weldadē (als Wijsheyd/Rijkdom/ Sterkte en diergelijke) van hem ontfingen.

7. Echter prees hy ook sijn Geloof seer hoogh / als een veel naerder weg tot de saligheyt;/daer by voegende: Ghylieden gebruyckt de tydtlycke goederen, en dit tegenwoordig leven is u een Paradys: Hier teegens syn wy in veelerley droefheyd en quelling; maer weeten', dat wy d'eeuwige zaligheydt daer voor te verwaghten hebben, wyl wy voor onse geleedene moeyten hier geen beloningh ontfangen. Dit bewees hy met stercke redenen / nadien hy seer zin-rycken verstandigh was. Ondertusschen ghebiel hem 't Geloof der Christenen niet qualijck; ook sou hy wel te geseggen geweest sijn/ soo hy niet voor sijn Rijk gevreest had;'twelck Cadamustus van sijn Broeders Soon te kennen gegevē wierd; die den selvē ernstig bad/hem in sijn geloof te willē onderwijsen/seggende: Dat het woort Godts een weerdige saeck was, en dat men 't selve geerne behoord te hooren.' De Vorst houd insonderheyd de ghewoonte der Azanegers in't eeten. Hy neemt sijn spijs vande Vrouwē/gelijk d'andere Vorsten der swarte Moren. Alsse eeten/soo leggense zig ter aerdē/ sonder eenige manierlijke seedigheyd. Hy heeft weynigh volks by hem aan tafel/als alleen de Priesters / en sommige van de heerlijkste Ampt-lieden. 't Gemeen volk eet / met haer thienen of twaelven te gelijk / uyt eene Schotel; doch t'elckens niet veel / wylse drie of viermael 's daeghs Maaltijdt houden.

8. In't Rijk Senege, en 't uyterste

deel der swaerte Moren wast een Tarwe/ Koorn nae Pan/ wegens de groote hitte die daer is; en dat'er ook in 8. Maenden [yeder Jaer] geen Reegen valt; waer door dan niets uyt d'aerde can voortkomen. Ebenwel vindmen hier Milie [Hirs] Bonen/ Witsen (of Wicken) beeter als op eenige andere plaetsen. De Witsen sijn so groot als Haselnoten/ soodanig gebeeld/ als offe door konst uytgestoken waren. Ook sijn de Boonen seer groot; sommige brandend roodt/ andere suyver wit. Dese zaeyt men in Iulio, en men haelt se t'huys in September. Als't Landt vanden Reegen bevochtigt werd/ doen se groten arbeyt in 't Veldt/ doch niet langer als drie Maenden/ binnen welken tydt sy zaeyen en maeyen. Hun Arbeytbouw geschiet op dese wijs: Sy hebben Werk-tuygen/ d' Houtweelen gelijk; waer meese d' aerd opbreecken/ doch niet booven drie vingeren diep; want deselve is so vruchtbaer/ datse overvloedig genoeg draagt.

9. Hun Dranck maecken se van Melk/ Water en 't zap uyt een Boom. Om dit zap dies te gemackelijcker te bekomen/ so quetsen se de Boomen/ en dan druypt'er dit Vocht uyt; 't welck se in een Vat vergaderen/ bedraegende tusschen dagen nagt ontrent 2 of 3. Kannen. Dit zap [dat Aschverwigh is] heeft een goede smaeck/ veroorsaetende soo wel dronckenschap als de wijn doet/ ten sy daer water by gedaen wert. Geen den eersten dag (nae't overmaten des Boomes) daer uyt loopt/ is 't soetste/ en beter als eenige wyn/ doch werd dagelicks kragteloser/ en eyndelijk als Edik. Op den derden en vierden dag is't alderbequaemst. Dese Bomen staen in't wild/ soo dat elck sijn Dranck daer van vergaderen kan.

XII. HOOFTSTUCK.

1. Verder verhael van sommige Vrughten deeses Lands. Wonderlycke Oly. 2. Grouwlycke Slangen. Besweerders der selve: En seeker voorval ontrent deese saeck. 3. Manier van vergiftigingh. 4. Vee en wilde Dieren in't Koninghryck Senega. Wilde Elephanten. 5. Papegaeyen, en der selver voorsightighe loosheydt. 6. Paerden, en hoedanigh men die besweerdt. Vrolyckheyd der Vrouwen. 7. Onnoselheyd der Inwoners. 8. Honig. Voorval van's Wasch. Cadamusti vertreck en bejegeningh.

MEn vind hier verscheyden vrughten/ d'onse niet ongelijk/ en [alhoewel wild] echter seer soet. Soose geplant wierden als d'onse/ sy souden noch merckelijck beter sijn. Daer sijn ook Putten/ die geen onsmakelijck water hebben; niet breed/ maer diep/ in welcke zigh veel Visschen onthouden/ die in onse landen onbekend sijn. Dit Rijck geeft ook een seldsame Oly/ ruyckende als Violen/ smakende als Olyen/ en stercker verwende

wende als Saffraen / wanneerse in 't vuÿr gedaen werd. Men ziet hier Boomen die rode Witsen [of Wicken] draegen / met swarte vlecken / 't welk haer kenteecken is. 't Volck van Cadamustus noemdense Een-oogh. Deese sijn daer in groote meenigte.

2. Veelerley vreemde Dieren werden hier gevonden / insonderheyt Slangen / sommige vergiftig en schadelijk / sommige niet. Eenige sijn maer twee voeten lang / sonder vleugelen en voeten / even gelijk andere Slangen. Andere sijn soo groot / datse geheele Gentē inslocken / sonder die in stucken te bijten. De swarte Mooren sijn groote Slang-besweerders; waar van Cadamustus dit volgende geval gehoord heeft. In't voorige Jaer [seyd hy] woonde by de Broeder des Vorsts vā Budomel een Jongeling / die in seekere nagt 't geschuyfel van een groote menigte Slangen hoorde. Terwijl hy nu vlytig agt daer op nam / wierd hy gewaer / dat sijn Heer ontwaakt was / en uyt sijn huys wou gaen. Hy vraegde hem derhalven / waer hy op so een ongelegene tyd henen ging? Des Vorstē Neef antwoorde / dat hy straks weerom sou komē. So haast hy zich buyten bevond / deed hy [door sijn besweeringen] de Slangen swygen; en weer gekeerd sijnde / vraaghde hy den Jongeling / of hy door wepnig tijdts geen Slangen had hooren schuyfelen? Hy antwoorde jae. Doe verbiedde hy des Vorsten Neef: Dese Slangen (van welcke 't Land vol is) hadden 't huys omringt / en souden 't Vee aengevallē hebben / soo ick door mijn besweringē haer sin niet voorzien had; gelijck wy hier gewoon sijn te doen. Als nu Cadamustus zich seer hier over verwonderde / seyde de Jongelingh [die hem deesen handel selfs vertelde]: Dit 's maar een kleyne saak; want als onsen Vorst will / doet hy veel groter dingen door sijn Toverye.

3. Als sy ghedachten Vorst een krachtigh Fenijn hebben will / dat terstond de dood veroorsaekt / soo vergiftigt hy syn Swaerd; maeckende een Ring op d'aerde / daer hy (door besweringen) de Slangen indrijft. Daer na neemt hy acht / wie d'alderfenijnigste is; en deselve gedoodt hebbende / vergadert hy't vergif daer van / laetende al d'andere weer loopen. Onder't bloed van dese gedoode Slang mengt hy't zaed van een Boom / waer mee hy dan sijn Swaerd / of eenig ander Geweer bestrijkt. Al die daer vā gewond werdē / moetē terstond sterven / hoe kleyn d'opening ook wesen mogt / indien'er maer bloed uyt komt.

4. In't Koningrijk Senega is geē ander Vee als Ossen en Koeyen / doch veel kleynder als by ons. Schapen en diergelijcke Beesten konnen daar niet leven / wegens de groote hitte des Hemels. Onder de wilde en roovende gedierte vindmē hier aldermeest Leeuwen / Luypaerden en Wolven: Ook Vossen en veel Haseē. Wilde Elephanten sijn'er in menighten / die nooit tam worden. Sy gaen altijd met groote hoopen by een / gelijck in dese Landen de Varckens. Aen beyde sijden hebbense twee groote tanden / gelijck die van de Wilde Swijnen / doch neerwaerts gaande. Dese blyven altijdt in haeren mond / sonder oyt door onderdom uyt

te vallen. Sy doen niemand leed/als men haer geen leedt doet. Maer verstoornd sijnde/grijpense met hun snupt een mensch by dē arm/ en werpē hem soo hoog in de lucht / als men met een Boog sou konnē afschieten. Sy brengen noyt meer als vier Jongen te gelijck voort/en leven vande bladeren en vruchten der Bomen / diese met hun Snupten weten af te plucken. Aengaende hun gestalte/'tis onnodig yets daer van te schrijven/wijlse nu in dese Landen genoegsaem bekent sijn.

5. In dit Gewest sijn ook veelerley Vogelen / insonderheyd Papegayen.

De swarte Moren haeten deselve boven maten seer/vermitsse door't gheheele Land ombliegen/ en de Vruchten bederven. Dese Vogelen sijn seer loos in haar Nesten te maecken; want se soecken de hooghste Boomen / die dunne tacken hebben / en derhalven geen swaerte verdraegen konnē. Aen deese hangense hun Nesten / met een wonderlijcke konst. Sy sijn rond/gelijck eē Bal/en daer in is eē gat/ 'twelck haar voor een deur verstrekt. D'Inwooners seggen/ dat dit geschiedt om der Slangē wil/ die haer anders verslinden souden: Want deselve konnen by dit hangende Nest niet komē/vermits se hun sware ligthamen op sulcke teedere Tacken niet vertrouwen. Door soo een wonderlijcke voorsichtigheyt sijn dese Vogelē voor de Slangen verseckert.

6. De Paerden sijn hier seer weerdigh en dier/wijlse alleen uyt Barbaryen daer gebracht werden. So haest D'inwooners een der selver gecocht hebben / laten se straks een Paerd-besweerder halen; die een groot vyer vā hout en sommighe kruyden toericht/ 'twelck een dicken roock veroorsaeckt. Daar na neemt hy't Paerd/ stelt het op eē houthoop/ onder't mompelē van eenige woorden/ besmeert het met een dunne zalf / en brengt het dan weer t'huys/ daer't 15. of 20. daegen blijft staan/ sonder van yemand ghezien te werden. Ondertusschen hangen eenige Toverdingen aenden hals van't Paard/in rood Leer gewondē; en hier door meenense / dat het dies te moediger sal werden. De Vrouwen deses Lands sijn booven maten vrolijck en wellustigh / insonderheydt de jonghe huppelende / springende en dansende 's nachts in de Maneschyn.

7. Sy verwonderden zig seer over de stale Bogen en Bussen/die de Chrijstenen ghebruycken. Als se quaemen

gin

om de Schepē van Cadamustus te bezien/ gaf hy debel / sommige stucken Geschuts af te doen schietē / om haer door soodanigen geluydt te verschricken. Sy meenden/ dat dit een Duyvels / en niet een menschelijck werck was; seggende/ datmē met eene scheut wel honderd menschen sou konnē om 't leven brengen. De Trōmpetten en Schalmeyen waeren haer een groot wonder; en wijlse de gedaente van eenige Dieren hadden / soo hieldense de selve levendigh te syn / om datse soo menigerley geluyd gaven. Doch dit Speeltuyg gehandelt hebbende/ en levenloos bevindende/ vondenze sodaenige lust daar in / datse dit hemelsche dingen noemden/ van God alsoo toegericht. Sy betasteden oock 't Schip aen alle spdē ['twelck/ tot verciering/ van vooren gemaeckt was als of't vogen gehad had] seggende/ dat het zien kon/ en dat d'eygenaers goede Toveraers moesten syn / die by de Duyvel te verghelijcken waeren / om datse de Zee/ soo snel als Spoock geesten/ omvoerē. Aldermeest verwonderde haer datse soo diep in Zee / en buyten alle gezigt van Land synde / eben wel wisten te seggen in wat gewest der Weereld sy waren / en waar heenen sy voeren; oordelende/ dat dit sonder Tovery niet kon toegaē. De handende heersen hieldense een seer schoone saeck te syn/ wijlse nayt ander licht/ als dat bā loper komt/ gezien hadden.

8. In dit Landt vindtmen overvloed van Honing/ diese met de mond uytsuygen/ en 't Wasch wegwerpen. Cadamustus kocht een Honighraedt/ en den Honing van't Wasch geschepden hebbende / vraegde hy d' Inwoners/ watse van't Wasch hieldē? Sy antwoordden/ Niets/ wyl dit onnutte goedt haer nergens toe dienen kon. Doe maeckte hy Kaersen van't ghedaghte Wasch / en liet deselve ontsteken. Hier over verwonderdense zigh ten hoogstē / en seyden/ datmen niets sou konnen bedenckē/ 'twelk de Christenen niet wisten te verrigten. Vermits nu Cadamustus van des Vorstē Neef gehoordt had / dat niet verre van't Rijck Senege een ander Rijck was/ Gambre genoemt / waar in veel Gouds gevonden wierdt / soo kreegh hy lust/ om daer heenen te treckē/ aengelockt synde door de hoop van rijckdom te bekomen / en door de begeerte van vreemde Landen te bezien. Hy begaf zigh derhalven weer nae syn Volck / en afghevaeren synde/ bejegenden hem twee Scheven/ 'teen eenē uyt Ligurien / 'tander eenige uyt het het Hof-gezin van des Vorsten Neef toebehorende. Hy vernam van haer/ datse voorneemens waeren 't Groene Hooft [Capo Verde] voorby te varen/ om onbekende Landen te bezigtigen. Ter deezer oorsaeck begaf hy zigh in haar gesel schap/ en seylden alsoo ghesaementlijck nae 't Groene Hoofdt/ 'twelckse 's anderen daeghs in't ghezight kreegen / vermits het niet meer als ontrent veertigh Mylen weeghs van't gedaghte Landschap des Vorsts van Budomel leyd. Dit Groene Hooft was eerst een Jaar te vooren/ eer Cadamustus daer aenquam/ van de Portugeezen ontdeckt geworden.

XIII. HOOFTSTUCK.

1, 't Groene Hooft (Capo Verde) waerom soo ghenoemdt. Gelegentheydt des Landts. 2. Zeden en gewoonten der Volckeren Barbazini en Serreti. 3. Moeyelycke en ghevaerlycke Schipvaerdt. Ongheluckigh gheval van een Truciman, of slaef. 4. Der swarte Mooren quaed gevoelen vande Christenen. 5. Gelegentheydt van't Ryck Gambre. 6. Cadamusti tweede Vyt-tocht. Eenige onbewoonde Eylanden ontdeckt. Grote Slecken, die men eet. 7. Andries Eyland, waerom soo genoemt.

't Groene Hooft (Capo Verde) heeft dié naem doo2 de Po2tugeezen bekomen/ wegens de veelheyd der g2oene Bomen; gelijckse 't Witte Hooft soodanigen benoeming gaven/ wegens 't witte Zand. Dit G2oene Hooft is seer hoog/ en lustig om aen te zien. 't Leyd tusschen twee Bergen/ en strekt zigh seer wijd in Zee upt/ omringht sijnde met veel Hutten en Wooninghen der swarte Mooren upt 't Koninghrijk Senege. Doo2by 't G2oene Hooft koomende/ ziet mẽ dzie kleyne onbewoonde Eylanden/ maar seer heerlijk met g2oene Bomen bercierd/ eben gelijck 't G2oene Hooft: Dese Bomen sijn by na altijd g2oen/ want d' oude bladerẽ blyven/ tot dat de nieuwe weer upt-spzupten. 't Hey (seydt Cadamustus) seer veer mae 't Oosten gerepst/ en veel Landen bezoght/ maer nopt lustiger plaets gezien. By dit G2oene Hooft ver samelen zig d' Gevers/ en maeken een seer aengenaeme Stroom.

2. Over dese Stroom wonen twee verley Volckerẽ/ Barbazini en Serreri genoemt; sijnde swarte Mooren/ doch den Koning van Senege niet onderdanigh. Sy hebben noch Koning noch Oo2st/ op dat sy/ of haer Kinderẽ/ van den selvẽ niet mochten gedood of voo2 Slaven vercocht werdẽ; gelijk onder d'andere swarte Mooren gheschiedt. Ebenwel eerense d'een meer als d'ander. Geen Wet werd onder haer gevonden; en sy sijn g2ooter Afgodendienaers/ als eenige andere Volckeren: Daeren boven ook seer wzeed/ gebzuikende vergifte Pylen/ so dat de geene die daar van gewond werden terstont sterven moetẽ/ indien se maer een weinig bloedlaten. Dit volk is boven maten swazt/ en van g2ote Ledemaeten. Als nu Cadamustus en de sijne met een Suyde wind 't Land omboeren/ quamense op den uptgangh eens Waeters/ Riam Barbazinorum gheneemt/ ruym een Boogscheut breedt synde/ gelegen ontrent 60. Mijlen bã 't G2sene Hooft.

3. Sy voeren alleen by daeg/ maer wierpen 's nachts 't Ancker upt/ en hadde altijd Wagt boven op 't Schip/ om op de Kotsen te letten/ en waer de See aenstiet; op dat se sulks by tijdts bekend maekten. Hier na quamense by den uytgang van eẽ ander Water/ en vonden goed/ een Slaef upt te senden/ om't Land te bezigtigen: Want wijl

wijl't seer lustig/ en met schoone Boomen rijckelijk voorzien was/ soo begenste lust/ om't selve aē te doen. Doch niemandt wilde sijn Slaef [by haer Trucimans genoemt] geerne wagen. Eyndlijk wierd beslotē / de saak aen't Lot te stellen; en't viel eenen van 't Schip uyt Ligurië te beurt. Straks wierdt de Boot toe-gherust/ om deese Slaaf aen landt te setten; dien echter bevolen wierd/ soo hy gevaer sag/ niet op te treden/ om van de woeste Inwoners niet gegrepen te werden. Maer indien hy [buytē gevaer] te land kon komen/ soo sou hy onderzoecken/ wat voor Volck daar woonde; wat voor Vorsten/ en hoedanige Gewoonten sy daar hadden; of'er ook Goud was/ of eenige andere dingen die haar dienen konden? De Slaef te land gekomen sijnde/ vond zig terstond vande swarte Mooren [welcke de Scheepen zien komen hebbende/ haer aen den Oever verborgen hadden gehoudē] overvallen; en nae korte t'samenspraak hieuwense hem met haere Swaarden in stucken./ sonder dat die vande Scheepen hem te hulp konden koomen / tot haar uytstekend verdriet. Sy kondē hier uyt ghenoeghsaem bemercken de woedende wreedheyd van dit volck/ en hoe onbarmhertig sy haer gehandelt sonden hebben/ indiense in hun handē quaemen te vallen. Derhalven vertrocken se van daar / en voeren met eē Zuyde wind voort/ komende ten laetsten aen den uytgangh van de Vloedt Gambre, die op 't smalste tusschen de 3. en 4. Mijlen breed is.

4. In deese Rivier leden se een harden aenstoot vande swarte Mooren/ die met veel kleyne Scheepjens op haar afquamē/ schietende met vergifte pylen. Sy geraakten wel met malkander in gesprek / doch dese Mooren wilden haar geen handelingh noch aenkomst vergunnen; segghende / Dat se wel wisten, wat de Christenen voor lieden waeren, van waerse quaemen, en hoese voortyds met den Koning van Senege gehandeld hadden. Dat se geensins goed konden syn, wyl hun bekend was, dat se Menschen-vleeschaten, en alleenlyck de Knegten der swarte Mooren koghten, om deselve, even als wilde Dieren, te verscheurē en op t'eeten. Derhalven was't haar niet geoorlooft, met de Christenen eenigh Verbondt te maecken; maer waeren in tegendeel vā meeningh, haar te berooven van al wat in hun Schepen was, om 't selve haeren Coningh (die drie daghreysen van daer in't Ryk Gambre woonde) te schenken, en haere personen selfs op 't grouwlykste te doden,

5. Wijl nu Cadamustus 'niet ghe-raedsaam vondt / hier aen Landt te gaen/ soo heeft hy ook/ voor datmael/ geen Beschrijvingh van 't Ryk Gambre konnen doen. Alleen verhaeld hy/ verstaen te hebbē/ dat het hier niet anders regend / als heet water. Dat'er geen Dageraed voor der Sonnen opgang gaet/ wijl'er tusschen deselve en de nagt geē tijd is; en ter dier oorsaeke schijnd de Son/ so haest de nagt voorby is/ sonder eenige tusschen-beydenlating van tijd. Ebenwel schijndt se niet boven een half uyr ten vollē, daer na werdse eenigzins verdupsterdt/ gelijk als in eē Sonne-swijm. Waerom nu de Son hier eer gezien werd als op

andere pleetsen/daer van gevense geé Gilbert redé/als/ om dat het Aerdrijk daer vlak open en neergaande is/sonder eenige Geberghten of andere verhinderingen/die de Sonnestralen souden mogen belet doen.

6. Cadamustus weer t' huys gekomen sijnde/ nam in't volgende Jaer/ met den gedaghten Antonierus, voor/ een nieuwe Tocht aen te vangen/ om te zien/ offe in't Rijk Gambre mogten komen. De Voorst Infant [van welcke hier boven gewagh ghemaakt is/ en sonder wiens hulp Cadamustus deese Reys niet had konnen volbrengen/ deed ook een groot en treflijk Schip berepden/ van allerley Voorraedt en Oorlogs-behoeftē wel voorzien. Sy voeren af in't begin der Maymaend/ en quamē by de Canarische Eylanden, diese/als bekende plaetsē/niet begeerden aen te doē. Voorby 't Witte Hooft gekomen sijnde/ kreegense een Stormwint het Zuyden/ duerende drie dagen en twee naghten aen malkandet. Op den derden dagh saegense (tegen haer verwaghtingh) land/ tot hun groote blijdtschap en verwondering/ wijlse 't selve vonden/ daarse 't niet ghesoght noch vermoed hadden. Sy sonden in een Boot twee der haere uyt; welcke tydingh te rugg brachten/ datse twee groote Eylanden haddē gezien. Daer op sond Cadamustus thien gewapende Mannen aen Landt/om 't selve binnen te bezightigen: Doch deeze wierden niet een een eenigh Mensch gewaar; maer wel sommige Duyvē en allerley Vogelen. Dese Duyven vingenze met de handt/ sonder eenige moeyte; wijl sy [die noyt Menschen ghezien hadden] voor de Menschen niet schouw waeren. Ter deezer oorsaek brachten deze thien Mannen een groote meenighte der selver t' Scheep. Sy sagen noch twee andre kleyne Eylanden/ doch vonden ook in de selve niet anders als Ghevogelte/ en wonderlijck groote Visschen. Dermits nu hier voor haer niets te doen was/ soo verlietense dese Eylanden/ en verders hun voorgenomen wegh nae Indien verbolgende/ wierdense twee andere Eylanden ghewaer/ van welcke sy 't eene aendeeden/ beplant sijnde met allerley cierlijk Geboomt. Hier vondense eenige Sout-schollen/ diese nae hun Schepen brachten: Ook sagense veel Slecken/met seer brede schelpen/ groot genoeg/ om voor een Schildt te konnen verstrecken. 't Volk at haer met groote lust/en maakte verscheyden gerechten daer van. Cadamustus wierd (door haer aenhouden) ghepaest/ om deese spijs te proeven; die hy seydt/ in reuck en smaack 't Kalfs-vleesch seer gelijk te sijn/ en derhalven bevel gaf/ veel van dese Slecken in de Schepen te brengen. Hy gerupte ook/ voor heenen van een Elephant gegeten/ maer sodanigen kost niet seer smakelijck gevonden te hebben.

7. Eyndlijk quamenze weer by dē gedagten Vloed des Rijks Gambre, diese onbesorgt invoeren/ sonder eenige Scheepjens der swarte Moren gewaar te worden. Ontrent 10. Mijlen de Rivier ingevaren sijnde/ vondense een kleyn Eyland: En even ter selver tijd stierf een der hare/ die hier begraven wierd. Syn naem was Andries,

60

en hierom noemdenze 't Eylandt S. Andries; 'twelk tot op desen dagh toe dien naem behouden heeft. Ondertusschen lockten se een der swarte Moren in een haerer Scheepen / hem bekendt maekende / dat se geen wreede lieden / maar onder alle menschen de sagtste en bazm hertigste warê. D'onthaelden deese swarte Mooz [die zigh over hare Personê en Manierê hoogelijk verwonderde] eerlijk / en begiftigden hem rijcklijk / waaz dooz hy haaz dan eyndlijk ontdekte / dat se in't langgezoghte Rijk Gambre waeren / over't welck een Heer was / Farasanolum genoemt / te dier tijd ontrent 10. daghreysen daer van daen sijnde; doch dat den selven een noch veel grooter Heer onderwozpen was / te weten / den Honigh-Koningh, den gzoten Koning Neberum geheten: Maaz dat niet wijd van den Oever sommige Amptliede waren / by welcke hy haaz belooft de te willen bzengen / en insondezheyt bydê Amptman bã Batimausa: Ook quamense / dooz sijn hulp / in de gedaghte Stad / ontrent 40. Mijlen van dê uytgang des Vloeds gelegen.

XIV HOOFTSTUCK.

1. Coophandel te Batimausa. 2. Godsdienst, Zeeden en Gewoonten der Inwooners des Rycks Gambre. 3. Natuer des Lands. Wilde Elephanten. 4. Haare grootte. Werden ghegeeten. Verwonderlycken Visch. 5. Tusschen-reden des Vertaelders, tot beright der Leezers. 6. Beschryvingh van't Hooft Sagres; desgelycks vande Gods-dienst en Gewoonten der Inwooners. 7. Verhael van de Stad Calicuit, en 't vreemd gebruyck des Coninghs. 8. Verder verhael van Calicuit. Schriklyken Tempel.

DE Batimausa gekomẽ sijnde / sondense / nevens de Mooz / hun Tolk tot dẽ Amptman / met een geschenc van eé Spyde Kolk / geweben op de Moozsche manier. Sy lieten hem met eenen aenseggen / datse daer gekomen waeren / om / wegen sden Koning vag Poztugael / bziendschap met hem te makẽ. versoeckende derhalven / daer Koophandel te mogen dzyben. Verders / indien hy eenige lust tot hun Waeren had / dat hy deselve als sijn eygene mocht gebzuycken. Hier dooz ghemaeckten se hooglijk in de gunst vandẽ Amptman (of Vozst) verhandelende daer hun Koopmanschappen tegens Slaven en eenig Goud / doch niet bã 't beste. Men had haer wijs gemaekt / dat hier veel Gouds te bekomẽ was; doch sy vonden 't 'er bynae so dier als in Pozтugael / wyl deese lieden 't selve een moy ding aghten te sijn. Echter maekense 't zig wel quyt dooz sleghte snuysterijen / als se daer maer behaegen in vinden.

2. D'Inwoners van't Rijk Gambre dienen d'Afgoden op menigerley manier; geben aen de Toverye groot geloof / en doen veele dingen dooz ingeven des Duyvels. Sy weten wel van God te spzeken / maar eeren hem niet

niet nae de kennis dieſe van hem hebben. Sy leven gelijk de ſwarte Mooren in Senege, en geneeren zig met vrucht daer ſelve ſpijſen. Deeſe ghebruycken Boomwolle Kleederen; maer de ſwarte Mooren gaen in tegendeel gemeenlijk naeckt. De Vrouwen hebben eenerley Draght. In haer Jonckheyd brandenze veelerley lidt-teekenen in't Vleeſchaem/ welke gedurig daar in blyven/ en als gebloemdt Fluweel ſchyné te ſijn/ door de verſcheydenheit der verwen.

3. Dit Landſchap is ſeer droy; en hoe meer nae't Zuyden/ hoe brandiger. Byde Wateren is de hitte alder-grootſt/ wegens de boomen/ die langs deſelve ſtaan: Want daer de hitte zig niet verdeplen kan/ brandtſe't meeſt. De Boomen/ die hier waſſchen/ ſijn in't rondt ober de ſeventhien voeten dick/ doch ſelden booven de twintigh voeten hoog. Sy werden droeg van de Wormen beſchadigt/ en verrotten haaſt. Hier ſijn ook veel wilde Elephanten/ die niet ſoo light tam werdē als op andere plaetſen. Cadamuſtus heeft eens een der ſelver dood gezien/ wiens tanden drie ſpannen dick waeren/ twee ſpannen buyten't tandvleeſs uytſtaecken/ en noch een ſpan lenghte binnen in't ſelve ſaeten. D'Inwooners [die den ouderdom aende grootte der tanden kennen] ſeyden hem/ dat hy noch jong was/ wyl ſijn tanden (tegens die van ander ete reekenen) niet groot waeren: Want ſomtijdts wierden'er ghevonden/ wiens tanden 12. ſpannen langh waeren; van welcke grootte Cadamuſtus eenē aendē Doorſt Infant van Portugael vereerde.

4. Alhoewel den doden Elephant [van Cadamuſtus gezien] ten opzichte van ſommige andere niet groot was/ ſo had hy echter meer vleeſch/ als vijf goede Oſſen. Deſen Elephant wierd hem vanden Amptman geſchonckē/ om ſoo veel vleeſch daer van te nemen als hy begeerde; maer't overighe ſouhy de Jaegers (die den ſelven gevangen hadden) geven; welcke na ſodaenigen koſt ſeer begeerig waren; en hē dikmaal nodigden/ om met haer t'eeten: Derhalven liet Cadamuſtus een ſtuk daer van afhouwen/ sē deel daer van in ſijn Schip zieden/ en't tovertge braeden; ſoo dat hy geſeden en gebraden Elephants-vleeſch at/ doch de ſmaak geheel rauw en vies bevondt. In de Rivier Gambre vindmen [onder andere] een ſlagh van groote Viſſchen/ de Zee-kalven niet ongelijck/ maer haer hoofden ſijn als die vaneē Paerd. Sy onthouden zig/ even gelijk de Zee-kalven/ nu op't Land/ dā in't Water. Haer Vlēſ is ſoo dik als dat van een Koe/ doch hebben de beenen veel dunder/ en de voetē gekloofft. In de mond hebbenſe op yeder ſyde eē lange Tandt/ meer als twee ſpannen lang/ uyt den beck ſtekende/ gelijk die der Wilde Verckens. Dier gelijcke Viſſchēn werden nergens gevonden/ als alleen in deeſe Rivier.

5. Voortaen vermenght Cadamuſtus [nevens't gheen hem ſelfs op ſijn Reyſen bejegend is] oock dat/ 't welck hem van eenen ſijnen voor-gaenden Dienaer (die naderhand mytvoer met Pedro Sinzia, Overſte van twee Koninghlijke Portugeeſche Scheepen) en ook ſelfs vanden gedaghten Sinzia

[dien

ſoden banden Koning bevoolen was/ de gantſche ſÿde der ſwaxte Mooren te beſoecken / verhaeld is ghelwaxden.

Wy ſullen, gelyk tot noch toe, meenigxten van ſiegte en verdrietelyke dingen voorby gaen, om alleen aen te tekenen de voornaemſte Vreemdigheden vande Landen en Steden, by haar beſogt; ſonder altydt op't nauwſte aente wyſen, waar deſelve leggen, alſoo ſulks uyt de nieuwe Reysbeſchryvingen genoeghſaem bekend is, en meerendeel van onſe oude ('t ſy door onkunde, of door nalaetige ſloffigheyd) verſwegen werdt. 't Is; behalven dit, ons voornemen niet, een net ghepaſt aen-een-hangend verhael te maken ('t ſou ook onmogelyk ſyn) doch ondertuſſchen ſullen wy de beſte ghelchiktheyd houden, die ons doenlyk is, onder de groote wanſchiklyckheyt van oude ongeletterde Schryvers, die dikmael ſulcke gerabraakte manieren van ſpreken gebruycken; en ſoodanigh van den Os op den Eſel ſpringen, datmen genoegh te doen heeft, om te raeden watſe ſegghen willen. Wy vervolgen dan gelyk voorheenen, en komen weer tot een nieuwe Schipvaerdt van Cadamuſtus.

6. Onſe Gepxighers ontrent 80. Mylen voor-by Capo Verde [welck Hooft ſy ſelfs dien naem gegeven hadden] gevaeren ſynde / houdende ghedueriglı die ſyde / ſoo ontdeckte zy een ander Hooft, hoger als eenige van al d'andere / die oyt van haer gezien waren: Want het ging allenxkens opwaerts / en wierdt ten laetſten booven gantſch ſpits / ghelÿck een Diamant. Dit Hooft, 't welk vael Bomen heeft / noemden ze Sagres, ter gedagtenis van een Stat / even ſodanig geheeten / dat de Voxſt Infant op een andere plaats had doen bouwen. D' Inwoners ſÿn ſeer Afgodiſch / 't welck lighelÿk af te nemen was uyt de kleyne Afgodekens / die ſe dienden. Sy eeten niets / dat ſe niet eerſt aende ſelve opofferen. Al dit Volk is ſeer ſwaxt / en ſy brandē veelderley tekenen aen hun Lighaemen / inſonderheyd aen't Voxhoofdt. Sy hebben geen ander Kleding / als alleē de ſchaxs van een Boom / daer ſe hun ſchaemte mee bedecken; voorts gantſe geheel naakt. Sy gebruycken geen Waepenen / wÿlſe geen Yſer hebben. Honigh / Rijs en Moes is haxr ſpÿs / ook Bonen en Witſen / die van Portugael ghelÿck / doch veel ſchoonder. Deſgelÿks eetenſe Koeyen en Geytenvleeſch / doch niet te veel / wylſe't weynig hebben. Haer ooren doorboorenſe met veel gaten / en hangen deſelve vol goude Ringen; dieſe ook aende Neus dragen / en noyt afdoen / dan alsſe eeten willen. De Wyven doen hier in even als de Mannen: Maer de Voxſtinnen hebben dit Voorregt / datſe ook haxr Lippen mogen doorboren / 't welk een teecken is van hoogen Adel en groote heerlÿkheyd.

7. Aengaende de Stadt Calicuit (van welcke hier nae breeder gewagh gemaakt ſal worden / uyt het Verhael dāe Ioſeph den Indiaen) 't is groter als Lisbon in Portugael. Hier wonen Indiaenſche Chriſtenen / wiens herwe tuſſchen 't wit en 't ſwaxt is. De Koning eet niet dāe pets dat leven gehadt heeft / om dat 'er ſtaet: Die ghedoodt heeft, ſal weer gedood werden. En: Die met het Swaardt ſlaet, ſal door't

Swaerd vergaen: Waer in hy dā ſyn ſlegtigheyd / of veel meer dwaeſheyt / doet blycken. 't Gheemeene Volck eet Viſch en vleeſch / ſonder hier op te paſſē. Evenwel dodenſe geen Dierē / die haer voordeel konnen toebrengen. Deſe houdenſe voor gezeegende Beeſten / en daer voorby gaande / raekenſe die met de hand aen / ja kuſſenſe / gelyk veele onder 't Pausdom de Beelden doen. De Koningh zit met groote pragt aen Tafel. Hy drinckt uyt een Silver Drinkvat / doch ſoodanig / dat hy't ſelve met ſyn lippen niet raackt; want hy laet het vogt van om hoogh in ſyn mondt loopen / even als of hy't door eē Trechter ontfing. Syn ſpys is Melk / Boter / Kys en andere dingen. Hy wordt van d' Eedele op hun Schouders gedragen. De Mannen gaan gantſch naakt / behalven dat alleen hun ſchaamte bedeckt is; doch d' Eedele hebben ſomtyds Syde Klederen aen. D' Adelyke Vrouwen bedecken haer Lighaem van den Gordel opwaerts / met dun fyn Lynwaadt; doch die van't gemeene ſlag verbergē alleen de ſchamelheyd. Deeſe Stadt leyd vā Lisbon 15200. Mylē weegs / ſoo dat men 16. Maenden tyds van doen heeft / om een Reys ginſchen herwaerts te volbrengen.

8. Wat haer Geloof belanght / ſy helpen dat de Heere Chriſtus uyt de H. Maegt is gebooren: Dat hy nopt ſonde gedaē heeft: Dat hy vande Joden aen een Kruys geſlagen / daer aen geſtorven / en te Jeruſalem begraven is. Sy weten wel / dat'er te Roomen een Paus zit / maer anders hebbenſe geen kennis vande Roomſche Kerck. Men vindt hier meenighte van Elephants-tanden / Boomwol / Suyker / en voorts alles / wat tot onderhoudt des levens noodwendig is. De Gerechtigheydt werd hier ſcharp onderhouden / meer als ergens elders. Dieven / Doodtſlagers en Moordenaers werden geſpitſt / volgens de gewoonte der Turcken. Die eenighen Tol poogt te ſmockelē / en daer op betrapt word / verlieſt al ſyn Waren. 't Land hier ontrent is geheel met zandt bedeckt / en daerom ook onbequaem / om Tarwe of andere Graenen voort te brengē: Doch dit alles komt hier vā andere plaetſen overvloedigh genoeg. Daer waeyē niet meer als twee Winden in't Jaar; te weten / 's Somers d' Ooſte / en 's Winters de Weſte wind. In deze Stad is een Tempel / daermē niet in derf gaen. Niemand komt'er op een Woensdagh / ſonder ſchaede / binnen / voor dat de middagh voorby is: Want ſo yemand zig ſulks onderſtond / die ſou ſtracks moeten ſterven / door d'aenſchouwing der Duyvelen / die met meenigte daer in gezien werden. Men ſeyd ook / dat op ſeecheren dagh des Jaars ſommige Lampen zig van ſelfs ontſteken; 'twelck voor een groot wonder gehouden werd.

XV. HOOFTSTUCK.

1. Pracht en Cieraed des Koninghs van Calieuit. 2. Syn Vrouwen, Hofgeſin, en manieren van doen. 3. Zeeden der Inwooners, en der ſelver grote

On-

Onkuysheyd. 4, Vervolgh van't voorgaende. Grote Afgodery der Guzurantes. 5, Geberght by Calicuit, en de seldsame Gewoonten aldaer, ontrent de Begravingh der Doode. Tamme Elephanten, en der selver kennis. 6. Beschryving van d'Inwooners eens onbekenden Eylands.

BInnen de Stad Calicuit heeft de Koning een seer groot en kostelijk Huys. Syn Slaapkamer is verwelft / ghelijck een Kanel / gemaackt op de manier van een Backen / waer in over de 20. Spyde Kussens leggen: Voorts isse voorgaans verciert met seer heerlijcke Behangselen. Syn Koninghlijcken Stoel is over-trocken met Purperverwige Syde. Hy heeft alleen een dun / syn en wit Syde kleed aen / met Goud geboord; soo datmen hem ghenoegsaem als naeckt zien kon. Op syn hooft draegt hy een Muts van Goud Laecken / gemaeckt op de wijs van eē Stormhoed. Syn doorboorde oozen syn verciert met Diamanten / Sapphieren / an twee groote Peerlen / d'een rond / d'ander gantsch scherp toeloopende; elck vande grootte eens Haselnoots. Aen d'armen heeft hy goudene Arm-schoenen / van d'Ellebooch af tot op de hand toe / ryckelijck voorzien met kostelijcke Gesteentē. In syn Hof saegense een Wagen / seer wonderlijck en heerlijck met dierbare Kleynodien opgeyzonckt; welcke van twee Mannen voortgetrocken wierd. Hy heeft / om in Zeegezaal te gebruycken / ontrent 20. Silvere Trompettē / en daer onder drie van louter Goud / so swaer dat een Man die niet dragē kon. Desse syn voor met veel kostelijcke Kleynodien verciert. Voor d'Overste van de Schepen des Koninghs van Portugael quam / om hem aen te spreken / stonden syn Vader en twee Broeders / seer heerlijck toegerust / ontrent vijf of ses schreden van syn Stoel; en noch verder agterwaerts stonden veele vāsyn Edele. Niemandt van all deese derfde den Koning aenroeren. Enige hebben wel gheneendt / dat hy een Christen is / doch ondertusschē diend hy d'Afgoden: gelijk deese / die langh met hem gehandelt hebben / van hem getuygen.

2. D'Inwooners noemen hem Ganfer. Tot syn Hof-gheszin heeft hy alleen Moren / die gantsch naeckt gaē tot de Schamelheyd toe; d'overige leden syn met Doek bedeckt. 't Gemene volk gaat altijd barhoofts en blootshoofts. De groote Heeren hebben eē Muts vāFluweel. Die van't Raedsgeslagt syn / dragen Schilden en bloote Swaarden / die voor [daar andere de punt hebben] seer breedt syn. De Koning heeft twee Gemaelinnen; en yeder der selver heeft altijd thien Papen / die haar vergesselschappen; oock by haar slapen: Dit seggense / dat tot meerder luister des Konings geschiet / die geen heerlijcker Eer-naam kan hebben / als dat de Papen syn Vrouwen gebruycken. Hierom erven des Konings Kinderen 't Rijck niet / maar de Kinderen syner Suster. Aen syn Hof syn geduerig by de 1500. Vrouwen / die niet anders doen / als't huis vagen / en't selve met water begieten / dat

dat met Koedzek vermengt is. Dese volgen den Koningh over al waar hy zig heen begeeft. Als hy upt wil gaē/ zit hy op den ghedaghten kostelyckben Wagen. Ontrent dē selvē gaen Sangers/ Trompetters/ Wapendzagers en vele van sijn Hofgezin. Daer nae volgen de Raeds-heeren en Opperste des Landts te voet / alle met bloote Swaerden en ronde Schilden. De Schutters en Lopers gaen voor upt/ om de weghen te bespieden. Daar is geen Heer in de Werelt/ die van sijn Onderdanen in so grooten weerde gehouden werd ; want sy eeren hem bynae als een Godt: En niemandt derf naerder by hem komen/ als op dzie of vier schzeden na. Als se hem pets sullē toereycken/ so doens' 'et met de tacken van een Boom; want men aght het eē misdaed/ den Koningh aen te roeren. Ook magh geenen der Raedsheeren ontrent hem sijn/ sonder Swaardt en Schild. Als se met hem spzekē/ doen se sulcks met geneygden hoofde / en de hand op de mond leggende. D' Eerbiedigheyd/ diese hem bewysē/ bestaet bysonderlyk daar in / dat se met beyde de handen na haar hoofd tasten; ghelyckse gewoon sijn te doen / als se Godt op hun wijs willen aenbidden.

3. De Stad is seer wyd/ doch niet om-muerd ; en heeft van binnen veel ledige plaetsen: De Hupsē sijn niet aē/ maar verr van malkander gebouwt/ van steen en kalk gemaekt/ en binnen beschildert. In plaats van Pannē of Tighelen/ gebruyckense 't Loof van Palmboomen / daar se de Hupsen mee decken. Veel Spzingh-bzonnen en Visschgzoeven vindmen hier; want sy baden zig geerne / en hebbē groot verlaet in haar te wasschen. Daar sijn ook sommige Poelen inde Stad/ waer in't gemeene volk zig daaghlyghs dry of viermaal dompeld. Daer is noch kuyschept noch schaamte by dese Lieden. Haar Dochters hebbē d'Eer al verloren/ eer se acht Jaar oud sijn gewozden. Sy gaen naackt / gelyck de Mannen; sijn veel schooner als de selve / en laten haar haer met groote zinlyckheydt wasschen. Sy kzyten de Mans-personen nae/ om van de selve veronteerd te werden ; wyl de Maeghdom haar een sware pijn en last is/ nadiense met eeren geen Man nemē mogen / so langh sy Maeghd sijn. Als d'Inwooners langhs de straet gaen/ knauwense eenige bladeren / die se Betelle noemen; van welcke haer lippen en tanden rood werden; doch d'Azme lieden hebbē dit geluk niet. Ook onrhouden zig de Kycke van deese bladeren / als yemandt van hun Vzienden gestozven is/ toteen teekē van Rouw/ wyl haar tanden dan/ in plaats van rood/ swart wozden.

4. De Koning doodt sijnde / werdt van de Vzouwen der Raadts-heeren verbzand ; die tot dit werck een Vper van Sandel-hout berepden. 't Azme volk werd alleenlyk begzaven. Sy sijn goede Rekenmeesters en behendige Schzyvers / met een yfere Gzissie op Palm-bladeren / sonder Verw' of Inckt. Hier sijn ook noch andere Lieden/ Gusurantes genoemt/ uyt het Eyland Cambaja ; die te deser plaets een seer grooten handel dzyven. Deese sijn boven maten afgodisch/ biddende de Son en Maan aen; ook de Koeyen.

Soo

Soo yemand by geval een Koe doodde/ die sou desgelijks moeten sterven. Sy eeten nopt pets van 't geen geleeft heeft/ en gebruycken noch Wijn noch Brood. So yemand onwetend vleesch eet/ den selven werd veroordeelt/ van huys tot huys te moeten gaan bedelen/ en elendigh in de wereldt te leven/ van hoe garden Geslacht hy ook sijn moght. Sy sijn liefhebbers van Coverp/ en veel wyser als de burgers vã Calicuit. Haar hayr verciersense bovẽ maten seer. Sy dragen kleederen van Boomwol / en Sluyers ghelijck de Vrouwẽ / daarse hun hayr in windẽ. D'Echt houdense gelijk de Christenẽ/ doch sijn gantsch Oversuptig / wijlse seer schone Vrouwen hebben; die haar echter kuysch houden. Hun Koopmanschap bestaat in den handel van Laken en Paarlen.

5. In't Geberght/ niet verr' van de Stad Calicuit, woond een magtig Koning/ Heer over veel Landen/ Naremecha genoemt; een groot Afgodendienaer. Hy heeft meer als 300. vrouwẽ; en als hy sterft/ werdense alle met hem verbrandt. Als andere sterven/ soo verbrandtmen deselve in een Put. Dan versierẽ hun Vrouwen zig met allerley Vrouwlijk cieraad/ en komẽ met groote pragt by de Put; vergeselschapt sijnde van'er Ouders en vrienden; desgelijcks van veel Zangers en Pypers. Een uyt dese Vrouwen/ die zig met haar Man wil laten verbranden/ wert met groote blijdschap en Zegepraelomgevoert. Eindlijk kruypt-se agterwaarts/ gelijk een Kreeft/ tot datse in't vyer valt. Straks werpen de Vriendẽ (die rondom dit Schouw-spel staan) Potten met Olye en Botter op haar Lighaam/ op datse/ door de vermeerdering des vlams/ dies t'eerder verteerdt moght worden. In dit Landt sijn veelerley Elephanten / tot den Oorlogh bysonder wel afgeright; ook so tam/ gemeensaam / en vã sulk een groten kennis / dat haer/ om een volle menschlijkheydt te vertonen/ niet anders schijndt t'ontbreecken als de spraak. Sy doen alles watmen haar gebied/ en kennen hun Heerẽ verwonderlijk nauw. De getyden des Jaers sijn hier gantsch anders als by ons; want sy hebbẽ haar Somer vã October tot Meert; en haar Winter van Meert tot October.

6. Tot beslupt van dit Hooftstuck en dese Schipvaardt / sal ik hier aenhegten de Beschrijving van een onbekend Eylandt/ 't welckse onderwegen aandeden. D'Inwooners waren vã een middelmatige verw / tusschẽ wit en swart; wel-gestelt van lighaam/ maar gingen soo naakt als se geboorẽ werdẽ/ sonder eenige schaamte. Yeder was gewapend met Boog en Pylen. Niemand kon hun Spraak verstaan. 't Was eẽ seer gedienstig volk; want als den Oversten der Schepen de sũe beval / hout en water te gaan halen/ quamen dese lieden met hopen toeloopen / en hielpen haar getrouwelijk. Sy droegen lang hayr/ maar de Baard en Winckbrauwẽ pluckten se uyt. Sy beschilderden zig met veelerley verwẽ; wit/ swart/ blauw en roob. D'onder-lip haddenze doorstocken/ en inde gaten staken Beentjens/ gelijk Nagelen. Andere droegen 'er Steentjens in/ soo cierlijk geverwt/ dat hun

geheele lijf met Edele Gesteenten beset scheen. Hun Vrouwen doen even soo/ en gaan desgelijks sonder eenighe schaamte naackt; anders sijnse seer schoon. Sy hebben Houte Hupsen/ gedeckt met Loof van Bomen. Van natuur sijnse gantsch vrolijck/ dansende/ springende / en allerley genoeghte bedrijvende. De Scheeps-Overste deed eens eenige een wit Hembd aandoen/ en een Hoed opsetté; waar over sij zich hooglijck verwonderden. Haar Hout houwense met scherve Stenen/ wijlse noch Yser/ noch eenige andere Bergwercken hebben. Daar sijn menigte van allerley Vogelen / insonderheydt van Papegayen/ op veelerley wijs gecierwt/ en soo groot als Hoenderé. D' Inwooners doé niet anders als Visschen. Sy saegen hier een Visch / soo dick als een tamelijck Vat/ en langer als twee Vaten/ gantsch rond. 't Hooft was als dat van een Vercken / hebbende kleine ogen/ geen tanden/ maar ooren die een arm lang en breed waeren. Onder aen 't lijf saghmen twee gaten. De staert was seer lang/ en eé arm breedt. Op sommighe plaetsen scheen hy een Verckens-huyd te hebben/ die een vinger dick was. De Portugezen vertreckende/ lieté daar twee Mannen aan Land / die de dood verdient hadden. Dese zig van alle hulp en gesel schap der Christenen berooft ziende/ maekten groot misbaer; doch wierden van d' Inwooners deeses Lands met bysondere meedogentheit vertroost.

XVI. HOOFTSTUCK.

1. Reys van JOSEPH DEN INDIAEN. 2. Syn Vaderland en Hoedaenigheden. 3. Seeden en Godts-dienst der Inwooners van de Stadt Cananganor. 4. Hun verrightingen in den Tempel. Verschrickelycke en wonderlycke manier der Priesters, in 't plegen van haeren Godtsdienst. 5. Onkuysheyd van de Wyven des Conings. Kledingh des Volcks. 6. Gewoonten vande Christenen ter dier plaets. 7. Haar Kercklycke Gebruycken en Verdere manieren. Hun Alghemeenen Bischop.

KOningh Emanuel van Portugael in 't jaar 1500. eé Vloot van 12. Scheepen toegerust hebbende / om onder den Oversten Perrus Alvarez nae Indien te varen/ soo is deselve den agtsté Meert van Lisbon uytgelopen/ en na veelerley uytgestaene gevaeren eyndelijck den 13. September te Calicuit aengecomen; verliesende op dese Toght/ door een schrickelijck Onweer/ vier Scheepé/ die te grond gingen. Van daar trocken se na Cuchin, ontrent 110. Mijlé van Calicuit ghelegen. Hier quamen twee Gevroeders/ Indiaensche Christenen / by haar / ghevoortigh uyt de steden / Stadt Caranganor, 20. Mylen van Cuchin, welcke seyden/ groote begeerte te hebben/ om de Westersche Landen te bezien: Behalven dat se een belofte gedaen hadden van een Bedevaart na Romen en Ierusalem te doé. Sy be-

ga-

gaeven haaz dan t' Scheep / om mee nae Lisbon te vaeren ; doch den eenen stierf / so haastse in Portugael quamē. Den anderen / Ioseph genoemd / heeft noch lang daaz na geleefdt / en aan de Portugezen veel aenmerckens-weerdige dingen ontdekt / die wy den Leeser sullen meede deelen.

2. Deesen Ioseph was een geboren Indiaen, vande Stad Caranganor, te dier-tijd ontrent veertigh Jaren oudt sijnde. Syn ghedaante was asschverwig; sijn lengte middelmatig. Men bevond hem een seer verstandigh / opregt en waaragtigh man te sijn / geen ding meer hatende / als Leugentaal. Hy dronck geen Wijn / en was in alle dingen seer redelijk. Al die met hem omgingen / gaven hem 't getuygenis / dat hy een lieflijk Man / van groote getrouwheyd / en van een onbevlekt geloof was. De Stad sijner gheboorte leyd over de 90. Mijlen van Calicuit, aen een Rivier / Milibaer ghenoemdt / 15. Mijlen landtwaarts inleggende. Sy heeft gantsch geen Mueren / en is over de 30. Mylē lang [verstaat sulcke Mylen / die de 4. op 't Water / en de 5. op 't Land een Duytsche Mijl maken] want de Huysen staen niet so by malkander / als by ons / maar soo verre van een / datse veel bysondere Dorpen schynen uyt te maken. Verscheydene Waeteren vlieten hier door / nevens welke de Huysē meerendeel gebouwt sijn. In dese Stad wonen tweederley Volckeren / Christenen en Heydenen / doch sodanige Christenen / die nu bekeert sijnde / voortijds ook d' Afgoden aanghebeden hebben. Hun Koningh was te dier tijd noch een Afgodendienaar. Daar wierden ook veel Joden gevonden / doch waren seer veraght. Men vind hier byna allerley Specerijen; en hierom komen 'er veel Koopsieden uyt Syrien, Ægypten, Persien, Arabien en Meden, om handel te dryven. Hier wassen ook veel dingen / die de menschen goed en gesond sijn.

3. Dese Stad is in dryederley Inwooners verdeyld. De voornaemste en aghtbaarste noemense Naires: D' andere / die van soo groten Rijckdom niet sijn / Hopdi: 't Derde slagh / bestaende in 't arme gemeene volck / die haer met Visschen geneeren / Nuieram. Dese worden van d' Edele so gehaat / dat se haer / waerse haar ook ontmoetē [indiense niet haastelijk weg vlieden] seer ongenadig handelen. Elckē hoop heeft sijn eygenē Tempel; ook hebben de Vrouwen haar bysondere Tempelen / in welke geen Mannen zig mogē vertoonen. Sy brengen hun Goden veelerley Vrughten toe. De God des Hemels bidden se aen / en geloouen de Drievuldigheyt; derhalven schilderē sy hem met drie aengezigtē en t' saemghebouwene handen / noemende hem Tambram. Hun Beelden sijn met fijn en super Lijnwaad omhangen / welke sy ontdecken als se Offeren willen. Sy hebben ook noch Beelden vā verschepdene Gedierten / doch eeren deselve nu niet meer. Als se in hun Tempels gaan / bedecken sommige 't Aangezight met Aard / andere besprengen zig met Water.

4. Daegelijks gaanse dry-maal in den Tempel / 's morgens / 's middags en 's avonds / verrigtende hun Offerhanden op de volgende wijs: Sy roe-

pé [op't gelupd bã een Hoozn]'volk
baeen / gelijck de Chziſtenen gewoon
ſijn met de Klocken te doen. Dan be-
ginnenſe een tijdlang te zingé / tot dat
hun Gzoten Pziester komt / met een
Pziesterlijk kleed aangedaan. Deſen
begeeft zig na den Altaar / en begindt
en Gzang ter eeren Gods. Straks
daar na komt een ander Pziester / die
met gzote geſwindheyt / gelijk eé ont-
zinnigh Mensch / na synen Af-godt.
Den omhangh gheopendt hebbende /
repkt hy't eene Swaardt den Hooch-
Pziester toe; met 'tandere geeft hy zig
ſelven veele wonden. Als hy hem nu
by na om hals gebzagt heeft / sozingt
hy in een bzandenden Hout-hoop / die
daar toebereyd is / even als of hy zig
tot een Dans begaf. Eyndlijk komt
ook pets zingt; en den ſelven werd bã
al't volk beantwoozd. Dit geſchied
tot dziemalen toe. Daar na gaat hy
gantsch naakt uyt een bande Hoozté /
hebbende op ſijn Hooft eé Kroseksans /
met twee gemaakte Hooznen / waar in
twee bzandende Kaarſſen staan. Inde
handen heeft hy twee bloote Swaer-
den; en dus toegeſtelt ſynde / looyt hy

met gzote geſwindheyt / gelijk eé ont-
zinnigh Mensch / na synen Af-godt.
Den omhangh gheopendt hebbende /
repkt hy't eene Swaardt den Hooch-
Pziester toe; met 'tandere geeft hy zig
ſelven veele wonden. Als hy hem nu
by na om hals gebzagt heeft / sozingt
hy in een bzandenden Hout-hoop / die
daar toebereyd is / even als of hy zig
tot een Dans begaf. Eyndlijk komt
hy weer uyt het bye / met een gantsch
vreeſlijk gelaet; seggende / dat hy met
synen God gesprzoken / en dat den ſel-
ven hem ſulcke en ſulcke dingen be-
voolen heeft. Dit gedaan synde / be-
gind hy't volk te leeren / gelijck als of
hy nu magt en last bã God ontfangé
had / om even ſulcke dingé te verkon-
digen.

5. Den Koning der Heydenen (ge-
lyck

lijk hier boven geseydt is) eerd d' Afgoden. Hy heeft veele Vrouwen; doch alle schaamt en eerloos / met een veder Boerery bedrijvende. Als de Koninginne sterft ['tselve geschiedt ooch ontrent alle Mannen] soo werd hy verbrand / en sijn Wijven leven niet meer als aet da ren na hem / ter welker tijt sy ook verbrand werden / tot een ghedachtenis van 't Man. De Soonen des Konings erven 't Rijk niet / maar alleen de geene die heim in den tweden graad der Linie navolgen. Dit gheschied om d'onkuyschept sijner Wijvē / ter welcker oorsaek sijn Kinderē voor Boers-kinderen ghehouden / en van't Rijk uytgesloten werdē. De Koning draecht een spitsen Hoedt / van Attalisch Laecken: De voornaamste der Stad hebbē Sijde Mutsen: De mindere gaē bloots hoofts. Voorts gaense gesamentlijk naakt; alleen de schamelheyd met een schonen Lijnē doeck bedeckt hebbende. Hun armen verciereense seer heerlijk met dierbare Ghesteenten. Ook hebbense seer kostelijcke Solen aan haer voeten / aerdigh ghemaakt met Ringen / die met veel Kleynodien beset sijn.

6. Veder dach wassense haer dicwijl / maer toe sy eygene afsonderlijck plaetsen hebben. Beyde Mannen en Vrouwen zijn t'r't gemeen gantsch schoon. Dese Heydenen schrijven met ysere Griffien op de schors der Boomen. Maer wyl wy geseydt hebben / dat inde Stad Caranganor oock sommige Christenen sijn / so sullen wy derselver hier mede ghedencken. By de Rivier Indus, daer Indien van't Westen beginnt / is een Eylandt / Ormus ghenoemt / niet ver vande Persische Stroom. Hier vindmen alleen Christenen / en anders nergens / als in de Stad Caranganor, daer 'er somtijdts een seer groot getal gezien werden / die den Heydenschen Koning Schatting geven / en voor sekeren prijs jaarlijks een Huys hueren. In hun Kercken staan alleen Kruycē / maer geen Beelden van eenige Heylige. Sy hebben eē Hoge-priester / die ontrent hē heeft 12. Kardinalen en 2. Patriarchen / nevens veel Aertsbischoppen en Bischoppen. Ioseph verhaalde ook / dat hy met een Bischop van de Stad Caranganor tot in't Eyland Ormus gheraeren was / leggende over de 1500. Mijlen weegs van de gedagte Stad. Daer na trocken se drie Maandē lang te Land / tot in Groot Armenien, om aldaer hun Groten Bischop te mogē aanspreken / van wien den gedaghten Bischop tot Bischop bevestight / en Ioseph tot Priester gewijd wierd.

7. Desen Bischop diese Algemeen [Catholicus] noemē / draagt eē kruin / geschooren als een Kruys. Hy stelt twee Patriarchen, den eenen in Indien, den anderen in Cathay: d Andere Bischoppen sendt hy daer't hem goedt dunkt / om de Landschappen te regeeren. De Priesters hebben geen kruin / maer alleen sommige uytsteeckende haeren boven op't hoofd. Sy doopen de Kinderen eerst / als se 40. dagē oud sijn / ten waere datse in gevaer stondē. Tot hun Avondmaal ghebruycken se ongezuerd Broodt; en in plaats van Wijn (die in dit Landt niet te vinden is) neemense Rosijnen / weycken die in Waeter / persense uyt / en nuttigen 't

in

in plaats van Wijn. Sy begraeven hun Doden/ gelijck die van Europa. So haast yemant sterft/ komé haerer veele bÿ een / en brassen 8. dagen lang met malkander. Als nu dit Slempé geeyndigt is/ bidden se voor de doode. Sy maken ock Vpterste willen / die seer schrÿp bā haer onderhouden worden. De Vrouw des Overleedenen neemt haer Houwlijks goedt/ en gaat weer bÿ haer Ouders inwonen; doch binnen 't Jaer moogense geen ander Houwlijck aengaen. Sy seggen, dat Petrus voortyds Bischop tot Antiochien was, maar als Simon de Tovenaar te Romen een grote tweedragt verweckt had, soo wierd Petrus na Roomen beroepen, om Simon te schande te maecken, en d'aangevogtene Christenen te hulp te komen. Doch eer Petrus van Antiochien na Romen trock, stelde hy een Stadt-houder t' Antiochien, wiens Naevolger den geenen is, die de Morgenlanden regeerd, en van haar den Algemeenen, en de Stadhouder van Petrus genoemt werdt. **Desen Algemeenen Bischop werd ghestelt vande 12. Kardinalen in Armenien; en hierom schrijft hy zig de magt toe/ van aldaer Bischoppen te mogen maecken.**

XVII. HOOFTSTUCK.

I. Verder Verhaal van d'Inwooners der Stad Caranganor. Seer oude Lieden. Ghedierten. 2. Vrughten des Lands. Wonderlijcken Boom, en des selven veelerley gebruycken. 3. Beschryving van de Stad Calicuit. De Vrouwen syn begeerigh, om zig met haere Mans te laten verbranden. 4. Gelegentheyd van Cambaja, Ormus en Guzeratta. Zeeden der Inwooners van Guzeratta. 5. Voortreflyckeyd van Cambaja. Beschryvingh van 't Koninghryck Narsinga. 6. Brief van Petrus Pasqualigus, aengaande d'ontdeckingh van een Nieuwgevonden Landt, welckers Inwooners Natuur en Kleedingh beschreven werd. Verder beright van d' Armenische Christenen, uyt het Verhaal van Broeder Burcardus. Straf van Overspel. Vreemde straf van Dievery, en andere Misdaeden.

DE Stad Caranganor leyt tusschen de Somer Sonnestand [Solstitium Æstivum] en den Evenaer [Æquator]. Den langsté dagh is hier van derthien uren en een half; den kortsten bā thien uren/ nae onse tydrekening. 't Ghewest ontrent dese Plaats is vlakke Aarde/ groen en seer vrughtbaer / behalven dat'er geen Tarwe wast; doch dit gebrek werd genoeg verduld door de menighte / die van andere plaatsen daar henen gevoert werd. Men vind hier geen Gebergté/ als seer ver daer van daan. De Lugt is gantsch ghematigt en lieflijck. De Mannen syn Aschverwig; doch die inde Gebergté wonen/ syn witter. Gemeenlijck komense tot een hogen Ouderdom. Ioseph verklaerde/ dat'er lieden van 100. jaren syn/ die noch nopt een tand verloren hebben. Sy syn goede Vegters. Sommige maken Borstwapenen bā Visch-huyden/ die voor alle Geschut be-

bevrijd sijn. Men vint hier allerley Gedierten / als Runderen / Buffels / Schapen / en dier gelijcke; welcke de Heydenen als Goden eeren: Ook Elephanten / en veel kleyn Vee / als Verkens / Ganssen / Hoenderen / en andere soo Beesten als Vogelen. De Portugeezen lieten Joseph een Hoen sien / die haer seyde / dat hy honderd der selver in sijn Vaderlandt voor een Gulden kon koopen.

2. In dit Land wast boven maten schoone Rys / waar van se goed brood maecken. Sy hebben meer als twintigderley Kruyden / die goed tot voedsel sijn: Daar en boven eenige Wortelen / daar se seer veel van houdē. Granaat-appelen / Wijngaerden / of dier gelijke Vruchtē wassen hier niet / maer daer tegens een ongelooflijcke menigte van Vygen. Ook sijn hier Bomen / die Indiaensche Nooten draegen / en vierderley vruchten geven / te weeten / Olij / Wijn / Edick en Suycker. De kernen der Nooten konnen in plaats van Snee-kolen gebruyckt werden; doch alsse in water gewepkt sijn / is't goed voeder voor Runderen en Schapen. Met dese bomē gaense op de volgende wijs te werck. In Oogstmaent (want dan begind haer Lente) snoeyense de Palmboomen / gelijck men de Wijngaarden doet; en vermitsse ter selver tijd op't betste sijn / soo bloevense ook eben als de Wijn-ranken / gevende een wit Water uyt / 't welckse vergaderen / en voor Wijn gebruycken. Dit geschied in d'eerste drie dagen na de snoeying des Booms. Dese dagē daar na werd dit Water van sig selvē Edick: Doch die'er Suycker van willen maken / nemen't Water (dat binnē d'eerste drie dagen uyt den Boom gevloeyd is) en sieden't in een Ketel / tot dat 'er maar een derde deel overblijft: 't Welck ghedaen sijnde / wordt het tot een soeten Honigh. Hier op gietense dā weer ander water / en schuymen't tot den twintigsten dagh toe; waer na het (alsoo gesuyvert sijnde) voor Wijn gedroncken werdt. Van de Kernen der Noten passense Olij: En op dese wijs hebbense van eenen Boom verscheydene vruchten / elck tot een bysonder gebruyck. Boven dit noch / 't Hout / half verbrand sijnde / dient haar tot Koolen / en van de Basten makense Touwen; soo dat'er geen Bomē inde Wereld sijn / die de menschē soo veel voordeel toebrengen / als deese. Hier wast ook veel Peeper / diese in de Son drogen / op dat deselve / elders ghezaeydt werdende / tot haer schaede niet opkomen moght: Desgelijcks meenighte vā Gengebar, Mirabelanen, Cassia, en byna allerley slag van Specerijen.

3. De Stadt Calicuit leyd tegen't Westen / over de 90. Mylen van Caranganor, black aende See / hebbende een vermaarde Haven. Sy is grooter als de Stad Caranganor. De Heer der selver is een Afgodendienaer / staende in't selve wangeloof met den Koning van Caranganor; en houdende deselve gewoonten in den Godsdienst. Hier sijn veelerley Koopliedē / Persiers, Mederς, Moren, Indianen, Assyriers, Syriers, Arabiers, Ægyptenaers, en andere / by na uyt alle Landen des Wereldts. Elck brengt daer wat; soo dat 'er alles gevonden werd / wat de menschen eenigsins van doen mogtē hebben.

ben. D'Inwoonders noemen haeren Koning Baufer. Dese heeft een groot Koninglijk Hof/ en altijd tot sijn Lijfwagt over de 7000. Manné by hem/ welke 's nagts door de gantsche Stad gaan/ wijl deselve opē en sonder Mueren is. In't Hof sijn vier grote Salē/ een voor de Moren / een voor d' Indianen / een voor de Joden / en een voor de Christenen; in welcke sy gehoordt/ en de Regts-saeken ghe-uyt werden. Eerse hier in mogen komen/ moetense haer te vorē wasschen; anders soudense niet voor den Koning ghelaeten worden / wijlmen haar voor dupl en onreyn houd/ sos langhse niet gewasschen sijn. De Heydenen derven nopt op de See eeten; want sulks ghedaan hebbende/ soudense den Koning nopt mogen aenzien. De Vrouwen / die hier wonē/ achten geen ding eerlijcker/ als met 'er Mannen te sterven. Derhalven willense seer begeerig met deselve verbrand werden. 't Geen haar voornamentlijk hier toe aenport / is; dat se geloven/ indiense 't niet en doen/ geen onsterflijckheyd te sullen verkrygen. In dese Stad is op sekere ghesette tijd een booven maten heerlijcke Jaarmarkt; ter welcker tijd daer eē seer grote menigte Volcks komt / insonderheyd uyt Cathay, Indien, Persien, Meden, Syrien, Assyrien, Turkyen, Arabien Ægypten en elkair. De Venetiaensche Ducaten sijn daer in hoge weerde. Ioseph te Venetien gekomen sijnde/ heeft aen dē Raed sommige der selver vertoond/ die seer out waeren/ blyckende aen d'afbeeldingh eens oder langhen tydt verstorvenen Vertoghe.

4. Ontrent 1000. Mijlen van Calicuit leyd het Rijck Cambaja, en van daar tot Ormus, een seer schoon Eyland/ sijn 300. Mijlen. 't Selve leydt in't begin van de Kivier der Perziers, ontrent 20. Mijlen Landwaarts in. De Heer is eē Mahometaen. De Stad is seer groot/ en heeft veel Inwoners. 't Land is van alle dingen vrugtbaer. Hier werd het schoonste Glas-werck gemaakt / dat men ergens anders sou mogen vinden. Van't Hooft Mogolistano ('t welck middē in't Eyland Ormus leydt) tot aen de Stadt Cambaja leggen veel Steden der Mooren; onder welcke de heerlijckste sijn Sohobee, Semarh en Chesimy. De Stad Guzuratte leyd binnewaerts in; maer Cambaja aen dē Oever / ontrent 300 Mijlen van't Hooft Mogolistano. t'Ghewest van Guzuratte heeft veel Stedē/ Dorpen en Vlecken/ die alle seer Volckrijck sijn. Sy eeren d'Afgoden/ Son en Maen; ook de Koepen/ die by haar in sulk een weerde sijn / dat pemand/ een der selver gedood hebbende/ seerlijcks sterven moet. Sy eeten geen Dieren/ die van selfs gestorven sijn; ook drinckense geen witte Wyn. De Mans-personen sijn veel witter / als die van de Stad Calicuit. Sy laeten haer en baerd wassen/ soo datse tupten hebben gelyck de Vrouwē; welck haer sy seer wonderlijk om haar hoofdt winden. 't Sijn grote Coveraers. De Vrouwen nemen niet meer als eene Man/ en de Mannen maer eene Vrouw. De ongetrouwde leeven in een besondere grote Kuysheyd. Tot haer spys gebruyckense de Moeshruyden / die onse gemene Moeder d'aarde haer geeft.

5. De

6. De Stadt Cambaja leydt in de Stroom Guzeratte: Is groot/welgebouwd/en seer volkryk; waarom ook deselve de voortreffelykste Stadt onder al d'Indiaensche Steden geacht/ en ter dier oorsaeck 't Indiaensch Cair genoemt wert. Sy is rondõ bemuerd/ en heeft seer schone huysen. Eertijds was de Heer een Heyden/ doch nu een Mahometaan. De meeste Regeerders der Stad syn Mahometané geweest / waar door byna al d' Inwooners dien valschen Godtsdienst aengenoomen hebben / alhoewel 'er noch veel Heydenen gevonden werdẽ. Hier syn vermaarde Kooplieden / die veel Scheepen hebben / welcke de Æthiophische, Persische, Indische en Roode Zee bevaeren. Aangaande 't Ryck Cuchin: Ontrent 200. Mylen Landwaarts in/ niet verr van't Geberght/ woondt een Koningh/ Narsindus ghenoemd. Deesen is seer maghtigh/ en heeft een Stad met drie dubble Mueren omringt/ welckers naem Besenagal (of anders Bisinagar) is. Als den gedaghten Koning [nae't verhael vã Ioseph] ten Strijde uyttrekt/ voert hy met hem 800. Elephanten / 40000. Ruyters/ en een ongheloofly cke meenigte voet-knegten/ soo dat 'et selve in de wydte van 30. Mylen weegs zigh niet legeren kan / schoon hy een vierkanten Hoop daar van maakte. Dit sullẽ veele misschien voor een Verzieringh houden; evenwel heeft Ioseph bevtuygt / deese saak waaragtigh te syn: [Ick vermoede, dat hier Italiaensche Mylen ghemeend werden] Die ooch seyde/ dat dit Ryck over de 3000. Mylen wydt was. Deese Koning diendt d'Afgodẽ. En dit is soo 't voornaemste uyt het Verhaal des Indiaenschen Iosephs, aen de Portugeezen gedaan. Waar aen wy knopen sullen seekeren Brief van Petrus Pasqualigus, Redenaer der Heeren van Venetien by den Koning van Portugael/ gheschreven aen syn Broeders te Lisbon, en geteekent den 29. dagh van Wijnmaandt/ des Jaars 1501. Den selven in onse Tael overgebracht synde/ luyd [stracx na d, Inleyding] als volgt.

6. Maer op dat ghy oock hebben moogt de nieuwe tydingen deses Iaers, soo weet, dat't Schip nu hier aengekomen is, 't welk de Koning van Portugael voorlede Iaar uytgesonden had om nae 't Noorden te vaeren, onder den Oversten Caspar Corteraet. Desen verhaeld ons, dat hy een vast Landt ghevonden heeft, ontrent 2000. Mijlen van hier, (te weeten Lisbon) tusschen't Westen en Noordwesten. Dit Land is tot noch toe de gantsche wereld onbekend geweest. Hy seydt, over de 800. Mylen daar langs heen gevaeren te hebben, sonder eenigh eyndt te konnen vinden; waar door hy meend, 't selve een vaste aarde, en geen Eyland te syn. 't Laat hem aenfiẽ, als of't in een Gewest lagh, 't welk te vooren van d' onse bekend en gevondẽ is geweest. 't Leydt seer na onder 't Aspunt des Sevengesternts: doch 't Schip heeft tot daar toe niet konnen komen, so om dat de Zee toegevrosen was, als om dat het geweldigh sneeuwde. De veelheyd der Wateren, die vande Gheberghten afvlieten, syn een bewijs, dat 'er veel Sneeuw syn moet; vermits, nae alle vermoeden, een Eylandt soo veel Water niet sou konnen uytleveren. Sy

seggen, dat dit Land boven maeten wel bebouwd is, en dat de lieden in houte Huysen woonen, die met Visch-huyden gedekt syn. Sy hebben seven personen, van beyderley geslaght, met haar gebragt, en 't ander Schip, dat wy dagelijcks verwagten, sal vijftigh der selver Inwooners meebrengen. Deese sijn de Cingavis niet ongelijk, so in longte des ligchaams, als ook in verw en klederē. Sy bedecken zig met Visch-huyden, of Otters-pelssen; insonderheid met sodanige Huiden, welcke wol-aghtigh syn, gelijk die van de Vosschen. Dese klederen gebruyckense in de winter, met de ruige vaght nae 't lijf gekeerd; doch 's Somers dragense 'tbont buitenwaarts. Sy naeyen dese vellen niet aen malkander, maar gebruyckense gelijk de Dieren die gebruyken. Aldermeest bedeckense haar armen en schouderen daar mēē. Deese Huiden bindense onder rondom met veel touwen, ghemaackt van seeckere Visch-peesen, soo dats' 'er uytsien als Wildemans. Sy hebben nauurlijcke schaamte, geschickte ligchamen, en welgemaakte armen, schouderen en beenen. In hun Aenghesighten brandense veelerley lidtekenen, gelijk d'Indianen; somtijdts ses, agt, of meer, nae dat 'et yeder behaaght. Sy hebben de spraack wel, doch konden (van de Portugeezen] niet verstaen werden, schoon deselve allerley Tolckē by haer hadden. In al hun Ghewesten is geen Yser, echter hebbense Swaarden, van scharpe steenen gemaakt. Desgelijcks syn hun Pijlen van steenen, maer veel doordringender als d' onse. ..... Dit Land is vol Salm, Haring, en diergelijcke Visch. Sy hebben veel Bosschen, en in de selve een grote menigt van Hout, om Scheepen, Masten, en voorts alles wat tot de Scheepen behoordt, van te maken. Ter deeser oorsaeck neemt onsen alderdoorlughtigsten Coning voor, veel voordeel uyt dit Landt te trecken, soo van't Hout, 'twelck seer goed is tot meenigerley gebruyck, als ook vande Menschen, die gantsch arbeydsaem syn, waar doormen veele diensten van haar trecken kan: Want dit volck is van naturen tot den arbeyd gebooren, en syn betere Knegten, dan ik oyt gesien heb. 'k Heb gedagt, tegens onse vriendschap niet te sijn, u dit te kennen te gheven. Als 't ander Schip, dat wy daeghlijcks verwaghten, aenkomt, willen wy u andere nieuwe tydingen overschryven.

7. **Vermits hier booven in 't voorgaende Hooftstuck pets gesproocken is van de** Armenische Christenen, **soo heeft my goed gedagt, tot een beslupt dezer Schipvaarden, hier by te voegen 't geen ik vind in de Beschrijvinghe der Plaetsen des [soo ghenoemden] Heyligen Landes; voorrepst van den Monick Broeder** Burchardus, **die dāe deselve aldus spreeckt: D'Armeniānen en Georgianē hebben Kerkvoogden** [Prælaten] **die sy Algemeene** [Catholicos] **noemen; welcke Aerts-Bischoppen, Bischoppen en andere onder haar hebben, die 't volck met een goedt leven voorgaen; leerende alsoo voor woorden en wercken. Schoonse in seer stercke Steden en Sloten woonen, daarenboven ook seer groote Rijkdommen bezitten, soo dragense echter seer slegte, ja jammerlijcke kleederen, met wyde Mouwē. Hun bovenkleed is een groot rood Schaapsvel; waer on-**

onder sy een sleghte grauwe Kok dragen. 't Ben (seyd Burchardus) eens op den dagh van Marie Boodschap in haer Kerkdienst geweest/ en bemerkte / datse by nae al de Kerck-gebeerden en Gebeden gebruyckten / die wy [Roomschgezinde] in de Mis onderhouden / uytgezondert datse haer eygene/ en niet de Latijnsche Tael spreken. Den Algemeenen [Catholicus] en al d'andere Kerkvoogden sijn Monicken; want geene/ als alleen Monicken/ werden tot sulcke hooge diensten verweerdigt. De weereltlijcke Priesters hebben weynigh magt/ niet anders als de Mis/ en in de Kerck te zingen. In plaats van Klocken / diese niet hebben / gebense een teken op een houte Taefel. 's Naghts staense ter Metten op / en vermanen malkander/ gesaementlijk by een te komen. Waer na begevense zigh niet weer ter slaep/ voor dat hun Ghebeden upt sijn; blyvende voorts in de Kerck / en 't volck leerende/ tot dat den dagh aengebrooken is. Al de Priesters hebbé Vrouwen/ en niemand werd Priester/ voor dat hy eerst een echte Vrouw genomé heeft. Sy doen alleen Mis op Saterdag en Sondag; in al d'andere dagen der weeck nemense hun lust met haar Vrouwen. 't Wijf ghestorven sijnde/ moet de Priester voortaen in kuysheit leven / en magh geen andere neemen. Indien hy in Hoererp of Echtbreuck ghevonden werd/ soo verliest hy (sonder eenige ooghluyckingh) van stonden aen sijn Ampt. Soo oock 't Wijf/ door Overspel/ haar Houwlijk breekt/ soo moet de Priester nae dien tijdt in Kuysheydt leeven / of hy verliest sijn Kerckelijcken dienst: Maar d' Echtbreeckster snijdmen de Neus af / en de Mans-persoon / die by haer ghelegen heeft / werdt ghelubt; schoon hy oock selfs een Echte Vrouw mocht hebben. Dit Keght (seydt Burchardus) hebb ick eens/ terwijl ick daar was/ met mijn eygene oogen gezien. Als de Priester sterft / moet sijn naegelaetene Weduw oock in kuysheyd leven/ of indiense zigh onderstaat een ander Man te nemen / soo werdse verbrand; doch soose een Hoer wil sijn/ soo werd haar geen leed toegevoeght. Dit is wel de voornaemste oorsaeck/ dat hier soo veele Hoeren ghevonden worden: Want als soodaenighe Wyven haer niet konnen/ of willen onthouden/ soo werdense Hoeren. De Dieven/ die niet al te grof steelen / en voorts andere Misdadige/ die eygentlijck de doodt niet verdiendt hebben/ werden ghesamentlijk gelubt / op dat se geen kinderen van haeren aert voort-brenghen moghten. Ter tijdt ick (seydt ouse Schrijver) by den Koningh van Armenien was/ had des selvé Gemaelin de Coningin meer als festigh soodanige ghelubde in haeren dienst. De Coningh en al't Hofgezin verschynen seer neerstigh tot het ghehoor des Godlijcken Woordts; 't welck haar peder dagh / ontrent ter derder uyre/ van haer Monicken (diese Vetrapethe noemen) upt de Heylighe Schrijftuur voorgedraegen werdt. Hier toe ghebruycksense d'Uytleggingé van d'oude Leeraers Iohannes Chrysosthomus, Gregorius Nazianzenus, en Cyrillus. Inde Kerck synse seer zedigh en aendachtigh. Men ziet daer geenerley on-

onbetaamlijckheyd/ noch eenighe ontuchtighe Meuschen. Hy (namentlijck onsen Schryver) spreeckt oock van Syrianers, wel Christenen/ maar die de Roomsche Kerck gantsch geen geloof geven. Deese leven seer ellendigh in groote armoede: Sijn gierig/ en geven niemand eenige Aelmissen. D'Alderrijkste onder haar leven niet beeter als d'alderarmste. De Grieckken [seydt hy] sijn oock Christenen/ maar de Roomsche Kerck ongehoorsaam/ en voorts met veel dwaelingen behangen: Wilde God [NB] dat de Latynen oock niet veele dwaelingen aengenomen hadden.

DE VOORNAEMSTE SELDSAAMHEDEN

Uyt de Naeuwkeurige Beschryving van de

WESTERSCHE INDIEN

En in 't bysonder van PERV en NIEVW SPAENJE;

In't Spaensch gedaen door *IOSEPH D'ACOSTA.*

DEesen Ioseph d'Acosta, eenen uit d'Orde der Iesuiten, en verscheydene Iaeren soo in Peru als in Nieuw Spaenje ghewoondt hebbende, is geweest een seer nauwkeurigh ondersoecker en Beschryver deeser Landen. Sijn Boek, in't Spaensch uytgegeven, is tamelijk groot, doch handeld meest op de wijs der Geleerde, gevende wijsgeerige Redenen van alle dingen, of ondersoeckende d'oorsaken van't geen hy verhaalt. Hierom is't, dat hy zig meest besigh houd ontrent 'tSchepsel en de gedaente des Hemels in de N. Wereld: Hoe menschen en beesten in Indien gekomen mogen sijn: Ofmen voortijts de Zee bevaren heeft gelijk hedensdaegs: Voorts, van d'eigenschappen der winden in't gemeen; en in't bysonder van de geene die in West-Indien waeyen: van d'oorsaecken der brandende Bergen in die landen; vande Goude en Zilvere Berghwercken, en honderd diergelijcke dingen meer, die't meeste deel der Lesers meer verdrietig als vermaeklijk en kundigh sijn. Derhalven hebben wy, op de voorgaende voet, kortelijk hier t'saem gebracht, 'tgeen 't Opschrift van dit ons tegenwoordig werk voldoen kon, uitkippende de voornaemste Vreemdigheden van Peru en Nieuw Spaenje, die vande voorgaende Schryvers niet gedagt sijn geworden, en deselve onder eenige Hoofdstucken verdeelende.

I. Doodlycke Windt.

IN Peru leyd een seer hoogh Gheberght/ Pariacacca genoemdt. 't Had (seydt d' Acosta) hooren seggen/ dat de Wind hier een groote veranderingh veroorsaeckte; derhalven voorzagh ick my/ op't best dat ick kon/ van al soodaenighe dingen / die/ volgens 't beright van andere / dienstigh waeren / om my te bevryden dãr 'tgeen veele alreeds overkomen was.

Dus

Dus toegerust sijnde / steegh ick den Bergh op; maer eer ick noch booven op den selven was gekoomen / quam my schielijck sulck een doodlijcke benauwtheyd over / dat ick gereed was om van't Paerdt ter aerden te vallen. Wy waeren een tamelijck sterck gheselschap / doch yeder spoedighde sijn wegh sonder d'andere in te waghten / om haestelijck van dese quade plaats te mogen geraecken. 'k Had alleen eē Indiaan ontrent my / dien ick bad / my ov't Paard te willen vasthouden. Strackx daer nae begon ick soo gheweldigh te braecken / dat my dacht / de Ziel met eenen te sullen overgeven. Want eerst de genuttighde spijs / daer na sluymen / ja longh en lever (soomen

seyd) geloost hebbende / 'teen geel / 'tander groen / quam 'er ten laetsten bloed voort: En soo't langh gheduurd had / 'k moest gewisselijck gestorven hebben. Doch dese onsteltenis quelde my niet boven dry of vier uyren tijds: Want vanden Bergh weer afgedaeld sijnde / quamen wy in een bequaeme en ghenaetighde lugt / vindende 'tgantsche gesel schap (beerthien of vijfthien mā sterck) seer ontsteld. Sommige / noch op weg sijnde / riepen om gebieght te werden / meenende datse seecker lijcks moesten sterven. Andere / door't losse van vooren en aghteren afgemat sijnde / laegen als doodt ter aerden. Wy wierd geseyd / dat eenige door deesen / door dit toeval / 'tleven daer ingeschoten

ten hadden; alhoewel'er gemeenlijck geen ander quaedt van komt / als de gedaghte pijnlijke quelling. Dit geheurd niet alleen in't overtrecken van den Berg Pariacacca, maer ooch over die gantsche rp van Gebergten/ strectende verbolgens meer als 500. Mylen weegs. Acosta lib. 2. cap. 9.

Dese benauwtheyd treft niet alleen de menschen/ maer ook de Paerden en andere Beesten / die dickmael soodaenigh verstyven en verslaeuwen / datmense niet een voet kan doen voortsetten/ hse seerse ooch met de Sporen genoopt worden. Ibid.

II. Doorsnydende winde.

TOsschen deese Gheberghten leggé sommige blacke Landen/ in welcke een kleyn slap Windeken waeyd/ soo doorsnydend sijnde / dat de menschen daer van dood blyven; of immers / 't doet haar de vingeren van de handen / en de teeën vande voeten vallen/ eben gelijk d'Appelen/ geschud sijnde/ vandé Boom doen.

Dit toeval is onder andere ook gewaar geworden den Oversten Hieronymus Costilla, een oud Inwoner vā Cusco, die drie of vier teeën vā de voeten ghebraecken / welche hem / op de Reys door de Wildernis na Chile, afgeballen waren/ sonder dat hy eenige pijn ghevoelt had. Nae deselvezien willende/ vond hy die die doof en verstorven; en haar aenrakende / vielense van sijn voeten af.

De Lighamé der geener/ die hier dood blyven leggen/ sijn gantsch geen verderdingh noch quaden reuck onderworpen. Lib, 3. cap. 9.

Waarlijck/ dit is van deeze Winde [of Lucht] hooghlijck te verwonderen/ dat se de menschen dood/ en eenwel te gelijck de dode lighamen voor alle verderving bewaart.

III, Wonderlyck-verteerende Winden.

GEn wonder is't/ seyd d'Acosta, dat men sees aenmerkelijcke uytwerckselen der Winden gewaar wert in Cruydē/ Dieren en Menschen / wijlmen deselve ook bevind in't Yzer/ 't alderhaerdste van alle Berghwercken.

't Heb [vervolght hy] op verscheyde plaetsen van Indien Ysere Tralien gezien/ die t'eenemaal in haar selven verteert waeren; soo dat se/ manneerné die tusschē de vingers weef/ in kleyne stuckjens gingen / even als of t Hoy of verdroogt Stroy geweest had: 't Welk alleen vande Wind veroorsaeckt wierd / die't ghedaghte Yser sodanig op at. Lib. 3. cap. 9.

't Selve ghetuyght Ian Huigen van Linschoten onderhonden te hebben in een der Vlaamsche Eylanden/ Terceira genoemt; en dat niet alleen aen't Yser/ maer ook aen de harde gehouwene Steenen / die men tot Kercken en Gebeis ghebruyckt; welcke door de Wind [of Lucht] gantsch vernield en tot stof verbrysele wierden.

IV. Seldsaemé Poelen,

AEn't eynd des Dals van Tarapai, by Potosy in Peru, is een Poel / soo rondt / als offse met een Passer afgetrocken was. t Land/ daarse uyt voortkomt/ is seer koud; evenwel is't water deses Poels geweldigh heet. Dight aan de kan-

hallten pleegh men daar in te baden/ maar dieper koomende / vondmen de hitte onverdraaghlijk.

In 't midden deses Poels maekt het water een op-stygende Meulen/ en is daar (meer als 20. voeté in 't begrijp) geheel siedend. Hier is den oorspronk des Poels; en onaangezien de grootte des selvé oorspronks / soo werd nochtans 't water des ghedaghten Poels nopt hoger.

Geen minder wonder is't/ datmen 't selve nopt heeft zien verminderen/ schoon naderhand eé groote Vliet daer uyt getrocken is / om eenige Mokens te doen gaen. Lib. 3. c. 16.

Te Mexico in Nieuw Spaenje is een Poel/ waar in men twee verscheydene Wateren heeft; 't een sout / ghelijck Zee-water / 't ander klaar en versch. In 't midden des Poels staet een bequame Klip/ en op de selve sijn eenige Badstoven van warm water/ 't welck van selfs uyt de gedagte Klip vloeyd/ en seer goed tot 's menschen gesondtheyd bevonden werd.

In deese Poel sijn eenige Ackeren/ toebereyd met gevoeghlijcke Beddé/ waer op men dupsendderley slag van bloemen en kruyden vind. Selfs de Stadt Mexico is op dien Poel ghegrondvest. Ibid.

V. *Wonderlycke Springbronnen.*

MEn vind in Peru by 't Dorp Guancavelica een Springbron / die heet Water uytgeeft / 't welck terstondt in Steenklippen verandert. Van deese Steenen sijn bynaeal de Huysen van 't selve Dorp gebouwdt/ wijlse saght/ en derhalven lightelijck met Yzer te hearbeyden en nae will te vormen sijn. Alle menschen en beesten / die van dit water drincken/ moeten sterbé/ wijl 't in den buyck verstijft / en tot Steen werdt. Dit is men aen verscheydene Paarden / die van dit water gedronken haddé/ tot geen kleyne schade gewaar gworden. Lib. 3. c. 17.

Ian *Huigen* van Linschoten verhaelt in een van de Vlaamsche Eylanden/ Tercera ghenoemdt/ een diergelijcken Springbron gezien te hebben.

In Cusco is een Bron / welckers uytvloeyend Water in Sout verandert/ van een uytnemende withey t een bysondere goedheyd; so dat/ indien de selve op een andere plaets was/ sulcx geen kleyne Rijkdom aen den bezitter sou veroorsaken ; doch nu werdse hier niet veel ghoaght / door dien in deese Landen groten overvloed van Sout is. Lib. 3. cap. 17.

Op den hoek van *S. Helena* is een vloeyende Beeck / welckers water d' eygenschap van Teer heeft/ en van de Schiplieden gebruycht werd / om de touwen mee te smeeren. *Ibid.*

VI. Andere seer wonderlycke waeterbron.

NIet ongevoeghlijk kan hier bygedaen worden 't gheen *Ian Somer* van Middelburg in de Maand October des Jaars 1641. op 't Eyland Tenedos, niet ver van Constantinopelen, bejegende. Op dit Eyland [seyd hy] is my yet wonder-seldsaems weerbaeren. Ontrent een halve Duytsche Mijl buyten de Stadt is een Waterbron / rondom met witte Marmelsteen omset/ waar in geschreven staat: Dat den geenen/

die

die met een wedroest hert een Steen in dese Bron wierp / veel drolijcker sou sijn / wanneer hy die daar weer uytgenam / als hy te voren treurig geweest was. Verscheydene Gesichten waren hy my / die my aanporde / om een steen in deese Bron te werpen; doch met waarschouwing / dat ik / wat ick ook horen mogt / geenszins van daer weg soude / de steen straks weer van de grond opnemen sou.

'k Was lang weigerig / om dit stuk ter hand te vatten / vresende dat se my souden mogen bespotten. Eyndlijck evenwel liet ick my bepraté door haer veelvoudige aendringingen; nam een witte key / die daar by de wegh lagh / ging na de Bron / die maer so diep is / datmen deselve met een arm gronden kan / en wierp de steen daer in.

Soo haast dit geschied was / ontstondt'er sulck een gerugt en gedraack / als of't gedonderd had'; soo dat ik geheel doof en blind wierd / niet wetende wat ik deed / of waar ik was; soo geweldigh raasde de Bron. Ter deeser oorsaak begon ik van daar te loopen / doch een Griek datte my byde hand / en riep my gantsch haestt in 't oor toe / dat ic / indien ic myn welvaart beminde / de steen selfs weer uyt de Bron souden nemen / of anders sou ik mijn gehoor voor altijd quijt sijn.

Daer op voerde hy my na de bron / en ick verstoutte my / de Key daer uyt te nemen. So haast dit gedaan was / verdween al't gerugt / en ic quã weer tot mijn selven; bevindende / dat ic nu gewisselijck veel vroolijcker / als voor heenen treurig was. Iohan Sommers Wasser-und-land-reise nach der Levante. pag. 53. Yet diergelijcks verhaelt de Belleforeest in't derde boeck vã sijn Cosmographie du Monde.

VII. Noch andere seldsaeme Waeterbronnen.

By de Stad Ofen in Hongarijen viedmen heete Waterbronnen / in welcke zigh Visschen onthouden / die / soo haastse in koudwater komen / sterven moeten. Gottfr. Schultzen Kurtze weltbeschreibung. pag. 249.

In't Stedeké Smolnitz ontspringt een Water tusschen de Rotsen / waar in't Yser binnen weynig tijds so weeck als saghte Kley werdt. 't Selve in't Yper gesmolten sijnde / geest het beste Koper. De selve, pag. 250.

In't Eyland Tercerra is eé Bron / waer in't Hout [soo haast het daar in gheworpen werdt] in boven maeten schone Stenen verandert. Waarom ook de Koning van Spaanje heeft laeten verbieden / dese Stenen aen te roeren. De selve, pag. 207.

By't Sloi Risenburg, in Bohemen, is een Bron op een hogen Berg / van eé seer wonderlijke eygenschap; want als een Vrouw / die haar Maandstonden heeft / daer by komt / en Waeter daar uyt schept / soo verdwijnd hy / en blijft eenige Jaren lang achter. Ter deser oorsaek stelt dé Heer des Slots altijdt een oude getrouw Man by de Bron / die gheen Vrouws-persoonen daar ontrent laat koomen. Martini Zeileri Handbuch von allerlei nutzlichen Erinnerungen, pag. 90.

Dit hebben wy uyt andere geloofweerdige Schrijvers hier ingevoegt / wijl

wyl dese stof met de voorige over een quam. Nu keeren wy ons weer tot d' overige Vreemdigheden van Peru en Nieuw Spaanje, uyt d' Acosta.

VIII. Vreemde *Wyngaarden*.

DE Wyn-gaarden van Peru werden gemeenlyk gevondē in heete Dalen/ daer Putten en Groeven gemaekt syn/ om deselve met de handē te begietē/ wyl'er in dit land nopt Regen valt; als alleē op seeshere tyden in de Gheberghten/ maar nopt op't blacke veld.

Evenwel syn'er Gewesten/ daer de Wyngaarden noch Regen vā den Hemel/ noch Water van't Aardryk ontfangen/ en niettemin een groote meenigh e Druyven voortbrengen; ghelyk in't Dal van Yca, en inde Laagten van Villacuri, daarmen onder eenige doode Zand-landen sommige laghe Velden siet/ die voor't gantsche Jaar verwonderlyck frisch en groen staen/ schoon't daer nopt regend/ noch eenige Waterputten ghevonden worden. Acosta lib. 4. cap. 32.

IX. Wonderlycke Vrught-draegende Boomen.

IN Peru werden eenige Bomen gevonden/ welcke 'teen half jaer aen d'eene/ 'tander half jaer aen d'andere syde vrughten geven.

In Mala, 13. Mylen van de Stad de los Reyes, staat een Opgeboom/ die ten halven (naementlyck/ aen de zyde nae't Zuyden) groen en lustigh is; gevende op dien tyd des Jaers/ als't Somer is in't Geberght/ syn Vrugten: Desgelyckes doet hy den anderen tyd des jaars aen d'ander syde/ die na 't blacke Landt en de Zeekant staat/ wanneer't daer Somer is: Soo dat even den selven Boom altyd ter eener zyde de Soomer/ ter anderer zyde de Winter laet zien/ half dor/ half groen; half sonder/ half met Vrughten synde. Lib. 4. cap. 32.

Diergelycke Bomen heeftmen oock in Oost-Indien/ welckers aert en afbeeldingh naegezien kan werden in't Reisboek van J. H. van Linschoten.

X. Seldsaeme Gelegentheid van't Landt Peru, en de bysondere Vreemdigheden daer van.

't Landt Peru werdt als in drie langhe smalle gestreedene riemē gedeeld. D' Eerste riem/ of ry/ bestaat in blak Land; de twede in Gebergtē, de derde in Andes, alle nevens een/ en peder als op eē regten regel leggende.

De blacke Landen strecken zig uit langs de Seekust. De Gebergten syn gesamentlyk Heuvelen/ met sommighe Dalen. D' Andes syn grouwlyck-groote en grove Bergen.

De Blacke Landen hebben in de breette ontrent 10. Mylen; somwyl een weynigh min of meer. De Gheberghten ontrent 20. en d' Andes ook ontrent 20. Mylen. In de lenghte leggense Noord en Zuyd, inde breette Oost en West/ en gesamentlyk op een Aspunts hooghte.

't Is geen weinig verwonderingh weerdigh/ dat men in soo een kleyne tusschen-wydte [distantie] van noch geen 50. Mylen/ leggende eben verr van de Lyn [Linie] en Aspunt [Pool] sulck een groot verschil vind: Want in d eene ry van't Geberght heeftmē/ soo verr deselve streckt/ een groote nee-

nighte van geboomt: Op d'andere ryden des Gheberghts is't gantsch kaal en woest/ sonder eenige groente.

Maar/ dat noch wonderlicker is; in de Gheberghten/ die upt Heuvelen bestaan/ regendt het op deselve tyden als in Spaanje/ te weten/ van September tot April toe; in d' overige Maanden is 'er de Lucht altijdt helder en klaar/ doch geduerig seer koud.

In d' Andes regend het bynae door 'tgantsche Jaar; en 't is 'er in tegendeel boven maten heet. In 't blacke Land regend het nopt.

Dese Land van d' Andes strecht sigh ontrent 1000 Mylen in de lengte upt; soo dat se vijftigmaal langer als breed is. Lib. 3. cap. 20.

XI. Vitnemende Duickers.

DE Peerle-Visschery (die insonderheydt gheschiedt in de Noord-Zee / by de Rivier de la Hacha) gaet niet toe sonder groote moeyte van d'azme Duyckers. Want deselve moeten 6. 9. ja 12. Vademen diep onder 't Water duycken/ om d' Oesters op te soecken; die ghemeenlijck onder aan de Zee-klippen vast leggen / van welcke sy die afrucken/ sig daar mee beladen/ en dan weer om hoogh swemmen; werpende hun vanghst in haar kleyne Schuytjens/ Canoas ghenoemd/ daar se die openen/ en den duyt daer upt lighten.

Op sommige plaatsen is de houde van 't Zeewater qualyk te lyden; maer den azbeyd/ om den adem een vierdedeel/ ja de helft dan een uyr in te houden/ en also onder 't water d' Oesters op te krabbelen/ is verwonderlijk.

Op dat nu deese azme Duyckers dies te langer van adem mogten werden/ so doen hun Heeren haar seer wepnig/ en droge spijs eeten. Ock moetense sig (schoon genoeghsaam tegen hun wil) van alle Onkuyshepdt onthouden. Lib. 4. cap. 15.

XII. Tyd-reeckeningh der Mexicanen.

SY verdeelen 't Jaar in achthien Maenden/ en geven yeder Maene twintig dagen; makende t'saem een getal van driemael honderd en tsestigh.

D' overige vijf dagen/ die tot de volmaaktheyd van 't Jaar gebreken/ voegense niet by eenighe der Maanden/ maar reecknen deselve bysonder / en noemense ledighe/ of dagen van overschot/ in welcke dese lieden niets plegen te doen; ook niet eens na haar Kercken of Godsdienste om te zien/ maar versleeten deselve in malkander te besoecken/ en de tijd op sulck een wijs te verdryven. Lib. 6. cap. 2.

Haar eerste Maand viel inden tijd des Jaars/ als de bladeren der Boomen weer begonden groen te worden/ of upt te spruyten / soo dat den eersten dagh van haar Jaar begon op de 26. van onse Maand Februarius.

XIII. Almanak der Mexicanen.

YEder vande ghedaghte achtthien Maenden heeft in hun Daghrol [Almanak] syn bysondere Naam/ Afbeeldingh en eygen Teecken/ gemeenlijk genoomen van de voornaamste Hoogtijdsdagen/ die men in soodanig een Maent gewoon was te vieren/ of na de ghelegentheydt van de veranderingh des

Jaers

Jaars. Lib. 6 cap. 2.

't Heb/ seyd onsen Schryver/ noch tegenwoordigh in handen een Almanack der oude Indianen/ van't Jaer dat de Spaenjaerden eerst te Mexico aenquamen / die inder waerheyd seer aenmerckens-weerdigh is/ om daer uyt af te nemẽ 't Vernuft en de schrandzinnigheyd deser Inwoners.

Want behalvẽ 'tgeen even hier boven gheseyd is / haddense oock in den selven Almanack voor al hun Feestdaghen seeckere beteeckenende Daegen uytgesonderd.

De Weecken teldense elck van 13. dagen/ en teeckenden peder dagh met een kleyne ronde Reken-letter af / tot den derthienden toe/ beginnende daar na weer op nieuws te tellẽ/ een/ twee/ drie/ en soo voorts.

Desgelijcks deeldense de Jaeren in 4. deelen/ door 4. Teekenen / voegende tot peder Jaer een bysonder Teeken/ gemaakt van vierderley ghestaltenissen / d'eerste een Huys / de tweede een Konijn / de derde een Riedt / de vierde een Overslagh.

De Jaeren daerse ingetreden waeren / noemdense na dese Afbeeldtsels/ seggende: Op soo veel Huysen/ so veel Overslagẽ van sulk een Radt/ geschiede sulk of sulk een saak.

Hier staat te weten / dat haer Radt voorbeeldende als eẽ Eeuw/ of sekere gesette reeckx van Jaren) vier weken van Jaren/ of Jaarweken/ begreep/ yeder Weeck van 13. Jaren/ maackende t'saemen een tydt van twee-en vyftigh Jaren.

In't midden van't Radt schilderdense een Son / uyt welcke vier azmẽ (of dwarsstrekẽ) gingẽ/ raeckende tot aan den omtreyngh des Rads / en den selven in vier delẽ doorsnydende. Elk ghedeelte / nevens des selfs azm of streek/ was van een bysondere Verw/ groen/ blauw/ rood en geel.

Yeder van dese vier gedeelten had noch 13. andere Affscheydselen / met haer tekenen van Huys/ Konijn/ Riet en Overslagh; bediedende elck sijn eygen Jaer.

Aan de kantẽ (in margine) beeldense af de geschiedenissẽ van't seilve Jaer. En op dese wijs heb ik [seydt Acosta] in den gedachten Almanack gesien/ ter spyen't Jaer/ waer in de Spaanjaerden eerst te Mexico gekomen waren/ vallende in't teken van't Riet/ eẽ Man op de Spaansche manier / met roode klederen en een hoed op't hooft / afgebeeld; want soodanigh was de dracht geweest vanden eersten Spaanjaerd/ die Ferdinandus Cortesius derwaerts gesonden had. Lib. 6. c. 2. & 7.

XIV. Wonderlijcke gewoonte, die de Mexicanen ten eynde van hun twee-en-vyftigh jaerig Radt gebruyckten.

TEn eynde vã de gedagte 52. Jaren (waer mee 't Rad gesloten wierd) onderhielden se de volgende seldsame en niet min klughtige gewoonte.

Op den laetsten nacht braeckense al de Vatẽ en Potten/ diese hadden/ in stucken/ en bluschten alle lichten uyt/ seggende/ dat inde beslupting van een deser Radere de Wereld vergaan sou; en 't kon misschien gebeuren in't beslupt des Radts/ in't welck sy haer te dier tijd bevonden. Vermits dan de

Wereldt doch vergaan moest / soo behoefdense niet meer te koopen noch t'eeten / en hadden derhalven noch Laten noch ligt meer van doen.

Op sulk eē wijs blevense die gantschen nagt wacker / menende / dat het veellight nopt weer dagē sou. Echter hieldense gesamentlijk sorghvuldige wacht / om te zien / of den dagh oock weer aanquam.

Dē selvē gewaar wordende / begondense op menigte van Trommelen / Basuynen / Fluyten en dierghelijcke Speeltuygen te spelen; seggende / dat God de Tijd noch eē and're Eeuw [te weten 52. Jaren] verlengt had.

Dā begondense weer eē ander Rad op nieuws; maackten nieuw light; koghten nieuwe Laten en Potten / en voorts alles wat se van doen hadden / om de nieuwe Eeuw te beginnen / en begavē zig na hun opperste Priester / om deselve met dankseggingh aan te vangen. Lib. 6. cap. 2.

XV. Koningen van Peru.

WAnneer een Koning van Peru [die daar Ingas genoemt werden] quam te sterven / wierd hy stracks voor een Godt gehouden / men rigte hem Beeldē op / en deed hem Offerhanden.

Alles wat hy naliet / wiert sijn Guaca, of Bede-huys / toegheeygent / behalven dat 'er eenige Renten moesten uytgaen voor sijn nagelaten Huysgezin / 't welck / met al des selven Nakomelingen / eeuwiglijk verbondē was tot d' Offerhanden en Diensten des overledenen Koninghs.

De nieuwe Koning / sijnde des afgestorvenens wettige Soon / indiē de selven geen wettige Broeder had / mogt niet het alderminste van de nagelatene Schat des voorigen Konings aanraacken / of zigh toe-eygenen; maar moest sijn eygen huys opstellen / en op nieuws Goud / Zilver / kostlijcke Laten en andere Goederen by malkander versamelen.

Door dit gebruyk warē de Schatten der Koningen van Peru by na oneyndigh groot gheworden / vermits yeder Inga traghte / sijn Huys en Rijkdommen boven die van sijn Voorsatē te verheffen. Lib. 6. cap. 12.

XVI. Koningen van Mexico.

DE Mexicanen hadden gheen Erf / maar allē Keur-Koningen. Gemeenlijck verkoorense jonge Mannen tot desē Hooghevd / in welcke sy een bysondere hoedmoedighevdt en stercken drift tot den Oorlogh bemerckten.

Eer hy gekroond wierdt / moest hy eerst een Veldslagh winnen tegens de Vyanden des Rijcks / en seker ghetal Gevangene mee brengē / om hun Afgoden daar van een Offer te doen.

Dit verricht hebbende / quam hy met groote Zegepraal in de Stad Mexico, daar hy pragtigh ontfangen / en voorts gekroond wiert. L. 6. c. 24.

XVII. Praght der Mexicaensche Coningen.

IN 't begin / doe de Mexicanen noch arm / en steeds van haar Vyanden benauwt waren / hielden zigh de Koningen in hun Hof-houdingh gantsch matigh; maar naderhand in Vermooghen en Rijckdommen aanwas-

wassende/ hebbense te gelijk geweldig in grootshepdt toegenomen.

Hoedanigen pragt den laatsten Koning der Mexicanen (onder wiens Regieringh de Spaanjaarts daar in 't Landt quamen) bedreef/ kan uyt dit volghende Staaltje ten deelen afgheme ten worden.

In syn Dierhuys had hy allerley slagh van Visschen/ Vogelen en andere Gedierten/ even als of 't een tweede Noachs Arck geweest was. Voor de Zeevisschen had hy Backe met zout/ voor de Rivier visschen met zoet Water. Tamme en wilde Beesten hadde elk hun bysondere gelegenthede. Men kan byna geen aart van Dieren bedenken/ die daar niet te vinden was.

Hy had een groote menigte Indianen/ die niet anders deden/ als op deselve te passen. Als hy sag/ dat het onmogelijk was/ een slagh van Visch/ Vogel of verkindend Dier in 't leven te behouden / soo moest hy der selver gelijckenis seer konstigh en kostlijck in Goud/ Silver of Edele ghesteenten uytgehouwen hebben.

Booven dit had hy noch verscheydene Vorsten-huysen [Palaisen]; eenige vã vermaak/ andere van droefheit/ sommige voor de Regeerings-saken/ en soo voorts. Lib. 6. cap. 24.

XVIII. Vervolg van't voorgaende.

EVen desen laetsten Koningh der Mexicanen, genoemt Mateçuma de tweede, was bové maten hovaardigh; deed hem op 't hooghste aghten; ja byna als een God aanbidden. Niemant van't gemeene volk mogt hem in 't aangezigt zien/ of moest terstond sterven.

Noyt sette hy syn voet op d'Aarde/ maar wierdt altijdt ghedragen op de schouderen vande grootste Heeren; en wanneer hy eens af wou stygen / soo spreydense kostlijk Pel-werk [Tapyten] onder syn voeten / om daar over te gaan.

Geen kleed trok hy tweemaal aan/ syn lighaam. Noyt at hy meer als eens uyt deselve Schotel/ noch dronk meer als eens uyt eenigh Dzinckvat. 't Geen hem eens gediend had/ gaf hy terstondt aan syn Dienaars/ die door dese grootse ghewoonte boven maten kostelijk ghekleed gingen / en gantsch rijck wierden. Lib. 7. cap. 22.

XIX. Listigheydt des Coninghs Mateçuma.

HY vermomde zig dikmaal in onbekend gewaad/ om te verspieden / hoe syn Ampt-lieden hun dienst verrichten. Hy vernam ook seer scherp/ wie de Regters soght om te koopen / of haar verwechte/ om onregtveerdige saken voor te staan. Die hy hier aan schuldigh bevond / moesten daadlijck sterven; sonder aan te zien of 't groote Heeren / of 't syn Bloedverwanten / ja selfs / of 't syn eygene Broeders waeren. Lib. 7. cap. 22.

XX. Wyse antwoord van een Indiaen tot een Rooms Priester.

ALs eens een Roomsch Priester zig beklaagde/ dat d'Indianen te Mexico geen goede Christenen waren/ en de Wet Gods niet regt leren wilden/ soo antwoordde een Indiaen den selvē gantsch vernuftigh: Laet uwe Papen soo veel

sorgh dragen, om van d'Indianen Christenen te maken, als d'onse neerstigheit gedaen hebben, om ons den dienst en Eere der Afgooden te leren: En ik verseecker u, dat wy, met de helft van der selver vlijt, seer goede Christenen sullen werden; naedien doch de wet Iesu Christi veel beeter is, als die van d'Afgoden. *Lib. 6. cap. 25.* Onsen Schryver bekend / dat hy waarlijk / tot hun schaamte / de waarheyd sprack.

XXI. Groote Reusen.

REusen vã een bysond're grootte / werden dikmael by de Geschiedschrypers gedagt. Dat 'er soodanige oock voortijdts in dese Landen geweest sijn / bevestigt d'Acosta ooghschijnlijk ouderbonden te hebben. Als ik [seyd hy] in 't jaar 1586. te *Mexico* was / wierdt in een onser Eyden (die wy Iesus van 't Geberght noemen) 't overblijfsel van een sulcker Reusen gevonden. Ons wiert een sijner Kiesen vertoondt / welcke / sonder eenige vergrotingh gesproken / niet kleynder was / als eens Mans bupst. d'Andere Gebeentẽ waren na evenmatigheyd. 't Was niet weinig verwonderd / over 't zien van sulk een onguere grootte. *Lib. 7, cap. 3.*

XXII. Afgodery der Indianẽ van Peru en Nieuw Spaanje.

TE Peru waren d'Indianen in haar Afgoderye so ontzinnigh / dat se voor Godẽ aanbaden alle natuurlycke dingen / die haar wat bysonders en uytstekend daghten te sijn.

Onder anderen was 'er een seer hoogen Sandt-bergh / die insonderheydt aangebedẽ wiert. Als d'Acosta haar vraagde / wat voor Godlyckheydt sy daar in vinden konden: kreeg hy tot antwoord: Dat het een groot wonder was / sulck een hoogh Geberght van Sand te zien / in 't midden van so veel kleyne Steenrotsen.

Inde de Stadt de los Reyes [of der Koningen] badense een Boom aẽ / wegens sijn ouderdom en grootte.

Desgelijks dedense met alle andere dingen / die of bysonder mismaakt / of bysonder schoon / of van 'er ghestaghte eenigzins uytmuntend waren; meenende dat 'er eenige Godlyckheydt in was. *Lib. 5, cap. 5.*

XXIII. Vervolg van 't voorgaande.

ONgelooflyk veel syn d'Afgoden der Peruanen en Mexicanen, en gemeenlyck van een gantsch lelycke / ja afgrijslijke ghedaante.

Den voor-naamsten Af-godt der *Mexicanen* noemdemen Vitziliputzli, synde een houte Beeldt / in de gestalte eens Mans / zittende op een blauwe Schabel / ghegrondtvest op een Rosbaar.

't Gantsche voorhooft was blauw; over de neus ging een blauwe streeck / van 't eene oor tot aan 't ander: Op 't Hooft had hy een hoftlycke Vederbos / na de ghedaante van een Vogelbeck; 't eynd des selven was van ghebruyneert Goudt.

Inde linckerhandt had hy een wilt Rot das / met vijf witte Veederen: In de reghterhandt een staf / of ruststock / hebbende de ghedaante van een Slangh. *Lib. 5. cap. 9.*

Al d'andere gestalten isse van d'Afgo-

goden deser ellendige Menschen te beschryven / sou een noyt gedaan werck sijn. Van der selver Offerhanden sal in't verbolg gesproken worden.

XXIV. Grouwlycke Menschmoordery, ontrent de dood der Coningen van Peru.

ZOo haast yemant der Koningen van Peru gestorven was / wierden een groot ghetal van sijn Dienaars en Vrouwé gedoodt / om hem in 't ander leven te gaé dienen; want sy geloofdé in 't gemeen d'onsterflijckheydt der Zielen / en dat de goede heerlijckheyd / de quade straften deel viel: Doch van d'opstandinge der Lichamen hadden sy gantsch geé kennis.

Ter deser oorsaack dedense groote neerstigheydt / om de doode Lijcken door allerlei middelé voor verderbinge te bewaren / en eere aan te doen.

Doe Koningh Guanacapa / de Vader van Atagualpa, (by wiens tijdt de Spaansaardé eerst in 't land quamé) stierf / wierden over de 1000. Persoonen van allerley ouderdom en standt ghedoodt / om in 't ander leven op sijn dienst te passen.

De gene / die op dese wys 't levé verlooren / hielden zigh voor geluckzalig / sulck een doodt te moogen sterven; en wierden omghebracht / na datse eerst veelerley Liedekens gesongé / en dapper gedrast hadden.

Deese onmenschlijckheydt ontrent oude personen was noch niet genoeg; maar sy Offerden haar oock (onder andere dinghen) kleyne Kinderen op; met welkers bloed sy d'overledene bestreken / makende met 'etselve eé streep over 't aangezigt heen / van 't eene oor tot 'et ander. *Lib. 5. cap. 7.*

XXV. Begraafnissen der *Mexicanen.*

EEn diergelijcke manier hielde de *Mexicanen* in't begraven haarer Doden. Sy stelden al sijn Klederen / Kleynodien en andere Kostlijckheden by hem / al warense noch soo dierbaar geweest.

Soo haast hy ghestorven was / leydense hem uptgestreckt in een Kamer neer / tot dat van alle plaatsen vrienden en bekende by een gekomen waeren; die dé Doden Geschenckē bragten / en hem groetten / eben als of hy noch geleeft had.

Was 't een Koningh / of Heer van eenige Plaats ghestorven / soo boodense hem sommige Slaven aan / om ghedoodt te werden / en hem in d'andere Werelt te gaan dienen.

Sy doodden desgelijcks sijn eygene Priester (want yeder Heer had er eé / die binnens huys d'Afgods-diensten waarnam) om voorden Doden in d'andere werelt Dienst te doen:

Oock bragtense den Hof-meester / Schencker / Dwergen / Bultenaars (van welcke sy haar veeltijdts lieten dienen) ja sijn eygene Broeders [want 't was een heerlijck dingh voor groote Heeren / soo van hun Broeders / als van de gedagte Dwergen en Bultenaers opgepast te werden] om't levé / om in d'ander werelt weer huys op te stellen.

Op dat ook d'overledene daar geen gebrek mochten lijden / soo begroevense met den selven veel Rijckdommen van Goud / Silver / Eedle Gesteentē / rycke

rijcke Behanghselen / goudene Armringen en diergelijcke dingen.

In dese Begraafnissen wiert altijt gegeten en gedroncke. Soo 't personé van aanzien en vermoogen gheweest waeren / soo wierden al de geene / die zigh met dit werck gemoeyt hadden / vã nieuwe Klederé voorzien. L.5.c.8.

XXVI. Offerhanden voor den Coningh, in syn zieckte en Oorlogen.

NIet alleen gheschiedde dese gzouwlijcke Mensch-mooz-derp na de doodt der Ingas, of Koningé van Peru, maar d'Inwooners hadden oock een gheWoonte / Kinderen (van vier tot thien Jaren toe) t'offeren / wanneer hy ziek was / om daar dooz sijn gesondheyt te verwerven; of als hy ten Oorlogh trock / om daar dooz d'Overwinning te bekoomen.

Ja / alsse een nieuwe Koningh dé Rijcksstaf overgaven / soo wierdé ter selver tijdt over de tweehondert Kinderen / vonden voaz-ghedachten Ouderdom / geoffert.

Als pemand vande gemeene Indianen ziock wiert / en de Waarseggers hem sepde / dat hy gewisselijck sterven moest / soo offerde hy sijn eygene Soõ aan de Son / of den Virachocha; biddende / datse zigh daar mee wilden te vreden houden / en de Vader in't leven laten blyven. Lib. 5. cap. 19.

Dit blind en onmenschlijck bygheloof / van Mannen en Vrouwen te doden / ten dienst der overledene in 't ander Leven / is byna alle andere Volckeren door gantsch Indien gheMeen geweest. Ja selfs / Beda verhaalt / dat d'Engelsche [eerse Christenen wierden] desgelijcks de gewoonte hadden / van sommige Menschen te dodé / om in't geselschap en den dienst der Overledene te syn.

XXVII. Vreemde manier van levende Afgoden der Mexicanen.

ZOo verr waren de Mexicanen in hun Afgodery verblindt / dat se zigh Afgodé van lebendighe Menschen maackten; op de volgende wys.

Sy namen een vande Slaven / die haar best aanstond; en eerse den selven hun Afgodé opofferden / gavense hem den naam des Afgods / dien hy toegeheyligt sou hoorden; bekleedden hem oock met d'eygene kledingen en omhangselen des gedagten Afgods / seggende / dat hy den selven vertoonde.

Terwijl dese Verbeeldingh duerde (twelk somtijts eé geheel / somtijts eé half jaar aé liep / na de tijt van 't Feest ver of naby was) dedense desen Slaaf soo groote eerbiedigheyt als den Afgodt selfs; gaven hem heerlijcke spys en dranck / en braghten alles toe / om hem vrolijk te makẽ. Over straat gaande / liep al 't volck terstond upt / om hem aé te bidden. Sy boden hem veel giften; lepdé zieke en kinderé voor hem neer / op dat hyse gesond maekte en den segẽ gaf: Ja / sy lieten hem in alles syn will volbrengen; behalven dat hy altyt vã 10. of 12. Mannẽ bewaart wiert / op dat hy niet wegh liep.

Hy blies somtijds op een Fluytje / om 't volck (over al waar hy voorbygingh) te waarschouwen / datse komẽ souden / om hem d'Eerbiedigheyt te be-

belwpsen en aan te bidden. Als nu de Feestdagh gekomen / en hy wel dapper gemest was / snedense hem op / até hem / en maakten'er een pleghtelijcke Offerhande van.

Dit volgende sullen wy neemen uyt de Brieven van Ferdinandus Cortesius, Landvoogt in Nieuw Spaenje, geschrevē aē Keyser Karel de V. in't jaar 1520.

XXVIII. Grouwlycke manier van Afgod-makery te Mexico.

DE Ferdinandus Cortesius eerst te Mexico quam / en de Stad overweldigde / was daar een seer heerlijcke Werck / van eē ongelooflijcke grootte / soo dat binnen

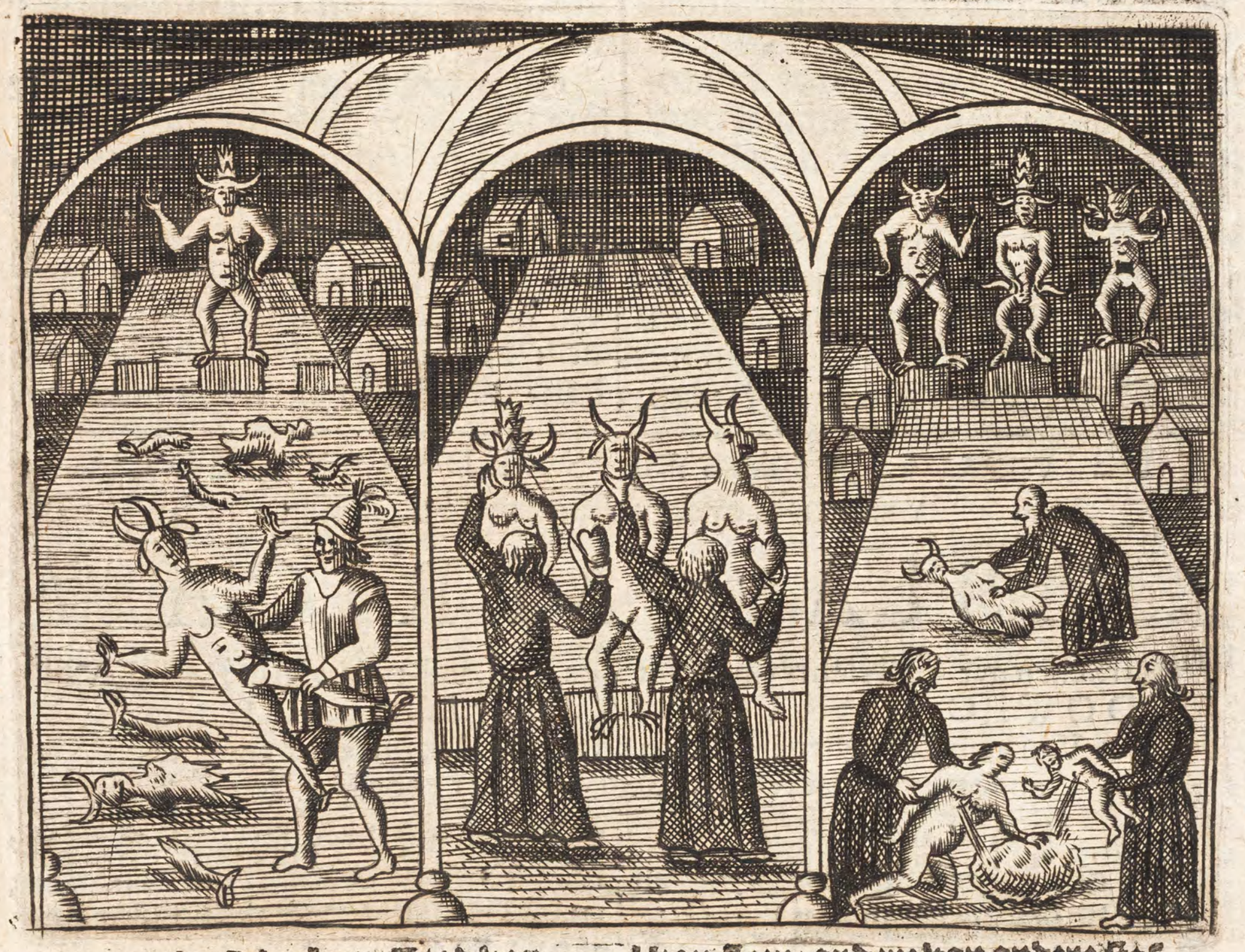

den omringh wel een Stad van 500. Mupsen had konnen staen.

In de selve waren drie groote Salen / en in yeder Saal veel kleyne Cellen, in welcke niemand gaan mocht / als alleen de soo genoemde Geestlijcke personen. Al dese plaetsen stonden vol afbeeldsels van Afgoden; sommighe van steen / andere van andere stof.

Veeltijds maaktense deselve van 't zaad eeniger Kruydē; 't welck de Priesters (die in't swart gekleed gaan) onder een stampen; met het bloed / so vā gevangene Slavē / als van jonge Kinderē / tot een Deeg-klomp toebereydē / en alsoo een Afgodt daar uyt vormen.

Met het bloed der geene die gedood wierden / bestreecken se d'aangezigten haerer Afgoden / en Offerden deselve 't Hert vande geslaghte: Want even dit was den grootsten Offer / dese hun Goden doen konden.

Cortesius wierp eenige deser Beelden in stucken; 't welck d'Inwooners in 't eerst wel qualijck naemen / maar naderhandt onderwesen synde / dat 'er maar eé eenig ware God / de Schepper en Onderhouder van alles was / so lieten se toe / dat hy al d' Afgodé uyt de Kerck wierp.

XXIX. 't Offer-Eyland.

COrtesius [eer hy noch te Mexico aanquam] van't Eylant Coluacan af-ghevaren synde / vondt drie andere Eylanden; van welcke hy 't grootste aendeed / en't selve 't Offer-Eylant noemde / wyl hy bevondt / dat d' Inwoners haar kleyne Kinderkens aan een Leeuw / op eé Zuyl van Marmelsteen staande / opofferden. Dit Leeuwen beeld aanbadense; gooten 't bloed haerer Kinderen in syn Kaecken / en verbrandde 't hert des Offers / hem tot een lieflijcken reuck. D'overige leden atense.

Even soodanigh handeldense met hun Pyanden / diese in den Oorlogh gevanghen kregen. In d' Eylanden Lestan en Sestan (daar d' Inwooners naakt gaan) Offerense en eetense Honden / door gebrek van Kinderen. Hier syn veel Vrouwé / maar weinig Mannen; wijlse de Knechtjens lubben / soo datse tot 't ecchte werk onbequaé syn.

DE VOORNAEMSTE SELDSAAMHEDEN
Van verschey dene Landen en Steden in
ASIA EN AFRICA,

Getrocken uyt de Beschryvingh der Zee-en-Land-reys van d' Heer LVDOWIJC di BARTHEMA, Ridder, Edelman van Bononien: Van hem begonnen in 't Iaer 1507. Gelyck oock uyt eenighe andere geloofweerdige Schryvers der voorighe Eeuw.

DAMASCO,

EEn boven maeten schoone / en de Hooft-Stad van Syrien, is wel voorzien van alle menschlijcke behoeften; als Koorn / Vleesch / en allerley heerlijcke Boomen-Aardvrugten. Dese Stad werdt bewoond van Mahometanen, Christenen en Mammelucken.

Dese Mammelucken syn verlochene Christenen / die tot den Oorlog geoeffent en gebruykt werden. Sy achten 't een groote schande / alleen te gaen; en daarom voegense zigh altijdt twee of drie by een.

Mammelucken, en der selver onbetoomde Vryheydt.

WAnneer haar eenige Vrouwspersonen ontmoetten / soo hebbense de vryheydt / van de selve in een Herbergh / daarse voorby moeten / te verwagten; binnen te voeren / en na haar

haar lust te misbruycken. Doch alsse der selver aangezighten ontdecken willen/ [want alle Vrouwen gaē hier niet Slupers vermomd] soo stellense zigh daar tegen/ wijlse niet gekend begeren te sijn; seggende: Is't u niet genoeg/ dat ghy onse ligchamen na uw moedwil geschonden hebt/ woud ghy ock noch onse Aangezighten ontdecken? Daar op laté dan de verlochende Christenen van haar af.

't Is dickmaal ghebeurd / datse de Dochters des Soudaans meijende te misbruyké/ selfs hun eigene Vrouwen onder handen hadden. Deese *Mammelucken* sijn tot dē Krijgshandel seer geschickt / moedigh en behendigh; soo dat alleen 60. der selver genoegh sijn / om met 50000. Arabiers te strijden/ en die af te keren

Als een *Mahometaan* een *Mammeluck* ontmoet/ soo bewijst hy hem groote Eer / en wijckt ter sijden af ; want indien hy sulcks niet deed/ soo sou hy met stock-slagen daar toe vermaandt werden. In sulck een Aghtbaarheyd houdmen hier de verloochende Christenen. Ja of schoon een der selver een Heyden doodsloegh / soo sou doch geē Regt over hem gedaan worden. Ter deser oorsaack sijn de vreemde Koopluyden en inwooners des landts onder haer/ als Schapen onder de Wolven.

Geswindheyd der *Mammelucken*.

DI Barthema verhaaldt / dat hy een *Mammeluck* gezien heeft / die een Oranje-Appel op 't hoofdt van sijn Knegt leyde/ 14. of 15. schreden van hem af ging staan / en den selven hem lupst van't hooft schoot.

Hy heeft ook een ander *Mammeluk* op een snel Paert zien rijdē/ die in vollen loop al des selfs tijdt afbeeld/ op sijn hooft leyde/ en daer nae 't Paardt weer aandeed. Sommige konnen een stuck gelds van tusschen eens anders vingeren wegh schieten.

Gewaad en Gewoonte der Vrouwen te Damasco.

GEmeenlijck draghen de Vrouwen hier Syde kleederen / gedeckt met boven maten fijne doeken van Boomwol. Voorts gebruyckense witte halve Leersen / en rode of violette Pantoffels. Haar hooft en oren versierense met veelerley Kleynodiē. Aan haer vingers dragenze verscheydene Ringen. Kostelijck/ sy weten zig gantsch praghtigh op te pronckē.

Sy veranderen (om seer slegte oorsaacken) soo dickmaal van Mannen als se begeeren ; want den eersten zat sijnde/ gaanse tot een Cadi, of Priester haars Geloofs / den selven biddende/ haar van haren Man te willen scheyden; 't welck gedaan sijnde / nemense een ander. 't Selve reght hebben ock de Mannen

SODOM en GOMORRHA.

LEyd in Woest Arabie, 11. dagreysen te land van Damasco. Hier zietmē nog eenige hentekenē der verdwalene Stedē/ en geturgenissen vā de Godlijke gramschap. ; insonderheyd van drie der selver/ elck aan een bysonderen Berg gelegen. Drie of vier Ellebogen hoogte vertonen zig dese Overblijfselen gelijck Bloedt/ even als of rood Wasch onder d'aarde was gemengt.

Daar rondom leyd eē seer elendig/ doorr en onbebouwt Landt / gantsch on-

onbzuchtbaar en sonder eenig water; soo dat daar ontrent 24. personen vã de Carovana, waar in d' Heer di Barthema zigh begeven had / van Dorst stierden.

DOODE ZEE.

SOo werd dit Meir ghenoemd/ om dat'et stil en als onbeweeglijck is. Doortijds is't een seer schoon/lustigh en bzuchtbaar Land geweest; in zig verbat hebbende de bijf Steden Sodom, Gomorrha, Zeboim, Adama en Zoar; die door't rechtveerdigh Oordeel Godts / over haar grouwelijcke sonden / in sulck eẽ helschen Poel verandert sijn ghewoorden (behalvẽ alleẽ Zoar, door de voorbeede Loths) wanneer de Heere van den Hemel af Peck / Swavel en Vyer over haar liet regenen.

Dese Doode Zee is meer als agthien Duytsche Mylen langh / en ontrent bijf Mylen breed. Geen dingen konnen hier in te grond gaan; ja alsmẽ zelfs Yser daar in werpt / so drijft het boven op't water; 't welk veel soutter is als eenig Zeewater / doch vuyl / stinckend / en symerigh / wegens het Jodenlijm.

't Ghedaghte Lijm / 't welck swart en Peck-achtigh is / drijft met groote stucken in dit Meir / hebbende de ghedaante eens Stiers sonder hooft.

IODEN-BERGH.

VAn Sodoms Overblijfselen na *Mecha* trekkende / quam d'Heer di Barthema na aght dagen aen een Bergh / bedectende ontrent 12. Mijlen inde rondte. Aan den selven woonden meer als 5000. Joden / die gesamentlijk naeht gingen / en niet boven bijf of ses spannen langh waren.

Deese sijn besneden; hebben swarte hayr en Wijfsche stemmen; eeten niet anders als Gepte-vleesch. Al de Mahometanen, diese behoomen konnen / villense levendigh.

MEDINA TALNABI.

HIer na quam di Barthema met de Carovana, sijnde een Geselschap van ontrent de 40000. Menschẽ en 35000. Kemelen [want alle Kooplieden en andere / die van Alkair en Damasco na *Mecha* willen / vergaderen zig by een / om / onder de bewaringh van eenighe Mammelucken, veyligh te mogẽ repsen] by de Stad Médina-Talnabi, niet boven 300. Haardsteden groot sijnde.

Niet ver van de selve vondense een Springhbron / by welcke sy een dagh langh vertoefden; onderwijl haar selven wasschende / hun Reys-kleederen uytstreckende / en andre weer aendoende / om also inde Stad te mogẽ gaan; want wijl deselve voor Heylig gehouden wordt / soo magh geen Vreemdeling daar in komẽ / sonder gewasschẽ en gereynight te sijn.

Gelegentheyd des Lands.

ROndom dese Stad is't Land / door een bysondere Gloeck Gods / t'eenemaal onbzuchtbaar: Alleen vindemen / ontrent twee Steenworpen van dese Plaats / een Boomgaard / waar in over de 60. Dadelbomen staan.

Daar nebens is eẽ Waterbeek / die vanden naasten Bergh afvliet; en vã deselve werdt de gantsche Carovana, als se daar komt / met water voorsiẽ.

Eenige willen / dat het Ligchaam des

des verbloemte Mahometh te *Mecha* sou leggen; doch ick (seydt di Barthema) segghe dit onwaerachtigh te sijn; wijl ick selfs sijn Graf in Medina Talnabi ghesien heb / daer wy dese dagen bleven leggen / om alle gelegentheden nauwkeurigh t'ondersoecken.

Kerck, daer Mahometh in begraeven leydt.

BElangende de Kerck / in welcke Mahometh begraven leydt / deselve is recht vierhant; heeft inde lengte 100. inde breette 80. schredē; is doorgaens verwelft / en heeft twee deuren / waer door men ingaat / een aande voorste en een aande achterste zijde.

't Ghebouw staat op 400. Pylaren van witte Tighelsteenē. Inde Kerck hangē over de 3000. brandende lampen. Aan d'eene sijde des Ingangs is een Thoorn / rondom vijf voeten dick / en met kostlijck Syde-gewaad behangē. In't onderste des Thoorns is een schoonen Bodem van Metaal (de Trappē sijn van't selve stof) waar ontrent een kopere Tralye is / daer de lieden (die den Thoorn bezien willen) voor blijven staan.

Ter linckerhand is eē kleine deur / door welckē men in den Thoorn gaat. Daer nae volght noch een kleynder Deur / aen welckers eene sijde 20. aan d'andere sijde 25. Boecken leggē / seer kostelijck gebonden; begrijpende 't leven Mahometh en sijner Med-gesellen; gelijk ooc sijn verdoemde Wetten.

In den Thoorn is een Graf onder d'aerde / waer in't Rif van dien Godloosen Boef begraven wierdt. Hier leggen ooc eenige van sijn Vrienden en Hulpers; als / twee van sijn Dochters Mannen / Haly en Othman; ooc twee van sijn Swagers / Bubecher en Homer.

Seldsaam Geval van een Mammeluk met den Opper-Paap van *Mahomeths* Kerk te Medina Talnabi.

MAar om de valsheydt des Mahometaensche Geloofs dies te beter t'ontdecken / soo moet ick (seydt d'Heer di Barthema) yets seggen / van't geen ick hier gezien en gehoort heb.

Doe wy by Mahometh Graf gheweest waren / 't eromsen Hooftman [te weten van de Mammelucken, die de Caravana bewaarden] dē Opperpaep van dese Kerck tot hem koomen; seggendē tot den selven: Indien hy hem 't Lighaam Nabi [dat is / des Profheets] woud laten zien / so sou hy hem 3000. Ducaten in Goudt vereeren. Dese belofte kon hy licht voldaē hebben / wijl hy noch Vrouw / noch Kinderen / noch Maaghschap had; en dese wegh niet gereyst was / om eenighe winst te doen / maer alleen door een blinden en dwasen yver gedreven sijnde / om (soo hy zigh wijs maakte) sijn zaligheyt te bevoorderen / door d'aenschouwing van Mahometh lichaem.

D'opperste Paap antwoorde hem met groote gramschap en hooghmoedigheyd: Hoe dan! zyt ghy soo vermeten, dat ghy met uw oogen, met welcke ghy op dese weereld soo veel quaets ghesien en ghedaen hebt, aenschouwen woud 't Lighaam van den genen, door wien God [O grouwlijcke woorden!] Hemel en Aarde geschapen heeft? De Hooftman antwoorde in hun spraak hier op: *Sidi in te cate mene, &c.* Dat is: Ghy seght waar, mijn Heer; maar ver-

gun my ſoo veel genade, dat ick't Ligchaam des Propheets ſien mag, en ick beloof u, dat ick, om ſynent wil, ſtracx daar nae myn oogen ſal laeten uytſteeken. **D'oberſte Paap voer hier op aldus upt:** Heer, 'k ſal u de geheele waerheyd bekend maken. Ik kan u verſekeren, dat onſen Propheet even aen deeſe plaats heeft willen ſterven, om ons een goed voorbeeld te geven. Soo hy ghewilt had, hy kon wel te Mecha geſtorven hebben, maar hy heeft armoede willen lyden, om ons t'onderwyſen, dat wy hem daer in naevolgen ſouden. Soo haaſt hy geſtorven was, wierdt hy van d'Engelen ten Hemel gedraegen, daar hy nu de naeſte by God is. **Nae veelerley andere diergelyckе redenen/ vraaghde onſen Hooſdtman aen den Paap** / Waer dan de Soon van Maria was? **Hy antwoorde:** *Wabel al Nabi*, **dat is:** By de voeten des Propheets. **Doe ſepde den Hooftman:** *Eeſtes hicfi*, **betekenende:** 't Is genoegh; ick begeer niet meer te weten. **Daar na hy ons koomende** [ſepd di Barthema] **vorſt hy in deſe woorden upt:** Sie nu, hoe lighteſyk had ik 3000. *Seraffi* [**Ducaten**] onnuttelijck weghgeworpen.

Vervolg van 't voorgaende geval.

NOch dien ſelven naght / tegens de Morgenſtond/ ontrent tē drie uren / quamen 10. **of** 12. **Papen in de** Carovana, **die zigh maar twee ſteenworpen vande Stad gelegert had; beginnende / d' een hier / d' ander daar/ luydbeels in haer taal te roepen:** *Lelia illala Mehometh reſulla la jam Nabi hiala hiala ſullala ſtafforla*, **ſo veel als:** God is geweeſt, God ſal ſyn, en Mahometh, Gods Bode, ſal weer opſtaen. O Propheet! o God! vergeef my. **Den ghedaghten Hooftman en al d'andere dit gheroep hoorende / liepen na haar Wapenen/ vreſende dat d' Arabiers een inval gedaan hadden / om de** Carovana **te beroven. Doch ziende dat'et Papē waren/ ſepde hy tot haar:** Wat's dit voor een bedryf? Waarom maackt ghy by nagt ſodanigen gerugt? **Sy antwoorden hem:** *Intema abſor miri iginem, el beit el Nabi vramen el ſama*, **t'welk bedied:** Ach, ſiet ghy den glantſch en 't heerlijck afſchynſſel ſigh niet verheffen uyt het graf des Propheets? **Hier door ſoghtenſe hem wijs te maecken/ dat** Mahometh **een wonderwerck gedaan had. Doch den Hooftman 't dwogh merckende/ ſepde tot de ſyne:** Nu, ſiet gy lieden ook toe, want wat my belangt, ick betuyg, niets met allen te ſien. **Daer na vraegde hy een yeder / offe ooch yets ghemerckt hadden? Waer op ſy gheſaementlijck Neen antwoorden.**

Doe ſepde een van d'oudſte Papen: So benje dā gewiſſelyk Slaven of Mammelucken. **Ja/ hernam dē Hooftmā/ ſoodanige ſyn wy.** O gy Heeren, **vervolghde doe de Paap/** dit's d'oorſaak, dat gy dit wonder niet ſien kond; want dit ſyn Hemelſche dingen, en ghy ſyt noch niet volkoomen ſterck genoegh in ons Geloof. **Op deſe Reden voer den meergedagten Hooftman aldus upt:** *Iami la non antica telethe elphi Seraffi, nu alla amema jate Celp menelcheli*, **dat is:** O ghy Narren, 'k heb u 3000. Ducaten geboden, maar by God gy ſultſe nu noit hebben. Ghy ſyt loſe honden, en een reght honds-geſlaght.

ZAND-ZEE.

OM van Medina Talnabi **na** Mecha

te

re repsē/ moestense een Leydsman mee nemen/ die zigh na Kaezt en Streek-wijser [Compas] wist te righten/ eben gelijckmē inde Zeebaazt doet. Doch eer wy booztgaan/ moet hier pets bā de Zand-Zee in't ghemeen ghespzoocken werden.

't Is een booben maeten zandighe Heyde/ beginnende 8. Mylen buyten de Stadt Alexandrien in Ægypten, Noozdtwaarts op; sijnde int gheheel meer als 15. Daghreysen te Paazdt lang: Doch die met haaz Koopmanschappen/ bā Ægypten na Arabien, op Kemelen daaz ober moeten/ hebben wel 60. dagen werck.

Hier wast noch boom/ noch kzuyd/ noch gzas; ook is'er noch huys/ noch wegh/ noch boetswooz te vinden. Op dē 24. Iuny trecké d' Ægyptenaers op/ en d' Arabiers af; en indien binnen desé 60. dagen een tegen-windt quam t' ontstaan (gelijk somtijts wel gebeurt) soo bleef noch mensch noch beest lebendigh/ maar moesten alle in' zandt bersticken; 't welk soo fijn als meel is/ en haer ghelijck Bergen op den hals sou kzoomen vallen.

Doch di Barthema en sijn gewelddig gzoot gesel schap haddé de beste windt diese wenschen moghten/ wijlse al't zand van haaz afjoeg: Evenwel kondense malkander/ maaz 10. schzeden van een sijnde/ niet afzien. De Wegwyser [die haaz booz Stiermā diende] ginghbooz uyt; en sy alle moesten hem stiptelijck volgen.

In de dooztocht van dese vzeesijcke Zand-Zee stierf haaz een gzoot deel volcks af; veele booz dooz dozst/ maer noch meer dooz onmatigh dzincken/ alsse nu en dan eens by een Watergzoef quamē. Dit zand/ wijl de Son het seer heet maakt/ houdt de ligchamen der bersmoozde dzoog en buyten verrottingh. Dit is de Mummi, die in de Geneeskonst gebzuykt werd.

Wy hebben, voor eenige Iaeren, een deser Ligchamen [in alles syn natuurlijcke vorm hebbende, doch gantsch verdroogt synde] binnen dese Stad Vtrecht gesien, waer vā de gedaante my noch eigentlijk indaghtigh is.

MECHA.

IS eé verwonderlijk schone Stad/ ook in Woest Arabien ghelegen; seer volckrijk/ en dight bewoond. Men bindt hier ontrent 6000. Haazdsteden/ en niet minder statelijcke Huysen/ als in de Chzistenheydt; waaz van sommige 3. of 4000. Ducaten weerdigh sijn.

Natuur des Landts.

GAntsch onbzughtbaaz is't Landt rondō dese Stad; so dat'er kzuyd/ boom/ bzught/ noch pets ter wereld wast. Ook is'er gzoot ghebzeck van versch water; 't welck daaz booz een dieren pzys verkocht werd. Hun eetwaren bekoomense uyt Æthiopien en Vrughtbaer Arabien.

D' Heer di Barthema vond hier een gzote menigte Pelgrims uyt verscheydene Landē/ daar henen Bedevaazd doende/ om Aflaat te verkzygē; welcken handel wy den Leser kozteljck hier verhalen sullen.

Heerlijcke Kerk te Mecha.

IN't midden der Stad staat een seer kostelijcke Kerck/ zig ten naasten by vergelijkende met dé Coliseus, of ronde

de Schouwplaats te komen. Sy is gebouwd van gebackene Steenen/en heeft rondom ontrent 100. Deuren.

Aen dē ingang deses Kercks gaat mē allerwegē 10. of 12. trappē af; en hier ziet mē/dat de muerē en voorhof rondom seer heerlijk met Goudt verciert sijn. Onder dit Verwelfsel vindmen tusschē de 4. en 5000. Personen/die niet anders/ als allerley weirsectende Vrogerpen verkopē; en insonderheyd een sebere Stof/daar de dode lichamen mee gebalsemt werden.

Den uytnemend-liefliicken reuck/die men in dese Kerck gewaar werdt/is on-uyt-spreeckelijck: Soo dat alde weirsteckenthedē van een Kruydmengers [Apothekers] winckel'thondertste deel van dese niet konnen ophalen.

Bedevaerd der Mahometanen nae Mecha.

Op den 23. dagh der Maymaand ginghen de Vermis aan/om genade en Afslaat van sonden te verkrijgē/op de volgende manier. 't Middē des gedaghten Kercks is niet ghedeckt/maar open; en evē daar staat een vierkanten Thoorn. Rondom den selven is een Syde-laken gespannen/vier ellen breedt: En daar by is een Deur/eens Mans lenghte hoogh/ gantsch van Silver/ door welcke men in den Thoorn gaat.

Aan yeder sijde van de Deur staan eenige Vaten/ diese seggen vol Balsem te sijn. Dese toondmen alleen op Pinxterdagh. De Inwooners verhaalden/ dat desen Balsem een ghedeelte vanden Schat des Soudaans van Mecha is. Op de vier sijden des Thoorns sijn Kijckhen sterē/beset met seer behendighe Vsere Spyten/ door welcke men light schept.

's Morgens vroeg op den genoemden 23. dagh van Bloeymaand ging al't Volck sevenmael om desē Thoorn/yeder reys de hoecken aanraackende en kussende.

Turcksche afwasschingh der sonden op hun Bedevaardt,

Thien of twaalf schreden daar van daan is een anderen Thoorn/ghemaakt op de manier van onse Kapellen/ waar aan drie of vier kleyne deuren sijn. Midden in den selven is een schoone Spring-bron/ontrent 70. ellen diep/ by welcke 6. of 8. Mannen gestelt sijn/ om water voor de Bedevaart-reysers te scheppen; die sevenmaal rondom desen Thoorn gegaan sijnde/sigh tot de Bron begeven/ en met de rug aan de rand des selven leunende/beginnense te roepen: *Biz miley erakman erachim sioforla aladia*; dat is: Dit sy in Gods naem: De barmhertighe God vergeef my al mijn sonden.

Soo haast dit gesepdt is/ gieten de gedaghte Mannen elck der geene/die by de Bron staan/drie Emmeren water over't hoofd/ soo datse van boven af tot benedē toe wel dapper nat werden/ hoe hoftlijck sy oock ghekleedt moogen sijn.

Door dese uytgieting des Waters meenen dese dwaese menschen van al haar sonden afgewasschen te worden/ en dat deselve in de Bron blijven.

Daar nae gaanse/ soo druppende/ door een Dal tot aan den Bergh/ die even buyten de Stad lepdt. Hier onthoudense zigh twee dagen en naghten nae malkander/ haar volgende Med-

gheſellen inwaghtende: Doch geſamentlijck by een gekomen ſijnde/verrigtenſe haar Offer op deſe wijs.

Turkſchen Offer op hun Bedevaert.

YEder perſoon ſlaght ten minſten 2. of 3. ſommighe ock wel 7. of 8. Schapen: Enick geloof (ſeyd d'Heer di Barthema) dat op d' eerſte dagh deſer Bedevaardt meer als 30000. van deſe Beeſten ghedoodt wierden. Sy ſlaghtenſe tegens Sonnen-opgangh/ en daar nae gheeft yeder de ſijne om Gods wil aan d'arme lieden/diemen bereeckende / te dier tijd by de 40000. daar by een geboomen te ſijn.

Deſe graven een groote kuyl in d' Aard / leggen daar ghedroogh de Kemels-dreck in / maken 'er vyer van/ braden 't vleeſch een weynigh / en eeten t daar na op. 't Is lightlijk te geloven/dat ſoo een groote meenigh van arme lieden zig hier henen verboegē/ meer uyt Hongers-noot als uyt Neerdagt/om den Aflaet te verdienen.

Dit kon di Barthema hier uyt afnemen / datſe (wanneer hy en ſijn geſelſchap eenige Concommers ſcheldē/ die uyt Vrugtbaer Arabien daer henen gebragt werden) met hoopen ontrent de deur ſtondē/om de ſchellen/diemen weghwierp/ op te rapen/en (even als of 't koſtlijk Suyker-gebak geweeſt was] t'eeten / niet aanziende / offe in ſlijk en dreck gelegen hadden. Sulk een beropd en ellendigh volk is deſen Land-aerd.

Menigte van Duyven te Mecha, en 't Turcks Bygeloof ontrent deſelve

OP de Straten deſer Stadt wierden meer als 20000. Duyven gezien / ſijnde [ſoo ſe ſeggen] van 't ghe-ſlaght der geene / die met Mahometh onder den ſchijn des Heyligen Geeſts/ geſproocken hebben.

Deſe vliegē door de gantſche Stad/ maar meeſt in de Winckels daar men Koorn / Vijs / en andere Eet-waeren verkoopt. Niemandt derfſe weghjagen/ noch om geen dingh ter weereld dooden: Want ſoo yemandt haar eenigh leedt deed / ſy ſouden vreſen/ dat de gantſche Stad vernietigt ſou worden. Sy werden ook overvloedelijck in 't midden des Kercks geſpijſt.

SIDEN.

DEeſe Stadt had noch Mueren noch Grachtē/ doch ſeer ſchoone en wel-ghebouwde Huyſen/gemaakt op d' Italiaenſche manier. Hier koomen / om den grooten handel / uyt alle hoecken des weereldts Kooplieden / behalven Chriſtenen en Joden/ die zigh/ op levensverlies/daar niet vertonē mogē.

Tegens de Mueren van deſe Stad ſlaet de Roode Zee aan; welcke is gelijck ander Water / en niet roodt / ſoo ſommighe hebben willen voorgeven: maar voerdt dien naam van 't Roodt Zand, 't welk op de grond leyd. Deſe Zee is ſeer Klippigh / ſoo datmenſe by naght niet bevaeren kan.

Yets van WOEST ARABIEN in 'tgemeen.

TOt dus verr geſproken hebbende van eenige Steden in Woeſt Arabien, ſullen wy kortelijck hier noch byvoegen ſommige byſonderheden van dit Land in't gemeen.

D'Inwoners ſijn meeſt kleinelieden/bruyn van verw/ en wijſachtigh van ſtem. Veeltijds woonenſe aen de

Gebergh̃ten. Sy voeren Vrouwen/ Kinderen / en al hun Hupsraadt met haer op Kemelen; jae ooc̃k selfs hun Hutten.

Hun Heer/ diese voor haer Koning houdē/ heeft altijd ten minstē 40000. Paerden en 300000. Kemelen by eē/ behalven noch 10000. Moeder-paerden voor sijn Hof; van so verwonderlijcken snelheydt/ datse tusschen dagh en nagh̃t honderdt Duytsche Mylen weegh̃s lopen konnen.

Ter deser oorsaeck̃ doense dikwijls onverwacht een inval in eenig Land/ maecken soo veel Bunt alsse knyppen konnen / en ryden dan in aller spoedt weer wegh̃. Evenwel sijnse wonderlijck vertsaeght/ want eenige honderden van deese Arabiers souden tegens een eenighen Mammeluck geen standt derven houden.

Dit Land wert Woest Arabien genoemt/ om dat het t'eenemaal zandig en droogh is; soo dat'er noch Bomen noch Aard-vrughten wassen konnen. Dit is veroorsaackt gewordē door't regh̃tveerdigh Oordeel en den Vloek Godts over Sodom en d'andere naebuerige Steden.

ADEN.

IS een geweldigh vaste Stadt in Vrughtbaer Arabien, so dat haers gelijck nauwlijcks gevonden sou worden; sijnde aan d'een sijde wel voorzien met sterc̃ke Mueren; aan d'ander sijde met groote Gheberghten en vijf goede Burghten.

's Nagts ontrent tē 2. uyren werd hier de Marc̃kt ghehouden; 'twelck noodwendig soo geschieden moet/ om de groote hitte/ die hier op den dagh gevoelt word. De Huysen sijn op d'Italiaensche manier gebouwdt / en soo kostlijck / dat een der selver somtijdts over de 5000. Ducaten weerdig is.

ALMACARANA.

LEyd op een Bergh/ soo hoogh/ datmē/ vā de benedenste blakte af / 7. Mylē moet opklimmen/ door een seer engen weg/ op welcken twe verſonen malkander nauwlijcks wijcken konnen/ eer men tot de Stad komt. Doch onaangheziē deese groote moeylijckheydt / soo hebben evenwel d'Inwooners geen gebreck̃ van eenige Leeftogh̃t.

Alleen eenē Regenbak in deſe Stad heeft Waters genoegh voor 10000. Menschen. In de Stad Reame, een dagh̃reys hier van daan gelegē/ vind men Schapen/ soo swaar en vet/ datse nauwlijcks gaen konnē. De staert van een der selver weegh̃t dickmaal 24. pondē. Oock heeftmē hier sneeuwitte Druyven / sonder kernen / soo goed als in eenigh Land gevonden moogen werden.

Als de Lieden hier 130. Jaeren oud geworden sijn/ soo bevindense zich noch in goede kragt des Lichaams.

't Meeste deel deeses Volcks gaat naakt; doch de Koopliedē/ en die noch eenige Eerbaarheyd hebbē/ gebruycken Hembden/ of een wit doeckje/ om hun Schaamte te bedecken. Voor't gantsch Arabien dragen de Mannen hoornen/ vā hun hooftHair geblogtē.

AMAN.

DEn Soudaan van Aman, die ooc̃k Heer vande Steeden Sana, Taesa, Zibit en Damar is/ werdt Sechio, dat is Heyligh genoemt; wijl hy nopt van sijn

ghen leven eenigh mensch heeft laeten dooden; behalven die in den Oorlogh (welcke hy nopt ter handt neemt / als daar toe upt noodt gedwongen sijnde) komen te sneubelen.

Die de dood verdiend hebben / laat hy in Voet-pers stupté; en van sodanige dood-weerdige lieden heeft hy'er altijd meer als 15000. die hy daaghlijcks laat spijzigen met een beschepden deel Broodts / en soo veel Waters alsse willen / tot datse dā selfs sterbé.

Yets van ARABIEN in't gemeen.

D'Oude Arabiers hielden seer weynigh van alle Cugt en Leeringh: lieten hun Hoofdt-hayr op 't langhste wassen; doch schoorzen den Baard af behalven de Knevels.

Alles was onder haar ghemeen / en niemandt had pet eygens; selfs oock waren de Vrouwen onder de Vloedtvrienden voor elk ten besten. Sy ontsaegen zigh geen Onkuysheydt noch Bloedschande met hun eygene Moeders en Susters te bedrijven.

Slange-vleesch en Kemels-melck ghebruyckten se voor spijs en dranck. 't Goud was so overvloedig by haar / dat hun geheelen Huysraad daar vā gemaackt wierd; en ter dier oorsaack soo weynigh geacht / datse een pondt Goud voor een pond Yser gaven.

Voor haar dodé droegense gantsch geen sorgh; want selfs hun Koningen begroevense wel in een Misthoop.

GOA.

IS de Hoofdt-Stadt van 't Rijck Decam. De Inwoners gaē hier / gelijck op andere plaatsen in Indien, t'eenemael naakt / behalven datse hun Schaamte bedecken. Sy sijn gantsch traagh om eenighen Arbeyd te doen / maar boven maten seer genegen tot ledigheydt. Alsse drijcken / roerense 't Drinkvat met de lippen nietaan / maar gieten den dranck / van om hoogh af / soo aardigh in de mondt / dat 'er de minste druppel niet ter syden valt.

Sy hebbē een Wet onder haar / dat niemandt eenigh ander Handtwerck magh leeren / als 't geen sijn Vader gedaan heeft. Oock moet hy geen andere Dochter ten Houwlijck nemen / als een soodanige / welckers Vader van't selve Ambagt is / of geweest is.

Grote Onkuysheyd der Vrouwen.

't Vrouwvolck deses Landts heeft een konst uptghevonden / om een sonderlingh Kruyd onder den dranck haerer Mannen te mengē / waar doorse in een diepen slaap geraken / en niet eer wacker werden / voor datmē hun voeten met koud Water begiet. Terwijlse nu slapen / bedrijven de Wijvē met andere Mansperſonen Overspel; want sy sijn t'eenemael aen d'Ontucht gelijck als overgegeven.

Al dese Heydenen wasschē hun ligchamen met koudt Water / soo dickmaal sy haeren buyck ontlast hebben; doch met de lincker handt / want de regter (met welcke sy eeten) moet reyn blyven.

ORMUS,

DE Hooft-stad eens Eylands in Perzien, ontrent 12. Mylen groot / heeft noch versch Water / noch Leeftoght van zigh selven; doch 't werdt 'er van andere plaatsen overvloedigh ghenoegh gebracht. De hitte is 's Somers hier

soo groot / dat d'Inwooners 's nachts twee en twee t'saem in't Water moeté gaan leggen (alleen de hoofden boven stekende) om sig te verkoelen.

Peerle-Visschery.

Ontrent dese Dagh-Reysen hier nã daan werden d' alderschoonste Peerlen gevischt, die ergens gevondẽ mogen werden. Dit geschiedt op de volgende wyse. De Duyckers bindẽ een lang touw aan haar Schuytjens / en een sware Steen aan hun Voeten. Daar na laten ze sigh in de Zee neer / meer als 15. Vademen diep; en eenige Peerl-Oesters gevonden hebbende / lossense de Steen van haar voeten; rysen (langhs het touw) weer om hoog / en maken haar hun bangst quijt

Eenige bysonderheden van PERSIEN in 't gemeen.

Persien is eẽ vã de grootste Koningrijcken des Werelds / en bovẽ maten Volkrijk. Tegen 't Noorden is 't seer koudt; tegen't Zuyden in tegendeel seer heet.

In *Mergiana* vind men sulcke dikke Wijnstocken / dat een groot Man deselve nauwlijcks kan omvademen. De Druyf-trossen worden meer als een half el langh.

De Wijn / die in Aria wast / kan 80. [sommighe seggen 100.] Jaren dueren / en altijd even goedt blyven.

D'oude Persianen namen vele Wyven / en boven deselve noch vele Bysitten. Die de meeste Kinderen teelde / verkreegh van den Koningh een heerlijcke Vereering.

De Heeren gingen nuchteren in de Raad / maar maackten geen beslupt / voor datse dronchen waren. Schulden te hebben / en leugenachtig te sijn / waeren by haar uytsteeckend-groote schandvlecken.

Als d' Ouders in Armoede geraackten / was't haar geoorloft / de Lighamen haerer Dochters een gelijk voor geldt aan te bieden.

Hun Overledene wierpense de honden en vogelen voor; en als deselve al 't vleesch verteerd hadden / begroevense de Beenderen.

CAMBAJA.

EEn seer voortreffijcke Stadt in Oost-Indien, is gantsch maghtigh in Goederẽ / Volk / Koorn en allerley Vrughten. Hier werdt soo veel Boom-wol gebouwd / behalven Syde en ander Gewaad / datmen er Jaarlicks over de 60. Scheepen mee bevracht.

D'Inwoners deser Stad sijn noch Ioden, noch Mahometanen, noch Christenen. Sy eeten niets van alles wat bloedt heeft. Dooden ook geenerley levendighe Ghedierten: En ter deser oorsaak hebbense een Gasthuys voor de zieckte Vogels gebouwdt. In al hun handelinghen sijnse seer opreght; en't geensе haar selven niet soudẽ willen wenschẽ / doensе ook eẽ ander niet.

Meerendeel gaansе naakt; behalvẽ alleen / datse een doeckje om de Lendenen gebondeu hebbé / tot bedeckinge van hun Schaamte.

Hier werden de Neus-hoornen gevonden / sodanigh genoemt / om datse een Hoorn op de Neus hebben. Dese Dieren sijn tweemaal soo groot als onse Ossen. Haar gantsche lighaem is met een harde Schaal bedekt / soo datse geharnaschte schynen te sijn.

De

De Soudaan deser Stadt was (te dier tijd als di Barthema zig daar bevond) een Mahometaan. Hy had een witten Baard / tot aan dē gordel toe. Sijn Knevels onder de Neus waren so langh / datmen hem deselve boven 't hooft t'samen bondt. Dit hieldt hy een statelijk vercierſel te sijn.

NARZINGA.

MEn houd de Koningh van Narsinga den rijckſtē Vorst des Weereldts te sijn. Hy heeft een dagelijckſche Inkomst van twaalf duysend Bardey, of Ducaten; behalvē dē toeval der Oorlogen / en andere gelucken.

Hy wert dā geen Edelknavē / maer van Kamermaagden gedient. Als voortijts de Koning zig quam vermeiden te vrincken / mocht een deser Kamermaaghden hem om't leven brengen; en haar loon hier voor was / dat de nieuwe Koning haar tē Wijf nam.

Zeeden der Invooners.

MEn eet hier niet op eenige gesette uyrē / maar ter sulcker-tijdt / als de Maagh begindt te seucken. De Mannen onderhouden verscheydene Vrouwen; sommighe tot het Huyswerck / andere tot Kinder-teellingh / noch andere tot haar Wellust.

Die op een Teugen aghterhaaldt wierd / moest / tot straf / een volkomē Jaer langh stilſwijgen. De Vrouwē moesten zig / na de dood haerer Mannen / met deselve laten begraven.

Tot oeffening haers geduldts / stonden se dickmaal een gantschen dagh lang bloots-voets in't heete zant.

Sy geloven / dat de Sielē der Menschen / na de dood der Lighamen / in de Ghedierten verhuysen; en hieromeer ereuse insonderheyt Peerdē en Ossē.

CALICUIT.

DEse Stad strekt zig / in haer begrijp / uyt tot hyde elf Italiaansche Mijlen. Andere schrijven / datse over de drie Duytsche Mijlē in den omring heeft.

De Huysē sijn seer slegt / en niet hoger gebouwt / als een Man te Paard overzien kan. 't Huys vā een treflijk Koopman geld niet bovē de 20. Ducaten; die van 't ghemeene Volck een halve Ducaat / en ten hoogsten twee Ducaten.

Haar gevoelen van God.

SY bekennen met de mond wel / dat er een God is / die Hemel en Aarde geschapen heeft; maar seggen er by / indien hy al de werckē der Menschē voordelen / en hun boosheden straffen wilde / dat hem sulcks geen vermaeck sijn / en dat hy nopt rust hebben soude. Dat hy derhalvē alle dingē door sijn Knecht de Duyvel doet; die hy in de Werelt gesonden heeft // om met volle magt de Godlijcke Regtveerdigheyd te dienen; de goede wel te doen / en de boose te straffen. Desen Duyvel noemense Deumo, en God Tameram.

Duyvels Capel,

IN't Vorstlijck Hof heeft de Coningh een Capel / twee schreden lang / tweē breed / en drie hoogh; over al met ghe-schilderde Duyvelen voorzien. In't midden is een Throon / en op dien selven zit een Metale Duyvel / met een drievoudige Croon op't hooft / even als of hy de Paus was. Onder deese Croon gaan drie lange Hoornen uyt /

en uytcher Doozhooft vier kleyne. De Neus en Oogen sijn seer vreesijk aan te zien. De voeten sijn als die van de Hanen/ met lange klauwen daaz aan. De mond staat wijd op; waaz uyt een gedeelte van een kleyn Kind hanght: Inde reghterhand heeft hy een ander Kind/ 't welk hy dreygt ook te willen eeten. Dese Kinderē seggense de Zielen der Menschen te sijn.

Haaz Bramini, of Papen / wasschē daghelijcks desen haeren Afgodt met wel-rieckende Waterē; beroken hem met kostlijck Reuckwerck / en knielē booz hem neer/ op dat hy haaz/ als de Beul Gods/ genadigh ware.

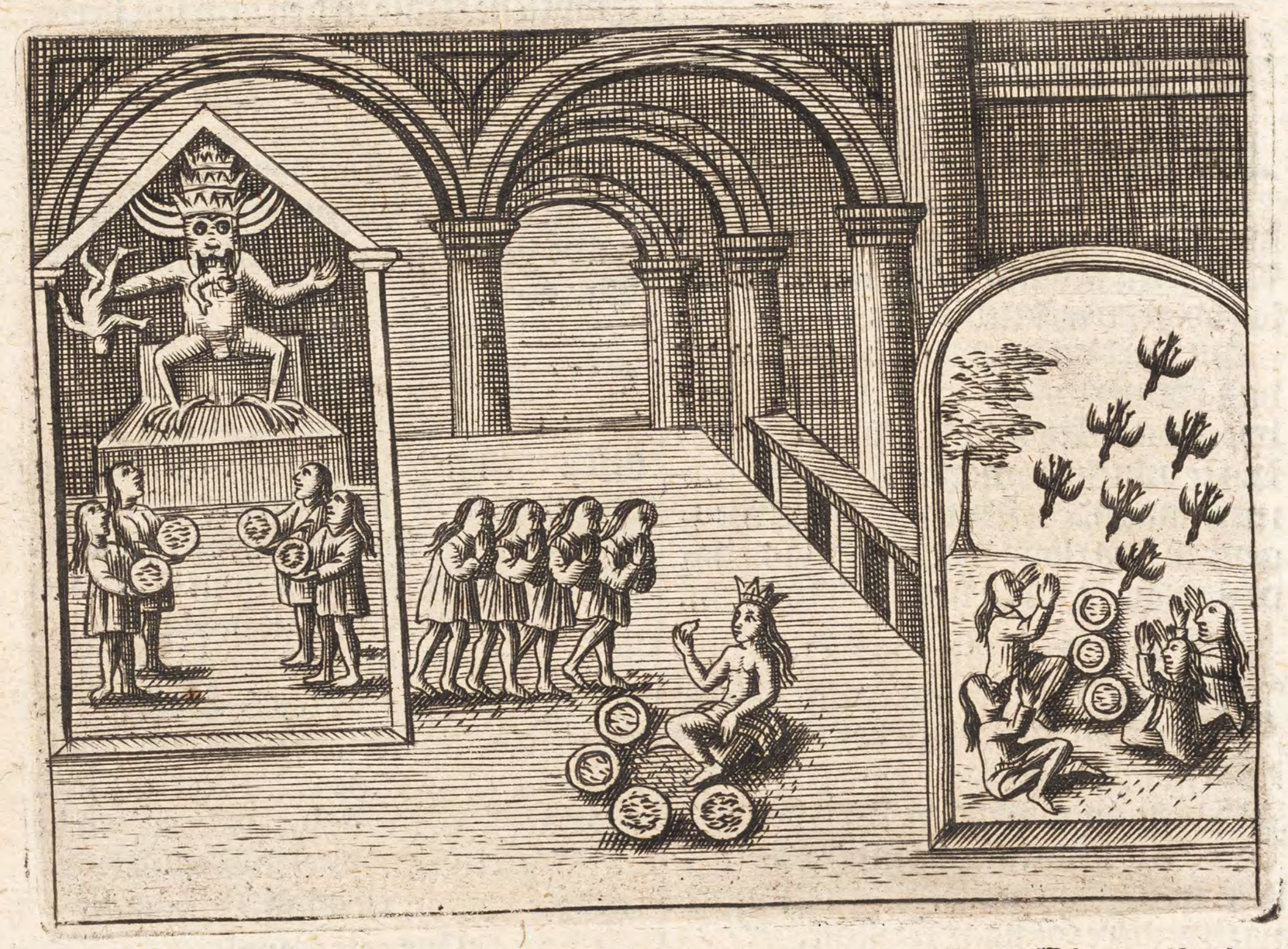

Op sommighe tyden in de weeck doense hem Offerhande; bestroyen synen Altaaz met Rosen / Bloemen/ en andere welrieckende dingen; leggen't bloed van een Haan op gloeyende kolen in een Zilvere Koockvat/ en beroken soo den Altaaz van alle kanten.

Manier der Coninghlycke Maaltyd,

ALle spijs / die booz den Coningh bereydt is / werdt eerst van vier der boornaamste Offer-paepen dē Duyvel in de Capel boozgheh ouden / met aanbidding van den selven/ en boozts met verlerlep seldsaam guychelwerck. Daaz na brengense de gedaghte spijs booz den Coningh.

Soo haast hy sijn Maaltijd gedaē heeft / plat op d' Maz de neerzittende/

[de

de Priesters ontrent twee of drie schreden van hē af staande / met groote Eerbiedigheyd / gebogene Hoofden / en de hand voor de mond houdende] so nemē deselve d'overgeblevene spijs / draghen die in den Hof / gaan ter Aarden neer zitten / en klappen driemaal in haar handen. Strackx komen daar een groote menighte Kabens / die hier op gewend sijn / en eeten al't overschot van des Koninghs Maaltijdt.

Niemandt derf dese Kabens eenig leed doen / op straf des doods ; 't sy dā waarse henen vliegen / of watse doen moghten.

Andere Gewoonten des Conings.

NOyt sal de Koning by sijn Bruyt slapē / voor dat eerst den weerdigsten onder de Papen haar de Maaghdom benomen heeft. Ondertusschen toondt deesen Huwelaar zigh dickmaal onwilligh hier toe ; ter welcker voorsaack hy met een half duysendt of meer Ducaten vereert wordt / tot een beloninghh voor desen arbeyd. Als de Coning na eenige andere plaets verreyst / soo is de Coningin sijn Papen aanbevolen.

De Coninghh / Coningin en voorts alle Ingheboorne des Landts gaan naakt; alleen hebbense een doeck voor de Saamte gebonden.

Als de Coning gestorven is / schееren al d'Onderdanē 't haar des Hoofts en des Baarts glad af; uytgesonderd zommige / die een deel van haar Hair en Baard laten staan. De Visschers derven in d'eerste achtt dagen gantsch geen Visch vangen.

Seldsaeme Ghebruycken der Calicuiters.

ONder d' Edele is 't een gewoonte / dat se hun Wyven dickmaal d'een tegens d' ander vermangelen ; en die houdense voor een proef van reghte vrientschap. Doch ondertusschen moet peder Vader sijn eygene kinderē opvoeden.

Somtijds hebben haerer ses of seven een Wijf alleen onder malkander ghemeen / en behelpen zigh daar mee. Als dese nu een Kind krijght / so vereerd sy 't den geenen / die haar best behaagt; en den selvē derf dit Geschenk niet wengeren.

D' Edele eeten uyt Metale Schotelen. De ghebruycken de bladeren van seekeren Boom / in plaats vā Tevels. Maar de Boeren eeten met de handen uyt de pot.

Wanneer eē Schuldenaar sijn Geloof-gever op den gesetten tijd niet betaalt / soo maakt den laatstē (waer hy oock den anderen ontmoeten mocht) met een groenen tack eens Booms eē omkring rondom hem / seggende tot viermaelen toe: Ik gebied u by 't hooft der Papen en des Koninghs, dat gy van hier niet wegh gaat, voor dat ick van u voldaen ben. Dese woorden uytgesproken sijnde / derf de Schuldenaar van die plaats niet wijcken (even als of hy daar beswore / of met psere boeie vast-gekeetend stond) voor dat hy sijn Schuld-eyscher betaald heeft. Hiertoe is geen ander opzigt nodig ; want indien hy (voor de voldoeninghh) zigh uyt dien kringh begaf / soo sou de Koninghh hem / sonder eenighe verschoninghh / 't leven laten benemen.

De Brouwen / schoonse naakt gaē / sijn niet minder hovaerdigh / als die

van andere Landē; niet anders doende / als Ooren / Hals / Armen / Benē en Knyen vol Goud en allerley Edele Gesteenten te behangen.

Haer gewoonte ontrent de Siecke.

ALs een Edelman / of anders een rijck Koopman / op't uyterste ziek leyd / soo doetmen eenige Speellieden met allerley Speeltuygen by hem komen / vergeselschapt sijnde van verschepdene Mannen / vermomdt als Duyvels / gekaarst aan de voeten / en mond en handen vol byers hebbende.

Dese bezoecken den zieken niet alleen met Spel / maar oock onder 't selve met een afgrijsselijck gestamp / geroep en geraas; soo dat een Gesonde van sulck een schrickelijk Schouwspel wel ziek werden / en van verbaastheit eer aarden neer vallen sou.

Dit doense / om de Duyvel daar door te behagē en te dienē / op dat hy / versoend sijnde / den Zieken te hulp quam / de straf quijt scholt / en hem weer in ghenade aannam. Daar na geeftmen hem wat gestoten Gingbar in een Schaal / vol van seker zap / te drinckē / want dit is haar voornaemste Genees-middel.

Dit soo gedaan sijnde / menense dat den Siecken wel bewaardt is / en de Mommers nemen haar afscheyt met eben deselve afgrijsselijcke gebeerden / daarse mee gekomen waren.

Opvoedingh der Kinderen.

GEmene Volck / als Boeren en Daghloners / voeden hun kinderen op de volgende wijs op. D'eerste drie Maandē werdense vā hun Moeders gesoogt; daar na nuttigense niet anders / als Koepen of Geytenmelck. Soo haast de Moeder haar 's Morgens gespijst heeft / leggense haar in't Sandt neer / en zien er selden na om / voor 's avondts / als se van haar werck koomen.

Dese arme Schepselē wentelē zigh geduerigh om in't Sandt / even gelijck de Verckens in een Misthoop; en hier door / gelijck oock door de groote hitte van de Son / werdense so lelijk swart / en afschouwlijk begrommelt (te weer noch / vermits se noyt afgewasschen worden) datmen nauwlijks onderscheyden kan / of't jonge Beren / Buffels / Duyvels of Kinderen sijn.

Bygeloof ontrent de Slangen.

HIer sijn Slanghen / soo groot als Wilde Verckens / en vierboetigh / doch sonder vergif; alhoewelse / gheterght sijnde / met haar tanden groote schade konnen doen.

Daar sijn oock noch andere Slangen / van drie verschepdene gedaantē / en soo vergiftigh / dat al de menschē / die van haar gebeten werden / seeckerlijck sterven moetē / indien maar alleē 't alderminste bloet uyt de wonde komt te loopen.

Al dese heylighmē te Calicuit, en niemant derf haar eenig leed doen / op onvermydlijck levens-verlies; want al wat afschouwlijck / schadelijck en Duyvels is / is hier in groot aanzien / en magh niet weerstaan worden / om dat (na haar ghevoelen) dese Geesten van Godt gheschapen sijn / om sijn waarck hier upt te voeren / en de menschen te pijnigen.

Ja sy sijn soo seer in dit belaghelijck Bygeloof versoopen / dat selfs de Koninghin (soo haast hy te weten komt / waar

waar dese Schrickelijcke Dieren zigh onthouden / Hutjens voor haar laat opreghté. Wanneer d'Eed'le ergens Heuen reysen / en dat haar een deser Slangen ontmoet / soo aghtense dit eē yheluckigh Voor-teecken te sijn.

CAICOLON.

LEydt ontrent vijftigh Mylen van Calicuit. Hier wonen eenighe Christenen / die men S. Thomas Christenen noemdt. Al dese werden alleen door vierderley Namen (te weten / Iohannes, Iacobus, Matthias, en Thomas) vā malkander onderscheyden.

TARNASSERI,

EEn Stadt in't Koninghrijck Pegu, heeft een seer maghtigh Koningh / wiens Lijf-waght bestaat in 30000. Mannen en 6000. Elephantē. Als hy een Vrouwen Houwlijck neemt / soo werdt een wit Man / die niet Edel is / opgesogt / sonder acht te nemen / van hoedanigē Godsdienst hy sijn mogh; en den selven huurd hy / om sijn Bruydt / op dē eersten nagt der Bruyloft / de Maagdom te benemen; ghelyck te Calicuit van de Bramini (of Papen) ghedaan werd. Deselve gewoonte onderhouden oock al d' Edele Doch indien na dien tijd yemand by hun Vrouwen in Overspel betrapt wierd / dié soud'et / sonder eenige genade / 't leven kosten.

Hoedaenigh met d' Overledene gehandeld werdt.

ALs een Paap sterft / soo werd sijn Lighaam / den Duyvel tot een Offerhande / verbrand / onder't gelupt van veel Trommelen en Trompettē / vergesellschapt sijnde van 20. of 30. personen / gesamentlijk in Duyvelsgrijnsen vermoind. 't Selve geschied oock by alle andere Lijcken. Vijf thiē dagen hier na maackt d' achtergelatene Weduw een groote Maaltijd voor al haar en haars Mans Vriendē / op d' eygene plaats / daar den Overledenen verbrand was geworden; sijnde met al haar beste vercierselē gesmuckt. Na't voleyndigde Gastmaal springtse in een Kuyl / verbuldt met weirieckend Hout / 't welck in brand gestoockten is; en eyndight op dese wijs haar leven. Deselve gewoonte pleegh men voortijds oock in verscheydene andere plaatsen van Indien t'onderhoudē.

Hun Afgoden sijn bynae ontelbaar. Die d'Aarde geeerdt hebben / weirden begraven: Die't Vyer dienden / verbrand: Die't Water voor haar Godt hielden / daar in ghevorpen: Die de Lucht aanbaden / aan een Boom opgehangen / om te verdroogen.

In Odia [oock een Stadt in't Koninghrijck Pegu, leggende in't Water / gelijck Venetien] werden over de veertigh maal duysend Huysen geteld.

Vreemde Gewoonten der Iongelingen, in't Vryen van een Dochter.

ALs een Jongelingh in dese Stadt zigh begeven heeft / om een Dochter te beminnen / en ten Houwlijck te versoecken / soo is daar't ghebruyck / dat hy eenige seer pijnlijcke zaack zigh onderneemt / om haar daar door te doen zien de groothedt sijner Liefde / en dat'er niets soo swaar is / 't welck hy om haerent will niet sou willen lyden.

Sommige nemen een stuck doecks / gantsch in Olye gedompelt; leggen't op hun bloote arm; steecken't Vyer

daar in/en laten 't [ondertusschen geduerigh met de Beminde spzekende/ sonder eenigh ghevoelen van smert te betonen] so t'eenemaal verbzanden.

Andere springhen upt een hoogh Venster: Noch andere geven haar selven gevaazlijcke wonden: En soo bedenkt peder pet swaars/ om sijn Liefste eẽ merckelijck Teken van de gzootte sijner Liefde te doen blijcken.

JAVA.

IS een Eyland / 'twelck veel Koninghrijcken heeft / doch van ongelijcke Godsdiensten. Eenighe bidden de Dupvelé aan/ gelijk de Calicuiters: Andere de Son / of de Maan: Noch andere d' Ossen. Een gzoot deel deser Inwoners aanbiddẽ 'tgeen haar eerst te gemoet komt.

Soo ongelijck 't Volck deses Eylandts in hun Godts-diensten is/ soo ongelijk sijnse ock in hun Zedẽ. Mẽ vindt hier eenighe Steden/ daazmen d'oude af-ghesloofde Lieden [die nu niemandt meer nut konnen sijn] ter Mazkt bzengt/ om haar te verkopẽ.

Dit gheschiedt vande Soonen / of naaste Bloedverwanten ; op dat hun Vader of Vziend gekoockt en gegetẽ moght werden; seggende: Dat het eẽ seer onbillijcke saack sou sijn/ sulk een goedt en lecker Vleesch de Wozmen deelachtig te maken. Sy houdẽ derhalven de Christenen vooz wzeedt en onbazmhertigh / vermitsse de Menschen van zigh zelfs laten sterven/ en daaz na de Vschamen in d'aazd stekẽ.

Indien ook een jongh persoon met eenige Siekte komt behebt te werdẽ/ en hun Genees-kundighe oozdelen/ dat er geen beterschap te verhoopen staat/ soo verwaghten sijn Ouders of Bloedverwanten den tijt sijns doods niet / maar doden / koocken en eeten hem selfs ; of verkoopen hem anders aan de Vleeschhouwers ter slagting.

Op sommighe plaatsen deser Eylanden moeten de gene / die 's naghts in de Schepen blijvẽ/ geduerig wagt houden / om van d' Inwooners niet overvallen/ gevangen / tot Huts-pot ghehapt en opgegeten te werden

CAMBALU

IS de Hooft-Stadt van Cathay, sijnde 't vooznaamste deel van 't Rijck des gzooten Chams, of des Koninghs van Tartaryen. Dese Stadt begzijpt meer als vijf Duytsche Mylẽ in den omring; en is voorzien met twaalf maghtige Vooz-steden/ nae't getal der twaalf Poozten.

Den gzooten Cham houdt over de 1000. witte Moeder-Paazdẽ aan sijn Hof/ om der selver Melck te dzinckẽ. 'tRegendt hier in de Winter gantsch niet ; inde Somer seer weynigh. De Winden waeyen'er so sterck / dat se een Ruyter te paazd in vollen ren konnen ophouden/ ja achterwaazts dzyven.

Zeden der oude Tartaren.

D'Oude Tartars waren seer wzeede en onbazmhertighe Menschen. Alsse eenighe Gevangene bekoomen haddẽ/ trocknense deselve eerst de huyd van't hooft ; namen daaz na de Hersen-pan/ en ghebzuyckten se in plaats van een Dzinckbat. Van de Huydt der Menschen maackten se Bedeckssels en ander tuyg vooz de Paazden.

Als yemand (om eenige misdaad) ter doodt veroordeelt was gewozden/ soo moesten sijn Soonen ock met hem ster-

sterve. Sig dol en vol te suppen/was een bysondere Eer by dit volck. Sy até Honden/Katten/Ratten en Muysen voor een begeerlijck Wildbraadt; desgelijcks ock 't vleesch harer bynanden / tot een betooninghe van wraack. Die 't bratighst daar van at/had zig alderbest gewroken. 't Bloed der Gevangene lieten se in een Beecker lopē/ en droncken 't malkander toe. Sommige vielen op de Lighamē der verslagene neer/en slorpte der selver bloet met een groote begeerte warm in't lijf.

Met de Vrouws-personen / diese ghevangen kregen / handeldense seer schandlijck / gesamentlijck hun Onkuysheyd met deselve boetende. Die schoon vā gedaante waren / boerden mee na huys/om haar tot hun lust/en in een eeuwige slaverny te houden.

Hun Vrouwen wierden van haar voor geen Echte Vrouwen erkendt/ soo langse niet gebaardt haddē; en tot dien tijd toe namense ock de Houwlijcks-gift niet aan. Bleevense onvruchtbaar/ soo moghtenze dezelve verstooten. Boven d'Echte Vrouwē haddense noch veel Bywijvē/die echter vreedsaam t'samen leefden.

Pleghtigheden en Ghebruycken, ontrent dé Doodt en Begraafnis des grooten Chams.

ALs de Koninghe sterf/ sneden sijn Dienaars/tot een teke van rouw/ hun hair af; gaven zigh in haar Aangezigten en armē verscheydene wonden; en insonderheydt doorboorden ze hun eene hand. Een sijner liefste Bywijven wierdt met hem begraven; en wijl hy in d'andere wereld Dienaars van noden had / soo wierden ock sijn Kamerling/ Kok/ Schenckher/ Stalknecht en Lijfpaard gedood / en daar na met eenige Huysraad/niet ver vā de plaats daar de Koninghe lagh / begraven / op dat hy in 't ander leven nergens aan gebrek mogt hebben.

Sy hielden ock Jaarlicke [illegible] Lyck-pragt/ ter eeren des overledenen Koninghs/ by sijn Graf/ 't welck menigh Edelman 't leven deed verliesen. Want sy verkoren vijftigh Mannen uyt de Ridderschap / diese ghesamentlijk ombraghten; en even so veel Paarden / die ock gedoodt wierden. 't Ingewant daar uyt gehaalt sijnde/ naaydense de Buycken weer toe; stelden de gedaghte Paarden op Stercken rondom 't Graf/ en de doode Ridders op deselve / om Schildwaght in Regen en Sonneschijn te houden.

Gemeene Begraafnis der Doode.

SOo haest yemandt de Geest gegeven had, droeghense 't Lyck nae een seeckere plaets, groeven daer een Graf, maeckten een Hut over 't selve, bereydden een Tafel met spys, en stelden den Overledenen (op't best gekleedt) daer aan. Daer na begroevense hem, nevens syn Paerdt (heerlyck toegerust) en een Dier uyt syn Kudde; Doch was 't een ryck Man geweest, soo wierd een syner Kneghten met hem in 't Graf gheleydt, om hem in d'andere Weerelt te dienen. Daer nae naemen de Vrienden een ander Paardt, koockten 't vleesch, aten 't op, vulden de huyt met hoy, en setten 't op 't Graf des Dooden.

De Rycke handelden anders met de Paerdshuyden: Want sy sneden deselve tot kleyne riemen, en soo veel Landts, alse rondom 't Graf daer mee omvan-

gen konden, even soo veel Landts sou den afgestorvenen in d' andere Wereld seeckerlyck toegemeten werden.

Zeeden der laeter en hedensdaeghsche Tartars.

SY sijn van een middelmatige lengte / doch groot van oogen. Als se singen / soo schijndt het / dat men een gehuyl van Wolven hoord. Sy houden niet op van drincken / voor dat se vol en dol sijn. Veele woonen alleen in Tenten onder den blooten Hemel. Sy veractsten alle andere Volckeren / insonderheydt de Christenen / diese Honden noemen. Sijn seer genegen tot Tovery; over Tafel gantsch ongheschickt; eeten Honden en Katten: Ooch vraden se somtijdts wel een gevangen mensch / en eten hem op.

't Soomers gaanse in swarte / 's Winters in witte klederen. Daar is noch trouw noch geloof onder haar / Geen Hoerachtiger volck kan onder den Hemel ghevonden werden. Als yemandt sterft / wordt een sijner Dienaars ook gedood en met hem begraven / om hem in d' andere Weereldt te gaan dienen.

In den Zeegel-ringh des grooten Cham staen dese woorden gesneden: GODT HEERSCHT IN DEN HEMEL, EN DEN GROTEN CHAM OP DER AARDEN.

XVNTIEN.

IN de Hooft-Stad van China; een gheweldigh Landt / 't welck in 15. Landschappen [Provintien] verdeeldt werd / yeder soo groot sijnde als een Koninghrijck in Europa. 't Heeft in sigh ontrent 250. bemuerde en wel-ghesterckte Steden; behalven noch meer als 1150. andere Steden / die niet bemuerdt sijn.

Xuntien, betekenende in onse Taal De Stad des Hemels, is soo groot / dat een Ruyter deselve in een dagh tijdts nauwlijcks omryden kan. In de Behanghselen van 't Voorsten-Hof staat des Koninghs Afbeeldingh seer konstigh uytghewerckt; en daar nevens leestmen dese woorden: EEN HEER DES WERELDS EN EEN SOON DES HEMELS. 't Koninghlijck Hof is met 7. Mueren omringht. Binnen 't selve sijn 79. heerlijcke Saalen / in welcke een groot getal Vrouwen wonen / die den Koning dienen; in plaats dat sulcks by andere Vorsten alleen van Mans-personen geschiedt.

Onder de Schatten deses Konings is een Throon / gheheel van Goudt / rondom beset met de kostlijckste Edele Gesteenten; insonderheyd met Karbonckelen en Diamanten van een ongeloofflijcke groottе / die soo een heerlijcke glantsch van sigh geven / dat se 's Nachts schitteren / gelijck een groot deel aan-ghestoockene Lichten.

D'Aarde brenght op somnighe plaatsen jaarlijcks drie of viermaal Vruchten voort. 't Vleesch / en voorts alles is hier in groten overvloed. De Vercken sijn daer soo bysonder goed en ghesondt ter Spijse / als by ons de Hamelen. Alleen inde Stad Canton werden yeder Week meer als twaalf duysendt stucks Hoenderen en ander slagh van Ghevogelt ghegeten.

Yeder / hooft voor hooft / moet hier arbeyden / en insonderheyd den Veldbouw oeffenen; ter welcker oorsaack daar niet een voet breedte Landts on-

wrughtbaar leydt. Indien nochtans yemand zig tot Ledig-gang begeeft/ den selven werdt / tot af-schrick van andere / met een openbaar teecken in't Aangezight ghebrandmerckt.

Seldsaeme manier van Trouwen.

IN de Landschappen van China, die aan Tartaryen grenzen / werdt deese volgende gewoonte ontrent de Houwlyden van jonge Liedē onderhoudē.

De Landtvooght stelt de Jongelingen en jonge Dochters een sekeren tijdt / binnen welcken sy zigh in den Echten staat begeven / of anders in eē haerer Kloosters gaan moeten. Die nu trouwen willen / koomen op den

bestemden dagh in de Stadt voor 12. Mannen / die tot dien handel gestelt sijn. Dese ondersoecken haar alle / teekenen de namen / gelijck ook peders vermogen op / en beslupten de Houwlyden onder malkander.

Soo daar nu meer Jongelinge als Dochters verschenen sijn / soo moetē d'eerste 't Lot werpen; en diens beurt het onder haar valt / deselve moet een noch een Jaar waghten. Eben soodanig doen ook de Dochters / indien sē meer in getal als de Jongmans sijn.

Als men nu op dese wijs de Paren gelijck gemaakt heeft / soo werden de Jongelinghen in drie delen verdeelt. In d'eerste Rij staan de Rijcke; in de tweede de Middelmatige; inde derde

d'Azine. De Dochters werden ooch in drie Kijen verdeeldt: In d'eerste staē de schoonste; in de twede de middelmatige; in de derde de lelijkste.

De Schoonste Maagden geeftmē aan de Rijckste Vyers; die daar voor stracks een deel gelds opbrengē moeten. De Middelmatigh-schone geeftmen aan de Middelmatigh-ryche; en dese gebē niets op de Koopmanschap toe. De Lelijckste geeftmē aan d'Azine/met al't Geld/dat de Ryche voor de Schoonste betaeldt hebben.

Hier na wordt een groote Maaltijd gehouden/duerende vijftigh dagen lang; in welcke dese jonge Lieden zig lustigh maken/tot datse ondertusschē haar selven een wontingh uytgesoght hebben/ om hun nieuwe Huys-houding gevoeghlijk aan te vangen.

Houwlijck des Conings van China.

ALs den grooten Coningh vañ China een Gemaelin ten Houwlijck wil nemen, soo verkiest hy met eenen dertigh By-wyven, de schoonste die in't gantsche Rijk gevonden konnen werden; en dese blyven by hem in syn Slot, so lang hy leeft. Maer soo haest hy gestorven is, voerdt syn Naezaet al deese By-wyven, met bedekte Aengesighten, in een groote Saal; en daer op treden dertigh Edellieden, die d'overledenen Coning in sijn Vyterste wil met Namen uytgedruckt heeft, inde selve, neemende yeder een van de dertigh vermomde Bywyvē aen de hand; die hy voorts t'huis voerd, en voor syn Vrouw houd. Doch hier voor genietense grote giften.

De Mueren van 't Coninghlijk Hof syn onbedencklijck kostlijck; soo dat in de gantsche Weereldt (volgens d'een-paerige bekentenis van al de Beschryvers deses Lants) niet heerlijckers noch volmaackters ghevonden kan werden. Die alles sou willen besien, wat daer in besiens-waerdigh is, moest wel vier daegen daer mee toebrengen.

MEACO.

SOo wordt de Hooft-Stadt van Iapon ghenoemd. Hier woonen Kooplieden / die over de dertigh duysendt Ducaten ryck syn. 't Koninghlyck Slot [gelijk M. Paulus Venetus betuyght ghezien te hebben] is voortyds geheel met Goud bedeckt ghewees; ghelyck by ons de Kercken met Loot of Lepen.

Arm te syn / is hier geen schande/ maar wel/ Lasteren/Liegen/Valschlyck sweeren en Spelen. D'Eedele laeten hun Hooft-haer kaal afscheren. Eer se eeten/ trecken se haar Schoenē upt. De Spijs besproeyense met gemaelen Goud. De voeten en snabels der Vogelen verguldense cierlijck.

Als een Edelman eenige misdaad/ die straf-weerdig is / bedreven heeft/ soo wordt syn Huys van Krijgsknegten omringhdt; en dan moet hy hem selven 't leven benemē/of soo hy sulks upt stelt/ soo vallense daar binnen / en dooden al wat haar voorkomt.

MALDIVES EYLANDEN.

DEse werden byna onthelbaar geacht. Sy leggen ontrent 70. Mylen vā Capo di Comori, en beslaan een Vleck van ontrent honderd en vijftig Mylē in de lenghte. Eenige houden 't daar voor/ dat in soo een kleyne plaats-bevattingh meer als elf maal duysendt Eylanden konnen geteld werden; vā welc-

welcke eenige bewoond/ andere woest sijn; wijl de laatste soo laagh leggen/ datse/ by hoogh Water gantschlijck van de Zee overspoeldt worden.

Sy sijn voornamentlijck beroemt/ wegens de menighte van Cocos Noten, die hier wassche; in sulck een overvloed/ dat gantsch Indien genoegsaam daar mee voorzien kan werden.

't Is aanmerckens weerdigh/ dat (wanneermē de gedaghte Cocos Noten uyt dese Eylandē na andere plaetsen vervoerd) 'tgheheele Schip/ met al wat daar in en aan gevondē werd (uytgheson derdt de Menschē) niet andes als alleen Cocos is. Want het Schip selfs werd van't Hout der Cocos-Bomen ghemaakt. De Planckē werden met de Basten der Boomen aan malkander gheheyght. De Zeylen bereydmen van de Bladerē. De Lading is de Vrught selfs; sijnde ooch te ghelijck de Spijs en Dranck der Schipliedē. Soo dat Schip/ Mast/ Roer/ Zeylen/ Touwen/ Lading/ Mondkost en Dranck niet als Cocos is: Iae misschien sijn de Menschen selfs wel half Cocos, als hun daaglyks voedsel byna alleē vā dese vrugt treckende.

ÆTHIOPIEN.

EEn Landschap in Africa, leit aan d'over zyde van Ægypten tegen't Zuyden/ in't eynd vā Moorenland. Oostwaarts aē sijn veel groote Gewesten en Wilderniſſen/ gantsch onbewoondt. Hier werdt seer weynigh Water gevondē; en waar ergens een Vliet of Poel is/ daar komen verscheydene Geslaghtē van Beesten bycen/ om te drincken; welcke zigh dan met malkander vermengē. Dit veroorsaakt/ datmen in Africa soo veel Wonder-dieren vindt/ volgens 't bekende Spreechwoordt:

Africa brengt altijd wet nieuws voort.

Vrugtbaerheyd des Lands,

EThiopien, anders Mauritanein, of Moorenland ghenoemdt/ is na de Kust van Europa boven maten vrugtbaar; brengende den Bouwman voor sijn gedanen arbeyd meer als een honderd-voudige beloonings voort. In Haschora, een ghedeelte van 't Rijck Marocchi, wasschen ongelooflijk groote Druyven/ yeder Bes niet kleynder als een Hoender Ey sijnde. Eenighe schryven/ dat de Wynstocken daar soo dick wassen/ als twee Mannen omvaedemen konnen. Ooch souden de Ranckē eens Mans been dick sijn.

Bysonder-groote Ghehoorsaemheydt der Oude Mooren.

VOortijdts plegen de Mooren hun Koningen boven maten seer ghehoorsaam te sijn. Als hy aan yemant een Bode met het teken van sijn ongenade sond/ soo ging den selven straks na huys/ en doodde zigh. Indien hy aan eenigh Lidt sijns Lichaams verminkt of gewond wierd/ soo verminkten of wondden al sijn Hofgezin en Vriendē ook soodanigē Lidt haars Lichaams; want sy hielden 't voor schandelijck/ indien de Koning krepel of eenoogigh was/ dat ooch de zijne 't selve gebreck niet hebben souden.

Coningh PAEP IAN.

DEn opperſten Koning van Moorenland werd gheneenlijck Prete Gianni, of Paap Ian genoemd; sijnde so maghtigh/ dat hy't Gebied over 72. andere Koningen heeft. Hy is noyt

stil/

stil/ maar reyst ghedurigh voort van d' een plaats na d'ander. Op yeder dagh leydt hy drie Duytsche Mylen weeghs af. Hy heeft / nevens 600. Slenaars die op hem passé/ syn goude en zilvere Vaten/ en voorts alle andere behoeften / altyd by hem. Hy is niet swart / ghelyck andere *Mooren*, maar vã een gemengde verw. Steets draaght hy een blauw Doechje voor syn Aenghezight ; doch wanneer hy pemand gunstigh will syn/ soo doet hy 't selve weg/ en ziet hem ongedeckt aé.

De meeste Inwooners des Lands voeren den naam vã Christenen ; d'overige syn Mahometanen. Sy onderhouden de Besnydenis noch ; en ghebruycken deselve oock aan de Maagdekens; op wat voor een wyse/ is my onbekend. Desen Koningh eygendt zigh deese volgende Eer-naemen toe.

N. N. Den hooghsten in myn Rycken; den eenigen geliefden Gods; Zuyl des Geloofs ; afkomstigh uyt de Stam Iuda ; de Soon Davids , de Soon Salomons , de Soon des Berghs Sions , de Soon uyt den Zade Iacobs, de Soon der Reghterhand Marie, de Soon Nahu na den vleesche : Soon van den heilighen Petrus en Paulus nae de genade : Opperheer van Hoogh en Laagh Mooreland, en andere seer voortreflijcke Coninghrycken en Landen : Coningh van Noa, van Coffares, van Farigar, van Angola , van Baru , van Balignare , van Ade, van Vangua, van Goyoma, daer de Spring-aderen des Nyls syn , e. s. v.

Indien dese Koningh de Vloedt de Nyl niet afgraven ('twelk in syn magt staat/ wyl der selver beginsselen onder syn gebied zyn) soo moesté d'Egyptenaars/ door't missé vanden overloop deses Waters/ 'twelck gantsch Egyptenlandt bevoghtight en vruchtbaar maakt/ van honger sterven. Doch hier voor werdt hem Jaarlycks een seechere Schattingh opgebraght.

Geringhe dinghen in seer groote weerde ghehouden

SLegte dingen/ die by ons van kleyne waerde syn / werdé hier wonder hoogh geacht. D' Heer di Barthema en syn Geselschap bzegen 30. Koepen voor een Mes/ een Hembd / en eenige Bellekens ; die d' Inwooners haar noch een verre wegh nadrybé moesté. Naderhand weer in de Stadt gekomen synde/ maaktense daar een Oproer/ wyl elck van haar de Bellekens voor hem selven wou hebben.

ÆGYPTEN,

EEn blak Land/ daar nopt Regé valt/ is evenwel seer vruchtbaar/ door d'overvloeying des Nyls. D'Inwooners syn Mahometanen, en soodanigh tot Dansse genegen/ datse niet wepnigmaal lam/ ja doodlyk ziech daar van werden.

ALKAIR.

EEn bovenmaten maghtige Stadt in Ægypten [eertyds *Memphis* genoemdt/ daar Pharao syn Hof hieldt] is / met de Voorsteden / wel vyfmaal soo groot als Parys in Vranckryck/ en ongheloofsyck Volckryck. Hier syn over de 15000. Gaarkeuchens/ daar men daaghlycks allerley gesodene en gebradene spysen bepl heeft: Want d' Inwooners bereyden selden de kost in hun eygene Huysen/ wyl hier een seer groot gebreck van hout is/ soo dat het by

by't gewight verkocht werd. Deese Kocks lopen ock door de Stad om/ dragende groote Dyer-pannen op hun hooft / over welcke allerley Spijs aē Spieten gebraden werdt. Als nu yemand wat koopen will / soo settense de gedaghte Dyer-pannen neer/en laten yeder / door een redelijcke prijs / uytkiesen 't geen hem best behaaghdt.

In dese Stadt syn 22000. Kercke en Capellen ; ock 24000. Straeten/ die alle Nagt gesloten worde. 't Slot waar in de Soudaan syn Hof houd/ is/ in syn bevang / wel soo groot/ als een middelmatige Stad. Men moet door elf ysere Poorten ingaan/die alle met Lijfwaghten beset sijn/eermē tot den gedagten Sondaan komen kan.

Hoe groot een meenighte volcks dese Stadt in sigh besluyt, is daar uyt af te neemen, dat binnen deselve, inde Pestcyd des Iaars 1476. somtijds op eenen dagh 20. 22. 24. ja 26000. Menschen gestorven sijn: Welck getal der Doode den Soudaan daaghlijcks overgelevert moest werden. Deese sterft duerde 3 Maenden langh, en men bereeckende, dat de Lijst der Doode over de vier-en-twintigmaal hondertduisent bedroeg, 't welck voor yeder straat noch maar honderdt Menschen in dien gheheelen tijdt, of anders yeder dagh, d'een door d'ander gereeckent, maar een Mensch was, wijl drie Maenden weinig min als hondert dagen uytleveren. Want elcke dagh in yeder straet een Mensch, is inde honderdt daegen (die de sterft ontrent duerde) in yeder straet honderdt Menschen, belopende op de 24000. straten, die de Stadt in sigh begrijpt, 2400000. Menschen. In't Iaer 1577. was'er ook soo een Pest-tijdt in Alkair, die binnen yeder vierentwintig uyrē meer als vierentwintig duisend Menschen doodde.

In deese Stadt sijn over de 8000. Persoonen / die haar alleen geneeren/ met water/ op Kemelen/ uyt de Nyl te haelen/ en door de Stad te verkoopē. Hier sijn ock meer als 15000. Jodē/ die zigh beblytigen in allerley Handwercken en Koopmanschappen.

In yeder straat werd noch hedensdaegs maar eenerley Koopmanschap verkocht. Die / daarmen Goudt en Zilver bepl heeft / is wel ander-half uyr rydens langh. De Straat/ daar mē Kleynodiē verkoopt/ is noch veel langer. Voorts hebbē Smeden/ Kleermaeckers/ Schoenmaeckers / en andere Ambaghten / yeder haar bysondere Straat. De plaats / daar de Gaarkeuckens staen/ is groter als de Stadt Middelburgh in Zeelandt.

EGYPTISCHE SPITSEN.

NAuwlijcks vier Mylen van Alkair syn de soo seer vermaarde Egyptische Spitsen [Pyramides] te siē. geteldt onder de Seven Wonderen des Weereldts; en van al de selve nu noch maar alleen overgebleven/ in spyt vā de Nydigheyd des Tyds/ en allerley Oorloghs-verwoestingē. De grootste Pyramide, of Graf-Naldt / ghebouwdt van een Egyptischē Koning [Men seydt van dien Pharao, die in't Nacjaegen der Kinderen Israels in 't Roode Meir verdronck] om syn Graf te syn / is 250. Trappē hoogh / elcke Trap vyf Voetē van malkander afgheseuderd synde / yeder Voet van 9. Steecken; 't welck geen Stroobreedt

minder is / als een Amsterdamsche Houtvoet van 11. Duym; En na deſe Reeckeningh is de grootste Graf-Naeldt weynig min als 1250. Houtvoetē hoogh. Plinius, Herodotus, Diodorus, en andere oude Schrijvers, maken deſelve noch veel hoger: Doch wy volgen hier de Beſchrijving der geene. dieſe noch onlangs, in deese Eeuw, geſien en gantſch nauwkeurigh afgemeeten hebben. Onder gelyckx d'Aarde is dit wonderlyck Gebouw (vierkant opgemaackt) van den eenen hoek tot den anderen 324. Schreden in't begryp [andere Afmeeters ſtellen yeder zijde 300. Voeten; maeckende t'ſaem in't vierkant 1200. Voeten.] Booven op't ſpits is't 2. Schreden langh / en 2. Schreden breedt. Ian Somer van Middelburgh heeft'er in't Jaar 1641: ſeſthien Mannen op zien ſtaan. Al de Steenen / tot dit werck ghebruyckt / ſyn 3. Voetē lang / 2. breet en 2. hoog. Een goed Schutter / boven op't ſpits ſtaande / en reght uyt ſchietende / ſou de Voet deeſes Werckx niet voor-by konnen ſchieten / maar de Pyl ſou op de Trappen neer vallen.

Seldſaeme Zeden en Gewoonten der oude Egyptenaeren.

DE Mannen lieten haar Water ſittende / de Vrouwen ſtaande lopē. 't Was der Wyven gebruyck / over al heenen te trecken / om de Koopmanſchap waar te nemen; de Mannen in tegendeel bemoeidē zig met het Huiswerck / en de Spinrock. 's Daaghs wieſſchenze zig driemaal / 's Naghts tweemaal.

Als jonge Lieden d'oude bejegenden / weecken ſe haar uyt de weg; ſonden met ontdeckten hoofde voor haar op / en beweſē haer alle Eerbiedigheyt.

Als haar Koninghen ſterven / bedrevense 200. daghen rouw / ter tyde toe dat hy begraven wierd. Daar na deed eenen een Geſpreck / tot Lof des Overledenen: 't Welck gedaan ſynde / moght yeder ock ſyn Laſteren te baat brengen; op dat de Koningē hier door in toom gehouden wierden.

Sy deden Honden en Katten (ſoo wel levende als doode) Godlyckе Eer aan. Hun Koningen waeren Wettē voorgeſchreven / dieſe niet overtreden moghten; niet alleen in de Bedieninge des Reghts / en 't opſtellen vā Schattingē / maar ock zelfs in haar gaen / ſtaan / waſſchen / bylapen / en voorts in alle andere dingen. Daarenboven had hy een ſekere beſnoeyde maat in ſyn Eeten en Drincken / op dat door de verbullingh des Buycks de zinnen niet verſtopt wierdēn.

De Meyneedighe wierden met het Swaard geſtraft: De Doodſlagers na de Wet der gelyckhe Vergeldingh gedoodt: De Verraders / die d'Aanſlagen der Vyanden openbaarden / de tongh uytgeſneden: De Muntvervalſchers beyde de handen afgekapt: De Vrouwverkragters ontmandt: D'Overſpeelers de Neus afgeſneden.

Die zigh met Steelen wou geneeren / moeſt zigh by den Hoogh-prieſter aangeven / en't gheſtolene in ſyn handen overleveren. Dan moeſt den beſtolenen by den gedaghten Hoogh-prieſter koomen / en den tyde noemen / wanneer hy ſyn goed quyt geraeckt was. Daar op kreeg hy't ſyne weer / by-

halven 'tregte vierde deel; 'twelk dé dief behield/ tot straf des Eygenaars/ wijl hy't zijne niet beter bewaard had.

Zeeden en Ghewoonten der hedensdaeghsche Ægyptenaren,

OP den 22. dagh van onse Herfstmaendt [wanneer de Nijl (nae't geheele Landt bevoghtight te hebben) weer afgelopen is] beginnen d'Inwooners t'Alkair een groot Feest te houdé, Sy gaan dan langhs de straeten; en in't gaen eetense, drinckense, en singen Liederen ter eeren Godts, om dat het in't selve Iaar met d'overvloeying des Nijls soo wel gheluckt is.

Dit Feest duerdt aght dagen na malkander, en in dien tijd mag yeder gaen eten en drincken in wiens huys hy wil. Al die naghten over hangense Lighten aan hun Thoornen, en speelen op allerley Speeltuygen.

Als de Nijl over de 13. *Brassi*, of drie vierendeel van een el gewassen is, soo loopt 'er een Omroeper door de Stad, 't Volck op alle straten verkondigende, datse God souden aenroepen, en Boete doen, wijl de Nijl seer hoog opliep. De Menschen dit hoorende, werden hertlijck bedroeft, en yeder veranderdt sijn klederen: Want als de Nijl booven de 12. *Brassi* komt te rysen, soo vreesense, dat Landt en Stadt overstroomt moght werden. Oock houdense voor gewis, so veel *Brassi* hy boven de 12. oploopt, so menige 20. *Mardini* sal de Weyt in't toekomende Iaar yeder Maet dierder syn, als anders de gemeene prijs is.

Ontrent voor 50. Iaeren was de Nijl tot 18. *Brassi* toe opgelopen; ter welcker tijd door gantsch Ægyptenland soo geweldighen Dierte ontstondt, dat de Menschen met grote hoopen van Honger stierven: Desgelijcks oock het Vee op't veld. Dit veroorsaeckte soo groten jammer, dat d'een mensch d'ander wel opgegeeten sou hebben.

Die van Ramses bidden noch hedensdaaghs veel meer eenige Dieren/ als Mahometh aen.

D'Egyptische Vrouwen / onderhepd t'Alkair, bemoeyen zigh nergens anders mee / als met zigh op te pyncken/ en repn te houden. Eenige mogen nu en dan wat sijn Tijnwaad naapen/ maar seer seldé. Sy sijn boven maten Hooghmoedig; so dat ook selfs een Smits Wijf/ als se op een Ezel uytrijd/ met een Rock van Silver Laecken / ofte minsten van Syde/ bekleed is; en begelepd werd ten minsten van vijf Slavinnen / en twee gesnedene Mooren / die op haar passen. Maar de Vrouwen die van meerder aanzien sijn/ voeren 80. 100. ja noch meer Slavinnen / en 10. ghesneedens Mooren met haar/ om haar te dienē. Gemeenlijck sijn haar Ezels gedeckt met een Kleed van Goudt of Silver-Laecken.

TVRKYEN,

IS soo groot / en strekt zig so wyd uyt / dat het bynae ongelooflijck schijndt; als bezittende in *Europa* 't meeren deel van Hongaryen; geheel Grieckenland, Thracien, Slavonien, Bosnien, Servien, Bulgarien, Rascien, e. s. v. grensende aan Polen, Duitsland, Italien, Spaanje, e. s. v. In Africa omhelst het bynae de geheele Kust vande Middellandsche Zee, tot aan de Straat Gibralter toe; voorts gantsch Ægypten, en't meeste deel der Sterck-

teen aan de Roode Zee, Zuydwaarts aan tot in Æthiopien, aan de Stadt Syene. Al d'andere overige seer magtige Rycken leggé voorts in Asia, als Natolien [of geheel klein Asien] 't Eylandt Cyprus, Palestynen, Cælesyrien, Babylonien, gantsch Arabien en't merendeel van Armenien. De Heer Ioh. Lud. Gothofridus in sijn Archontologia Cosmica beschrijft de Heerschappy vanden Groten Turck wat bysonderder; waarom ons ock goed gedaght heeft/dit volgende hoftelijck uyt hem te vertalen/ en hier in te voegen.

In Europa stoot dē Turkschē Keyser tegen't Oostē aan d' Egeische Zee, de Voor-Zee, en de Swarte Zee. Tegen't Zuydē aē de Middellandsche Zee. Tegen't Westē aē de Venetische Golf, en tegen't Noorden aē Hongaryen, Sevenbergen en Moldavien. Den Omring deser Landen begrijpt / volgens den Gheber / thienduysend en vijfhondert Italiaensche Mylen.

In Africa bezit hy't geheele Land en de Zeën/ op eenige weynige plaatsen nae/ die de Koningh van Spaenje in heeft. Hy gebiedt over de Kooningrijcken Algiers, Thunis, Tripoli, en gantsch Barbaryen: Ook over Ægypten, van Alexandrien af tot Siene toe; en over't Landt der Troglodyten, aan geene zyde van de Bloedt de Nyl, tot aan de Roode Zee.

In Asia heeft hy Pontus, Bithynien, 't Landt Asien, Phrygien, Lycien. Paphlagonien, Galatien, Pamphilien, Cappadocien, Kleyn Armenien en Sicilien. Daarenboven heeft hy noch Cyprus, Syrien, en Judea. Ook Arabien, Mesopotamien, Chaldeen en Babylonien. Desgelijcks is hy Heer over Amasien, en Trebisonde.

In Thracien (nu Romanyen ghenoemt) lept Constantinopol, de Hooftstad des Turckschen Rijcks; daar nae volght Adrianopol. De Stadt Constanninopol heeft seer hooge Mueren / en begrijpt in zigh seven groote Bergen. By een der selver staet een oudt Slot / met seven Thoornen; soo konstigh ghemaacht/ dat men (in eenen Thoorn spreeckende) in al d'andere ses ghehoort werdt. Binnen de Mueré deser Stadt sijn over de 2000. Turckschе Kercken en Kapellen.

Den Turckschen Keyser noemdt zigh Coningh aller Coningē en Heer aller Heerē. In't Jaar 1645. schreef hy zig dese Benamingen toe:

Sultan Ibraim, Zoon des aldermagtighsten Keisers, Neef des onverwinlijcken Godts, Coningh der Turcken, van Grieckenlaud, Baltica, Sarmatia, Damasco, Phrigien, van groot en klein Ægypten, Alexandrien, Armenien, Arabien, Coningh aller Coningen in dese Wereld, Bischop van't Heiligh Hoofdt des Paradijs bewoners, [In een ander Af-schrift vind ick eenighe kleyne versettingh van't eene woordt voor't ander] Heiligmaecker van gantsch Asia, Africa en America; en 't grootste deel van Europa; Hooft vā Iericho, Bewaarder van't Graf Mahomeths, en des Grafs Godts, en sijner wercken; den grootsten kandelaer in deese weereldt van den opgang tot den nedergang, den iuwoonenden Heer aller Heeren, Coning aller Coningen en Vorst aller Vorsten in dese wereld, schrick en Geessel aller Christenen; de hoop en't onwaar-

deer-

deerlijck kleinood der Ottomanniſche en Beſnedene, geheilighde, hooghweerdighſte.

Als ſy met andere Voyſten eē Verbondt gemaacht heeft / ſoo bevestight hy tſelve met deeſen ſyn gewoonlijck ē Eedt. Ick ſweer en beloof by den groten God, die Hemel en aarde gheſchapen heeft, ook by de Zuilen der tſeventigh Propheeten, by myner en myner Voorouderen en Ouderen Zielen, dat ik 't Verbond, 'twelk ick met ... gemaakt heb, in al ſijn Deelen ſtyf en vaſt onderhouden wil, en betuige, dat ik daar van in 't minſt niet begeer af te wijcken, gelijk deſelve ſchriftelijk en met mijn Zegel bekraghtight ſijn.

Zeeden en Ghewoonten der TVRCKEN.

IN alle upterlijckhedingen gebruycken ſe een byſondere Reynighedt / waar door ook 't Waſſchen / afwiſſchen en weegen een oneyndigh werck by haar is. Geen Hoen of Hond mag in de Huyſen koomen / in welcke ſy eeten; en indien deeſe Dieren onvoorzeens een Schotel of Pot aanroerden / ſoo ſouden ſe noyt daar uyt eetē / of yets daar in koocken willen. Als ſe zigh tot hun Gebeden bereyden / ſo moeten gantſch geen ſnietten of buyligheden aan haar Klederen gebonden werden.

't Werd een ſeer groote Schande by haar geaght / dat een Vrouw / binnen of buytens huys / haer aengezigt (ongedeckt) aan eenig Mans-perſoon ſou laten zien. Seecker Sebenberger / in Turkyen gevangē geweeſt ſynde / betuyght / twintigh Jaren lang by syn Heer gewoond te hebben / van den ſelven ſeer bemind en weerd gehouden werdende; nochtans had hy in al dien tijdt 't Aanghezight van ſijn Vrouw niet te zien konnen koomen / ſo dat hy gantſchlijck niet wiſt / van hoedanigh een gedaantē ſy geweeſt was.

't Werdt ſoo vreemdt als een Zeewonder gehouden / wanneer een Wijf openlijk by haar Man ſou gaē / staen / of zitten. Ock zelfs in hun eygene Huyſen draegen zigh de Mannen ſeer ernſtachtigh tegens haar Vrouwen / toonende niet het minſte gelaat / noch in gebeerden / noch in woordē / 't welk eenighe aanleydingh tot dertelheydt moght veroorſaecken.

Te Conſtantinopol hebbenſe een ſeer groote Plaats / of Wand / daarmen de gevangene Menſchen verkoopt / beyde Mans en Vrouwsperſoonen / van allerley Ouderdom. Deeſe werden daar geſaementlijck op een ry geſteld / gelijckmen by ons de Paarden en Oſſen doet; en als yemant behagē krygt om een deeſer Slaeven te koopen / ſoo wordt den selvē ('tſy Man of Vrouw) de Klederen uytgedaan / en den Koper ſoo moedernaakt voor oogen geſtelt; die al de Ledematē ſeer nauw beziet / betaſt / en aght geeft / of er ook aan eenigh deel yets gebreckelijcks is. Indien de Slaaf of Slaevin hem misbaaght / ſoo werdt hy / of ſy / den Verkoper weer toegeſtooten / en dit moeten deſe ellendige Menſchen lijden / ſoo dickmaal als 'er een Koopman om haar komt.

Sy vaſten Jaarlijcks een Maand en een Weeck langh; doch niet altijdt in de ſelve Maand: Want als ſe 'teene Jaar in Ianuarius gevaſt hebben / ſoo ba-

vastense het tweede Jaar in Februarius, het derde in Maart, en so al voorts; soo datse in twaalf Jaaren Godt een Jaar en twaalf Weecken op-offeren. Sy eeten niet / voor dat se de Sterren aan den Hemel zien; maar dan staat haar alles vry / behalven 't verstickte en Verckens-vleesch.

Sy hebben insonderheydt vrieder-lep Oordens van Monicken. D'eerste heeft niet eygens / en gaan naackt / behalven dat de Schaamte bedeckt is. Ock bedeckense in de Winter hun rugg met Bellé; doch al d'andere deelen blyven ongedeckt. Haer Almissé eysschense soo wel van de Christenen / als van de Turcken / om Godts wil. Dese eeten een Kruydt / daarse als dol van werdé; en dan wondenze haar eygene voorst en armé seer deerlijk. Ock leggense een giftig Kruyd-gewas (in vrand gestoockt sijnde) op haar voorst / hoofdt / of handt / en laeten 't daar op leggé / tot dat 'et gantschlijk verbrand is. De tweede draeghen een koopere Ringh voor haar Schaemte / wegende ober de drie Ponden / om de lust te verhinderen / en alsoo kuysch te moeten blyven. De derde komen seer selden onder 't Volck / maar blyven dag en nacht in hun Kercken / in welckers hoecken eenighe kleyne Hutten voor haer gemaeckt sijn.

Als de Turcken ergens eé beschreven pappier op de straet zien leggen / so sullense 't selve gantsch eerbiedelijck opheuren / dickmael kussen / aen een verseckerde plaets leggé / en wel bedecken; seggende / dat het een groote sonde is / 't Pappier / waer op de Naé van Godt en de Wet van Mahometh geschreven staet / niet voeten te treden.

De Lighamen haerer Dode wasschense / bekledense met reyn Lijnwaet en begravense daer na buyté de Stad / aan een seeckere plaats; want 't is by haar een Doodsonde / yemandt in de Kerck te begraven.

Sy sijn seer genegen tot Almissé / soo datse hun Arme dickmaal op eenen dagh meer goeds doen / als veele Christenen de haere in een gantsche Maand; ja somtyds in eé Jaar. Dese Almis-gedingh streckt zigh ock selfs teghens de Dieren uyt; want sy gelobé / dat het God even aangenaem is / of men aan Beesten / of aan behoefftighe Menschen Almissen op-offert / als 't maar upt liefde tegen God gheschied. Veele kopen gevangene Vogelen / en latense stracks daer na vliegen. Sommige werpen Brood op 't Waeter / voor de Visschen / ter liefde Godts; en menen hier voor een groté loon van hem te sullen ontfangen.

Hier booven op de 90. en 91. zyde deses Werks is iets gesproocken vande *Mammelucken*, en der selver ongebondene vryheid. Vermits ons nu naderhand ('tBoek alreeds dus verr voldrukt sijnde) d'oorsaeck hier van voorgekomen is, hebben wy goedt ghevonden, deselve hier in te voegen,

Eer Alkair noch onder 'tgheweldt der Turcken was, regeerde daer een Soudaan, gelyck te Babel. Desen had eenighe Mammelucken, die hem in al syn Oorlogen boven maten ghetrouw waren; derhalven kregense van hem de vryheit, om na haar welbehagé te mogen handelen met al de Vrouwen, die haar op de straet te gemoet quaemen.

Van

Van dien tydt af hebben de Vrouws-personen haar Aangesighten beginnen te bedecken, op dat de Mammelucken niet weeten moghten, offe schoon of lelyk waeren. Doch ten laatsten wierden dese soo stout, datse de Vrouwen opentlick op de Straeren ontdeckten, om te sien; hoedanigh haar gestalte en ouderdom was: *W*aar door dan daegelijcks groote Oproeren in de Stadt verweckt wierden, Ter dier oorsaak liet de Soudaan verbieden, dat gheen *M*ammeluck oit 't Aangesight van een Vrouws-persoon ontdecken sou, 'tsy hy met haar te doen had, of niet, **Ziet hier nu voorts na/ 'tgeen op de straks aengewesene plaats verhaald werdt.** Of indien hy sigh sulcks met gheweldt onderstond, soo moest hy sterven. Van dit Geslaght der Mammelucken werden 'er noch hedensdaaghs eenighe in Turckyen gevonden. Doch soo haast den Turck Meester wierdt, benam hy haar dese vryheit. Oock mogense nu niet trouwen, om haar Geslaght niet te vermenighvuldigen. Sy gaan gekleed als andere Turcken en Arabiers, doch draegen een Tulband op hun hoofden, op dat men se kennen moght.

Als de Turcken zig ten Houwlijk begeven/ soo gaanse alleen voor den Cadi, [by ons soo veel als een Landvrost; doch d'Heer di Barthema noemtse Priesters haars Geloofs] vergeselschapt sijnde met eenige haerer naeste Vrienden/ en belové malkander daar de Trouw; onder voorwaarde/ indien de Man sijn Wijf eerst moede wierd/ en van haar wou scheyden/ soo sou hy haar al haar ingebrachté Goederen weer te rug geven/ en daarenboven noch een seecker gedeelte geldts/ na de gelegenthey dt van hun beyder Rijckdom. Ock moest hy de Kinderé/ diese by malkander gheteelt hadden/ houden en opvoedé. Maar soo 't Wijf haar Man eerst verdrietigh wiert/ soo moestse hem al haar goederé laten/ en alleen met haar daaglijcks Kleed van hem gaen; doch de Man sou de Kinderen behouden. Op deese wijs werdense t'saam gegeven/ en hun Namen in een Boeck aengeteeckendt.

Seer belaghlyck Verdigtsel
van *MAHOMETH.*

MAhometh **heeft in sijn** *ALCORAN* **(in 't Hooftstuk/ genoemt** Der kinderen Israels) **deese woorden:** Lof sy dien, die sinen knegt liet reisen in eene nagt van 't Beede-Huis *Elaram*, dat is, van 't Huis *Mecha*, tot aan 't alderverrste Beede-Huis, welck is 't Heilig Huis te *Jerusalem*, dat wy segenen, e. s. v. **D'uytleggingh van dese Spreuck seydt hy de volgende te sijn.**

Als *Mahometh* **eens 's Morgens sijn Oreg-gebed uyt de Psalmen sprak/ en 't selve volevndigt had/ seyde hy tot het Volck: O gy Menschen/ merckt hier op. Gisteren/ doe ick van u ging/ quam** *Gabriel* **tot my/ nae 't Avondgebed/ en seyde:** O *Mahometh*, **Godt laat u seggen/ dat ghy hem sould koomen besoecken. Ick sprack: Waar sou ick hem besoecken?** *Gabriel* **seyde: Aan de plaats daar hy is; En hy braght my een Dier/ groter als een Esel/ en kleinder als een Muylpeerdt/** *Elmpárak* **genoemdt.**

En hy seyde tot my: Sit hier op/ en

rpy

rijd tot aen t'heylig huys. Maer als ik op u ou zitté/ bloodt het Dier weg/ Doch hy seyde: Staat stil/ want 't is *Mahometh* die op u sitten sal. Het Dier antwoorde: Wen ick om-sijnent wil ghesonden? *Gabriel* seyde/ Jae. Doe sprack het Dier: Ick laet hem niet op-zitten/ ten sy hy God eerst voor my bid. En ick bad mynen God voor dit Dier/ en sette my daer op/ en 't ging hy seer sachte onder my; en 't sette sijnen voet soo verre het zien kon/ tot aen het eynde des Hemels; en alsoo quam ick aen den heyligen Huyse/ in minder als een oogenblick tyds.

Daer *Gabriel* was by my/ en voerde my tot de Rots des Heyligen Jerusalems/ en seyde tot my: Sit af/ want van dese Rots moet gy ten Hemel varen. Doe sat ick af; en *Gabriel* bondt het Dier *Elmparak* met een Goudel aē de Rots/ en droegh my op sijn schouderen tot aan den Hemel

Doe wy nu aan dē Hemel quamē/ klopte *Gabriel* aan de Deur. Stracks wierd gevraaght: Wie sijt ghy? Hy antwoorde: Ick ben *Gabriel*. Andermaal wierdt gevraaght: Wie is met u? Hy antwoorde: *Mahometh*. Sijt ghy/ seide de Deurwagter/ om sijnent wil gesonden? *Gabriel* antwoorde Ja. Doe deed hy ons de Deur op/ en ick sagh een groote meenigh vāEngelen; en ick boogh mijn knijen tweemaal/ en bad voor haer.

Daer na nam my *Gaēriel*, en voerde my tot den tweden Hemel. Doch die twee Hemelen waeren soo wijdt van malkander/ als een wegh/ die men in vijfhondert Jaren nauwlyks bereisē kon. Endoe hy aanklopte/ wiert geantwoordt gelyck voor heenen; en sal voort/ tot inden sevenden Hemel.

In den selven Hemel heeft hy [soo hy schrijft] gezien een groote menigh van Engelen. De groottе van elcken Engel was veel duysentmaal meer/ als de groottе des gantschen werelts. Ieder had sevenmaelhondert duysent Hoofden/ en yeder Hoofdt sevenmaalhonderdt duysendt Monden/ en yeder Mondt sevenmaalhonderdt duysendt Tongen/ en yeder Tongh loofde God met seven-maal-honderdt-duysendt verscheydene Spraecken.

[Soo moest dan elck der Engelen 240 000000000000000000. verschеydene Sprаken gesprokē hebbē]

En hy sagh eenen onder d'Engelen weenen; en hy vraegde hem/ waerom hy weende? Doe antwoorde hy: Hy had gesondigt. Daer op bad hy voor hem. Voorts verbolgt hy aldus:

Gabriel beval my eenen anderen Engel/ den selven weer een anderen/ en so voort/ tot dat ick quam/ en stond voor God en sijn Regter-stoel. Doe roerde my God met sijn hand tusschen de schouderen soo hard aen/ dat de koude van sijn hand my door't merg in mijn Rugbeen ging.

En God sprack tot my: Ik heb u en uw Volck gebeden opgelevd. Doe ick nu weer af-quam tot den vierden Hemel/ gaf *Moses* my den raad/ dat ick weer opwaerts keeren/ en't Volk verlichten soude; want sy konden so veel biddens niet verdragen. En in't eerste weerkomen verkreegh ick het van thien deelen tot op't vierde deel. En in 't vierde weerkomen verkreegh ick het tot op't sevende deel. En ten laetsten

ken wierd het getal der Ghebeden soo kleyn/ dat'er weynige overblebē. Als nu *Moses* seyde/ datse soo veel noch niet verdragen konden/ schaemde ick my/ dat ick soo dikmaal opgheklommen was/ en wou niet meer opvaerē; maer quam weer tot *Elmparak*, en reed ghedueriglyck af/ tot aen't huys *Mecha*. En dit alles is geschiet in minder als het thiende deel van de Nacht.

Op een andere plaets seydt deesen schendlijcken Booswicht: Dat het wilde Verken geboren is upt dē dzeck des Elephants; en de Muys upt den dzeck van't Verckē; en de Kat upt het Doozhoofdt des Leeuws. Van deese Spzeuck is dit d'Uytleggingh: Als Noach met sijn Kinderen en alle Gedieren in d'Arch waeren/ soo wou de selve zincken/ wanneerse op de gemene plaets gingen/ om haar ghevoegh te doen; insonderheydt als dē Elephant daer was. Derhalven was Noach bevzeest/ en vzaeghde Godt/ die hem antwoozde: Gaet heen/ en bid aē booz sijn aghterste/ eben booz't gat daer dē dzeck uptgaet. Doe hy dit deed/ ging den dzek upt/ met een seer gzoot Verckē/ 't welck daarom nu noch so geern in den dzeck woelt. Terstondt quam 'er een Muys upt boozt/ die de planckē van d'Arch begon te beknaghen. Doe verschzickte se eerst te degen/ en Noach vzaegde God/ die hem beval/ den Leeuw booz't Doozhooft te slaē/ en siet/ doe quam'er een Kat upt sijn Neus/ die de Muys op-at. Dit seggense d'oozsaeck te sijn/ waeromse geen Verckensvleesch moogen eeten.

Maar hooz nu ook/ waaromse geē Wijn mogē dzincken. In den Alkoran spreeckt'er Mahomet aldus af: Godt sonde twee Engelen op aerden/ om wel te regeeren/ en recht te zigten: Den eenen was Aroth, den anderen Maroth genoemdt. Doe quam'er een goede Vrouw/ die haar te gast nodigde/ en Wijn te dzincken gaf; alhoewel Godt haar verboden had geen Wijn te dzincken. Alsse nu dzoncken waeren/ begeerdense by haar te slaepen/ 't welckse bewilighden; doch onder bedingh/ dat den eenen haar soud leeren tē Hemel waeren/ en den anderen weer af te daelen. Alsoo boerse ten Hemel: Maar doe God haar sagh/ en hoorde seggen/ datse deese konst wist/ maakte hy haar ten Mozgenster/ om onder de Sterren des Hemels so schoon te sijn/ gelijckse onder de Vrouwen op aerdē geweest was. Doch d'Engelē gaf hy de keur/ ofse hier of hier naemaals gestraft wilden sijn/ en doese verkorē/ liever hier de straf te lydē/ liet hy haer bybe voeten aen pilare ketenen ophangen in de Bzon te Babel/ tot aen den jonghsten dagh.

In't Hooftstuck *Seni* seydt hy/ dat een Wozm de Doodt van Salomon aan de Duyvelen verkondight heeft. D'Uytlegging hier van is dese: Salomon leunde op sijn Staf; en ter selver tijd overvielen hem plotselijk seer gzoote smerten; soo dat de Siel hem terstondt uptgingh; doch hy viel niet om/ door een bysonder Wonderwerck Godts. De Duyvelen/ die hem onderwozpen moesten sijn/ siende dat hy stond/ meenden dat hy sliep; maar ebē doe quā een Wozm upt d'aarde boozt/ die de Staf in stucken knaagde/ en alsoo viel Salomon om derr. Straks lie-

liepen de Duyvelen vrolijk toe/ en sagen dat hy doodt was; en van doe af aen begonden se de Menschen uyt al haar krachten te beschadigen.

Des Menschen hooghste en laatste Goed [d'eeuwige salighheyd] stelt hy alleen in vleeschlijcke Wellustē; want door den gantschen Alkoran belooft hy sijn Saracenen dese Salighheydt/ Dat se sullen besitten Waeter-rijcke Hoven en Boomgaardē; jonge/ schone/ frissche/ zedige/ en in Purper-gekleedde Jonckvrouwen en Vy-wyven; Goudene en Silvere Beckers over de Tafelen/ en allerley kostlijcke Spysen. In 't Boeck van de Leere Mahometh set hy d'orde der Spysen aldus: 't Eerste Ghereghe sal sijn de Lever van de Visch Alimpeput, een seer soete kost. Daar na Boomvrugten/ d'een na d'ander. Voorts/ als 'er gevraaght werdt/ of men daar oock vleeschlijcke wellust sou plegen? antwoord hy: Indien 'er een eenige wellust ontbreecken sou/ soo soud 'et geen saligh leven sijn; en alles was niets en te vergeefs/ by soo verre deese wellust daer niet volgen soude. Siedaer dē schoonen Hemel/ en 't saligh leven/ dat de Turcken sigh inbeelden.

AENHANGHSEL.

VErmits op verscheydene plaatsen deses wercks gewagh gemaakt is van eenige wonderlijcke Bronnen, Bomen, Poelen, Geberghten, e. s. v. soo heeft my goed gedagt, tot vervullingh van de plaats, die hier anders ledigh gheblaven sou hebben, dit volgende daer aen te hangen.

BRONNEN, WATEREN, POELEN,

IN 't Dorp Kleyn Engstigen, ontrent anderhalf Mijl van Aurach, in Würtenburgerland, wierdt in 't Jaar 1580. een Bron van suur water gevonden/ soodanigh koockende/ dat het de Naebueren by nagt horen konnen. Is seer gesond om van te drincken. Als een Vrouw/ die haar Maandzieckte heeft/ daar by komt/ soo werdse stracks ghesondt/ doch de Bron in tegendeel onrein/ en gheliick als met een roode huydt overtrocken. Desgelijcks verliest hy sijn verw/ als 'er een Melaets mensch by komt; doch reynight zigh van selfs weer/ binnen den tijdt van een uyr.

By Altheim, int Gebied van Ulm, is een plaats/ die men de Honger-bron noemdt. Wanneer deselve seer stercke Opwateringen heeft/ soo houdmen 't daar voor/ dat 'er een diere tijd en groote Hongers-noodt op handen is.

In 't Stight van Paderborn is een Bron/ die yeder 24. uyren zigh tweemael gantsch verliest/ onaengezien hy soo veel Waeters heeft/ dat hy drie Molen-Raederen omdrijft. Na seshuyren komt hy met een schricklijck geraes en gebolder weer voor dē dagter welcker oorsaek hy ooch van d'inwooners de Bolder-bron ghenoemdt is ghevorden.

In Zipserland, behoorende onder 't Koninghrijck Hongaryen, is eē Wa-

ters

ter/ ſtwelck al 't Hout/ dat 'er ingheworpen word/ ſtracks tot Steen veranderd. Deſgelijcks is in Ysland een Bron/ die alle dingen/ door ſijn damp/ tot Steen doet worden.

In Zuyder-Gothland, niet verr' van de Stad Vexiona, is een ſtijmagtigh ſtaande Water/ ſoo geweldig heet/ dat alles/ wat 'er rauw aan een touw ingehangen werd/ als in een ogenblick gaar ghekoockt is. Indien men de ſpijs te langh daar in laat blijven/ ſoo verbrandt ſe t'eenemaal. Byde Stad Nidroſen, in Noorwegen, werdt een diergelijcke Poel gevondē; en een evē ſodanige in 't Graefſchap Manſveld.

BOOMEN.

NJet verr' van 't Dieck Trebur, in Catzenellebogen, ſtond/ voor den laetſt-begonnenē Duytſchen Oorlog/ (en veelligt ook noch) een Appelboō/ die alle Jaar/ op Kers-nagt/ Appelen droeg. Indien 'er een goed Jaar voorhanden was/ ſo warense ſo groot als een Boom; hebbende de volmaakte gedaante van Appelen/ met bloeſel en ſteel: Maar in middelmatighe of quade jarē/ warense niet groter als Erweten. Yeder Jaar hreeg den gedagten Boom ſyn bloemen en Appelē op onden-ſtijlſche Chriſt-nagt/ in een eenige uyr tijdts, waar op d' Inwooners van die plaats met ſonderlinge blijt agt gaven. Voorts beweegh hy op d'andere tyden des jaars wilde Houtappelen. Dit alles heeft den hooghwelgeboren Heer/ Heer Balthazar Galler, Dyhheer tot Swanenbergh/ Heer tot Wäſen/ Raed van ſijn Keyſ. Maj. nevens verſcheydene Keur-Mentziſche en Heſſen-Darmſtadſche Radē/ met eygene ogen in een Kerſnaght gezien/ en aen den Gheleerden Martinus Zeilerus dierbaar betuyght/ waarachtig te ſijn/ uyt wiens Hiſtoriſch handbuch (in 't Jaar 1655. tot Vlm uytgegeven) wy dit vertaalt hebben.

In 't Land Timochaim (grenſende tegen 't Noorden aan Perſien) waſcht de Sonneboom/ die ſeer groot en dik is. De bladerē ſijn op d' een ſijde wit/ op d'ander groen. Daar hy ſtaat/ ſal men in honderd Italiaenſche Mylen weegs geen ander geboomt vinden.

In 't nieuwe Kaſteel Blanckenburg is/ in 't midden van de Plaats/ eē hooge Steenklip/ waar ontrent het minſte zap of voghtigheyd niet gevonden werd. Evenwel ſtaat op deſe haardē en doorre Rots een groten groenē en regtlevendigen Boom/ een Linde gelijck ſijnde. De wortel gaat/ door een enge ſpleet der gedagte Rots/ van boven af geheel na beneden/ eben als of deſelve deſe haarde Klip allenxken zig had doen van malkander verdeelen.

Voor 't Slot Auguſtus-burgh/ in Mepſſen/ is noch in t Jaar 1629. een Lindeboom te zien geweeſt/ om welken men 70. Taefelen heeft konnen decken. De groote Lindeboom te Baſel is inde rondte 315. voeten dik. Te Welaw in Pruyſſen heeft een Eyck geſtaan/ die van binnen hol was; in welcke een Ruyter/ te Paard zittende/ zigh met het zelve heeft konnen wenden en keeren.

BERGEN.

ONtrent 39. Mylen van Tholoſa is een ſeer hogen Berg/ waar op de Stadt S. Iuan de pie de porto gheboouwd is/ ſeer rychlijck/ onaengezien

de hoogte / met bronwater begaaft. Ock leydt op den top een seer lustigh blak veld / 't welck gedurig groen is.

Men seyd / dat in Duytsland / in't Fuldische gebied / een Berg is / waar in sig een Slangh met een Vrouwen hooft sou laten zien.

Den Bergh Dune loopt door 't gebied van verscheydene Heerē tot Saxenburgh toe / synde een lenghte van twaalf Duytsche Mylen.

Den groten Glerzer, een Bergh in Switzerland / in Grindelwald / bovē Interlappen gelegen / wast geduerig aen / maeckende van de schoone daarontrent-gelegene beemden / rouwe en woeste Gebergten. Aen eenige plaetsen heeftmen desen wonderlyckē Berg / om syn aenwassens wil / moeten wycken / en de Hupsen / die daer by stonden / verlaeten.

STEEN-ROTSEN, STEENEN.

DIcht by 't Kloosser Michaelstein (in't Ampt Blanckenburg) vintmē in't Bosch twee hoge Klippē / of Rotsen / vande Natuur sodanig gevormt / datse d' eygentlycke gestalte van twee Monicken seer aerdig afbeelden.

Ontrent een halve Myl daer van dae / op de hoogte / is een Steengroef / daar de Steenen / gevormt als ronde Schotelen / in en nebens malkander staen; eben als offe door de naarstigheyd van menschen handen sodanigh gerond / uptgehold / in en aen malkander geset waeren. D' Inwoners behoeven derhalven voor geen Schotelen / noch Drinckvaten voor haar Peete sorgen / wijlse die in dese Graef ghenoeg voor niet komen krygen.

Van dem Neurenberg wert een bysonderen aart van Stenen gevonden / die tot allerley Gebouwen ghebruyckt werden. Terwijlse noch in d' Aerde leggen / synse weeck / en konnen derhalven ligtelyck uptgehouwen en ghevormt werden nae eens yeders begeerte: Maer een tijd lang inde Son en Wind gelegen hebbende / werdense so hard / als eenige Marmel syn mag.

In't Eylandt Negropont vindmē den Steen Amantus. Deese bannen tot Gaeren bereyden / en Lynwaadt daer van maecken; 't welck onsuyver gevorden synde / niet gewassen / maer in't vyer ghevorpen / en op sulck een wijs [sonder eenige schade te lyden] gereynight wort. Eben sodanig pleghen ock die van Narsinga in Oost-Indien met hun dupl Lynwaadt te handelen.

EYNDE.

ft.
h
t
n
n
n